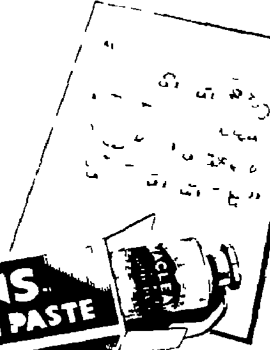
8801

నేడు మీరు మెక్లీన్‌తో పళ్లు తోముకున్నారా?

నేడే మెక్లీన్స్‌ను కొనండి।

భారతి

[సచిత్ర మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము

మదరాసు

సంపుటము 39 జనవరి, 1962 సంచిక 1

విడిప్రతి వెల ఒకరూపాయి

సంక్రాంతి కానుక

చప్రియా రిలీజు

విషయానుక్రమణిక

జనవరి

ఖర
పుష్యము

భారతి

సంపుటము 29
సంచిక 1

స్వవిషయము

భారతి పత్రిక తన సాహిత్యజీవితమున ఇరువది తొమ్మిదవ ఏట ప్రవేశించినది. ఉత్తమ పత్రికలు, ఏ జాతికి, ఏ భాషకు చెందినవైనగాని, ఆ జాతికి, ఆ భాషకు గల సంస్కృతి వయఃపాకముతోనే జన్మించును. ఆంతరిక జీవితము గడుపుకొన్నన్ని నాళ్ళు, ఆ భాష, ఆ జాతి, సంతరించుకొనుచున్న సర్వాంగాకారములను ప్రతిఫలించుకొనుచు, వాటి పురోభివృద్ధికి నిత్య చిహ్నములుగ నిలుచును. ప్రపంచ ఉత్తమ సాహిత్యపత్రికలెల్ల ఆయా సంస్కృతుల కాయాకాలములకు కొలమానములుగ నట్టి చిరస్థాయి నందుకొన్నవి. శ్రీ నాగేశ్వరరావుగారు భారతిని ప్రారంభించుటలో ఈ ఆదర్శమునే మనమునందుంచుకొని ఉత్తమ సాహిత్య పత్రికల శ్రేణిలో భారతిని నడుపుచూ తమ కృషిని ఫలవంతము చేసికొనిరి. ఆ అడుగు జాడలలో ఈ ఇరువది ఎనిమిది ఏడులుగా నడచుచూ వచ్చి భారతి తెలుగు రసజ్ఞలోక ఆదరాభిమానములు నిరంతరము చూరగొనగలుగుచూ వచ్చినది.

భారతి జన్మించిననాటి సాహిత్య ప్రపంచమునకు, ఈ నాటి సాహిత్య ప్రపంచమునకు కాలగతమూ, ప్రగతియుతమునైన భేద మెంతయో అంతయూ గలదు. ఆ రోజుల భారతి నలంకరించిన యువక రచయితలు నేడు పరిణతులై తెలుగు సాహిత్యమున వివిధశాఖలలో గురుతుల్యులుగ నున్నారు. ఆ నాటి యుత్సాహమూ, దీక్షా, శక్తులు ఈ నాటి యువక రచయితలలో నున్నవా యని దేశము ప్రశ్నించుచున్నది.

సాహిత్య మేయొక్క తరము వారి సొత్తు గానిమాట నిజమే. కాని నిన్నటి పల్కునకు ఈడైన పలుకుమాత్రమే నేడునూ పలికిన రసికలోకము హర్షించదు.

ఒకనాడొక యుత్తమ కవి యందుకొన్న స్థాయి ఆనాటి కర్వతి సాహితీ లోకమున కంతటికీ సామాన్య స్థాయియైపోవును ఆ కవి కన్న ఎక్కువ శ్రద్ధ, దీక్షా, ఉత్సాహములతో కృషి చేసిన కాని తర్వాత కవి తననాటి ప్రజా సంస్కృతికి మేలుబంతియైన పలుకు పలుక లేడు అనగా సీ సాహిత్య కృషిలో కాలాని నిలుచుటకైన కష్టనష్టములు దినదినాభివృద్ధములు ఈ శ్రద్ధా పటుత్వములు నూతన రచయితలలో నిత్య నియమములైన కాని, ఒక స్థాయినందుకొన్న సాహిత్యములో, పురోగమన చిహ్నములు నిత్యమూ స్ఫుటముగా కొట్టవచ్చినటుల కన్పడుట కష్టము

కాని సూక్ష్మముగ పరిశీలించుకొనుచూ పచ్చిన, తెలుగు సాహిత్యమున పురోభివృద్ధి కన్పించుచున్నమాట నిజమే ఆ నాటి కన్న ఈ నాడు కథానికాశిల్పము చాల పురోగమించినది కథానికకు వస్తుసంపద కూడ ఆ నాటి కన్న ఈ నాడు రచయితలకు విరివిగా కన్పడుచున్నది కథకులలో వాస్తవిక దృష్టి నాటికన్న నేడు గాఢతమమైనది మనస్తత్వము నాకళించుకోవలెనను జిజ్ఞాస, అనుభవైక వేద్య మొనరించుకొని వెలువర్పవలెనన్న తృష్ణ, నేటి రచయితలలో పెక్కురలో గన్పించుచున్నది కాని కేవలము యథాతథముగ పరిశీలించినంత మాత్రమున సాహిత్య సృష్టి జరుగదు వాక్యము రసాత్మకమై కావ్య గౌరవమందు కొనుటకు మన భాషా సంస్కృతితో ఎడతెగని పరిచయమున్నగాని ప్రతిభా వ్యుత్పత్తులతో రచన వెలువడుట కాస్కారము కల్గదు నేటి యువ సాహితీ పరులు ఈ పరిచయము నభివృద్ధి చేసికొనుటపై దృష్టి సారించుట శుభ సూచకము

ఇతరత్రా కూడ నాటి రచయితలకున్న సౌకర్యములు కొన్ని, ఈ నాటి రచయితలకు లేవు. ఆనాడు స్వాతంత్ర్య దాహము, స్వదేశ గౌరవము, ఇత్యాది భావములు ప్రజలలో నూత్న చైతన్యమందు కొన్నవి ఆ తరంగములపై తేలిపోయి, ప్రజాదరణము చూరగొనుట రచయితలకు కూడ తేలికయైనది పాశ్చాత్య ప్రభావము వలని రాగల నూతన చైతన్యములు తెలుగు భాషలో అప్పటప్పటికి కొత్తగా రా మొదలిడినవి నేడు స్వాతంత్ర్యమును మించిన జీవితావసరములు సంఘము నావరించుచున్నవి

వెల్లువవలె ముంచెత్తుచున్న పాశ్చాత్య ప్రభావములలో మన సంస్కృతికి, సాహిత్యమునకు, నైసర్గికమైన అభ్యుదయ మెటున్నదో తెలుసుకొనుటకై సంఘము నెమకులాడుచున్నది సంఘ కర్తవ్యమును ప్రబోధింపగల్గిన వారగు సాహితీ పరులే ఈ తీవ్రతరమైన కృషి తెలుగు రచయితలలో నూత్న వికాస మంకురింపవలెననియు, నిత్య నూతన వికాసముతో, తెలుగు ప్రజానీకమునకీ కృషిఫలముల నందింపవలయుననియు, శుభాశయములతో భారతి తన నూతన వత్సర జీవితమును ప్రారంభించుకొనుచున్నది సాహితీ పరులందరును భారతి నభిమానించి మా ఆశయములకు చేదోడు వాదోడుగా నిలిచి భారతిని తమ నవోత్సాహముల ప్రతిబింబముగా నొనర్చి ఆదరించ నాహ్వానించుచున్నాము. నూత్న వత్సరారంభ వేళ ఉత్తమ సాహిత్య పత్రికగా భారతి నభిమానించి ఆదరించు తెలుగువారి కెల్లరకు ఇదే మా స్వాగతము.

కాశ్మీరుసమస్య ప్రాధాన్యం

★

శ్రీ సంపితారామయ్యల నాగేశ్వరరావు

"రష్యా [illegible] ఆధీనంలో వుంటే యూరప్ [illegible] చము [illegible] పాశ్చాత్య ప్రాంతం కావలసిం[illegible]" అది [illegible] అభిప్రాయం ప్రపంచాధిపత్యం [illegible] ప్రతి ఒక్కరు [illegible] అభిప్రాయపడ్డారు నెపోలియన్ రష్యా ఆక్రమణ [illegible] చేసిన ప్రయత్నాలు విఫలమై, [illegible] ఛిన్నాభిన్నమై పోయింది హిట్లర్ రష్యాను జయించడా [illegible] పరాజితుడై జర్మనీ [illegible] నెపోలియ[illegible] [illegible] హిట్లర్ [illegible] ప్రపంచ [illegible] పోయినప్పటికీ ఈ [illegible] కాగల [illegible] నిర్ధారించుకున్నారు రష్యా [illegible] స్థిరపడింది [illegible] ప్రపంచ [illegible] ప్రపంచ [illegible] [illegible] ఎంత ప్రాముఖ్యం [illegible] [illegible] వచ్చింది [illegible] చూస్తుంటే [illegible] ప్రపంచం [illegible] కన్నట్లు వుంటుంది

మధ్య ఆసియాలో కాశ్మీరు కూడా [illegible] మించు అటువంటి స్థానంలో వుంది 84 వేల చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణంగల ఈ సంస్థానం అయిదు ప్రధాన రాజ్యా లను ఆనుకొని వుంది ఉత్తరాన [illegible] కమ్యూనిస్టు రాజ్యాలు రష్యా, చైనా, తూర్పున పీకింగ్ ప్రభుత్వ ఆధీనమై కమ్యూనిస్టు చైనా వలెనే [illegible] పోయిన టిబెట్, దక్షిణాన భారతదేశం, పాకిస్తాన్, పశ్చిమాన పాకిస్తాన్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్లు వున్నవి కాశ్మీ రుకు ఈ అయిదు రాజ్యాలూ అందుబాటులో వున్నట్లే ఈ అయిదు రాజ్యాలకూ కాశ్మీరు అందు బాటులో వుంది ఇటువంటి ప్రభావమూ కాశ్మీ ర్ పై ఇంతో, ఇంతో కనిపిస్తూనే వుంటున్నది

[illegible] స్వీకరించిన [illegible] కాశ్మీరు పై [illegible] కాశ్మీరీల [illegible] ప్రభావం కూడా [illegible] కాశ్మీరు [illegible] కాశ్మీరీలు తమ [illegible] సమస్యను కాశ్మీరు ఈ [illegible] సమ [illegible] ప్రాది [illegible] అనుభ వించవలసివుంది

[illegible] కాశ్మీరు [illegible] లను [illegible] నిర్ధారించాలని పాకి స్తాన్ [illegible] ప్రయత్నిస్తున్నారు ఈ [illegible] పాకిస్తాన్ ప్రతిక్రియ [illegible] కాశ్మీరు [illegible] కాశ్మీరు [illegible] కాశ్మీరుకు [illegible] తరువాత [illegible] ప్రకటించారు పాకిస్తాన్ ఆర్థిక వ్యవస్థ స్వయం పుష్టంగా వుండాలంటే కాశ్మీరు పాకిస్తాన్ ఆధీనంలో వుండక తప్పదని ఆ మహమ్మద్ జఫ్రుల్లాఖాన్ భద్రతామం డలిలోనే ప్రకటించి వున్నాడు అవిధంగా పశ్చిమ రాజ్యాల సాయం [illegible] పాకిస్తాన్ సంపాదించ కలి గింది పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, ఇరాన్లు ఒకే సమూహంగా వుంటే—యూరప్‌లో జెనిల్స్

దేశాల మాదిరి—సోవియట్ రష్యా తూర్పున, దక్షిణాన, పశ్చిమ రాజ్యాలకు చక్కని సైనిక స్థావరంగా [illegible] అమెరికా బ్రిటన్–పశ్చిమ [illegible], పాకిస్తాన్—ఆఫ్ఘనిస్తాన్ [illegible] పరిష్కరించడానికి చేస్తున్న [illegible] ప్రయత్నాలను గమనిస్తే ఈ విషయం స్పష్టమైపోతుంది.

[illegible] సమస్యపరిష్కారం [illegible] అమెరికాలు [illegible] కాశ్మీర ప్రజల [illegible] [illegible] రతదేశాల [illegible] [illegible] కాశ్మీరను పాకిస్తానుకు కట్టబెట్టి ఒక [illegible] చిరకాలం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] అన్న [illegible] పూర్తిగా బ్రిటన్ [illegible] అమెరికాలు, [illegible] విధానా [illegible] కాశ్మీర [illegible] [illegible] వస్తుం[illegible]

[illegible] ప్రాకిస్తాన్ [illegible] బ్రిటన్, అమెరికాలు 1948 [illegible] విధానమే [illegible] [illegible] కాలం [illegible] పరిష్కారం [illegible] కాలం ఈ సంస్థానం [illegible] కాశ్మీర్ ప్రభుత్వ [illegible] వుంటే [illegible] కాశ్మీరు విభజన [illegible] వి జనవాక్యంలో [illegible] పోతుంది

ఈ విభజన [illegible] స్తానుకు [illegible] చను కాని అమెరికా [illegible] కావలసిన [illegible] ప్రాంతాలు మాత్రం [illegible] స్తాన్ [illegible] రష్యాపై దెబ్బ తీయడానికి [illegible] సైనిక స్థావరాలు మాత్రం లభిస్తవి [illegible] కాశ్మీరు గిల్గిత్ ప్రాంతం ఐక్యరాజ్యసమితి కాశ్మీరు విషవ భారత దేశానికి ఇచ్చిన వాగ్దానానికి విరుద్ధంగా [illegible]

స్తానులో కలిసిపోతుంది. బ్రిటన్, అమెరికాలు ఆ పరిస్థితితో తృప్తిపడగలవు. [illegible] ఇండియన్ ఇక్సెప్ సంస్థాన విభజనే సమస్య పరిష్కారానికి [illegible] ఏకైక మార్గం అని ఖచ్చితంగా చెప్పినప్పుడు ఎవరూ [illegible] అభి[illegible] [illegible] చేయలేదు [illegible] ఎవ్వరూ నిరాకరించ[illegible]

[illegible] కాశ్మీరు [illegible] [illegible] ఏ ప్రాంతం ఎవరి అధీనంలో [illegible] ఆ ప్రాంతం [illegible] వుండిపోవాలని, [illegible] [illegible] [illegible] నిర్ణయమయ్యేవరకూ [illegible] ప్రాంతాలపై [illegible] కాశ్మీర ప్రభుత్వానికే అధికారం [illegible] వుండాలని [illegible] పథకానికి ప్రాతిపదిక [illegible] 1918 [illegible] 13, 1949 జన [illegible] [illegible] [illegible] అంగీకరించ[illegible] సంస్థా[illegible] [illegible] [illegible]

1917 [illegible] 15 కు [illegible] కాశ్మీర [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రభుత్వం [illegible] [illegible] [illegible] సంస్థానాలు [illegible] [illegible] దాదాపు [illegible] సంవత్సరం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఏమిటి? [illegible] అంగీకరించి [illegible] [illegible] కష్టాన్ని భరించిన [illegible] ప్రభుత్వం [illegible] ఇండియన్ [illegible] ప్రతి[illegible]లను ఎందుకు అంగీకరించింది? పంజాబ్, బెంగాల్ [illegible] [illegible] పాకిస్తాన్ [illegible] [illegible] ప్రభుత్వం ఈ 85 వేల [illegible] [illegible] కోసం [illegible] ఇంత [illegible] పడటానికి కారణం ఏమిటి?

కాశ్మీరు [illegible] భారత [illegible] [illegible] ఆధారపడివుంది. [illegible] ప్రభుత్వ [illegible] విధానం, [illegible] విధానం కాశ్మీర సంస్థానాన్ని మనస్సులో [illegible] నిర్ణయం [illegible] వుంటుంది క్రిందటి సంవత్సరం పండిట్ నెహ్రూ అధ్యక్షతను ఢిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెస్ మహాసభ ప్రత్యేక సమావేశంలో పండిట్ నెహ్రూ, కాశ్మీరు ప్రధాని షేక్

అబ్దుల్లాకూడా ఈ విషయాన్ని స్పష్టంచేశారు కాశ్మీరు భారతదేశంతో చేరివుండాలంటే భారత దేశం సెక్యులర్ రాజ్యంగా ప్రవర్తించాలని భారత ప్రధానమంత్రీ, కాశ్మీరు ముఖ్యమంత్రికూడా స్పష్టం చేశారు కాంగ్రెస్ సంస్థలో వచ్చిన మార్పులకు, భారతప్రభుత్వ విధానానికి కాశ్మీరు సమస్యకు ఎంత సంబంధం వుందో గ్రహించడానికి ఇంతకంటే ఎక్కువ ఆధారాలు అవసరంలేదు భారతదేశంలో "హిందూరాజ్యాన్ని" ఏర్పరిస్తే కాశ్మీరు ముస్లింలు పాకిస్తాన్‌లో చేరిపోతామని ప్రకటించడం తథ్యం అంతే గాక, అందువల్ల కాంగ్రెస్, గాంధీ [illegible] త్మకు ప్రతిఘటించిన ద్విజాతి సిద్ధాంతం భారత దేశంలో ఎక్కువ ప్రాబల్యాన్ని సంపాదిస్తుంది పాకిస్తాన్ స్థాపన అన్ని విధాల సమర్థనీయమని అందుకు వాస్తవమైనవారు చెప్పడానికి [illegible] ఆధారం లభిస్తుంది

కాశ్మీరు [illegible] ద్విజాతిసిద్ధాంతం [illegible] అని ఋజువు చేసిందని ఆ సంస్థానానికి [illegible] వచ్చిన [illegible] లందరూ, ప్రత్యేకంగా పాకిస్తాన్ [illegible] ప్రకటించారు ఈ [illegible] కాశ్మీ [illegible] ప్రాంత [illegible] పరిస్థితులను [illegible] "మాంచెస్టర్ గార్డియన్" పత్రికవిలేకరి కాశ్మీరు ప్రజల మనస్తత్వాన్ని వివరిస్తూ [illegible] ప్రధా నం [illegible] దేశంతో [illegible] వుంటే ఆ దేశంతోనే చేరాలని ప్రయత్నించి [illegible] కాశ్మీర్లో [illegible] వున్న కాశ్మీ రులో ప్రజాస్వామ్యం స్థితిస్థాపకంగా వున్నందు వల్ల కాశ్మీరు [illegible] అన్న చెప్పవచ్చునని కూడా ఈ విలేఖరి [illegible] తెలుపుతున్నారు అబ్దుల్లా ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన [illegible] వల్ల కాశ్మీరు [illegible] ఎక్కువ ప్రయోజనాలను పొందింది [illegible] లకు అబ్దుల్లా ఆర్థికవిధానం వల్ల [illegible] ఏర్పడింది భారత [illegible] ఎంతో [illegible] కాశ్మీరుకు, షేక్ అబ్దుల్లా [illegible] అంగీకరించిన విషయం షేక్ అబ్దుల్లాకీ, పాకి స్థానీలను, వ్యక్తిత్వాన్ని గ్రహించిన జిన్నా కాశ్మీరు ప్రజలతో గాక కాశ్మీరు మహారాజుతో వ్యవహారం చేయ నిశ్చయించుకున్నారు కాశ్మీరు మహారాజు

కాంగ్రెస్ విధానాలను తెలుసుకున్నవాడవటంవల్ల కాంగ్రెస్ పాలించే భారతదేశంలో చేరటంవల్ల తన స్థితి, స్థాయిలో రాగల మార్పులను గ్రహించినవా డవటంవల్ల ఇటు భారతదేశంలో గాక, అటు పాకి స్థాన్‌తో [illegible] ఒప్పందాలను ఏర్పాటుచేయ తల పెట్టాడు [illegible] పాకిస్తాన్ [illegible] చేరిపోవడాని [illegible] 1947 ఆగస్టు 15 [illegible] ప్రభుత్వం [illegible] పంపె [illegible] కాశ్మీరు [illegible] పాకిస్తాన్‌తో [illegible] చేరాల [illegible] [illegible] జనరల్‌గా వున్న [illegible] కూడా కాశ్మీరు [illegible] లభించ [illegible] ఇవ్వలేకపోయినా [illegible] కాశ్మీరు మహారా [illegible] కాశ్మీరు ప్రజల [illegible] వుంటుం [illegible] సింగ్ [illegible] [illegible] లాగాడు

[illegible] సింగ్, ఆయన [illegible] తరఫున కాశ్మీ [illegible] నాయకులతో [illegible] వాక్కులను, [illegible] 1947 [illegible] కాశ్మీరు [illegible] పాకిస్తాన్‌లో చేరకను [illegible] ఒప్పందాలు కూడా [illegible] కాశ్మీరుపై [illegible] ప్రభుత్వం [illegible] సంస్థానం [illegible] వుండేది [illegible] సింగ్ [illegible] [illegible] సంపాదించుకోవడానికి [illegible] ప్రధాన మంత్రిగా వున్న భారతదేశంతో తన కాశ్మీరు [illegible] వ్యవహరించలేమని [illegible] సింగ్‌కు తెలియకపోలేదు భారతదేశంలో చేరితే షేక్ అబ్దుల్లా ప్రధానమంత్రిగా సంస్థానం [illegible] తన [illegible] ప్రాబల్యాన్ని ఏర్పాటు చేయక తప్పదు [illegible] సింగ్ కంటే బాగా గ్రహించినవారు మరొకరు వుండరు కాశ్మీరు జాతీయ మహాసభను కాదని పాకి స్థానులో చేరితే సంస్థానంలో అంతర్యుద్ధం తప్పదని కూడా కాశ్మీరు మహారాజుకు తెలుసును కాని 1846లో తను పూర్వీకుడు 50 లక్షల రూపాయలకు సంపాదించినంత సులభంగా తను ఈ కాశ్మీరును

సంరక్షించుకోలేదని కూడా ఆయన గ్రహించాడు. 'చెక్‌మేట్' పడిన అవస్థలో పడి, తుదకు అట్టి ఫలితాలను అనుభవించాడు.

అయితే జిన్నా పాకిస్తాన్ అవతరించిన ఆరువారాలకే తన దృష్టిని కాశ్మీరుపై కేంద్రీకరించడానికి గల కారణం ఏమిటి? పాకిస్తాన్ సంపాదనకు 1940 నుంచీ 1946 వరకూ ఓపిగ్గా, అతి జాగ్రత్తగా, అత్యంత ప్రతిభతో వ్యవహారం చేసుకు వచ్చిన క్వాయిదే అజాం కాశ్మీర్‌ను సంపాదించడానికి అంత త్వరపడడానికి కారణం ఏమిటి? పాకిస్తాన్ పరిష్కరించుకోవలసిన ఆర్థిక, కాందిశీక, సాంఘిక సమస్యలు అసంఖ్యాకంగా ఉండగా పాకిస్తాన్ గవర్నరు జనరలు ఈ సంస్థాన ఆక్రమణకు ఇంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చి స్వయంగా యుద్ధాన్ని నడిపడానికి గల కారణం ఏమిటి?

కాశ్మీరుసమస్య శీఘ్రంగా పరిష్కారం కావాలని పాకిస్తాన్ గవర్నరు జనరలు అభిప్రాయపడ్డాడు. సర్ హరిసింగ్ యథాతథపు ఒడంబడిక స్థానే పాకిస్తాన్‌లో చేరికపత్రాన్ని సమర్పించాలని జిన్నా పట్టుబట్టాడు. ఎటూ తేల్చుకోలేని కాశ్మీర్ మహారాజా ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేటట్లు చేయాలని ఆర్థిక దిగ్బంధనం ప్రయోగించాడు. మూడువారాలు నిదానించి చూచాడు. ప్రయోజనం లేకపోయింది. కాశ్మీర్‌పై దండెత్తమని కొండజాతుల వారికీ, పాకిస్తాన్ సైనికులకు ఉత్తరువు చేశాకు వారికి కాశ్మీర్‌ను జయించేందుకు అవసరమైన సహాయం చేయవలసిందని పాకిస్తాన్ సర్వసేనాని ఆజ్ఞాపించాడు. సరిహద్దు దాడులుగా ప్రారంభమైన సైనిక చర్యలు కాశ్మీరు యుద్ధంగా పరిణమించినది. యుద్ధం ప్రారంభమైన ఇరవై రోజుల్లో పాకిస్తాన్ సేనలు కాశ్మీరు రాజధాని శ్రీనగర్‌కు 7000 గజాల సమీపంలోకి చేరినవి. అక్టోబరు 26న భారత ప్రభుత్వం కాశ్మీరు మహారాజా ఆర్తనాదాన్ని వినిపించుకొని సైన్యాలను పంపడంలో రెండు రోజులు కాలహరణం జరిగితే పాకిస్తాన్ కాశ్మీరును ఆక్రమించుకొని తూర్పు పంజాబును కబళించుకోడానికి సన్నద్ధమై వుండేది. తూర్పు బెంగాల్ పాకిస్తానుకు రాకపోయినా సింధూ, తూర్పు పశ్చిమ పంజాబు, కాశ్మీరులు లభించివుంటే పాకిస్తాన్ నాయకులు తృప్తి చెందివుండే వారే.

అటు కాశ్మీరు సంస్థానం ఇటు తూర్పు పంజాబు పాకిస్తాన్ వశమై వుంటే పాకిస్తాన్ వ్యవసాయికంగా ఎంతో అభివృద్ధి చెందివుండేది. కాశ్మీరు పాకిస్తాన్‌లో చేరాలని కరాచీ ప్రముఖులు వాదించడానికి పాకిస్తాన్‌కు కావలసిన నదీ జలం అంతా కాశ్మీరునుంచే రావాల్సి వుండడమే. కాశ్మీరు భారతదేశంలో చేరితే భారత ప్రభుత్వం పాకిస్తాన్‌లోకి ప్రవహిస్తున్న నదుల నన్నిటి గతిని మార్చి పాకిస్తానుకు నీరు లేకుండా చేస్తుందని కూడా పాకిస్తాన్ రాజకీయజ్ఞులు ప్రచారం చేశారు. అలా చేయాలనే వుద్దేశ్యం భారత దేశానికి వున్నప్పటికీ అది సాధ్యం గాదని భారత ప్రభుత్వం స్పష్టం చేసింది. పాకిస్తాన్ — భారతదేశాలకున్న కాలవ నీటి తగాయిదా పరిష్కారమైతే మిగతా సమస్యలు సులభంగా పరిష్కారం కాగలవని రెండుదేశాల్లోనూ పర్యటించి, అక్కడి పరిస్థితులను పరిశీలించి, స్థానిక నాయకులతో చర్చలు జరిపిన డేవిడ్ లిలి యన్థాల్ సూచించారు.

పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు విషయంలో అనుసరిస్తున్న విధానానికీ సూడాన్ విషయంలో ఈజిప్టు అనుసరిస్తున్న విధానానికీ ఏమీ తేడా లేదు. ఈజిప్టు బ్రతుకుకు అత్యంతావశ్యకమైన నైలు నది సూడాన్‌నుంచే రావలసివుంది. ఈజిప్టు ఆర్థికంగా స్వయంసమృద్ధం కావాలంటే సూడాన్ ఈజిప్టు ఆధీనంలో వుండక తప్పదు. ఈ విషయాన్ని ఈజిప్షియన్లు, పాకిస్తానీల మాదిరే ఎంతమాత్రం కప్పిపుచ్చలేదు. కాని ఈజిప్టుకు సూడాన్‌ను స్వాధీనం చేయడానికి నిరాకరించి, సూడాన్ స్వతంత్ర్యరాజ్యంగా ఏర్పాటు చేయడానికి యావచ్ఛక్తిని వినియోగిస్తున్న బ్రిటన్ కాశ్మీరును మాత్రం పాకిస్తానుకు కట్టబెట్టడానికి సంకోచించడం లేదు. కాశ్మీరు ప్రజల అభిమతాన్ని తెలుసుకోవడం అవసరం అని అయినా భావించడంలేదు.

వీటన్నింటివల్లా కాశ్మీరు సమస్యకు ఎంతో ప్రాధాన్యం వుందనీ అది కేవలం భారత పాకిస్తాన్లకు మాత్రమే సంబంధించింది గాదనీ, అగ్రరాజ్యాలన్నీ కాశ్మీరు భవిష్యత్తులో ఆసక్తి కలిగివున్నవని స్పష్టమౌతున్నది.

ఈసమస్యపరిష్కారానికి భద్రతామండలి ఇప్పటికి నాలుగు సంవత్సరాలుగా మార్గాన్వేషణ చేస్తున్నది భారతప్రభుత్వం పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు సంస్థానంపై దురాక్రమణ జరిపిందని భద్రతామండలికి ఫిర్యాదు చేసి నాలుగు సంవత్సరాలైంది యుద్ధచర్యల విరమణజరిగి మూడు సంవత్సరాలైంది ఈ నాలుగేళ్లలోనూ ఎందరో ఎన్నో పరిష్కారమార్గాలను సూచించారు మొట్టమొదట భద్రతామండలికి అధ్యక్షుడుగా వున్న చైనా ప్రతినిధి డాక్టర్ ట్సియాంగ్ భారతప్రభుత్వ ఫిర్యాదును శ్రద్ధగా పరిశీలించి కొన్ని ప్రతిపాదనలను చేశారు భారతప్రభుత్వం ఈ ప్రతిపాదనలను అంగీకరించింది పాకిస్తాన్ నిరాకరించింది ఆ తరువాత ఈ కాశ్మీరు తగాయిదాలను భారత-పాకిస్తాన్ తగాదా విస్తరింపచేయడానికి తద్వారా పాకిస్తాన్ దురాక్రమణను కప్పిపుచ్చడానికి సర్ మహమ్మద్ జఫ్రుల్లాఖాన్ చేసిన ప్రయత్నాలు ఫలించి ఐక్యరాజ్యసమితి కాశ్మీరు కమీషను ఏర్పరచింది ఆ కమీషన్ జరిపిన విచారణ ఫలితంగా కాశ్మీరుపై పాకిస్తాన్ దురాక్రమణ జరిపిందని ఋజువైంది భద్రతామండలి గ్రీసు విషయంలో అల్బేనియా, యుగస్లావియా, బల్గేరియా, రుమేనియా దేశాలను హెచ్చరించినట్లు కాశ్మీరువిషయంలో పాకిస్తాన్‌ను హెచ్చరించడానికి బదులు, కాశ్మీర్‌పై దురాక్రమణ జరుపుతున్నవారికి ఏ విధంగానూ సహాయపడరాదని పాకిస్తాన్‌ను ఆదేశించడానికి బదులు కాశ్మీరును భారత-పాకిస్తాన్ దేశాలకు ఏ విధంగా పంపకం చేద్దామనే ఆలోచించడం ప్రారంభించింది కాశ్మీరు కమీషన్ ప్రతిపాదనలను భద్రతా మండలి అమలుజరుపగల్గి వుంటే, లేదా తరువాత కాశ్మీరుమధ్యవర్తిగా వచ్చిన సర్ ఓయిన్ డిక్సన్ ప్రతిపాదనలను అమలుజరుపగల్గి వుంటే, కాశ్మీరు సమస్య ఈనాడింత క్లిష్టమైవుండేది గాదు మొదట కాశ్మీరు కమీషను పాకిస్తాన్ సేనలు కాశ్మీరు సంస్థానం భూభాగంపై వున్నట్లు వెల్లడించింది సర్ ఓవన్ డిక్సన్ కాశ్మీరులో పాకిస్తాన్ సేనల ఉనికి అంతర్జాతీయ ధర్మసూత్రాలకు విరుద్ధం అని ప్రకటించారు. ఈవిధంగా తీర్పులివ్వడంతోనే వీరు తృప్తి పడ్డారు గాని ఆ తీర్పులను అమలుచేయడానికి అసలు ప్రయత్నించనే లేదు

ఇప్పుడు డాక్టర్ ఫ్రాంక్ గ్రాహం కాశ్మీరు సమస్యా పరిష్కారానికి ఆఖరు ప్రయత్నం చేస్తున్నారు అనేక చిల్లర విషయాలపై వీరు భారత-పాకిస్తాన్ సమాధానాన్ని సాధించగలిగారు, కాని అసలు సంస్థానభవిష్యత్తు నిర్ధారణకు సంబంధించిన రెండు ప్రధాన విషయాలమీదా 1948 లో ఎంతటి భేదాభిప్రాయం వుందో 1952లోనూ అంతటి భేదాభిప్రాయము వుంది

కాశ్మీరు నుంచి భారత, పాకిస్తాన్ సేనల ఉపసంహరణ విషయంలో మెక్నాటన్ ప్రతిపాదనలతో ప్రారంభమైన అన్యాయం ఇప్పటివరకూ అలా వస్తూనే వుంది కాశ్మీరు కమీషన్ సంస్థాన శాంతి భద్రతలరక్షణకు అవసరమైన సేనను భారతప్రభుత్వం స్థావరంగా వుంచవచ్చునని, పాకిస్తాన్ సేనల ఉపసంహారం మాత్రం జరగాలనీ సూచించింది అంతే గాక గిల్గిత్ ప్రాంతంపై పరిపాలనాధికారం షేక్ అబ్దుల్లా ప్రభుత్వపరం కావాలన్న సూచనను కూడా కాశ్మీరు కమీషన్ హర్షించింది ఇప్పుడు డాక్టర్ ఫ్రాంక్ గ్రాహం ఇరుపక్షాల సేనలబలం ఒక్కటిగానే వుండాలని సూచిస్తున్నారు భారతప్రభుత్వం ఈ సూచనను ఎప్పటికీ అంగీకరించదు ఇక రెండవది-జనవాక్యనిర్ధారణ కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించడానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులు ఏర్పరచేందుకుముందుగానే జనవాక్య నిర్ధారణాధికారిని నియమించాలని గ్రాహం ప్రతిపాదించాడు ఈ రెండూ పాకిస్తాన్‌కు అనుకూలమైనవే భారతదేశం ఈ ప్రతిపాదనకూ అంగీకరించదు

హైద్రాబాదు సమస్య సమితి చర్చనీయాంశాల జాబితాలో వుంటూవుండగానే శాశ్వతంగా పరిష్కారమైపోయినట్లుగానే ఈ కాశ్మీరుసమస్య పరిష్కారం కావాలి అందుకు ప్రస్తుతం సంస్థానంలో ఏర్పడిన రాజ్యాంగపరిషత్తు దోహదం చేస్తుంది కాబట్టే ఈ పరిషత్తుకు ఎన్నికలు జరక్కుండా చేయాలని, పరిషత్తుసమావేశం కాకుండా చేయాలని పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వం స్వయంగానూ, భద్రతామండలి ద్వారానూ శాయశక్తులా ప్రయత్నించింది సరిహద్దులలో తిరిగి సైనికచర్యలు జరపడానికి సమాయత్తమైంది భారతప్రభుత్వం ముందుగానే గ్రహించి అవసరమైన చర్యలు తీసుకున్నది. పాకిస్తాన్ కా త

పథకం ఈవిధంగా నిరుపయోగమైంది షేక్ అబ్దుల్లాను అపహరించడానికి కుట్రలుపన్నింది. అదీ లాభంలేకపోయింది కాశ్మీరు అభ్యుదయమార్గాన పురోగమిస్తున్నది ప్రక్కనవున్న అజాద్ కాశ్మీర్లో అరాచకం ప్రారంభమైంది తిండి, బట్టలకోసం ప్రజలు, అధికారంకోసం అజాద్ కాశ్మీర్ నాయకులు తిరుగుబాటుచేశారు. సర్దార్ ఇబ్రహీంఖాన్ తిరిగి అజాద్ కాశ్మీరు అధిపతికావడానికి కుట్రలు పన్నాడు తత్ఫలితంగా కలనల్ అహమ్మద్‌షా పదభ్రష్టుడైనాడు అంతటితో మహమ్మద్ అబ్బాస్ ప్రాబల్యం అంతరించింది అజాద్ కాశ్మీర్ వ్యవహారాల్లో స్థానిక నాయకులకు ప్రమేయంలేకుండా చేసి అజాద్ కాశ్మీరు కొంతభాగాన్ని అటు పశ్చిమోత్తర పరిహద్దు రాష్ట్రానికి, కొంతభాగాన్ని పశ్చిమ పంజాబుకు కలిపివేయడానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులు ఏర్పడ్డవి ఇవాళ అజాద్ కాశ్మీరు అధిపతిగా ఘాజీముద్దీన్‌చే ప్రతిష్ఠింపబడిన షైక్ మహమ్మద్ యూసఫ్ అవకాశవాది షేక్ అబ్దుల్లాను దూషించడానికి కాశ్మీరు మహారాజా ఒకప్పుడు ఇతన్ని తన ప్రక్కన వుంచుకున్నాడు పాకిస్తాన్ కాశ్మీరుపై దురాక్రమణ జరపగానే ఈయన పాకిస్తాన్‌కు పారిపోయి పాకిస్తాన్ నాయకుల అడుగులకు మడుగులొత్తుతూ కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు

వీలైనంత శీఘ్రంగా పాకిస్తాన్‌లో అజాద్ కాశ్మీరుప్రాంతాన్ని కేంద్రపరిపాలిత రాష్ట్రంగా గాని లేక ఉత్తరప్రాంతాన్ని సరిహద్దు రాష్ట్రంలోనూ దక్షిణప్రాంతాన్ని పశ్చిమ పంజాబులోనూ కలిపివేయడంగాని చేయకపోతే డాక్టర్ గ్రాహంతో పాకిస్తాన్‌తో జరుపుతున్న సంప్రతింపులలో తనకు స్థానం కావాలని ఆందోళనచేసిన సర్దార్ ఇబ్రహీం చివరికి పాకిస్తాన్‌కే 'ఎసరు'పెట్టి అబ్దుల్లాతో చేతులు కలిపినా కలపవచ్చు ఆ ప్రమాదాన్ని నివారించడానికే పాకిస్తాన్ ప్రయత్నిస్తున్నది ఆ వుద్దేశ్యంతోనే అజాద్ కాశ్మీరుప్రభుత్వాన్ని పునర్నిర్మించింది ఆ వుద్దేశ్యంతోనే అటు సరిహద్దురాష్ట్రంలోనూ, ఇటు పశ్చిమ పంజాబులోనూ ప్రతీపవర్గాలకు అధికారంలో ప్రతిష్ఠించడం జరిగింది

కాశ్మీరు సమస్య ఇంతలో పరిష్కారంగాదు కాని కాశ్మీరు భారతదేశాంతర్భాగమనే విషయాన్ని గమనించే భారత రాజకీయపక్షాలు, అధికారంలో వున్నా రాకపోయినా తమ విధానాలను, ప్రణాళికలను నిర్ణయించుకోవలసివుంటుంది కాబట్టే పండిట్ నెహ్రూ మతకుల తత్వాలను పనిగట్టుకొని ఖండిస్తున్నారు. మతసంఘాలను విమర్శిస్తున్నారు.

"కాశ్మీరు భారతదేశానికి చెందినదే" అని షేక్ అబ్దుల్లా అనేక పర్యాయములు ప్రకటించారు ఆ ప్రకారంగానే కాశ్మీరు రాజ్యాంగపరిషత్తు తీర్మానిస్తుంది అంతమాత్రంచేత కాశ్మీరు భారతదేశంతో కలిసిపోవడం జరగదు హైద్రాబాద్ సమస్యను పరిష్కరించినట్లుగా కాశ్మీరుసమస్యను పరిష్కరించడం సాధ్యంకాదు

భారతదేశ ఉత్తర సరిహద్దుల రక్షణకు కాశ్మీరు మనకు అవసరం సరిహద్దుల్లోవున్న కాశ్మీరీలు సంతుష్టులై భారతదేశం అంటే ప్రాణాలర్పించేటట్లు ఉండాలి అది మతాధారరాజ్యాన్ని స్థాపించడం ద్వారా సాధ్యంగాదు పండిట్ నెహ్రూ విధానాలను అవగతం చేసుకోవడానికి ఈ కాశ్మీరుసమస్య ప్రాధాన్యాన్ని తెలుసుకోవడం అవసరం.

బసవని పూజ

శ్రీ అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రి

సంక్రాంతి పండుగకు బసవడు తెలుగునాట నింటింట నిలిచి తన కడగంటిచూపుల దయారసము ప్రసరింప జేయును. నాటి ముచ్చట తలపోతకు రాగా పైకుబికిన యెదలోని పులకరింతలు

రావోసీ! సుకుమారి యీ మనగృహారామమ్మునన్ నంది తా
నై వేంచేసె, పదార్పణం బిడెను సూహాగమ్య తేజస్సులా
శావాల్లభ్యములంద, రాచనడకల్ సౌందర్యముల్ చింద, చే
తోవాటీగత భావసూనములు గ్రుచ్చెన్ మాలగా స్వామికిన్-.

బసవని శీతల దృక్సుమ ప్రసరణములె యిప్పటి మనపాలిటి పంటల్
వినఁ దేతేవే ప్రభునకు పసుపును కుంకుమము పూజఁ బచరింపవలెన్

అదె! యిందీవరమాలికా విరతిఁ దారాధ్యమ్మునందల్లె, స్వా
మి, దయాపాంగములన్ విదిర్చి, యవురే! మేల్మేలు! మా రౌండొరుల్
గదియన్ జేసిన మందహాసమృదు లీలాలోకముల్, యామునా
భ్యదితోత్తుంగ తరంగపంక్తికిని సొంపుల్ వచ్చునే నచ్చెలీ!.

ఆనందము వెల్లువయై యీ నందీశ్వరుని సేవ కెద త్వరపడెడున్
గానీ! నీ కింక జాగును పోని ప్రభు విటు నిలుచుట ముదమా నీకున్-

స్వామి కనుదోయిచిగురుల శాంతరసము నొలుకఁ బోసెడు నీవేళ నొదుగనేల
ఎఱుగవే యీతఁడిపుడు కన్నెఱ్ఱఁ జేసి కొమ్ముల పదల్ప సర్వలోకమ్ములగలు.

హుమ్మని మూర్చనంతటన యొత్తిగిలన్ వలె నైరి, లేనిచో
అమ్ము పెటిల్లునన్ బగులు రోసములేని యెదన్, మరింత శాం
తమ్ము వహించు సాదుని గనంబడ దింకొకఁ డెందు క్రోధ శాం
తమ్ముల కితఁ డొక్కఁడెగదా! పరమావధియై నిలంబడున్.

హారతి బట్టు మీతని కనారత సౌఖ్యము, గ్రుమ్మరించు నా
చాదమణీయతల్ నిగుడి చక్కని గీతిక నాలపింపు మే
దీ! రదనాంచలచ్ఛవి నొకింత వెలార్పుము, సామి నీ దెసన్
దోరగ కర్ణముల్ నిగిడ దోసమువచ్చును కాకతోంతిరః .

ఏదీ నీ వోళ పరి మర్యాదను బాటించి స్వీయహస్తాంగుళులగా
సాదవలె గంగడోలును సాధుత్వము బసవని స్పృశనన్నత, దెలియన్.

(పూజానంతరము)

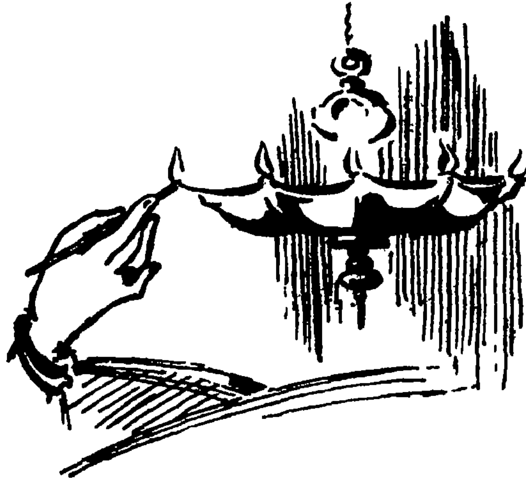
సేవా స్వీకృతి చేసిన యావృషభస్వామి కరుణ యోజించి మముగా
గావుము మాకై యనిగా శ్రీ విశ్వేశ్వరుని చెంత సెలవిత్తుగదే!.

ఘుల ఘుల ఘుల్లుల, ఘులఘుల్ ఘులం ఘుల రవముల కాలిగంటలు మ్రోసెగా
ఘుల ఘుల ఘుల్లుల ఘులఘుల్ ఘులం ఘులం ఘులల నెడద గంతులువైచెగా

తన శిరమిటు నటు గదలించెనో లేదో వృషభరాజు చెలి వింటి వటే
ఘణ ఘణ ఘణ ఘణ ఘణ!ఘణ ఘణం ఘణం ఘణముల మెడ గంటలు మ్రోగెగా

(శిడోక్లు)

తన విషాణాగ్రముల్ తరుణేందు శృంగభాగములకు శృంగభంగమ్ములుగను
తన మూపురమ్ము సౌందర్యనిలయమై, సకల దేవతల కలకాపురముగ
తనపాదనూపుర ధణఝణ ధ్వానముల్ గంగానదీ తరంగ ధ్వనులుగ
తనయూర్పు బుస్సల తహ తహల్, శివగళ స్థానేక భుజగ ఫూత్కారములుగ
బనవడ దపు డిలు వెడలె సంబరముతోడ శాంత మధుర స్వభావవశంవదాఖ
లాంతర ప్రకృతి, శివపదధ్యానసుకృతి, కదలి నడచెను హిమవన్నగమ్ము వోలె

దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయము—

రెడ్డిరాజుల ఆంధ్రవాఙ్మయ పోషణ

శ్రీ నిడదవోలు వెంకటరావు

తుఱైయూరు:—

దక్షిణదేశమున నేను తిరుచనాపల్లికి (త్రిశిరఃపురము) నిరువదియైదుమైళ్ళ దూరమున 'తుఱైయూరు' అను సంస్థానము గలదు. దీని పూర్వనామము 'తీర్థపురి'. ఈ సంస్థానికులైన రెడ్డిరాజులు శ్రీకృష్ణ రాయల కాలమున నా ప్రాంతములకు పాలకులై వెలసిరి. వారిలో వేంకటాచలరెడ్డి అను నాయకుని ప్రోత్సాహమువలన కుందుర్తి వేంకటాచల కవి "కార్తికమాహాత్మ్యము" అను నాల్గాశ్వాసముల పద్య ప్రబంధము రచియించెను. వేంకటాచలకవి యీ వరకే యాంధ్రకవుల చరిత్రమూలమున సుపరిచితుడు. ఈతని వేఱొక కృతి "మిత్రవిందాపరిణయము" క్రీ. శ. 1888 సంవత్సరమున 'అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి' అను పత్రికయందు ప్రకటితమైనది. ఈతడు క్రీ. శ. 1704–1733 వఱకును మధురను పరిపాలించిన ప్రసిద్ధభాషాపోషకుడు విజయరంగ చొక్కనాథ నాయకుని యాస్థాని.

ఈతడు కార్తికమాహాత్మ్యమున తీర్థపురిని తత్పరిపాలకుని నిట్లు వర్ణించియున్నాడు

"ఏ రాజధానికి నిరుచక్కి గోపాల
  వేంకటాచలపతుల్ వెలయుచుందు
రే పురిమస్య సందీపితుం డగుచు నం
  దీశ్వరుండు వసించు కృపమ మనుప
నే పట్టణం బయోధ్యాపురంబునకు జో
  డై పరాభేద్యమై యలరుచుండు
నే పుటభేదనం బాపూర్ణరుచిరాష్ట
  లక్ష్మీనివాసమై లలి జెలంగు
నట్టి తీర్థపురీపాలనాతిశీల
ధర్మపథవర్తి చంద్రికాధవళకీర్తి
శార్ఙ్గపాణిత్వ ఐశ్వర్యశాద్వళిల బిరుద
విదిత చక్రాయుధాఖ్యన విభవు డతడు."

వ పాండ్యశక్ర గజకేసరి బిరుదాంకుండు రాయవేశ్యాభుజంగుడు పంటకుల కలశపాథోధి రాకాశశాంక బలిగోలిలింగ నృపపుంగవ కులపాలికా పేర్మిం బెడగా నిర్భరగర్భశుక్తిముక్తాయమానుండగు నగు వేంకటాచల మహీమహేంద్రుడు వన్నె వెలిసించి యుట్లనుచు బలికె"

మెకంజీ దొరవారి సంగ్రహములందును స్థానిక చరిత్రలయందును నీ తుఱైయూరు సంస్థానచరిత్ర చక్కగా తెలియవచ్చుచున్నది. ఆ చరిత్ర ననుసరించి తుఱయూరురెడ్డిరాజుల వంశవృక్షమును, వారు పాలించిన కాలపరిమితిని యీ క్రింద చూపుచున్నాను.

ఈ రెడ్డిరాజులు పంటరెడ్లు— నెల్లూరి మండలమున పల్లవోలుసీమ వీరి కాపురము. శ్రీ కృష్ణ రాయల కాలమున, అన్నారెడ్డి, సూరారెడ్డి అను నిరువురు సోదరులు లాలనికప నాయకులైయుండిరి. కృష్ణదేవరాయలు దక్షిణదేశము జయించిన వెనుక కొల్లడమున కుత్తరముగ నుండు ముఱైనాడు తీర్థగిరి ప్రదేశములలో దోపిడిగాండ్ర దుష్టత యధికముగ నుండుటచే నీ యన్నదమ్ము లిరువురిని వారి నణచుటకు పంపెను. వీరా ప్రదేశమున నిశ్శేషముగ దొంగలభయము లేకుండ చేసినందున యీ తీర్థగిరి ప్రదేశమును వీరికి సర్వమాన్యముగా రాయలవారొసగిరి. సోదరు లిరువురు నా ప్రదేశము వశీవృద్ధిపరచి సంస్థానముగా నేర్పరచిరి. సోదరు లిరువురిలో సూరారెడ్డి వెనుక యీ క్రింది వారా సంస్థానమును పాలించిరి

(1) కుమార రామ్మారెడ్డి — క్రీ. శ. 1647-1682

(2) పాపిరెడ్డి — క్రీ. శ 1682-1697

(3) ఎల్లమరెడ్డి — క్రీ. శ. 1697-1682

(4) లింగారెడ్డి — క్రీ. శ. 1632–1667
|
(5) వల్లపరెడ్డి — క్రీ. శ. 1667–1696
|
(6) లింగారెడ్డి (భార్యపేరము) — క్రీ శ 1696–1708
|
(7) వెంకటాచలరెడ్డి — క్రీ శ 1708–1740

పైవంశవృక్షమున నాఆరవవాడగు లింగారెడ్డియే వెంకటాచల కవిని ప్రోత్సహించిన వేంకటాచలరెడ్డి తండ్రి. వేంకటాచలరెడ్డి కుమారుడు—కుమార వేంకటాచలరెడ్డి క్రీ. శ. 1740 లో రాజ్యపాలన ప్రారంభించినాడు. ఈతడు క్రీ శ 1772 వరకు రాజ్యము చేసెను. వీని కుమారుడు విజయ వెంకటాచలరెడ్డి క్రీ శ 1820 లో మెకంజీ దొరవారికి తమ సంస్థాన చరిత్రము[1] రచియించి పంపినాడు. అది తమిళ భాషలో నున్నది. దానినుండియే పై విషయములను గ్రహించితిని.

వేంకటాచలరెడ్డియు విజయరంగ చొక్కనాథుడును సమకాలికులని స్పష్టపడుచున్నది. కార్తిక మాహాత్మ్యము ముద్రితమైన యింకను విశేషములు తెలియగలవు. ఇందు నీతిదాయకములును భక్తిప్రదములు నగు నుపాఖ్యానములు కార్తిక మాహాత్మ్యముతో గూడ ధారాళశైలితో వర్ణితములైనవి.

తెంగనూరు —

పై వంశీయులలో క్రీ శ 1632—1667 వరకు తురయూరు పాలించిన లింగారెడ్డి తిరుచనాపల్లి మండలమున పెరంబలూరు తాలూకాయందలి వెంగనూరు గ్రామమున నొక ప్రత్యేక సంస్థానము నెలకొల్పెను. లింగారెడ్డి భార్య యొబ్బాంబిక. ఈమె వృద్ధాచలేశ్వరాలయము కట్టించెను[2]. 'గాధేయోపాఖ్యానము' అను శృంగార రసవత్ప్రబంధమును రచించిన బాలకవి బిరుదాంకితుడు ప్రసిద్ధ విద్వత్కవి రేపూరి అనంతయ్య 'వృద్ధాచల మాహాత్మ్యము' అను ఐదాశ్వాసముల ప్రబంధము రచించి యీ లింగారెడ్డికి కృతి నొసగెను. అందు కృతినాయకుడు "బల్లకోల్ శాసనుడు, జగదగోపాళ, రాయవేశ్యాభుజంగుడు, పాండ్యగజకేసరి, విరుద్ధపంట వంశపావనుడు" అని వర్ణితుడైనాడు. కావున నీతడు తురయూరి పాలకవంశీయుడనుట స్పష్టము.

లింగారెడ్డి కుమారుడు వరదరాజరెడ్డి—ఈతని కుమారుడు కృష్ణారెడ్డి. ఈ కృష్ణారెడ్డికి, పై రేపూరి అనంతయ్య పౌత్రుడు, బాలకవి అనంతయ్య 'శ్రీముష్ణమాహాత్మ్యము' అను ఐదాశ్వాసముల ప్రబంధము కృతి నిచ్చియున్నాడు. అందు వంశకమును గూర్చి కృతిపతిగూర్చి గ్రంథావతారికలో నిట్లు గలదు.

"ఏ కోట నిరవొందు నే ప్రొద్దు ధారాపు
 రీశ్వరనాముడై విశ్వవిభుడు
ఏ పురంబున నుండు కాపురంబుగ గౌరి
 సౌందరనాయికా సముచితాఖ్య
ఏ ప్రోలు పాలించు నెలవి వెట్టని కోట
 యనుచు గూర్తుందురు జగ మెఱుంగ
నే నగరంబున నింపు వసంత
 విద్వత్కవిస్తోమ విశదఫణితి
అట్టి సఱుళ మాత్మీయమైన రాజ
ధానిగా మించి యాచంద్రతారకముగ
ధరిత్రి జగనొబ్బగండాది బిరుదశాలి
వరదరాజేంద్రు కృష్ణభూపాలమౌళి"

"శ్రీముష్ణమహాత్త్మ్యం బభి
రామం బది తెనుగు చేసి రహి కెక్క జగ
త్క్షేమంకర కృతిముచ్ఛ్రిత
నామాంకితముగ నొనర్చి సైప్రణతి గనుమా"

శ్రీముష్ణమాహాత్మ్యము సాంస్కృతమున గల ప్రశస్తక్షేత్ర మాహాత్మ్యములలో నొకటి.

ఈ వరదరాజరెడ్డి విజయరంగ చొక్కనాథుని సమకాలికుడు. కావున అనంతకవియు నాకాలపువాడే. అనంతయ్య వేఱొక కృతి శివరహస్యఖండము.

తలమల :—

తిరుచనాపల్లి మండలమున నామక్కల్లు తాలూకాయందలి తలమలయను కొండక్రింద ప్రదేశమున పై లింగారెడ్డికి తాతయగు పాపిరెడ్డి తలమలయను కొండపై శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి యాలయము గట్టిం

1 Mackenzie Collectars 17 - 6 - 10 Section 5 Account of Turayur Samastanam

2. Trichinopoly District Gazetter Chapter XV. Page 308

చూ. ఈ వంశీయులకు తలసులవారని యింటిపేరు వచ్చినది. వీరిలో క్రీ శ. 1690-1700 ప్రాంతముల విలసిల్లిన తలముల రామచంద్రారెడ్డికి, విశ్వేశ్వర పండితుడను విద్వత్కవి 'కృష్ణవిలాసము' అను పైదా శ్వాసముల శృంగార రసోత్తరప్రబంధము నంకితము గావించెను. ఇం దవతారికలో కృతిపతి విషయము విపులముగా గలదు.

కృష్ణవిలాస కృతికర్త విశ్వేశ్వరకవి తార్కిక శిరోమణి బిరుదాంకితుడు గీర్వాణసాహిత్య వేత్త. కాని తెనుగునమాత్రము భాషానుగుణ్యముగ మృదుపదరచన గావించియున్నాడు.
మచ్చునకు రెండు పద్యములు.

"తలపున నన్ను నిల్పి నెల
తా నెలతాపము హెచ్చిన చ్చెనే
యాలరుల తేనె చిల్కు నన
లా నవలాలిత మూర్తికల్కనే
తలపులు సందడింప తెలు వా
తెలివానగ గాగలింపనే
తిలితుల తావి సల్కు వనితా
వనితాపుల నన్ను గూడనే"

"సుదతి రదాళిపేర మను
జాక్కల వల్కల పేర నాకునన్
అదురుగ నవ్వుపేర నవ
చంద్రికలన్ నిటలంబు పేర దా
ల్పోదలగ నుండు మంజులము
లో నగ మత్తుల పేర గల్వలన్
గుదులుగ నుంచె మోమునకు
గోము సుధాకరు డప్పుడీయగన్"

పై గ్రంథము లన్నియు నాంధ్రసాహిత్య పరివర్తన గలవి. దక్షిణాంధ్రవాఙ్మయమునకు సంబంధించిన కృతు లెన్నో యపరిశీలితముగానం దున్నవి. శుద్ధద్రావిడదేశమున సాహిత్యకళాపోషకులగు రెడ్డి రాజు లెట్లు తెనుగుభాషను కవులను నాదరించిరో దిఙ్మాత్రముగ తెలుపుటయే యీ వ్యాసముయొక్క యుద్దేశము.

నేడు ప్రభుత్వసాహాయ్యమున ప్రాచీనాంధ్ర కృతు లనేకములు ప్రకటితము లగుచున్నవి. అట్టి యెడ మనకు పూర్తిగ తెలియరాని దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయమునకు సంబంధించిన యిట్టి గ్రంథములు ముద్రితములగుచో పరిశోధకుల పరిశ్రమ ఫలవంతము నగును తెనుగువాఙ్మయవైశాల్యము తెనుగువారికి గోచరమగును

కొత్తకోడలు

శ్రీ వేలూరి సహజానందం

"అమ్మా"

"ఏమిటే"

" . "

"ఏమిటే 'అమ్మా' అని మళ్లీ మాట్లాడటం మానేశావు?"

"ఊ!"

"ఏమిటో చెప్పు."

"ఏం లేదులే"

"అదేమిటే నాతో చెప్పటానికి సంకోచిస్తావు?"

"అబ్బే ఏం లేదు"

"సరేలే మీ ఆయన దగ్గఱనుంచి ఉత్తరం రాలేదనా. వస్తుందిలే ఇవ్వాళ రాకపోతే, రేపు రాదేమిటి?"

" . "

"మొన్ననేగా వ్రాశాను అయినా మా కాలంలో ఈ ఉత్తరాలు ప్రాణాలన్నీ పోస్టు బంట్రోతు మీద పెట్టుకోటం ఇవి మా కాలంలో ఎరగం"

"అది కాదే ఇప్పుడు ఉత్తరం సంగతికే ఎత్తావేం!" అని నిట్టూర్చింది కొత్తగా కాపురానికి వెళ్లి వచ్చిన కమల

కూతురి ముఖంకేసి చూసింది తల్లి. అంత నిర్జీవంగా ఉన్న ముఖాన్ని ఇది వఱకు తాను చూడలేదు

"ఏమిటే అమ్మాయి రాత్రి ఏమైనా కల వచ్చిందా?"

"ఛా. పిచ్చికలలు.. పీడకలలు. కలలు నిజాలేమిటి? ఛా వాటికి భయపడ కూడదు."

పిచ్చికలలు, పీడకలలు పీటి సంగతి కాదు కమల మనస్సుకు పట్టింది.

"కలలేమిటే?. కల వచ్చిందని నే చెప్పానా?" అంది కమల

రాత్రి తెల్లవార్లు క్షణం కూడా కునుకు పట్టక పోతే, ఇంకా కలఏమిటి! కలల భయం ఏమైనా ఇప్పుడు నిజమే భయంకరంగా ఉంది

"మరేమిటే కల ఏ మన్నాననే మో అనుకున్నా."

"సరే కాని మరి. అల్లుడు చదువుకున్న వాడిని చెప్పావేమే?"

తల్లి నిర్ఘాంత పోయింది ఈ అకాలపు ప్రశ్న బాణంలా హృదయంలోకి దూసుకుపోయింది చెవులు చిల్లులు పడేట్టు ప్రతిధ్వనించిన మంగళ వాద్యాల మధ్య ఆ రాత్రి ఒంటరిగా గదిలో కూర్చొని, ఏడ్చిన కమల దుఃఖారావం శరీరమంతా మళ్లీ ఒక్క సారు మారు మోగింది

తమాయించుకొని, జవాబు చెప్పింది

"అతనికేం? కాలేజీలో చదువుకుంటేనేనా చదువు తెలివి గలవాడు తల్లి అంటె ఎంతో భక్తి శ్రద్ధలు పొలం పుట్ర చూసుకొని, కాలు మీద కాలు వేసుకుంటె హాయిగా గడచి పోతుంది కాలం.."

"హాయిగా గడచిపోతుంది కాలం"

"అదేమిటే అమ్మాయి ఇవ్వాళ అలా మాట్లాడుతున్నావు" తెల్లపోయి చూసింది తల్లి

కూతురు ఎక్కువగా మాట్లాడే పిల్ల కాదు. మొదటి నుంచీ మౌనం ఎక్కువ.

పెళ్లినాటి రాత్రి ఏడుపు విని తాను ముందు భయపడ్డది. ఏడుపు ఎవరికి వినబడి పోతుందో అని, ఎప్పుడో కూతురు అనుకుందో, అగదో అని, ముక్కు మూసూ వచ్చాక ..అనుకోకూడదుగాని ఏ అఘాయిత్యమైనా చేస్తుందేమోనని తాను చాలా భయపడింది.

కాని తాను అలాంటిదేమీ చేయ లేదు. సుఖపడుతూరాలు. తన బిడ్డ కాదూ!

"కొందరమ్మా నా కాలంలో ఇలా ఏడ్వా ముటే" అనితను గొంతు కళ్లనిండా అశ్రువర్షం కురిపించగానే, మల్లి కమల నోరు తెరిచి ఏమీ లేదు పాపం

ఇవ్వాళ్ల కవ్వాళ మల్లీ కమల కంఠ వీణలో ఈ అపశ్రుతి వినబడింది

"కమల—?"

"ఏమిటే అమ్మా చెప్పు నాతో మల్లీ మాట్లాడేం "

"ఏం లేదు నువ్వు ఉత్తరాలు ఉత్తరాలు అంటున్నావే ఆ ఉత్తరాలు మాస్తే నవ్వాలో, ఏడవాలో తెలియట్లేదు ఎవరుచెప్పారమ్మా నీకు ఆయనకు ఒక్క వాక్యం వ్రాయటం కూడా చాత కాదు "

"ఆ! ఏదో తోచింది వ్రాశాను సత్యంటే అతనికి బాగా ప్రేమ కూడా అదే ఆ అనురాగమే కావాలి "

అని అంది స్వరంలో ముఖంలో ఉత్సాహాన్ని, సంతృప్తిని ప్రదర్శిస్తూ

కమలముఖం చిన్న బుచ్చుకొంది ప్రేమ కూడా అన్న మాటలకు సిగ్గుపడ్డది

కళ్లు కురి కాంతి హీనంగా ఉన్నయ్.

తల్లి ఏదో పని ఉన్నట్టు అక్కడనుంచి వెళ్లిపోయింది ఆమె ముఖంలోని వ్యాకులత కమల గ్రహించింది ఈ వృధా చర్చలవల్ల తను మనస్సును వ్యథపడుచుకోటమే అని కమలకు తెలుసు కాని కిందటి ఉత్తరం చదివినప్పటినుంచీ, ఆమెలో విగ్రహాలకు పన్నగిలిపోతోంది వాక్యానికి వాలుకు తప్పులు. అర్థంలేని, తెలివి తక్కువ వ్రాత. అహ! మర్చిపోకుండా ఉండాలనుకున్నా ఆ ఉత్తరం, ఆ వాక్యాలు, ఆ మాటలు పదేపదే మనస్సులో స్ఫురించి, తన గుండెపై రాయి పెట్టినట్లుంది. ఉత్తరమే కాదు. కాపురం చేసివచ్చిన వెళ్లాక్ల . ఎలా మరిచిపోతుంది?

ఆ మూర్ఖత్వం.. ఆ కావాకాలు.. ఆ రాక్షస ఆవేశం! తుపానులు వచ్చి చుట్టుచేయు నాశనాన్ని పోతుండటూరు. కాని ఒక్కొక్క రాక్షస ఆవేశం హృదయంలో, శరీరంలో చేసే గాయంముందు ఈ తుపాను గాయం ఎంత? తుపాను మృత్యు స్పర్శ పోకపోటుకూడా వస్తదెట్టు మళ్ళీ చిగురిస్తయ్. కాని ఇక్కడ కేవలం వ్యక్తియొక్క ధారా ధూమమే సర్వాన్నీ దహించి వేస్తుంది పురుష సాంగత్యం స్త్రీకి ధర్మమనీ, అవసరమనీ అంటారు. కాని తను మళ్ళీ ఆ అభిప్రాయాన్ని నమ్మకుండా! భయం అంటె ఏమిటో ఇదివరకు తెక్కువ తెలియదు కాని ఇప్పుడు భయం తన అణువు అణువున మెదులుతోంది చిన్న పిల్లలకు దొంగ, బూచాడు వస్తున్నాడని చెప్పి, బెదిరిస్తారు తన లాంటి వాళ్ళకు, అదిగో మీ ఆయన వస్తున్నాడంటే చాలు అంతే అంతే

అహ! ఎలా గడచిపోయినయ్ ఆ వెన్నెల్లు మాధుర్యపు కాళ్ళకు సంకెళ్లు అడ్డపడ్డట్టు కదిలే వాడు కన్నీరొండిన కన్నులా ఉన్న ఆకాశంలో.. పదిహేనురోజుల ప్రవాసంఉండి, చంద్రుడు కూనల్లగృహానికి వచ్చేవాడు చిన్నప్పుడు వెన్నెల చూసి తాను గంతులు వేసేది పాడేది అల్లరిచేసేది గోలచేసేది నిజం చెప్పాలంటె మాగవాడికి జోరు వచ్చినట్టుండేది—వెన్నెల చూడంగానే! పిచ్చే. ఏదో అంత ఉల్లాసంగా ఉండేది

కాని ఇప్పుడు ఇప్పుడు ఈ పోలిరాత్రుల్లోకే తనకు వెన్నెల చీకటి ఒక మాదిరిగానే ఉన్నయ్ చెవిటివానికి కోకిలపాటలా, తనకి వెన్నెల!

ఆయన నిద్రపోయేవారు కుద్రయకూడా కాగా కాట్టేవారు తాను మూసినకళ్ళలోనే ఆ కేక ఆకాశాల కూనాల్ని, చీకటిని మాస్తూ, నిశ్శబ్దంయొక్క నిక్కరియణంకోసం వేచేది. రాత్రి వస్తోందంటె వరవకులరు యువకుల లేకపోలేదు కాని తను తనూ వరవళమాతుంది వర—వళమాతుంది అంతే!

భూ! లోకంయొక్క అశ్రు ప్రవాహం తేనె ఎంతేని చూడు! నీ హృదయం ఘనీభవమాతుంది కాని నీకంటె బిందువులోకి నువ్వే చూడు! అగ్ని కణంలా విస్ఫులింగాలవు విరజల్లుతుంది ఆ పాద

మస్తకం దెబ్బతిన్న పాములా చుట్టలు చుట్టుకుని, తీవ్రబాధలో తన్ను తానే కాటువేసు కుంటుంది

* * * *

2

"అమ్మాయి"

"అమ్మాయి"

"ఆ!"

"ఇదుగో చూడు మీ ఆయనగారు ఉత్తరం వ్రాశాడు"

తల్లి ఎంతో సంతోషంతో ఆ ఉత్తరాన్ని లోపలకు తీసుకొచ్చింది కమల అందుకుంది

పతిని చూస్తే పత్నికి సిగ్గు! తొలినాడు, మలినాడే కాదు తుదినాటిదాకా అంతే కాదు పతి లేని ముందు కూడా సిగ్గుపడటం సహజం అని తల్లికి తెలుసు ఆమె వంటచేసే వసారాలోకి వెళ్ళిపోయింది

అక్కడనుంచి కొడ్లోకి పల్లి అవుకు మేత వేసింది పాదులకేసి చూసిం తీగెలను పందిరికి పాకించాలనుకుంది కాని ఉత్సాహం తోచ లేదు కిందటి ఉత్తరం కూతురికి తృప్తిగా లేదు ఈ ఉత్తరం తృప్తిగా వ్రాశాడేమో .

తీగెలను అలాగే గాలిలో వదిలేసి, గబగబా లోపలకు వచ్చింది కమల సావట్లోనే కూచుంది ఉత్తరం చదివేసింది చేతిలో ఉంది

"అల్లుడు, వాళ్ళు కులాసా?" అని అడిగింది తల్లి

"ఆ!" అంది కమల

కూతురి ముఖంలో తొంగిచూసిన తృప్తి లక్షణాలు గోచరించలేదు

"మరింకేమి వ్రాశాడే?"

"ఏం కోపంగా వ్రాశాడా?"

"ఏమీ"

"మరి"

"ఆయన వ్రాయలేదు ఉత్తరం"

"మామయ్య వ్రాశాడా?"

"ఏమీ"

"మరెవరు?"

తనకు ఉత్తరం వ్రాసేవారెవరింకా అని ఆలోచిస్తోంది తల్లి

"దస్తూరి ఆయనదే సంతకమూ ఆయనదే"

"మరి"

"మరి మరి ఏముంది అమ్మా ఆ పాషాణ గాళ్ళలో ఎవరిచేతో"

కమల గొంతుక బిగుసుకుపోయింది ముఖంలోకి ఒక్కసారి నువ్వున రక్తం చిమ్మి, మళ్ళీ వెంటనే పాలిపోయింది పెదవులను దూసుకుంటూ వెలువడింది నిట్టూర్పు తల్లి ఇంకేమీ అడగలేదు లోపలనుంచి సముద్రంలా పొంగి వస్తున్న అయోమయ దుఃఖాన్ని అణుచుకో లేక, లోపలింట్లోకి వెళ్ళిపోయింది

ఒక్కగా నొక్క కూతురు కొడుకూ, కూతురూ కూడా తనకే పొట్టలో పెట్టుకొని పెంచుకుంది. తన దౌర్భాగ్య శూన్య జీవితానికి పిల్ల పెరిగి, ఒక ఇంటిదై సుఖపడటమే నోముగా తలచింది కాని కాని .

భోజనాలముందు కమల ముక్తసరిగా చెప్పింది

"ఎల్లుండి వస్తారట . అల్లుడు"

"మరి ఇంకా చెప్పవేమే!" అంది తల్లి, ఉత్సుకతతో

లోతవుతున్న వైరాశ్య విచారాల్లోంచి తల్లికి దారి చిక్కినట్టుంది అల్లుడు వస్తున్నాడు! ఇల్లు వాకిట్లు దులిపించాలి అలికించాలి ముగ్గులు వేయాలి పక్క ఇళ్ళలో అడిగి మినప్పప్పు అల్లుడికి గారెలంటే మహా ఇష్టం పెరుగు తెప్పించాలి

చేతినిండా పని మనసు నిండా ఆలోచనలు ఇంతకు ముందు ఆమెకంతా అగమ్య గోచరంగా, విచారంగా ఉంది కూతురికి ఏంకాను? ఎక్కడ కాట్లాడక పోయినా, మనకున్న గల పిల్ల కూతురు అని తెలుసు ఇలా ప్రశ్నించి తర్కించు కొనే కొత్తకోడలు కాపురం ఎలా చేసుకుంటుంది? ఏమవుతుంది? ఈ యథార్థ, నిష్ఠురమైన ప్రశ్నలతో ఆమె సతమతమౌతోంది.

అల్లుడు వస్తున్నాడనే విషయంలో ఈ చీకట్లు అన్నీ తొలగిపోయాయి. ఈ దైనందిన, జీవిత వ్యాకులో

రాలు జీవికి ప్రాణం. ఈ స్వప్నసౌధాలు కలలు పన్నక, జీవిని జీవితే వదలి పెస్తే, ఉరి స్తంభాలమన్న ఊగిన లాడుతూ ఉన్నట్టుంటుంది

భయంకరమైన జీవిత రంగస్థలంపై ఈ తెర లేకపోతే, ఎప్పుడో నాటకం ఆఖరి అంకానికి వచ్చేది. ఏటి చాటునే జీవి జీవితానికి, కంటపడ కుండా తప్పుకుంటాడు. జీవితం మరోక్షణం దుర్భరం, అనర్థం అనిపిస్తుంది. కాని ఏదో ఒక పని ఒక విషయం. తెరెత్తి చేతులుచాచుతున్న ఆ అగాధ స్ఫుటంచుసుంది, ఆ భయంకర మానంనుండి మళ్లీ సమ్మర్దంలోకి, కోలాహలంలోకి లాక్కుపోతుంది. నిర్విచారంగా మళ్ళీ కొత్త ఉద్రేకంలో, కొత్త సంరంభంలో లీనమైపోతాం. అది క్షుద్రంగా కన్పించవచ్చు. లెక్కలేనిది కావచ్చు. కాని మృత్యుపాశాలనుంచి విడదీసి జీవితానికి పాశబద్ధం చేసి పటుత్వం నాటేకుంది. అందుకనే జీవి ఎప్పుడూ కొత్తకొత్త జ్ఞాపకంకోసం చేతులు చాపుతూ ఉంటాడు

ఇప్పుడు కమల తల్లికి అల్లునిరాకతో మళ్ళీ ప్రాణం వచ్చింది. అగాధమనుకున్నచోట మళ్ళీ దారి దొరికింది

కాని కమల సరిగా భోజనం చెయ్యలేదు. అసలు కొన్నాళ్ళనుండి, ఏదో అలవాటుగా తప్ప, కావాలని తినటంలేదు

* * * *

3

అల్లుడు వచ్చాడు. కమల తల్లి అందల మెక్కింది. ఇల్లంతా అలికించి, సింగారించింది. బడి పంతులుగారిని బతిమాలి, కామాలి కూసాలూడుతున్న పాత కుర్చీ ఒకటి తెచ్చింది

ఇంట్లో పని అంతా తాను నిర్వహించుకుంటా నని కూతురికి భావార్థంగా చెప్పింది

అతను వచ్చేటప్పటికి పొద్దు వాలిపోయింది

కమల అతని పనక బండిలోంచి ఇంకో వ్యక్తి ఎవరైనా కూడా దిగుతున్నారేమో చూసుకుంది. కాని భర్త ఒక్కడే వచ్చాడు. నాడేం ఏ స్నేహితుణ్ణో వెంటపెట్టుకొని తీసుకురాలేదు.

ఒక సంచిలోంచి పూలు తీశాడు ఇంట్లోకి. కొట్టు ఆడది కూకంలో, బేరంలో దగా చేయాలని ఎంతో ప్రయత్నిస్తే, ఆ వద్ద త్రాళ్లన్ని తను విచ్ఛిన్నం చేసి, ఆ మనిషికి కనుబడకుండా నాలుగు తెండకాయలు కొసరు తీసుకొన్నట్టు సగర్వంగా చెప్పాడు

కమల పూలతో వెళ్లబోగా ఆమె చేతులు పట్టుకొని ''ఇదిగో మాకావా మల్లెపూలు.. బొద్దు మల్లెపూలు'' అన్నాడు, చేటంత ముఖం చేసుకొని అతని కళ్లలో కాంక్ష సర్వం తేలు పడగలు విప్పుకొని తనవేపే చూస్తోంది బుసకొట్టుతోంది.

కమల తల్లి అన్నం వడ్డించి అల్లుడి కాస్త సంగతులు అడిగింది. పంటలు ఎలా ఉంది, ధరాతెలా ఉంది అన్నీ వివరంగా అడిగింది.

ఇటీవలనే ఒక గేద కొనినట్టు, ఇంకో తెల్లావులో ఇంక రెండు గేదలు కొంటున్నట్టు చెప్పి అత్తగారిని కూడా రమ్మని ఆహ్వానించాడు

అల్లుని ఆదరంతో అత్తగారు పొంగిపోయింది ''అమ్మాయి ఎక్కడే నెయ్యి వడ్డించు''

అని పిలిచింది తల్లి

కమల పాదిట్లో గోడకానుకునే కూర్చున్నా, జవాబు చెప్పలేదు. భోజనం ముందు జరుగుతున్న చర్చ ఆమెకు వినబడ్డలేదు. హఠాత్తుగా జ్వరం వచ్చినట్టుంది

అల్లుడు భోజనం ముగించి గదిలోకి వెళ్లాడు

''ఏమే అమ్మాయి. అతను భోంచేస్తున్నంతసేపూ ఇటు రానేలేదేమే'' అంది తల్లి

''పక్క వేస్తున్నానే'' అంది కూతురు.

ఈ జవాబుకి తల్లి సంతోషించింది. పగటి పనులన్నీ రాత్రికయ్యాపై మటుమాయమవుతాయ్. చీకట్లోని ఈ ముహూర్తంలో ఆమెకు ఎక్కడ వస్తుగం తన భర్త పగలల్లా ధూం ధాం చేసి, కాను రాత్రి వంటింటి తలుపులు వేసిన వసారలోకి వచ్చేటప్పటికి ఎంతో ప్రసన్నంగా ఉండేవాడు.

కమల భోంచేసి వసారలో కూర్చుంది.

''అల్లుడి చూస్తున్నా కావాలేమో గదిలోకి వెళ్లు'' అంది తల్లి. కమల ఏమీ మాట్లాడ లేదు.

గదిలోంచి ఒకటి రెండు పాట్లు భావయుతంగా దగ్గ వినబడింది అయినా కమల కదల లేదు.

“కమలా” అని పిలచాడు

ఆ బర్రె గొంతుక విని అత్తగారు, “అమ్మాయి, పిలుస్తున్నాడే” అని హెచ్చరించింది

కమల ఇంకా కదలలేదు

తల్లి నడవలో దీపం తగ్గించి, కుక్కి మంచం వేసుకోటం గమనించి, కమల మెల్లగా లేచింది

“ఇందాకటినుంచి ఏమి చేస్తున్నావు?” అని, భర్త “ఇదిగో పూలింకా ఇలాగే ఉంచావేం పెట్టుకో” అన్నాడు

కమల కిటికీలో కూర్చొని నక్షత్రాల కేసి చూస్తోంది చల్లని గాలికి ఆమెకు మళ్లీ ప్రాణం వస్తోంది కిటికీ చువ్వలు నునుపుగా ఒత్తు కుంటున్నాయ్

అతను పూల పొట్లం తీసి,కమల ఒళ్లో పెట్టాడు తన బరువైన రెండు చేతులను ఆమె భుజాల మీద ఆన్చి, “ఏమే. అలా చూస్తున్నా వేమిటి” అన్నాడు

ఆమె జవాబేమీ చెప్పలేదు

అతను “ఇదిగో ఓ తమాషా తెచ్చా” అంటూ పెట్టెలోంచి ఏవో రెండు పుస్తకాలు తీసి, దీపం ఆమె దగ్గరకు తెచ్చి పుస్తకాలు తెరిచాడు

అతని ముఖం మళ్లీ సంతోషంతో చాటంత అయింది

“పెట్టుకో మరి పూలు ”

.. ..

“దబ్బున పెట్టుకో...”

“నేను వస్తానని వ్రాసినా తలంటిపోసుకో లేదేం? పోనీలే దబ్బున పూలు పెట్టుకో” అని పెట్టెలోంచి అగరు వత్తులు, ఏదో సెంటు బుడ్డి తీశాడు.

అతను దీపం తగ్గించాడు కమల ఆకాశంలోకి చూసింది విశ్వమంతా వెన్నెల వరదై ప్రవహిస్తోంది లేచి కిటికీ తలుపులు వేసింది తగ్గించిన దీపం వెల్తురులో భర్త నీడ భయంకరంగా కన్పించింది

“ఇదిగో పుస్తకాలు చూడు బొమ్మలు”

“ . ”

“ఇదిగో ఈ సెంటురాసుకో ”

“ , ”

“ఇంకా పూలు పెట్టుకోలేదూ ?”

“ , ”

“నా ఉత్తరాలకు జవాబే వ్రాయలేదేం ?”

“ , ”

“మరి పూలు ”

ఇంతవరకూ మూగగానే ఉన్న కమల లేచి, “అలా ఉండనీయండి పూలు ” అని, దీపం ఇంచుమించు సాంతం తగ్గించింది.

శ్రీ అవనీంద్రనాథటాగూరుతో నా పరిచయం

శ్రీ శేషోమూర్తుల
కేశవరావు

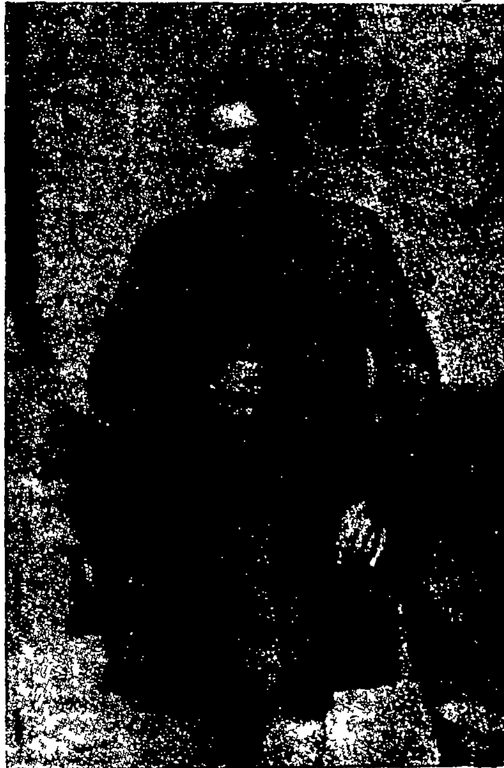

భారతీయ చిత్రకళాపితామహుడు అవనీంద్రనాథ టాగూరు అవతరించాడు. అతనితోనే భారతీయ చిత్రకళా ప్రపంచంలో ఒక నూతన శకం ఆరంభమైంది. మనదేశంలో ఆధునికచిత్రకళకు అతనే త్రోవ దీశాడు.

బ్రిటిషుప్రభుత్వం వచ్చిన తరువాత మన జాతీయకళలన్నీ నశించగా మన దేశీయులు పాశ్చాత్యచిత్రాలనే అనుసరించే సమయంలో అవనీంద్రుడు మన ప్రాచీనకళల సౌందర్యాన్ని అవగాహన చేసికొని వాటిద్వారా చిత్రకళలో మార్పును ప్రవేశపెట్టినాడు.

ఇతని ఉద్యమానికి చేయూతనిచ్చి విదేశాలలో మన కళల ఔన్నత్యాన్నిగురించి చాటించినవాళ్లు ఆనంద కుమారస్వామి, ఇ. బి. హావెలు.

ఒకసారి శ్రీ రవీంద్రుడు అవనీంద్రునిగురించి ఇట్లన్నాడు *'This one man has changed the world of art. He has revolutionised the taste of the country. His countrymen were strictly against him but he bravely faced all the difficulties and changed the atmosphere.'*

కలకత్తా ఆర్టుస్కూలు ముఖ్యోపాధ్యాయులుగా ఉన్నప్పుడు.

అవనీంద్రుడు పాశ్చాత్యపద్ధతిలోనే చిత్రకళను ఒక ఇటాలియన్ శిల్పివద్ద అభ్యసించాడు. విద్యార్థి కాలంలోనే తన ప్రతిభకు తార్కాణంగా మనిషి సైజు రూపచిత్రం (*Life size portrait*) ఒకటి మూడు రంగులలో ఒక గంటలోనే పూర్తిగావించాడు.

అది నేటికి అతడు చిత్రించిన రూపచిత్రాలలో గొప్పదిగా ఎంచబడుతూంది. తరువాత చాలా కాలం అతడు కలకత్తా చిత్రకళా విద్యాలయానికి వైస్‌ప్రిన్సిపాల్ పదవి వహించాడు. ఆ కాలంలోనే అతనికి ఒకరు కొన్ని ప్రాచీన రాజపుత్రచిత్రాలు బహూకరించారు. అవి చూచిన తరువాత, అతనిలో చైతన్యం కలిగి రాజపుత్ర మొగలాయి చిత్రాలు, అజంతా, బాగ్‌చిత్రాలు, భారత్, సాంచీ, అమరా

పాశ్చాత్యుల సాంప్రదాయాన్ని అనుసరించి చిత్రాలు చిత్రిస్తూవచ్చాడు.

సుప్రసిద్ధ జపాని కళావిమర్శకుడు ఒకాకురా (*Okakura*) మనదేశం వచ్చినప్పుడు అవనీంద్రుని అతనిశిష్యుల చిత్రరచనాశైలిని మెచ్చుకొంటూ, తాను విదేశాలలో ప్రచారానికై తెచ్చినవైనా జపాను చిత్రాలు చూపించి అతనిని ప్రోత్సహించాడు. అతను అవనీంద్రునితో మాట్లాడుతూ '*We in Japan have mastered the brush, but We look to India for ideas*' అన్నాడ

ప్రాచ్య చిత్రకళయొక్క అభివృద్ధిని చూచిన తరువాత అవనీంద్రుడు అతని శిష్యులు అనేక నూతన మార్గాలలో చిత్రించడం మొదలుపెట్టారు. అవనీంద్రునికి శిష్యులనేకులున్నారు. వారిలో ముఖ్యులు శ్రీ నందలాల్ బోసు, అసిత్ కుమార హాల్దారు, వెంకటప్ప మొదలైనవారు శ్రీ నందలాల్ బోసు వారికి అత్యంత ప్రియులు వారిద్దరికి శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస, వివేకానందుల సంబంధం వుంటేది

చిత్రకళావ్యాపనకై ఇండియన్ సొసయిటీ ఆఫ్ ఓరియంటల్ ఆర్టు అను సంస్థను నెలకొల్పి దాని ద్వారా చిత్రకళా ప్రదర్శనాలు జరుపుతూ వచ్చారు. ఆ సంస్థద్వారా ప్రసిద్ధ కళా విమర్శకుడు శ్రీ ఓ. సి. గంగూలీ "రూపం" అను లలిత కళావిషయక పత్రికను కొన్ని సంవత్సరాలు ప్రచురించినాడు

1918 లో శ్రీ రవీంద్రుడు విశ్వభారతిలో కళాభవనం స్థాపించినప్పుడు అవనీంద్రులు నందలాల్ బోసును దానికి ప్రిన్సిపాల్ గా పంపారు 1928 లో మచిలీపట్టణంలో ఆంధ్రజాతీయ కళాశాలలో భారతీయ చిత్రకళాశాఖను నెలకొల్పినప్పుడు శ్రీ ప్రమోదకుమార చటర్జీని పంపారు. శ్రీ చటర్జీగారు జాతీయకళాశాలలోని వున్న నాలుగు సంవత్సరాలలో అవనీంద్రులు కళాశాలలోని చిత్రకళావిద్యార్థుల కృషిని ప్రోత్సహిస్తూ వచ్చారు. తరువాత ఆయన కళాశాల అధికారుల అనాదరణవల్ల కళాశాలలోని చిత్రకళాశాఖ ఎత్తివేయబడిందని విని చాలా విచారించారు.

1941 లో రవీంద్రుని తుదికోరిక ననుసరించి శాంతినికేతనంలో అవనీంద్రుని డెబ్బదవ జన్మదినోత్సవం అతి వైభవంగా జరిగింది. అతని చిత్రాలు కథా రచనలు ప్రదర్శించారు.

శ్రీ రవీంద్రుని అనంతరం అతనిని విశ్వభారతి అధ్యక్షునిగా నియమించిరి క్రమేణ అనారోగ్య కారణాలవల్ల ఆ పదవివదిలి అతను కలకత్తా సమీప గ్రామంలో విశ్రాంతి తీసికొంటూ వచ్చెను

ఆ వార్ధక్యంలో అతను దృష్టి లోపించినా కూడా కొయ్యముక్కలు, పేడులు, అగ్గిపుల్లలు మొదలైన వాటితో అద్భుతమైన బొమ్మలు (*toys*) తయారు చేస్తూ వచ్చెను ఆ బొమ్మలను ఏదైనా అంతర్జాతీయ ప్రదర్శనంలో ప్రదర్శించినట్లయితే నవీనతకు హాస్యానికి, ఉన్నత భావాలకు అగ్రస్థానం లభిస్తుందంటారు అవనీంద్రుడు పురాణగాథలే కాక జీవిత సమస్యలు, ప్రకృతి దృశ్యాలు యింకా మేఘదూత, ఉమరుఖయ్యాం రవీంద్రునికథలకు చాలా చిత్రాలు, చిత్రించారు. అతను గొప్ప కథకుడుకూడాను. కథలు చిన్నవి, పెద్దవి, బాలసాహిత్యం, *prose-poetry* మొదలైనవి చాలా రచించారు ఇటీవల కొన్ని ఇంగ్లీషులోనికి అనువాదింపబడినవి

"హనుమంతుని డైరీ" అనే పేరుతో హాస్యయుతంగా రామాయణగాథను, "జోరాశంకోర్ ధారే", "ఘరోగల్ప" అనేవాటిలో స్వీయచరిత్రను వ్రాసుకొన్నారు

వాటిలో తాను చిన్నప్పుడు శ్రీ రవీంద్రునితో కలిసి ఆడిన నాటకాలు, ప్రారంభించిన ఉద్యమాలు గురించి పేర్కొన్నారు భారతీయ చిత్రకళను గురించికూడా కొన్ని పుస్తకాలు రచించారు విద్యార్థులు చిత్రకళను ఎట్లు ప్రారంభించవలెనో తెలుపుతూ "సహజ్ చిత్రశిక్ష" అనే ఒక చిన్నపుస్తకం 5, 6 సంవత్సరాలక్రితం అచ్చువేసిరి నేను శాంతినికేతనంలో వున్నప్పుడు ఒకసారి ఆయన అక్కడికి వచ్చి మూడురోజులు ఉన్నారు. అంతకుపూర్వం ఆయన అక్కడకువచ్చి ఏడెనిమిది సంవత్సరాలయినదట గొప్పగా సన్మానం జరిగింది. మనదేశంలోనే గాక ప్రపంచంలో వివిధదేశాలలో చిత్రకళలు ఎట్లు వృద్ధిఅయిందీ వాటి మార్పుగురించీ చాలా విషయాలు మాట్లాడారు

మొదటిదినం ఉదయం కళాభవనంలో విద్యార్థులు చిత్రాలువేసే గదులు ఒక్కొక్కటీ చూస్తూ

నా గదికి వచ్చారు. అప్పుడు నేను ఒక సంతాల్ కుటుంబం బొమ్మ ఒకటి పూర్తి చేస్తున్నాను. అది చూచి వెంటనే కూర్చొని 'ఇన్ని రంగులు కలిపావ్, బొమ్మలో ఒకటీ కనబడదే, చూడు నీవు కలిపిన రంగులన్నీ ఇప్పుడే ఖాళీచేస్తా'నంటూ కుంచె తీసికొని బొమ్మమీద కొన్ని రంగులు వేసినారు వేస్తూ నా వంకతిరిగి "*What do you think of Colouring? It is like cooking*" అని అంటూ వంటలో ఒక కమ్మనిపదార్థం చెయ్యాలంటే అన్ని దినుసులు దానిలో సరిగా వేస్తేనే అది రుచిగా వుంటుంది అట్లే బొమ్మకు రంగులు వేయవలెనన్నా అన్నారు

గదులన్నీ చూచి బయటికి వస్తూంటే కలకత్తా చిత్రకళా విద్యాలయంనుంచి ఇద్దరు విద్యార్థులు ఎదురుగా వచ్చి నమస్కరించారు

ఆయన వీరెవరని అడుగగా *Still life class students* అని అన్నారు వెంటనే ఆయన *What do you mean by still life? Life is not still Life is moving Are you studying dead life?* అని అంటూ ప్రకృతినుంచి ప్రత్యక్షంగా నేర్చుకోవడానికీ క్లాసు గదులలో కోసిన పుష్పాలు కాయలు వ్రాసినదానికీ తేడా తెలుపుతూ చాలా సేపు మాట్లాడారు

ఆ సాయంత్రం చిన్నపిల్లలకు కథ చెప్పారు. అది వినుటకు శాంతినికేతనంలోని ఉపాధ్యాయులు చాలామంది వచ్చారు. ఆ కథ ఆదినం పూర్తికాలేదు మరునాడు సాయంత్రం కూడా చెప్పిరి

అప్పటికప్పుడు కథ సృష్టించి పిల్లలకు ఎంతో ఉత్సాహకరంగాను హాస్యకరంగానూ చెప్పడంలో ఆయన చాలా సమర్థుడు ఆ కథకు శ్రీ రవీంద్రుడు కూడా రెండవదినం వచ్చి విని 'అబనీ'బలె ఇంత చక్కగా కథ చెప్పగల సమర్థత నాకు లేదనిరి

ఒకసారి నేను కలకత్తాలో శ్రీ అవనీంద్రుని దర్శించుటకు వెళ్లితిని సామాన్యంగా అవనీంద్రుని వద్దకు పోయినప్పుడు ఎవ్వరుకాని చిత్రకళా విద్యార్థులు తాము వేసినబొమ్మలు కొన్ని తీసికొని వెళ్ళకుండా వుండరు. ఆ బొమ్మలు చూపించినప్పుడే చిత్రకళావిషయమై ఆయన ఎన్నో విషయాలు తెల్పుతారు.

నేను వెళ్లినప్పుడు ఆయన తన పూర్వభవనంలో (రవీంద్రుని జోరాసాంకోభవనానికి ఎదురుగా) వుంటే వారు. పైన మేడమీద హాలు అలంకరించిన ప్రాచీన రాజపుత్ర మొగలాయిచిత్రాలు, చీనా జపానుదేశపు ప్రఖ్యాత చిత్రకారుల చిత్రాలు. కొన్ని ఆధునిక చిత్రాలు యింకా కొంత ప్రాచీన వస్తుసామగ్రితో అలంకరింపబడివుంది.

హాలు వెనుక వరండాలో వరుసగా అవనీంద్రుడు అతని ఇద్దరి సోదరులు సమరేంద్ర, గగనేంద్రనాథ టాగూరుగార్లు కూర్చొనే సోఫాలు, వాటిప్రక్క హుక్కా అమర్చబడివున్నాయి అవనీంద్రుడు, అతని అన్న గగనేంద్రుడు మాత్రమే చిత్రకారులు వారిద్దరి సోఫాలప్రక్క దంతపు పెట్టెలలో రంగులు, కుంచెలు వగైరా వున్నాయి.

ఆ దినం అవనీంద్రులు ఒక్కరుమాత్రం కూర్చొని కొన్ని ఎండుటాకులు ప్రోగుచేసుకొని ఒక్కొక్కటే చూచి వ్రాస్తూవున్నారు ఆయన నన్ను చూచి "ఎండిపోయిన ఆకులలో ఏమి అందం వుండని అలక్ష్యం చేస్తాం వాటిలో ఎన్ని కొత్త స్వరూపాలు గోచరిస్తూన్నాయో చూడు' అన్నారు.

ఒక పుస్తకంనిండా వారు వ్రాసినవి కొన్ని జంతువులు పక్షులవగైరావి చూపారు. తరువాత ఆయన నేను వేసిన బొమ్మలు చూస్తూ ఒక నలుపురంగులో (*black and white*) వేసిన ప్రకృతిదృశ్యాన్ని తీసి ఇట్లన్నారు. "రంగులలో బొమ్మలు వేయడంకన్న ఒకే రంగులో బొమ్మవేయడం చాలా కష్టం మన దేశంలో మా అన్న గగనేంద్రనాథ టాగూరు తప్ప యింకెవ్వరు ఈ పద్ధతిలో ఇప్పటివరకు కృతార్థులు కాలేదు"

మరొకసారి వారిని దర్శించుటకు పోయినప్పుడు ఒక ప్రకృతిదృశ్యం (*Landscape*) వేస్తున్నారు. నేను అది పూర్తిఅయ్యేవరకు వుండి చూడాలనివుం దన్నాను ఆయన సరేనని మధ్య మధ్య రంగులు అరగ తీస్తు వుండమన్నారు

రంగుల సమ్మేళనం చెయ్యడంలోను *texture* తీసికొని రావడంలోను అవనీంద్రుని మించినవారు లేరు. వారితో సమానులు ప్రపంచంలో నే ఏ ఇద్దరో ముగ్గురో వుంటారు ఎటువంటి *effect* వలయునా రంగులలో అతి సులువుగా తేగలరు. బొమ్మ పూర్తి అయింది.

నేను ఏదైనా బొమ్మ ప్రారంభిస్తే అది అనుకొన్నట్లు రాదని నన్ను గురించి చెప్పుకొన్నాను

ఆయన పాశ్చాత్యులు రంగులలో ప్రకృతిని ఎట్లా చూచేది మన పూర్వులు ఎట్లు చూచిందీ తెలుపుతూ ఇట్లన్నారు. "చాలకాలం క్రితం నేను ఒకసారి ఇక్కడి జంతుప్రదర్శనశాలకు (Zoo) వెళ్లాను అక్కడ గర్జిస్తూవుంటే ఒక సింహాన్ని చూస్తూ చాల సేపు నిలబడ్డాను. ఆ తరువాత ఎర్రగా భయంకరమైన సూర్యాస్తమయంలో బంధింపబడి గర్జిస్తూవుంటే సింహాన్ని చిత్రించాలని నాకు బుద్ధి పుటింది ఆ రాత్రంతా నాకు సరిగా నిద్ర పట్టలేదు. సింహగర్జనలు నాలో ప్రతిధ్వనిస్తూ వున్నాయి ఉదయం బొమ్మ రంగులలో ప్రారంభించాను చివరకు ఆ బొమ్మ నా పాడిపోయిన బొమ్మలలో జమకట్టి పారవేశాను అది ఎప్పటికైనా సరిగా వేయాలనే కోరిక మాత్రం నిలిచిపోయింది" అన్నారు

తరువాత మాట్లాడుతూ ప్రస్తావనలో మైకలేంజలో జీవితం చదివినావా అని నన్ను అడిగినారు. లేదన్నాను "అతడు ఒక మహా కళాతపస్వి పాశ్చాత్యదేశాలలో అంతటివాడు తిరిగి జన్మించలేదు" అని అతని గురించి చెప్పుతూ ఆయన ఆవేశంతో "*you must be like hungry wolves and tigers for Art Devour what ever you see* అంటూ ప్రారంభించారు

ఎంతసేపు మాట్లాడారో ఎప్పుడు చీకటి పడిందో తెలియదు ఆయన తమ్ముడు సమరేంద్రనాథ టాగూరు వచ్చి "అబనీదా, టైం ఎంతయిందో తెలుసా ? ఈ అబ్బాయి చాలా దూరం పోవాలి కావాలు" నన్నారు

ఆ గంభీరమైన ఉపదేశంనుంచి ఉన్మత్తునివలె లేచి వారికి నమస్కరించి శలవు తీసికొన్నాను

అవనీంద్రులు స్మరణకు వచ్చినప్పుడంతా ఆనాడు అతను ఇచ్చిన ఉత్తేజకరమైన బోధ నాలో ప్రతిధ్వనిస్తూ వుంటుంది

అవనీంద్రులు గీచిన ఒక స్కెచ్.

శి థి లా శ్ర మ ము

★

శ్రీ దిగుమర్తి సీతారామస్వామి

అది మిథిలా మార్గమున గౌతముని శిథిలాశ్రమము-పూర్వగాథ తెలియకయే రామచంద్రుని హృదయము ఆ స్థలమునందు గుంపగ నేకాలి తలపుల నాందోళించినది. అప్పటి రాఘవ విశ్వామిత్రుల సంవాదము ఈ ఘట్టమునందలి విషయము

రా ఘ వుఁ డు

ఈ శిథిలాశ్రమమ్మున ననేక వసంతము లేచి పూచియా
వైశసియించఁ బడ్డవొ-విపన్నము లీ ద్రుమముల్ హిమాగమ
శ్రీశయనించియున్ మధువశీకృతముల్ బలె నామతించు-ది
వ్యాశల నెవ్వ రీ మొసల నార్ద్రసుఖంబులు కొల్లవెట్టిరో!

సుళగముళైన యే త్రిదివసుందరు పాద పయోజ ముద్రలో
విభవము కోలుపోయిన పవిత్ర ధరిత్రికి రక్తరేఖలై
యుభయమొసంగ చేటి కిసుమంతయుఁ గగ్గవు విట్టవాని రా
గ భరిత మోదముల్ జడిమగాంచిన వేళను భావమంజిమల్.

ఇటనేదో యొక ప్రేమగాథ తొలినాడే భగ్నతంత్రీ గుణా
స్ఫుట నాదమ్ముల మూగవోయినది కాఁ బోలున్-శిలావేదికల్
రటదంతః కరణమ్ములట్లు పథిక వ్రాతమ్ము నాందోళన
త్రుటిత శ్వాసులఁ జేయుఁ - బాద్వదిన దేదో స్వర్గమే యీ మొదన్॥

ఎవఁడో భగ్నమనస్వి క్రోధవశుఁడై యిచ్చోఁ దపఃస్వాపతే
య వినాశమ్మును కోర్చి ధాతృస్పృజనా హ్లాదప్రదైకైక వా
స్తవతాఘస్మర వాక్ప్రవక్తృతనె ద్రష్టంగా దనున్ మెచ్చఁ బో
లు-వనాంతమున్ లతలిట్లు తర్ధ్వనికలల్ పోషించు వాత్యాకృటిన్॥

వి శ్వా మి త్రు డు

తగునోయీ రఘువంశ వర్ధన! యథార్థం బూపాలందందుకొం
టి గత స్పందనముల్ ధ్వనించుకొను నీ డెందంబు నిస్సంతయుం
బగటున్ గారణమెమ్మగా-శిథిల రమ్యంబైన యిచ్చోఁ బురా
ణగాథాల్గింబులు గౌతమాశ్రమముగా నవ్యన్నతిన్ సొంపిలున్!

భా ర తి - భర ద్వాజము

అతఁడు జ్ఞాని - చూపరుల కాతని దర్శన మాత్మశాంతిదం
బై తనరున్-దదీయమగు ఖ్యాతికి మాత్రము ధర్మదారయే
హేతువు-రూపరేఖగల యింతిని దానిని గాంచు కోర్కెఁగా
మాతురుఁ డవ్వఁడో యొకఁ డహర్నిశ మొందెడు నాతిథేయమున్

అది దుర్మేధ-గృహాశ్రమోత్సవము లందానాతుఁడా దేవరం
జదల ప్రౌఢరత ప్రతిప్రియునిగాఁ జూపింపఁగా నెంచు న
స్త్రిదివేంద్రుండును లెస్సవాఁడగుట మారించిపోయెఁ దత్సంగమ
ప్రదకాలజ్ఞత-కొమ్మలూడలుగనై వ్యాపించె నీ దుమ్మకల్

గౌతముం డుచితయోగ బలిష్ఠ దేహుండు బ్రహ్మవర్చస్వి భార్యా విధేయుఁ;
డమరేంద్రుఁ డప్సరః ప్రమదోపభుక్తనీరస దేహుఁ డయ్యె నీ రమణి కతఁడ
ప్రియుఁడు-శచీదేవి పెండ్లాడి పీనిని హాయిగా సుఖపడిపోయె నేమొ!
అందుకాటుగ లేనియట్టి కాయము మనోహరము నిత్యవసంత సురుచిరమ్ము—
కవుల కిది నాటినుండియు వివిధచిత్ర కల్పనాశక్తి దమ్మొక్క కవుల కనఁగ
నేల-ఆ బ్రహ్మదేవునకే లతాంగి కలల కళ్యాణి-వలపు రెక్కల పటాణి॥

ఒక్క యతిరాజతపము దురూహ్యమైన యొక్క ఋషికాంత రూప మీయుర్వి యుండె
భ్రష్టతం గాంచ నాసురేశ్వరున కొదవె వేయికనులు పరాంగనాపీడకొరకు॥

ఆమెడ నల్లదేనతి శిలాకృతి! ధూర్త నిలింప భర్తయున్
కాయక ధూపదీప కుసుమస్రగుపాస్తి భజించు దీని-భా
ర్యాయుతుఁ జేసి గౌతము గృహస్థత నిల్పుము రాజపుత్ర! ము
న్నాయతి శాపమోచన రహస్యము నిల్పెఁ ద్వదంఘ్రి ధూళులన్॥

తారకములో భవత్పదతామరసపరాగముల్ మేల్కొలుపు క్రొత్త బ్రదుకునందు
పతన హేతువులగు స్వర్గపతి భుజాధ్యమ్యాగముదామోదముల్ విస్మరింపఁ బడుత!
స్వర్గసీమలు దిగి పారిజాతవీథులందు వాసించు మృదుహిమబిందువులయి
జాలువారెడు కలికి కపోలఫలక బాష్పముల్ మానితాపము బాపుఁగాత!

విమలకోసం

శ్రీ వఝ్ఝల రామనరసింహం

రఘు పిల్లని చూచుకోవడమూ అయింది, పిల్ల రఘుని చూడడమూ అయింది. పెళ్ళి మాటలు అయిపోయాయి.

అయిదేళ్లవరకూ పెళ్ళి చేసుకోనని భీష్మించుకున్న రఘు ఆ పెళ్ళిమాటల కెలా వప్పుకున్నాడో తనకే తెలియదు. కాని, తండ్రి అయిన శేషయ్యగారు కూడ బలవంతం చేయకపోలేదని అతనెరుగును.

రఘు ఒక వింతవ్యక్తి. చిన్నతనంనుంచీ అతని మనస్సులో పెళ్లి, పిల్లని చూచుకోవడం, కట్నాలు, మొదలైనవాటిని గురించి ఒక విచిత్రమైన అసహ్యభావాలు అల్లుకొని వుండిపోయాయి. చాలాకాలంనుండి తన తలిదండ్రులు పెళ్ళి చేసుకోమని తనని బలవంతం చేస్తున్నారు. తన కెన్నో సంబంధాలు వచ్చాయి. ఎందరో కట్నాలు ఇస్తామన్నారు. తను మరి అయిదేళ్లవరకూ పెళ్లిచేసుకోనన్నాడు. తల్లి ప్రాధేయపడింది. పిల్లతండ్రి అయిన మూర్తిగారు వత్తిడిచేశారు. తను మౌనంగా వూరుకొని తన నిర్ణయం తెలియచేశాడు. వివాహాన్ని గురించి తనకి విచిత్రమైన భావాలు, సందేహాలు కల్గుతున్నవి. పెళ్లి అంటే, ఒక పిల్లని ఒక పిల్లవాడి మెడకి కట్టడం, సంసారభారం వారిద్దరి నెత్తిని వేయడం! అయితే, ఈ కట్నాలు, పురోహితులు, లాంఛనాలు, ఇవన్నీ ఏమిటి? ఎందుకు? మిగతా దేశాలలో పెళ్లిళ్లు ఎట్లా జరుగుతాయి? పెళ్ళి అయాక సంసారాన్ని ఎట్లా పోషించడం? తమ పిల్లలకి పెళ్లిళ్లు చేయడానికి తలిదండ్రులకి తొందర, ఆవేశము, పట్టుదల, బలవంతము, ఎందుకో!

రఘులో వున్న ఈ వింతవింత భావాలన్నీ తను పిల్లని చూసేటప్పటికి మటుమాయమైపోయి వున్నవి. తన మనస్సులో ఇన్నాళ్ళ యీ వివాహానికి వ్యతిరేకంగా పనిచేస్తున్న మనోశక్తులన్నీ ఒక్కసారి ఓడిపోయి తలవంచినవి... కళ్లెదుట కూర్చునుంది విమల.. రఘుకి ఎదురుగా, చాపమీద విమలని కూర్చోపెట్టేరు. విమల 16 ఏళ్ళ పిల్ల. కాఫీ కలరు సైటు పరికిణీ, సన్నని పిల్లక్కి బాగా సెట్టు తొడుక్కుంది. తామర రేకుల్లా వున్న ఆమె కళ్లకి కాటుక పెట్టుకుంది. రఘు ఆమెవైపు చూశాడు. ఆమె కొద్దిగా తలవంచుకొని కూచుంది. ఆమె తండ్రి అయిన మూర్తిగారు కూతురుతో అన్నారు:

"అమ్మా! విమలా! కొంచెం తలఎత్తమ్మా" చెదురుతూవున్న లేళ్ళలా, ఆమె కళ్లు ఇటూ అటూ తిరిగినవి. చిన్నని పెదిమలు రెండూ కొంచెం చలించాయి. ఆమె ముద్దుచెక్కిలు లేతలాంటి భావాలను దిద్దుకొన్నవి. ఆమె కళ్ళలో ఒక వింతకాంతి వెలిగింది.

రఘు ముగ్ధుడయాడు. కనీసం అట్లా అనుకున్నాడు. ఎదో మధురమైన వింతవస్తువని, తను ఎన్నడూ ఎరుగనిదానిని, అకస్మాత్తుగా కనుక్కొని ఆశ్చర్యపడుతూన్నట్లు విమలవేపు చూశాడు. గదిలో, తనచుట్టూ ఏమున్నదీ అతనికి కనిపించలేదు. ఆ గది వెల్తురులో, కోలని, కోమలమైన ముఖాన్ని కొద్దిగా ఎత్తి తనకు చూపిస్తూ, సిగ్గుతో ముడుచుకుపోయిన కలువపూవులావున్న విమలని మాత్రమే చూశాడు. ఆకాశంలో పెనుగాలు పెరిగి, మాయమవుతుండా వుండి పోతే, దిగ్భ్రమచెందే మానవునివలె, రఘు ఆమె వేపు చూస్తున్నాడు. విమలది సామాన్యమైన అందము. ముఖంలో ఒక కాంతివుంది. ఆమె పెద్దకళ్ళలో చంటిపిల్లల అమాయకత్వం, లోకులు తెలియని భావ సంపద వున్నవి. ఆమె సన్నటి, పొడుగాటి విగ్రహం గాలిలో వూగులాడే తామరతూడులా వుంది.

ఆమె పూర్వీకురాలు కాదు, అనుకున్నాడు రఘు. తెలుసు కనితార తెలుసు, అతనికి జ్ఞాపకం రాలేదు. ప్రపంచంలో చాలామంది స్త్రీలు వున్నారని రఘుకి తెలుసు—అందమైనవాళ్ళు, కురూపులు, భావుకతతో కవిగా పనిచేసేవాళ్ళు, కీకారోక చిలుకల్లా

చీరలు సింగారించుకొని వీస్తంటపోయే కాలేజీ పడతులు—ఇంకా ఎందరో! కాని, వా రందరిలోను లేని ఒక ప్రత్యేకత విమలలో వుందనుకున్నాడు వారందరికీ దూరంగా, ఓ ప్రత్యేకస్థానంలో విమల అతనికి గోచరించింది విమలలోవున్న ఏదో తెలియని ఒక గొప్ప ఆకర్షణశక్తివచ్చి తనను, తన భావాలను ఓడించి వశపరుచుకొంటున్నా దనుకొన్నాడు రఘు

విమలకు పాటవచ్చును ఆమెను వీణమీద పాడమన్నారు విమల వీణవాయిస్తూ, సన్నని మధురమైన గొంతుతో "రాము నీ సమానమెవరురా" పాడింది వీణా తంత్రులమీద ఆమె లేతవేళ్లు కదలుతూ సృష్టించిన నినాదాలు గది అంతటా ప్రతిధ్వనించాయి. ఆమె మధురమైన కంఠస్వరం అందరినీ మంత్రముగ్ధులను చేసింది—పాట వినడానికి వచ్చిన పొరుగింటి రామ్మగారినోరు అమాంతంగా తెరుచుకపోయింది రఘు హృదయంలో వేయి జ్యోంకు మేళాలు మ్రోగినవి ఒక చక్కనిపాటలో తనను వశపరచుకొనే శక్తి ఇంతలా వుంటుందని రఘు ఎన్నడూ అనుకోలేదు విమల రఘువైపు ఒక్కమారు చూసింది వారిద్దరి కళ్లూ ఒక్క నిముషమాత్రం కలుసుకొని వుండిపోయినవి పాట పూర్తయింది విమల లేచి ఇంట్లోకి వెళ్లిపోతూ రఘువేపు మరోమారుచూసి, గిరుక్కున తిరిగిపోయింది ఆమె పెదవులమీద నవ్వు నాట్యంచేసింది ఏదో దివ్యమైన కాంతి ఒకటి ఆ గదిలోంచి కదలి వెళ్లిపోయినట్లయింది రఘుకి

—రఘు, విమల, ఒకరినొకరు చూడుకోవడం అయింది, పెళ్లిచూపులు అయిపోయినవి—విమల, మూర్తిగారు, వెళ్లిపోయారు

"ఏంరా నాయనా? ఏమంటావు" అని శర్మగారు కొడుకుని అడిగారు.

"నాకు నాకు ఏమీ అభ్యంతరం లేదు నాన్నా" అన్నాడు రఘు, సిగ్గుపడుతూ

శర్మగారు ఆశ్చర్యపోయారు పెళ్లిచేసుకోనని ఇంకా ఏం తంటాలు పెడతాడో అనుకుంటూవుంటే రఘు నెమ్మదిగా, తనకే అభ్యంతరమూ లేదనడం, ఆయనకి అపరిమితాశ్చర్యాన్ని కలుగజేసింది. పూర్తిగా తన సందేహం నివృత్తిచేసుకోడానికి శర్మగారు మళ్లీ కొడుకుని అడిగారు

"అంటే నీ ఉద్దేశం అదేనా, నాయనా! నీకు పిల్ల నచ్చిందన్నమాటేకదూ? కట్నాలగురించి, ముహూర్తంగురించి, ఇంక వారికి రాయవచ్చు నన్నమాటేనా?"

రఘుని ఒక్కమారు నునుసిగ్గు ఆవరించింది "ఔను అలాగే నాన్నా" అన్నాడు, రఘు, తన బస తూన్న మాటలలో

వారంరోజులు గడిచాయి

కట్నాల విషయంలో శర్మగారికీ, మూర్తిగారికీ భేదాభిప్రాయాలు వచ్చాయి శర్మగారు రెండువేలకట్నం అడిగారు మూర్తిగారు అయిదువందలుమాత్రమే ఇవ్వగలనని, తమ స్థితిని తెలియజేశారు ఇంత తక్కువ మొత్తం ఇస్తారన్నందుకు శర్మగారు, భార్య, ఎగిరిపడ్డారు

వెంటనే ఈ సంబంధం వదిలి, తమ కొడుక్కి మరోక సంబంధంకోసం వెతక నిశ్చయించుకున్నారు

రఘు ఆశ్చర్యపోయాడు! ఇదంతా అతనికి మహా విచిత్రంగా కన్పట్టింది ప్రపంచమంతా అసహ్యం వేసినట్లయింది ఈ పెళ్లిచూపులకి తనెందుకు అంగీకరించాడు? "కట్నం పుచ్చుకోవటానికి అవసరం ఏమిటి నాన్నా!" అని తండ్రిని అడగాలనుకున్నాడు కాని, ఎట్లా అడగడం? తన తండ్రి ఎప్పుడూ ఎదురుప్రశ్న వేసి ఎరుగడు చిన్నతనంనించీ తండ్రి అంటే అతనికి మహా భయభక్తులు వున్నవి మొత్తానికి ఏమీ అడగలేకపోయాడు ఒకరోజున తల్లితోమాత్రం ఈ విషయమై అన్నాడు

"అమ్మా! వారు అంతకట్నం ఇవ్వలేనప్పుడు మనం పీడించడం ఎందుకమ్మా" అని

"అయిదువందలకి మనం ఏమంత కనిష్టం అయిపోయాంరా! పోతేపోనీ—చాలాదూరపు సంబంధంకూడాను వాళ్ళ ముక్కూ మొగమూ మనమెరుగనే ఎరుగము" అంది తల్లి

రోజులు గడిచిపోతున్నవి

రఘు ఓనాడు పార్కులో కూచుని, చుట్టూ వున్న పూలమొక్కల్ని చూస్తున్నాడు. మళ్లీ,

గులాబీ, పారిజాతం, నాపలు విరబూస్తున్నవి రఘుకి ఎన్నడూ పార్కు ఇంత అందంగా కన్పించలేదు అతని మనస్సులో, ఈనాడు, విచిత్రమైన భావాలు దొర్లుతున్నవి పార్కు ఇవాళ ఎందుకింత, అందంగా కనిపిస్తున్నది? అనుకున్నాడు రఘు సౌందర్యం అనేదేమిటి? సౌందర్యాన్ని రఘు అనేక రూపాల్లో—అనగా, ప్రకృతిలో, మానవులలో, గుణాలలో, ఇంకా అనేక వస్తువుల్లో—చూశాడు, అందరూ చూచినట్టే ఆ విషయంగురించి అతడెప్పుడూ ఇంత తీవ్రంగా ఆలోచించలేదు ఇవాళ అతని మనస్సు పరిపరివిధాల పోతూవున్నది సౌందర్యంలో ఆకర్షణశక్తి ఎందుకుండాలి? సౌందర్యానికి విలువ ఏమిటి? ప్రపంచంలో, వస్తువుల మంచి చెడ్డలను కేవలం సౌందర్యంమీదనే ఆధారపడి నిర్ణయించ వచ్చునా ఏమో ఏమో

పార్కు రేడియోలో ఎవరో "రామనీవనూన మెవరురా" పాడుతున్నారు రఘుకి అప్రయత్నంగా విమల కంఠస్వరం జ్ఞాపకం వచ్చింది అతని కళ్ళ ఎదుట ఆమె వీణమీద పాడుతున్నట్లయింది ఆమె ముగ్ధత్వము, అమాయకత్వము, సిగ్గు, అతిడిని ముగ్ధుని చేశాయి—పాట ఆగిపోయింది విమల అతనివేపు క్రీగంటచూసి ఇంట్లోకి ఎళ్ళిపోతూవుంది ఆమె పెదవులమీద చిరు నాట్యంచేసింది ఏదో గొప్ప కాంతి తన కళ్లెదుటనించి కదలి ఎళ్ళిపోతూన్నట్ల యింది రఘు ఉలిక్కిపడ్డాడు చుట్టూ చూశాడు పూలమొక్కలు, బెంచీలు, మను ష్యులు, ప్రపంచం రఘు గిరుక్కున తిరిగి ఇంటికి పోయాడు

రాత్రి, రఘు భోజనంచేస్తూ వుండగా, తల్లి అంది "గుంటూరులో ఎవరో పిల్లని యిస్తామ న్నారురా నాయనా! పిల్లని చూపించడానికి రమ్మనమని రాయమన్నావా?"

"వాళ్లు 2 వేల రూపాయలు కట్నం యీయ గలరో లేదో కనుక్కుని మరీ రమ్మంటే మంచిదేమో నమ్మా" అన్నాడు రఘు

"ఆ పూటెందుకురా నాయనా? పిల్ల నచ్చితే, ఆ తర్వాత కట్నంత్రాడు అడగొచ్చు"

"పిల్ల నచ్చితే, తప్పక కట్నానికి నచ్చటం లేదా అమ్మా?"

"కట్నంత్రాడు నీ కెందుకు? ఆ విషయం పెద్దలు, పెద్దలూ కలిసి ఆలోచించుకుంటారు"

"అమ్మా! నేను కట్నాలు పుచ్చుకోవద్దని చెప్పే సంఘ సంస్కర్తని కాను నా తిల్లగల్గినంత కట్నం పుచ్చుకోవచ్చు ఎక్కువ ఇమ్మని బలవంతం చేయడమెందుకు? అదీకాక, నేనింత త్వరలో పెళ్లి చేసుకో వంటూవుంటే, నన్నెందుకు నిర్బంధిస్తారో నా కర్థంకాకుండా వుందమ్మా ఇంత తొందరగా చేసు కోవాలని నాకు లేదు ఏదో, ఈ వుద్యోగప్రయత్నం అయేవరకూ ఆగరాదూ?"

"వుద్యోగం కోసం పెళ్లి ఆపటం ఏమిట్రా నాయనా"

రఘు కొంచెంసే పాలోచించి అన్నాడు

"అమ్మా! మీ యిష్టమయిందేదో చెయ్యండి అన్నట్లు, నేను రేపు విశాఖపట్నం వెళ్దా లనుకుంటు న్నాను వాల్తేరులో ఏదో కాలేజి వున్నాయట కొద్దిరోజులుండి వచ్చేస్తాను"

"సరే నాయనా! ఈ పెళ్లివిషయం ఏమీ తేల కుండా వుంది "

రఘు మర్నాడు విశాఖపట్నం వెళ్లేడు ఒక చిన్నగది అద్దెకు తీసుకున్నాడు హోటలులో భోజనం మొదలుపెట్టేడు

మొదటి రెండురోజులు రఘు వుద్యోగ ప్రయ త్నమేమీ చేయలేదు ఏమీ తోచనివాడిలా, పూర్తిగా తిరిగేడు బీచి షికార్లు పోయాడు ఒక్కొక్క మారు బీచిలో రాత్రి 10 గంటలవరకు, ఆ చల్లని తుషారవాయువుల మధ్య కూచుని, తన భావిజీవి తాన్ని గురించి ఆలోచించుకొనేవాడు భోజనం, నిద్ర, తిండి, ఈ ఆలోచనలే అతని కెక్కువ ముఖ్యంగా కనిపిస్తున్న వి ముఖ్య! తను కేవలం ఆలో చనల్లోనూ, భావనాలోకాల్లోను ఎక్కువగా విహరించే మనిషని రఘుకి తెలుసు

ఓనాడు—సాయంత్రం 5-30 అయింది. రఘు బీచిలో పచార్లు చేస్తున్నాడు బీచికి ఎందరో స్త్రీలు, పురుషులు, పిల్లలు, వచ్చారు సాయంత్ర మయేసరికి విశాఖపట్నమల్లా ఈ బీచివొడ్డునే వుం టుంటా అనిపిస్తున్నది రేడియో సంగీతం వినిపి స్తున్నది ,రఘుకి ఏమీతోచక, పిపీనూళోలుపై పు

వదిలేడు. ముందటి ఆట ఇంకా కొంచెం మిగిలేవుంది. రఘు టిక్కెట్టు కొనుక్కుని, హైని పచార్లు చేస్తున్నాడు

కొంచందూరంలో, ఆడవాళ్ళ గేటువద్ద ఒక 18 ఏళ్ళ అమ్మాయి నించునివుంది ఆమెపక్కనే ఏడెనిమిదేళ్ళ పిల్లవుంది పచారు చేస్తూన్న రఘు అప్రయత్నంగా ఆగిపోయాడు రఘు పరిశుభ్రమైన అంతరాత్మకలవాడు, నీతిమంతుడు; అతనే స్త్రీని చెడుభావంతో ఇంతవరకూ చూడలేదు స్త్రీలు వుండే స్థలంవేపు అతనెప్పుడూ తిరిగిచూడడు

కాని, రఘు ఈనాడు తను ఎన్నడూ చేయని పనిచేశాడు—నిలబడిపోయి, ఆడవాళ్ళ గేటువద్దనున్న ఆ అమ్మాయివైపు చూస్తున్నాడు! ఆమె వెనుతిరిగివుంది ఆమె పొడుగాటి జడకు కట్టిన రిబ్బను ఆమె పిరుదలమీద మెల్లిగా వూగుతూ, నాట్యం చేస్తున్నది ఆమె పక్కకి తిరిగింది రఘు ఆమె ముఖాన్ని చూశాడు, ఒక్క నిమిషంపాటు ఆశ్చర్యపోయాడు—ఆమె ముమ్మూర్తులా విమలవలె వున్నది! ఆమె విమలేనా? ఆమె ఎవరు?? ఆమె విమలేనా???—రఘు తను ఎన్నడూ చేయని వింతపని చేస్తున్నాననుకున్నాడు. అట్లానించుని ఆమెవేపే—ఆమె విమలఅయినా నే మట్టుకు?—ఎందుకు చూస్తున్నాడో, ఎందుకు చూడాలనిపించిందో, అలా ఒక స్త్రీవైపు మాపపం మంచిదో కాదో ఏమీ అతనికి అర్థం కాలేదు కాని, అట్లానే చూస్తున్నాడింకా—సినిమా హాల్లో మొదటిగంట వినిపించింది ఆమె టిక్కెట్టు తీసి, హాలువేపు నడిచింది, తన పక్కనున్న పిల్లతోసహా రఘు కదలలేదు అలాగే చూస్తున్నాడు, ఆమె హంసగమనంతో వెనుతిరిగి నడిచిపోతున్నది బుసలుకొడుతూన్న నల్లతాచు వలె ఆమె జడ మహావేగంతో కదిలింది ఆమె లోనికిపోయింది మరి కనిపించలేదు ఏదో గొప్ప కాంతి తన కళ్ళఎదుటవుంచి మాయమైపోయినట్టయింది రఘుకి ఒక్కమారుగా రఘుకి తెలివి వచ్చింది—ఇంతసేపూ తానేంపని చేశాడు! ఛీ! ఛీ! ఆమె విమల అయితేమాత్రం తానెందుకట్లా చూశాడు? అలా చూడ్డానికి అవసరం ఏమిటి! ఆమెవరు, తానెవరు?—అనుకున్నాడు రఘు అందరూ హాల్లోకి యారు. ప్రదేశమంతా నిర్జనంగా వుంది.. రఘు మాత్రం, ఒక్కడూ, అలా నిల్చుండిపోయాడు.. కొంతసేపయాక, ఇటూ, అటూ, పచార్లుచేశాడు ఆ తర్వాత, తన చేతిలోని టిక్కెట్టును రెండు ముక్కలుగా చించివేసి, ఇంటివైపు దారితీశాడు

మర్నాడు వుదయం, రఘు పార్కుకి వెళ్లేడు. పొద్దు సూపరింటెండెంటుగారి దర్శనం కాలేదు "పోనీ! రేపు మళ్ళీ వచ్చిచూస్తాను!" అనుకున్నాడు ఒంటిగంటవరకు ఎండలో వూరంతా తిరిగి, భోంచేసి, తనగది చేరుకున్నాడు ఎండదెబ్బ బాగా కనిపించింది తలనొప్పి ప్రారంభించింది దానికితోడు, మధ్యాహ్నం శివశంకర విలాసులో బాగా టిఫిను తిన్నాడు తత్ఫలితంగా, సాయంత్రానికి చిన్నజ్వరం తగిలింది రఘు రాత్రి హోటలుకి వెళ్ళలేదు, నీరసంగా పడుకున్నాడు. మర్నాటి వుదయానికి జ్వరం బాగా హెచ్చిపోయింది మంచంమీంచి కదలలేకపోయాడు రోజల్లా కాఫీ అయినా తాగలేదు సాయంకాలం చిన్ననిద్ర పడుతూవుండగా, గదిద్వారంవద్ద ఎవరో పిల్చినట్లయింది—రఘు కళ్లుతెరిచి చూశాడు ద్వారంలో ఎవరో ముసలాయన నిల్చున్నారు

"ఏం నాయనా! నిన్నటినుంచీ నువ్వు పడుక్కున్నట్లే వుందే? జ్వరంగా వుందా? పాపం! ఒక్కడివే వున్నావా ఏమిటి?" అన్నారు

"అవునండీ తాతగారూ! కొంచం జ్వరం వచ్చింది రేపటికి తగ్గిపోతుందిలెండి"

"మేము ఈ పక్కవాటాలోకి మొన్ననే దిగేము నాయనా! అన్నట్లు—కొంచం కాఫీ తాగుతావా? ఇంట్లో చెప్పేనులే, నీకు కాఫీపంపమని మొహమాటపడకు పాపం, చాలా నీరసంగా కనిపిస్తున్నావు! సరే—నేను హాస్పిటలుకి వెళ్ళాలి వస్తాను"

"అయ్యో! మీకె శ్రమ ఎందుకు తాతగారూ?"

"కాఫీ నీళ్ళకి శ్రమఏమిటి నాయనా! పాపం, చిన్నవాడివి, కష్టపడుతున్నావు" రఘు దీనికి జవాబు చెప్పకముందే తాతగారు వెళ్ళిపోయారు రఘు సిగ్గుపడిపోయాడు తను ఎందుకింత అసహాయస్థితిలో వున్నాడు? ఇప్పుడు తనను చూసేదెవ్వరు? తలిదండ్రులకి వ్రాసి, వారినిక్కడకు రప్పించడం తనకిష్టంలేదు వుత్తరం వ్రాసే తను

కనుపడి పోతున్నాడు. తనకు తానే జాలిపడు తున్నాడు—

ద్వారంవద్ద గాజుల ఘల్ ఘల్ రవమూ, మల్లె పూవుల పరిమళమూ, ఒకేసారి వచ్చాయి. చేతిలో వెండిగిన్నె పట్టుకొని ఎవరో అమ్మాయి వచ్చింది రఘు ఒక్క నిముషంపాటు నిశ్చేష్టుడై ఆమెవైపు చూశాడు. తను ఆనాటి సాయంత్రం సినిమాహాలు వద్ద చూచిన అమ్మాయే! ఆమె ముమ్మూర్తులా విమల వలె వుంది ఆమె విమలేనా ?!—ఆమె విమలే అని గ్రహించడానికి అతనికెంతోసేపు పట్టలేదు కాని, విమల ఇక్కడికి ఎలా వచ్చింది ఇది కలా? నిజమా? అనే విషయాన్ని రఘు నిర్ణయించలేక పోయాడు ఆమె వెండిగిన్నెను మంచంపక్కనే వుంచి, గిరుక్కున తిరిగి, మహావేగంతో వెళ్లిపోయింది బ్రహ్మాండమైన పెనుగాలిలో ఎగిరిపోయే పుష్పంలాగ ఆమె వెడలిపోయింది మహాక్రోధంలో వున్న త్రాచుపామువలె ఆమె జడ, వీపుకి ఎగిరిపడి ఆమె నితంబములను ముద్దుగొంది ఆమె గాజులు సంగీతాన్ని పాడేయి

—రఘుని ఆవరించుకొనివున్న ఆశ్చర్యం ఇంకా అతన్ని వదలలేదు తను ఎక్కడ వున్నాడు? ఎందుకు వున్నాడు? విమల ఇక్కడికెలా వచ్చింది? ఇది స్వప్నమా, యథార్థమా? ఆమె విమలేనా? ఆమె విమలే అన్న విషయంలో అతని కెటువంటి సందేహమూ లేదు తన కళ్ళని తాను నమ్మగలడు ఔను! ఆమె విమలే ఆ కాటుకకళ్లు, ఆ లేతమోము, సిగ్గు దొంతరలచే కెంపువారిన ఆమె చెక్కిలి, నాట్యంచేస్తున్న ఆ జడ ఆమె విమలే, ఆమె విమలే

వెండిగిన్నెలోని కాఫీ ఆవిరులను వదుల్తున్నది రఘు గిన్నె అందుకొని, కాఫీ తాగేడు

“ఏ—మండోయ్! ”

ద్వారంవద్ద చిన్న పిల్లనించునివుంది సినిమా హాలువద్ద ఆనాడు తను చూసిన అమ్మాయే అని రఘు గ్రహించాడు

“ఏమమ్మా!”

“కాఫీలో పంచదార వేయటం మా అక్కయ్య మరిచిపోయిందటండీ మరంచే. ట్లా.”

“ఫర్వాలేదు. బాగానే వుంది.. బాగానే వుంది” పిల్ల పకపకా నవ్వింది.

పక్కగదిలోంచి “ఛిట్టీ” అని కేక వినిపించింది—అది విమలకంఠం

పిల్ల వెండిగిన్నె తీసుకుని, తుర్రున పారిపోయింది

—రఘు మెదడులో వేయివేల ఆలోచనలు పరుగెత్తినాయి ఆ ఆలోచనలకి అంతం లేదు ఏమేమో ఆలోచిస్తున్నాడు ఏమీ ఆలోచించ లేదు. ఏవేవో భావాలు అతడి మెదడుకి అందకుండా పారిపోతున్నవి తానేమిటి ఆలోచిస్తున్నాడో తనకే తెలియదు బ్రహ్మాండమైన కెరటాల వలె, ఒక్కొక్క విషయమే అతని దృష్టిలో గోచరించి మాయమైపోతున్నది తన జీవితం, తన ఉద్యోగం, తన పూజ, తలిదండ్రులు, విశాఖపట్నం, బీచిలు, సినిమాలు, విమల! అన్నీ తెరమీద బొమ్మలవలె దొర్లిపోతూవున్నవి తానెన్నడూ ఇంతలా ఆలోచించలేదు, తన మెదడు ఎప్పుడూ ఇంతలా అలసిపోలేదు

నాడు, పెళ్లి చూపులలో విమలని చూసినది మొదలు తన మనస్సు పరిపరివిధాల పోతున్నది నాటినుంచి తన మనస్సులో ఆ కేశ జగద్ర వాస్త్ర సిద్ధాంతాలను గురించి చర్చించుకుంటూన్నాడు పెళ్లి అంటే ఏమిటి? హిందూ ధర్మశాస్త్ర ప్రకారం పెళ్లి ఒక మహాపవిత్రమైన కార్యం దేవతల, పెద్దల, సాక్ష్యాలతో, అగ్నిమీద ప్రమాణాలతో, పురోహితుల పవిత్ర మంత్రోచ్చారణాధ్వనులమధ్య, హిందూ వివాహానికి ఒక దైవత్వం ఏర్పరిచారు ప్రపంచంలో మరే జాతి వివాహాలు ఇంత మహత్తరంగా జరగవని తను విన్నాడు అయితే, ఈ కట్నాల విధానం ఎవరు, ఎందుకు కల్పించేరు? దాని భావం ఏమిటి?—ఇదేమిటి, తను మరి రెండేళ్ల వరకూ పెళ్లిచేసుకోనని నిర్ణయించుకున్నాడు, తనకి అనవసరపు ఆలోచనలన్నీ ఎందుకు?? అనుకున్నాడు రఘు తను ఎందుకిలా మనస్సు పాడుచేసుకుంటున్నాడు? విమలని చూసేసరికి, తన హృదయ తంత్రులన్నీ ఒక్కమారు మీటినట్లయి, తన మనస్సులో పుట్టిన కెరటాలవలె ఏవేవో భావాలు చెలరేగుతున్నవి తన

మనస్సు అంత నీరసమైనదా? అయ్యో! ఆనాడు తన ఆశల్ని చూపులకి ఎందుకు వప్పుకున్నాడు!

మర్నాడు వుదయమే, విమల గ్లాసుతో జావ తెచ్చింది. రఘు గ్లాసు అందుకున్నాడు. విమల తల వంచుకుని నిల్చుంది. ఆమె స్నానం చేసి, పరిశుభ్రంగా కడిగిన ముత్యంలాగ వున్నది. ఆమె జడ వేసుకోలేదు. జుత్తంతా కెరటాలవలె విరియబోసుకుంది.

రఘు తన భావాలను సరిచేసుకుని, మెల్లిగా అన్నాడు.

“నీ కెందుకమ్మా, ఈ శ్రమ అంతను?”

విమల తలవంచుకునే, మెల్లిగా, “వుహుం!” అంది.

“ఆ తాతగారు నీకే మవుతారు?”

“మా తాతగారికి అన్నగారు”

“మీరు మొన్ననే ఈవూరు వచ్చినట్లుంది?”

“వూఁ! మా బామ్మని హాస్పిటలులో చేర్పడానికి వచ్చేము”

“చిట్టి మీ చెల్లెలా?”

“వూ! ఎక్కడికో వెళ్ళింది”

“పాపం! వారిగురించి తాతగారు ఎంతో జాలి పడ్డారు”

విమల మాట్లాడలేదు.

రఘు జావ తాగడం పూర్తిచేశాడు. “వుండమ్మా! గ్లాసు కడిగేసి యిస్తాను”

“వు వుహుం! అక్కర్లేదు ఇచ్చెయ్యండి” అంది విమల సిగ్గుతో.

“సరేలే, తీసుకో! వుత్తినే మొహమాటానికి అన్నాను అనుకోకపోతే, నే నిప్పుడు నిజంగా లేచి కడగగలనా ఏమిటి?”

విమలకి నవ్వొచ్చింది. నవ్వింది కూడా. కాని, ఆమెనవ్వు పైకి వినిపించలేదు. ఆమె బుగ్గలలో చిన్న లొత్తలు పడ్డాయి. ఆమె కళ్ళు నవ్వాయి.

విమల వెళ్ళిపోయాక, రఘు సిగ్గుతో, అవమానంతో, కుంగిపోయాడు. ఇంతదయ చూపిస్తున్న వీరినేనా, ఈ అమ్మాయినేనా, తన తండ్రి కట్నం చాలలేదని నిరాకరించాడు?! తను ఏ మొహంతో వీరి సేవలను అంగీకరిస్తున్నాడు? పాపం, ఆ తాతగారికింకా తనెవరో తెలియదు!

మర్నాటికి రఘు తేరుకున్నాడు. రెండో నాటికి పూర్తిగా లేచి తిరగగలిగాడు. తన వుద్యోగ ప్రయత్నాలు సాగుతున్నవని తండ్రిగారికి వుత్తరం రాసేడు.

విమల యిప్పుడు తరుచుగా కనిపిస్తున్నది. తాతగారు అప్పటా అప్పటా, రఘుతో మాటా మంతీ ఆడుతున్నారు. కాని, ఆయన సాధారణంగా హాస్పిటలులో బామ్మగారివద్దనే వుంటూవుంటారు. ఇంట్లో వంటపని విమల చూసుకుంటుంది. అల్లరి పను లన్నిటినీ చిట్టి నిర్వహిస్తుంది.

రెండురోజులు గడిచాయి. రాత్రి 8 అయింది. రఘు చదువుకుంటున్నాడు. ఇంతలో తాతగారువచ్చి ద్వారంవద్ద నించుని “అబ్బాయీ!” అని పిలిచారు.

“రండి తాతగారూ” అని రఘు లేచాడు.

“నాయనా! నువ్వు ఒక పని చెయ్యాలి. నా కోసం, శ్రమ అనుకోకుండా వుంటే!”

“ఏమిటో చెప్పండి, శ్రమ ఏమీ ఉండదు”

“హాస్పిటలులో ముసిలిదానికి ఆపరేషను జరిగింది పొద్దుట. ఇప్పుడు కొంచెం చిరాకుగా వుందని కబురువచ్చింది. నేను వెంటనే వెళ్ళాలి. అయితే, ఇంతకీ, మా మనవరాళ్ళిద్దరూ మొదటి ఆట సినిమాకు వెళ్ళేరు. సినిమా అయిపోగానే నేను వచ్చి వాళ్ళని యింటికి తీసుకువస్తానని చెప్పేను. వాళ్లు నాకోసం చూస్తూవుంటారు. నువ్వు వెళ్ళి వాళ్ళిద్దరినీ ఇంటికి తీసుకురా నాయనా! వాళ్ళు తెలుసును కదా?”

“అట్లాగేలెండి తాతగారూ!”

“నాయనా! నీ మేలు మరిచిపోను. అన్నట్లు లక్ష్మీటాకీసు సుమా” అంటూ తాతగారు రివ్వున వెళ్ళిపోయారు.

రఘు గదికి తాళంవేసి, సినిమాహాలువైపు నడచాడు. అప్పటికి మొదటిఆట అయిపోయింది. జనం అందరూ వెళ్ళిపోయారు. విమల, చిట్టి, రోడ్డు పక్కని ఓమూల నించుని నిరీక్షిస్తున్నారు. రఘు వారివద్దకువెళ్ళి, చిట్టితో అన్నాడు.

“చిట్టీ! మీ తాతగారు హాస్పిటలుకి వెళ్ళేరు. మీ యిద్దరినీ ఇంటికి తీసుకు రమ్మని నాతో చెప్పేరు. రామ్మా పోదాం”

విమల తలవంచుకొని మెల్లిగా అంది

"బామ్మకి మరేం చికాకు చేయలేదుకదా?"

"మరేం భయపడవలసినదేం లేదు కొంచెం చికాగ్గానే వుందని తెలిసింది" అన్నాడు రఘు

రివ్వుమని చల్లటిగాలి వీచింది ఆకాశం మేఘావృతమైపోయింది రెండు అడుగులు వేశారో లేదో, టపటపమని చినుకులు ప్రారంభించి, పెద్దవర్షంగా పడింది పక్కనే వున్న జట్కాబండిని పిలిచి, రఘు "మీరిద్దరూ తొందరగా బండిలో కూచోండి" అన్నాడు విమల, చిట్టి, బండి ఎక్కారు వర్షం ఇంకా హెచ్చయింది రఘు బండి వెనకాలే తడుస్తూ, నడుస్తున్నాడు.

"చిట్టీ! ఆయన తడిసిపోతున్నారు బండిలో కూచోమని చెప్పవే" అంది విమల

"మరేం ఫరవాలేదులే అమ్మాయీ! ఇంటికి ఇంక రెండు నిముషాల్లో వెళ్ళిపోతాం" అన్నాడు రఘు, ఇంకా తడుస్తూ ఈమారు విమల మాటిగా చెప్పవలసి వచ్చింది

"అయ్యయ్యో! బండిలోకి వచ్చెండి తడిసిపోతున్నారు లేకపోతే, మేమిద్దరమూ కూడా నడుస్తాము"

విమల కంఠస్వరంలో అభిమానంతో కూడిన ఆజ్ఞ వుంది రఘు బండి ఎక్కి, కొసని కూచున్నాడు

మర్నాడు వుదయం, బామ్మగారికి కులాసాగా వున్నట్లు తాతగారు చెప్పేరు సాయంత్రం రఘు తాతగారితో కలిసి హాస్పిటలుకి వెళ్ళి బామ్మగారిని చూసివచ్చాడు

రెండు రోజులు గడిచేయి. ఓనాటి వుదయం రఘు హోటలుకి వెళ్ళబోయే సమయంలో చిట్టి వచ్చి, "ఏమండీ! తెలుగు పుస్తకాలు ఏవేనా వుంటే ఇయ్యరూ? మా అక్క చదువుకుంటుందిట" అంది

రఘు చిట్టి బుగ్గలు రెండూ మెల్లిగా గిల్లి, "నువ్వు చాలా అల్లరి పిల్లవని మీ తాతగారు చెప్పేరు" అన్నాడు నవ్వుతూ

"ఛీ! నువ్వే అల్లరి పిల్లాడివి" అంది చిట్టి

"చిట్టీ! ఏమిటా పిచ్చి మాటలూ? తన్నులు కావాలా ఏమిటి?" అని పక్క గదిలోంచి విమల కంఠం వినిపించింది.

రఘు తన సంచిలోంచి, "ధర్మచక్రం" తీసి చిట్టికిచ్చి, "ఇందమ్మా" అన్నాడు. చిట్టి బుంగ మూతి పెట్టి వెళ్ళిపోయింది, పుస్తకం తీసుకొని!

ఆనాడు సాయంత్రం, రఘు గదికి తాళంవేసి, పార్కుకి వెళ్ళబోతూ వుండగా, చిట్టి వరండాలోకి వచ్చింది

"ఏమండీ! ఈ పదిరూపాయల నోటు మీరిచ్చిన పుస్తకంలో వుందని మా అక్క చెప్పింది. మీకు ఇచ్చి రమ్మన్నది" అంది ఓ నోటు అందిస్తూ

"ఔను సుమా! పోయిందనుకున్నాను! ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది పుస్తకంలో వుంచానని!" అన్నాడు రఘు

"నోట్లు పుస్తకాలలో దాచడం ఏమీ మంచి పని కాదు—అంత అజాగ్రత్తగా వుంటే డబ్బు నిలవదని చెప్పే చిట్టీ" అని విమల గొంతుక వినిపించింది రఘు పక్కకి తిరిగిచూశాడు పక్క గదిలో కిటికీవద్ద తలవంచుకొని విమల నించుని వుంది

రఘు బీచిలో, ఇసుకమీద కూచుని, రేడియో సంగీతం వింటున్నాడు సముద్రంమీంచి చల్లని గాలి వీస్తున్నది బీచంతా మనుషులతో కలకలలాడుతూ వుంది "ఈ మహాసముద్రం ఎందుకు ఎప్పుడూ ఘోష పెడుతూ వుంటుంది?" అనుకున్నాడు రఘు ఆ తర్వాత, మళ్ళీ "ఈ ప్రపంచమంతా కేవలం ఆనందంకోసమే సృష్టించబడ్డదా?" అనుకున్నాడు! అట్లా ఆలోచించుకుంటూనే, రాత్రి 9 వరకూ బీచిలో కూచుని, ఆ తర్వాత లేచి, హోటలుకి వెళ్ళేడు

ఓనాడు రఘు పార్కునించి లావుగా గులాబీ పువ్వులు కోసుకొనివచ్చాడు మెట్లు ఎక్కుతూ వుండగా, చిట్టి కనిపించింది

"ఏమండోయ్! ఏమిటా పొట్లాం?"

"ఏమిటో నువ్వే చెప్పుకోవాలి!"

"మిఠాయిలు—కాదు, పకోడీలు!"

"అంతకంటె మంచిది"

"ఊఁ! మరికంటే గులాబీలు ."

"ఎప్పుడూ తిండిధ్యాసేనా!—గులాబీ—"

మాట పూర్తిచేయకముందే, చిట్టి పువ్వుల పొట్లాన్ని లాక్కుని ఇంట్లోకి పరుగుతీసింది

ఆవేళ చీకటి పడుతూవుండగా, విమల చీడీలోకి వచ్చింది. రఘు ఆమెను చూశాడు గాఢాంధకారమయమైన వనంలో, తోవతప్పిపోయిన దేవకన్యకలా వుంది విమల గాలికి ఆమె చీర కుచ్చెళ్లు మెల్లిగా కదులుతున్నవి

ఆమె తలలో గుచ్చిన గులాబీపూలు ఊగుతున్నవి—రఘు హృదయం ఒక్కసారి గాఢంగా కొట్టుకుంది—విమల ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయింది ఆమె తలలోంచి ఒక గులాబీపూవు రాలి, కిందని పడ్డది రఘు చీడీలోకి నడిచాడు మెల్లిగా, ఆ రాలిన గులాబీని తీశాడు తన గదిలోకి వచ్చి, ఆ గులాబీపూవుని ఆఘ్రాణించాడు పరిమళం గుప్పున వచ్చింది—హృదయంలో, అప్రయత్నంగా, ఏదో మధురమైన భావం తళుక్కున మెరిసింది—తనకి విమలమీద అనురాగం వుదయించిందా? రఘు ఒక్కసారి వులికిపడ్డాడు ఆభావం ఎందుకు కల్గిందో తనకే తెలియదు—కాని కల్గింది! తన చేతో మత్తు ఆవరించి నట్లయింది తను ఏదో మహోత్తరమైన, మధురమైన దివ్యశక్తికి, తనకు తెలియకుండానే, లొంగిపోతున్నట్లయింది ప్రతీ మానవుడు, వాక్కి ఆదర్శాలు, నీతి, సద్వర్తనం, అన్నీ ఇటువంటి ఒక్కక్షణంకోసం నిరీక్షించి, ఆ క్షణంలో తన్నావరించుకొనివున్న శక్తికి లొంగిపోతాడనిపించింది రఘుకి తనుకూడా ఆ శక్తికి లొంగిపోవడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు—రఘు గబగబా డ్రెస్సు వేసుకుని హోటలువైపు నడిచాడు

రఘు ఇప్పుడు విమలతో అవసరం అయినప్పుడల్లా మాట్లాడుతున్నాడు చిట్టి సాధారణంగా రఘు గదిలోనే వుంటుంది అల్లరి చేస్తుంది అతని పుస్తకాలు, కలాలు దాచివేస్తుంది వారిద్దరు ఒక్కొక్కసారి ఆడుకుంటారు ఒక్కొక్కసారి తిట్టుకుంటారు. రఘు ఆమె బుగ్గలను గట్టిగా చిదిమేస్తాడు. ఆమె ఏడుస్తూ వెళ్లిపోతుంది మళ్లీ పది నిముషాలలో కాగా, అల్లరికి తయారై వస్తుంది. ...

ఓనాడురాత్రి టౌను హాలులోని గానసభకి రఘు వెళ్లేడు గానసభ పూర్తయ్యేసరికి రాత్రి 12 అయింది ఇంటికివచ్చి పడుకున్నేసరికి ఒంటిగంట దాటింది మర్నాడు వుదయం లేచి టైముచూస్తే 9-30 అయింది గబగబా ముఖం కడుక్కుని, బట్టలు వేసుకుని తలదువ్వుకుంటున్నాడు విమల గ్లాసుతో కాఫీ తెచ్చి చాపమీద వుంచింది రఘు ఆశ్చర్యపోయి, అన్నాడు

“ఎందుకమ్మా నీకీశ్రమ!—పోనీ, చిట్టిని పంపలేకపోయావా?”

“అది ఆడుకుందికి పోయింది. తాతగారూ లేరు మీరు ఆలస్యంగా లేచారని ”

“బాగా లేవుంది!” అని రఘు తీక్షణంగా చూస్తూ, “కాని, ఈ పనులన్నిటికీ నేను పాత్రుడిని కాను తెలుసా?” అన్నాడు.

విమల త్రుళ్లిపడింది ఆమె మాట్లాడలేదు తల వంచుకుని అట్లానే యింకా నిల్చునివుంది

రఘు మళ్ళీ అన్నాడు.

“కారణం తెలుసా?”

విమల తలవూపింది మాట్లాడలేదు

“ఆనాడు నువ్వు పెళ్ళిచూపులకి మా వూరు వచ్చావు ఆ తర్వాతి సంగతి నీకు తెలుసును ”

రఘు కంఠం గద్గదికమయింది విమల వెళ్ళిపోయింది

“విమలా! ఒక్క నిముషం ఆగు” అన్నాడు రఘు ఆమెను పేరుతో పిలవడం ఇదే మొదటిసారి విమల ద్వారంవద్దకివచ్చి నించుంది ఆమె ముఖంలో ఏదో అశాంతి కన్పిస్తున్నది

రఘు ఇంతవరకూ విమలని పరిశీలనగా చూడలేదు ఇప్పుడు తలఎత్తి ఆమెవేపు సూటిగా చూశాడు. ఆమె ఒక బంగరు బొమ్మ! లోకంలోని అమాయకత్వమంతా ఆమె ముఖంలోనే వున్నట్లుంది! చిరుగాలికి చలిస్తూవున్న లతవలె ఆమె నించుంది

“విమలా!”

విమల కొద్దిగా తలెత్తి చూసింది

“విమలా! నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాను!”

విమల టక్కున తలవంచుకుంది. ఆ తర్వాత రివ్వున యింట్లోకి పారిపోయింది ఎప్పుడు వెళ్ళిందో

ఎలా వెళ్ళిందో రఘు గమనించలేదు ఆమె ఇక కదలికను అతను చూడలేదు కాని, ఆమె వెళ్ళిపోయాక, రఘు తను చేసిన పనిని తెలుసుకున్నాడు ఆనాటల్లా చాపమీద అట్లాగే కూచుని తనను తాను నిందించుకున్నాడు

రెండురోజులు గడిచాయి ఈ రెండురోజులూ విమల కన్పించలేదు రఘు మనస్సు సంక్షోభంతో కృంగిపోతున్నది తను ఎటువంటి పనిచేశాడు! ఒక కాడికంటె ఎక్కువ అన్యాయంగా తను ప్రవర్తించాననుకున్నాడు ఆ నిముషంలో తనకట్లా అనాలని ఎందుకనిపించిందో?

ఓనాడు తాతగారు రఘుగదికి వచ్చారు

"అబ్బాయీ! నీ ఫౌంటెన్ పెన్ ఒక్కమారు యియ్యి నాయనా! చిన్న ఎడ్రసు రాయాలి" అన్నారు చాపమీద కూచుంటూ

రఘు పెన్ యిచ్చాడు

"మరేంలేదు నాయనా! మా మనవరాలు విమలకి పెళ్ళి నిశ్చయమయిందని వాళ్ళ నాన్న రాశాడు వాడికో జవాబురాసి పడేస్తే మన పూచీ తీరిపోతుందికదా!" అన్నారు తాతగారు ఎడ్రసు రాస్తూ

"సంతోషం" అన్నాడు రఘు

తాతగారు లేచి వెళ్ళిపోతూ, రఘువేపు ఓమారు చూసి, "ఏమిటి నాయనా! అంత నీరసంగా కనిపిస్తున్నావూ?" అన్నారు

"అబ్బే! ఏం లేదు! రాత్రి నిద్రలేదు"

"ఏమో నాయనా! వారం రోజుల్లో మేము వెళ్లిపోతాం ఆరోగ్యం మాత్రం జాగ్రత్త!"

తాతగారు వెళ్లిపోయారు రఘు ఒక్కమారు చాపమీద కూలబడి "ఉష్!" అని నిట్టూర్పు విడిచాడు

ఆనాడు సాయంత్రం, పెరట్లో నూతి దగ్గర రఘు ముఖం కడుక్కుంటూ వుండగా, విమల బిందెతో నూతికి వచ్చింది రఘు మనస్సులో ఏదో ఆలోచన మెరసింది

"విమలా!"

"ఏమిటి? చెప్పండి" అంది విమల మెల్లగా

"విమలా! నన్ను క్షమించు"

"మీరేం తప్పుచేయలేదు"

"చేశాను! ఆనాడు నా ప్రవర్తన ఏమీ బాగులేదని నా ఉద్దేశం"

విమల ఒక్క నిముషం వూరుకొని మెల్లిగా అంది "మీ ప్రవర్తన ఎప్పుడూ బాగానే వుంది ఆ విషయంలో నాకే సందేహమూ లేదు మీ మనస్సులోని విషయం మీరు వెలిబుచ్చారు అందులో తప్పేమీ లేదు"

"విమలా! చివరి ప్రశ్న అడుగుతున్నాను నీ యిష్టమైతేనే జవాబియ్యి! జవాబీయకపోయినా నేనేమీ అనుకోను ఎందుకంటే, నీకు పెళ్లి నిశ్చయమైపోయిందని తెలిసింది"

"ఊఁ! ఏమిటి ప్రశ్న?"

"నువ్వు నన్ను ప్రేమించావా విమలా?"

"నాకు తెలియదు నాకేమీ తెలియదు నాకు ప్రేమ అంటే సరియైన అర్థం తెలియదేమో! కాని, స్త్రీలందరికీ సాధారణంగా, ఇటువంటి విషయాల్లో, ఒకే రకమైన హృదయం వుంటుంది ఏమిటంటే — మిమ్మల్ని ఆ నాడు పెళ్లివారిళ్లో చూసినప్పుడు మన వివాహం నిశ్చయమయితే బావుండుననిపించింది కాని, అది కుదరలేదు అందువల్ల నేను కొంచెం విచారించిన మాట నిజం ఆతర్వాత, ఇక్కడికి వచ్చాక మనిద్దరికీ పరిచయమైంది ఇదంతా ఒక స్వప్నంగా వుంది నాలో ఎటువంటి భావముందో నాకు తెలియదు తెలిసినా, అది చెప్పలేనేమో! నా మనస్సింకా పరిపక్వానికి రాలేదు విధికీ, తల్లిదండ్రులకీ, లొంగిపోయే స్త్రీని నేను నాలో అనేక కోరికలు వుండవచ్చు ప్రపంచంలో ఎందరికి కోరికలు లేవు! అవన్నీ తీరుతాయా? ఇక్కడికి వచ్చాక, మీమీద నాకు జాలి, అభిమానం, కలిగాయి అది ప్రేమో కాదో నాకు తెలియదు ఇది ఒక అనుకోని సంఘటన! ఒక కల మీతో ఓ విషయం చెప్పాలనుకున్నాను మీరు రెండురోజులయి ఏదో మనోవేదనతో కృశించి బాధపడుతున్నట్లుంది—నిజమేనా?"

"నిజమే! కాని, నీకెట్లా తెలిసిందమ్మా?"

"మీ ముఖమే చెప్తున్నది! దానికి కారణం?"

"కారణం నీకు చెప్పానుగా?"

విమల చిన్నగా నవ్వి అంది "సరే! ఇక నైనా మనస్సు పాడుచేసుకోకుండా వుండండి నాకు పెళ్ళి నిశ్చయమైంది మీకుకూడా నేడో రేపో అవకతప్పదు విధివశాన మనిద్దరం ఇక్కడ ఇలా కలుసుకొన్నాము. మీలోని ఏదో ఒక గొప్ప విశాలహృదయత్వం, సద్వర్తనం, నన్ను ఆకర్షించేయి—అంతే! మరికొన్ని ఏళ్ళకి బహుశః మనిద్దరం ఒకరికొకరం జ్ఞాపకం వుంటామో వుండమో? ఇది ప్రపంచధర్మం ఈ మన కలయిక మధ్యలో ఎట్లావచ్చిందో, అలాగే మధ్యలోనే పోతుంది" విమల ఆగి, ఒక నిట్టూర్పు విడిచింది రఘు మాట్లాడలేదు కొద్ది సేపటివరకూ, ఇద్దరూ మౌనంగా వున్నారు ఆ తర్వాత రఘు వెళ్లిపోబోతూ వుండగా, విమల అంది

"మేము వాల్తేరులోజుల్లో గానే మావూరు వెళ్లిపోతాం వెళ్ళేముందర మీతో ఒకమాట చెప్పాలనుంది"

"ఏమిటి?"

"ఈ విషయమై మీరు మీ మనస్సు పాడుచేసుకోకుండా వుంటానని మాటయివ్వండి!"

"అట్లాగే" అన్నాడు రఘు.

విమల చిరునవ్వునవ్వి నడిచి వెళ్లిపోతున్నది ఆమె పొడుగాటిజడ ఆమె నితంబములమీద నాట్యం చేస్తూవుండడం, రఘు అట్లాగే నిలుచుని చూస్తున్నాడు విమల ఎంత అందంగావుంది!

రఘు గదిలో పడకకుర్చీలో వాలిపడ్డాడు అతని కళ్ళముందర ఏదో జ్ఞానజ్యోతి వెలుగుతున్నట్లయింది ప్రపంచచరిత్ర అతని కళ్ళకుకట్టినట్లయింది

మర్నాటిపుదయం రఘుకి తండ్రివద్దనుంచి వుత్తరం వచ్చింది ఎవరో పెళ్ళి సంబంధంవారు వచ్చారని, వారు 2 వేల కట్నం ఇస్తారని, వెంటనే వచ్చి పిల్లను చూసుకోమనీ ఆయనరాశారు

రఘు పొద్దున సర్దుకున్నాడు విమలతో చెప్పి, రఘు బండిఎక్కుతూ వుండగా, ఆమె వీధి చివరికివచ్చి నిలుచుంది బండి మెల్లిగా నడుస్తున్నది రఘు తన భావిజీవితంగురించి ఆలోచించుకుంటున్నాడు మళ్ళీ తనకి పెళ్ళిసంబంధం వచ్చింది ఆ పిల్లకి తను నచ్చుతాడు. తన తలిదండ్రులు సంతోషిస్తారు ఇంకా ఇంకా ఏవో ఆలోచనలు వస్తున్నవి

బండి మెల్లిగా నడుస్తున్నది చిన్నచురుగాలివచ్చి రఘు క్రాపింగును చెదిర్చింది వీధిలో ఇంకా విమలనుంచుని తనవేపే చూస్తున్నది బండి మలుపు తిరుగుతున్నది దూరంగా, వీధిలో విమల నించుని ఇంకా చూస్తున్నది కారు మబ్బులు కమ్మిన ఆకాశంలో కనిపించీ కనబడని చిన్న నక్షత్రంలా అగుపించి అదృశ్యమైంది విమల!

త్యా గ రా జ!

శ్రీ దండిపలి వేంకటసుబ్బాశాస్త్రి

శ్రీసీతా వదనారవింద విలసత్ శృంగార మందస్మిత
వ్యాసంగమ్ముల తృప్తిజెందు సుజన ప్రార్థ్యుండు శ్రీరాముడే
నీ సంగీత కళామహత్తునకు మున్నే కారణంబయ్యె-రా
దీ సామర్థ్యము త్యాగరాజ! ఒరులం దేమాత్ర మూహింపగన్

నాదబ్రహ్మకళల్ త్వదాస్యమున విన్నాణించె, నీలో రస
ప్రాదుర్భావము క్రొత్తపోకడల నాస్వాదించి లోకైక తే
జోదార్ఢ్యంబున వెల్గనున్నది ఉషస్సుల్ నిండునందాక నీ
కాదివ్యత్వము ప్రాప్తమయ్యెడిని త్యాగయ్యా! నమోవాకముల్.

వెలలేని తెలుగువాక్కులకు నూత్నత్వము తీయదనము దిద్దితీర్చినావు,
ప్రాణుల నెల్లను రక్తి నాకర్షించు గానకళకు ముద్దు గరపినావు,
దాక్షిణాత్యుల రసకత్పరతకు మున్నే గౌరవష్ఠ యశము చేకూర్చినావు,
తమి ళాంధ్ర జాతులు తారసిల్లగ మైత్రి ఎంచి సేతువును నిర్మించినావు,
నీదు తంబుర శ్రుతులలో వాదుకొనియె
మార్దవము సర్వజన మనోమంజులముగ,-
అట్టి ఘనుఁ, నిన్ను స్మరియింప నాంధ్రజాతి
వార్షికోత్సవము లొనర్చి వరలుగాత!

కవి - మానవుడు

శ్రీ చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాద్

మానవులందరు కవులు గాలేరరు, కాని కవులందరు మానవులె! ప్రయత్నించి కవియగుట దుర్లభము, అప్రయత్నముగ కవియగుట సులభము! కవిత్వము, చిత్రలేఖనము, సంగీతము లలితకళల వరుసలోనివని ప్రాజ్ఞులు నిర్ణయించి యున్నారు వీనియం దభిరుచి, పుట్టుకతోనే కలుగ వలయును—కలిగిన యభిరుచిని, సంస్కరించుకొని, ఎక్కుడు ప్రజ్ఞను సంతరించుకొని, వన్నెగాంచుట సుజనుని లక్షణము ఈ లలితకళలయం దభిరుచి కలుగుటకు, పూర్వపుణ్య ముండవలయును అందు లకే, ఇవి, అప్రయత్నముగ లభియించు ననుటలోని యర్థము

మానము, కరుణ, నిరాడంబర జీవనము, ఎల్ల సంపత్, మానవీయమగు మానవునకుండు లక్షణములు ధనము, కామము, అసహనము, మానవునియందు పశుత్వమును బురికొల్పుచున్నవి అందులకే మానవ చరిత్రమునందు విపరీతఘట్టములు, కానుపించుచున్నవి అనపహార్యము, తేజోమయము, అమూల్యము, ఆనంద దాయకము, అగు, సత్యమును, ధర్మమును, మానవుని మనసునకు మఱపురాకుండ చేయుటకు, ఎన్నియో విధముల కవి ప్రయత్నించినాడు, ప్రయత్నించు చున్నాడు, కాని కాలము గడచినకొలది, ఈ యంత్రయుగమున కవి యొసంగు సందేశము మానవావళికి మఱపునకు వచ్చుచున్నది, కవి మానవునకు దూరమై పోవుచున్నాడు

సత్యము, సహనము, మొదలగు గుణములు, తృప్త మానవహృదయమునం దుద్భవించును సంతృప్తి లేని మానవునియం దివి గోచరించుటయు కలదుగాని, సంఖ్యయందట్టి మానవు లతి స్వల్పముగ నున్నారు కడుపునిండ నాహారము, కట్టుకొన వస్త్రము కలిగిననే గాని మానవునకు హృదయసంబంధముగ, దేహసంబంధముగ, శాంతి, సుఖము, కలుగవు శాంతి, సుఖముగల మానవుని కసత్యము, అసహనము దూరములగును కావున, కవుల రచనములు కేవల వ్యామోహగానము గాకుండ, మానవుని కష్టనిష్ఠురములను వ్యక్తపరచు నవిగా నుండి, హాత్త పాలములను త్రొక్కక, నిత్యము, సత్యయుతమై యున్నచో, కవి, మానవుని కీయంత్రయుగమున సహితము దూరముగా జేరడు ఆకటిపాటతో మానవసంఘమును మరులుగొల్పగల కాలమిది, ఆగరుపూవుల సౌరభములను, అగరు వత్తుల సుగంధధూమములను, గుబాళించు కవిత్వ రచనమున కిది యదను కాదు తృప్తి, శాంతి, సహనము, సంఘమున నెలకొనినతరువాత మానవుని హృదయము వ్యామోహగానము నాలించును అంతవరకు, కవులు యుగధర్మము ననుసరించి, గాన మొనరింపవలసియున్నది ప్రాతిక ఫలనే ప్రస్తరింపజేయుచు, ఇంకను, 'రమణీ ప్రియదూతిక తెచ్చి యిచ్చు కప్పుర విడెము'ను, 'ఊయల మంచమును,' స్మరించుచు, అభిలషించుచు, కవి కాలమును బుచ్చినచో, మానవ సంఘమునకు దూరమగుటయేగాక, విస్మృతి వారాసిలో తన రచనములతోపాటు, తానును కలసిపోవలసి వచ్చును ఇది యంత్రయుగమని, సత్యదయా శౌచములు రూపుమాసిపోయినవని, వచించి ప్రయోజన ముండదు తానును సంఘమునందు మేళవించి, పతనోన్ముఖమైన జాతి నుద్ధరించి, తన రచనములు శాశ్వతములై, తన పలుకులు కొంగు బంగారమై, సంఘమున కన్నివేళల సంబరమును గూర్చునవిగా నుండునట్లొనరించుట పాడి, తమయం దున్న మానవాతీతమైన ప్రతిభావ్యుత్పత్త్యాది లక్షణములను సంఘాభ్యుదయమునకే కవి వినియోగించుట యుచితము

ఆలోచనమునందు, ఆశయమునందు, ప్రకృతి పరిశీలనమునందు, విషయ విమర్శనమునందు, మానవునకు, కవియైన మానవునకు తారతమ్యము, కరతలా

మంళరుతులై మనకు గానవచ్చుచున్నది. సాధారణముగ కవితాశక్తి గలవానియందు, కొన్ని పవిత్రాశయములను మనము కనుగొనగల్గుచున్నాము కాలమున కనుకూలముగ నా యాశయములు మారుచుండుటను మనము కవుల రచనములయం దిప్పు డిప్పుడు గుర్తింప గల్గుచున్నాము ఏ మార్పు వచ్చినను, ఆశయములు లోకకళ్యాణాత్మకములై, సర్వజనాదరణీయములై యున్నవి అట్లుగానిచో, కవి కలమునుండి వెలువడవు ఎచ్చటేని వెలువడినను, అవి, కాలమహా ప్రవంతిలో కలసిపోవును ఒక వస్తువును తిలకించినపుడు, ప్రక్కనున్న మానవులకన్న కవియగు మానవునకు కొన్ని క్రొత్త యాలోచనలు కలుగుట సహజము ఆ యాలోచన లపురూపములై, ఒక నూతన వికాసమును హృదయపద్మమునకు కల్గించును హృదయమున కా వికాసము, ఒక్క కవియగువానికే కాదు, ఆ యాలోచనమును వినిన ప్రతివానికిని కలిగినచో గాని, కవి సంఘమున కుపయుక్తుడగు మానిసి కానేరడు

పున్నమరేయి వెన్నెలను గాంచి, అవిచిరమైన, అనల్పమైన, ఆనందము ననుభవించుచు, వివరింప సమర్థమైన భావరేఖ, తనలో దాగు నవ్వుకొనుచు, తీయనిఘుమఘుమలను గప్పుచు, జొన్నచేలయందు రాత్రి కావలికై మంచెలపై పరుండియుండు విరతరాస్యులను,— తుష్టిగ భుజియించి, చేనుల పాకుల నములుచు, మేనపై వెన్నెలయందు పట్టు పాన్పులపై పవళించి, మేల్కొనియున్నంత కాలము, తనూలు కావలసియున్న వడ్డీ లెక్కచే స్మరించుచు, జలుజల్లు మనిపించు చలువ వెన్నెలను జెలార్చుచు, పడునారికేళలతో పకపక లాడుచున్న జాబిల్లివంక తల త్రిప్పియైన జూడక, కాలదిలో పాముబుసలతో నిద్దురయందు మునుంగు వకురాసుల్లలను, మనము జూచుచున్నాము — కావున కవికి భావము ప్రధానము ఒరుల కా మనుర భావమును పంచిపెట్టుటకు భాష, అక్షరము, కావలసి వచ్చుచున్నవి కవులందరకు శాస్త్రజ్ఞానము తోడక్కరలేదు, అక్షర మెరుంగనివారియం దెందరు కవులు లేరు! అక్షర మెరింగి, గ్రంథపరిచయమున్నచో, హృదయమునం దుద్భవించిన భావము, సంస్కరింపబడి, కలకుందనమును, భాషాభాగ్యమును, అలవరచుకొని, చక్కర కుపరూపుగ శారిద్ధై వెలుగొందును అక్షర రూపమును పొందని, కొంత భాషా సంస్కారమును పొందదగియున్న, రచనంతములను గేయములను, మన పల్లెంటిలో వినుచున్నాము

'నీవు పోయే దారిలోపల
ఉన్నదీ యొక చిన్నది,
వయసు పన్నము, నాగరికము
నడకలో సౌయ్యారము
నీవు పోయే దారిలోపల !

ఈపై గేయమునకు కర్త లెవరు? అక్షరము నెరుంగని రసార్ద్ర హృదయులగు కృషీవల కవి కుమారులు! ఇందు, యతి యున్నదో లేదో, గణవిభజనము సరిపడునో లేదో, యెవరికి కావలయును? ఒక సుకుమారమగు భావము ఇందు ద్యోతకమగుచున్నది, మనసున కొకవింత 'చక్కలిగింత' శ్రోతల యనుభవములోనికి వచ్చినది

భావము నొరులకు వ్యక్తపరచుటకు భాష కావలయును ఆ భాషను దూర ప్రదేశమునందున్నవారి కెరుకపరచుటకు అక్షరము కావలయును కావున ఎవరికి వారే యానందము ననుభవించుటకు, అక్షరముతో గాని, భాషతో గాని, పనిలేదు వస్తుసందర్శనము వలన, శబ్దగ్రహణము వలన, భావ ముత్పన్నమగును అక్షరము నెరిగినవానికే, భాష నెరిగినవానికే, భావ ముత్పన్నమగు ననుట సత్యదూరము భాష రాదుగని పసిబాలునియందు, అక్షర మెరుంగని ఒనపడునియందు, భావ ముత్పన్నమగుటయు, ఉత్పన్నమైన భావమును, కనులతోను, హస్త విన్యాసముతోను, హాసమొనరించియు, దుఃఖించియు, వెలువరించుటను మనము చూచుచున్నాము ఒరుల హృదయమునకు హత్తుకొనునట్లు, లేక కన్నులకు గట్టినట్లు భావమును వెలువరించుటకు, సమర్థమైన శబ్దములను, భాషనుండి సంతరించుకొని, కట్టుబాట్లయందు వాని నమర్చి, ప్రశంసల నందువాడే కవి. అనగా, తన యానందమును లోకమునకు పంచిపెట్టి, తనతోపాటు, లోకము నొకింత కాల మానందమునం దుయ్యాలలూగించుట కవికి ధర్మము

భావములేని మానవు డున్నాడా? వస్తుసందర్శనమువలన ప్రతి మానవునకు భావ ముత్పన్నమగు

చుండగా, ప్రతి మానవుడును కవుల వరుసలో జేర వలసిన వాడేకద! అటులైన కవులందరు మానవులె, మానవులందరు కవులు గారనుట సత్యసమ్మతమైన విషయము కాగలదా?—భావము, లేదా, ఊహ, లేని మానవుడు సాధారణముగ గానరాడు, కాని వాని భావము లెంత దనుక లలితములో, ఎంతదనుక లోక కల్యాణాత్మకములో, సర్వజనాదరణీయములో, శాశ్వతానంద సంధాయకములో నిర్ణయించి, శబ్ద సౌభాగ్యమునందు, కవితాశిల్పమునం దాతను ప్రకటించిన నేర్పును, అతనియందు ప్రదర్శితములైన ప్రతిభావ్యుత్పత్తులను, గుర్తించి, యొక మానవుని, 'కవి' యనుట ధర్మము, భావమునం దొక విశిష్టత, భాషయం దొకవిన్యాసము, ప్రాజ్ఞులకు గన్పింప వలయును. ఇవి యందరకు సాధనమగు విషయములు కావు, అందులకే మానవులందరు కవులు గా నేరరనుట లోని భావము

పలువరింపబడిన భావ మధురూపమైయున్నచో, ఆ భావమెవనియందు దోచినదో యాతడక్షరాస్యుడు గాకున్నను, కవుల వరుసలోనివాడె! పండితుడైన కవిభావములు శాశ్వతములై యొప్పును, పండితుడు గాక, భావయుతుడైనవాని కవిత, యొకింత సంస్కార యోగ్యమై, ఒరుల రసనాగ్రములపై బ్రతికి, తుదిని విస్మృతి వారాశిలో లీనమగును మొత్తముమీద నిరువురు కవులె, ఇరువురి యత్నమొక్కటియె, ఇరువురు, సామాన్య మానవుల కతీతులె!

కవి మానవాతీతుడనుట కొందరకు హాస్యాస్పదముగ దోపవచ్చును ఒకింత యోచనతో కవి రచనములను పరిశీలించినచో నిందలి సత్యము గ్రహించుట కవకాశము లభియించును ధనమునందు, దేహబలమునందు, చక్కదనమునందు, వ్యవహారసరళియందు కాదు, కవి, మానవున కతీతుడు, బుద్ధిబలమునందు, ప్రకృతి పరిశీలనమునందు, విషయ విమర్శనమునందు, ఆదర్శమునందు, అవిదితానందానుభవమునందు, కవి, మానవుని కన్న మిన్నయనక తప్పదు!

పూర్వకవి యమోఘవచనుడని నిరూపించుటకు, అనుశ్రుతముగ వచ్చుచున్న కథ లెన్నియో గలవు, బాటవెంట నెదురుగా పల్లకిపై వచ్చుచున్న రాజున కొకపద్యమైన, వ్రాసి కానుకగా సమర్పింప దలచిన కవికి, సమయమునకు తాటియాకు దొరకనందున, సమీపమునం దున్న తాటిచెట్టుకడ కేగి, ' తాళమ! కుత్తునియలగుచు ధరపై బడుమా' అని కోరినంతనె తాటి చెట్టు విరిగి నేల గూలినదట! ఆతాటి యాకుపై పద్యము వ్రాసి కవి రాజునకు సమర్పించెనట!

మిట్ట మధ్యాహ్నమునం దొక యెడారియందు ప్రయాణ మొనరించుచున్న యొక కవికి యాకస్మికముగ దాహము కాగా—

'సిరిగలవానికి జెల్లును
తరుణులు పదియారు వేలు తగ పెండ్లాడన్,
తిరిపెమున కిద్దఱాండ్రా!
పరమేశా! గంగ విడుము, పార్వతి చాలున్'

అని శంకరునిగూర్చి ప్రార్థింప నాకాశము నుండి నీటిధార వచ్చి పడినదట

తన సుత్తమును తిరస్కరించినవానిపై గినిసి, మరియొక కవి,

'హాయి మది సీత, పోతకు
దాధిపుడారయ రావణుండు, ని
శ్చయముగ జేను రఘుపుష

తస్కరుని చావును, ఏసినవాని చూడుడీ'

అని, అరవ స్థానమునందు 'తి' ను ప్రయోగించి, 'తిరింటను తొవచ్చిన వానింటను సీను గగయు' అను పలుకులలోని సత్యమును నిరూపించెనట

ఈ వైఖరుల సాధారముగా గొని, మానవుని కన్న కవి యతీతుడని నిర్ణయింప ఈవ్యాస ముద్దిష్టము కాలేదు కేవలము, మానవసంఘమునందు, పూర్వకాలము కవినిగురించి గల తలంపుల నొకింత సూచించుట కివి యిచ్చట పొందుబరుపబడినవి

కవి యనినచో కేవలము భగవంతు డనియే, పూర్వ యుగమున మానవులు నమ్మియున్నట్లు, వైఖరులు సూచించుచున్నవి కాలము గడచిన కొలది, సంఘమునం దొక గౌరవింపదగిన వ్యక్తిగా, కవిని, మానవులు గుర్తించియున్నారు. సామాన్యులె గాదు రారాజులు సహితము, కవి యొసంగు సందేశమునకు చెవి యొసంగి, తమ యభిప్రాయములను మార్చుకొని యున్నట్లు మనకు, చరిత్ర విశదము చేయుచున్నది.

'రాయరాహుత్తు గండ రాచయేనుగు వచ్చి
అరట్లకోట గోరాడునాడు,
పసమీఱుట నరపాల సార్వభౌముడు కంచు
తలుపుల కరుల డీకొలుపునాడు,
. . .

తెరచి నిలుచుక్క జొచ్చిన తెరువు గాను
కన్నడంబేల జొచ్చితో గజపతీంద్ర!'

మొదలగు పద్యముల మూలమున, కవులు చరిత్రయొక్క గమనమునే మార్చియున్నట్లు తెలిసికొనగల్గుచున్నాము. మానాభిమానములకు మాన్యత యొసంగి, జనులు భగవంతునే నమ్మియున్న ఆ దినములలో, కన్నడరాజ్యముపై కటారిమాని దండెత్తి వచ్చిన గజపతి, తాటియాకుపై వ్రాయబడి, తన కడకు పంపబడిన పై పద్యమును చదువుకొని సిగ్గుపడి తిరిగి వెడలి పోయెనట! ఇట్టి విషయములను చరిత్రమునుండి మరికొన్నింటిని చూపి, నాటి సంఘము కవి కొసంగిన యపార గౌరవమును నిరూపింపవచ్చును.

సంఘమునందు కవికి గౌరవ మొసంగబడుటచే, కవి మానాతీతుడనుట సరికాదు. కవియే గాదు నాల్గు రూకలున్న ప్రతివానిని సంఘము గౌరవించుచు చలనచిత్రమునం దుజ్వలముగా ప్రజ్వలించు తారలకీనాడు సంఘము జోహారు చేయుచున్నది! సరియైన కావ్యమును గాని, పద్యమును గాని యోపికతో పఠియించి, శబ్దగతార్థము నాలించి, శబ్దప్రయోగము నందలి పనివానితనమును గుర్తించి, సామాన్యుని దృక్పథమునకును, కవియొక్క దృక్పథమునకును గల యంతర మరసి, ఆనందించు భాగ్యమునకు సంఘమీ నాడు సిద్ధపడి యుండలేదు.

సంఘ మొసంగు గౌరవమువలన గాక, పూర్వకథలయందు ప్రస్తరింపబడిన విషయసందోహమువలన గాక, చారిత్రిక విషయములవలన గాక, కవి, మానవుడై, మానవునికన్న మిన్నయని గుర్తింపబడుట కాతని బుద్ధి వైశారద్యమును, ప్రకటించు రచనములే యాధారములు.

'కనీనికల్ వికసితోత్పల పంక్తుల—గ్రుమ్మరింపగా' అని యొకచో నొక కవి యొక లేజవరాలి చూపులను వర్ణించియున్నాడు. ఇదెట్లు పొసగును? ఉత్పల పంక్తులు, అందును వికసితోత్పల పంక్తులను, కనీనికలు గ్రుమ్మరించుచున్నవట! ఇది ప్రకృతివిరుద్ధము కాదా? కనీనిక లెంత లేవి, వికసించిన కలువ లెంత లేవి! వానినుండివి గ్రుమ్మరింపబడు టెట్లో, సామాన్య మానవున కవగత మగుటలేదు. ఇచ్చట గావలసి యున్నది, యథార్థమగు భావము. కలువల యాకారమునకును, కన్నుల యాకృతికిని, కొంత సన్నిహితత్వ మున్నది. సుందరములగు కన్నులు వికసించిన కలువలవలె నున్నవనుట, ఒక యందమగు భావన. కనీనికలనుండి వికసించిన కలువలు గ్రుమ్మరింపబడుచున్నవనుట, ఒక యందమగు భావనకొక యాకార మాపాదించుట! ఉత్పల పంక్తులు, వాని సౌందర్య, సౌకుమార్య, సౌరభ్య, సంపద లీ లేజవరాలి, విలాస, విభ్రమ, వీక్షణ సంపత్తులతో సమన్వయించుకొని సంభావింపవలసిన బాధ్యత, రసజ్ఞుడగు పాఠకునియం దున్నది. అతడు రసజ్ఞుడైనంత మాత్రమున నిది యవగాహనమగు విషయము కాజాలదు. అందుచే, కవి మానవునికన్న మిన్నయగుచున్నాడు. ప్రతి పదార్థమును తెలిసికొనినంతమాత్రమున నిట్టి స్థలములయందు కవి హృదయము మన కందుబాటులోనికి రాజాలదు. ఒక యపూర్వమైన భావన శ్రోతల యనుభూతిలోనికి వచ్చిననే గాని, యిందలి పదము లర్థవంతములైనట్లు తెలిసికొనజాలము.

'ప్రోవులుకట్టి వెలంది నవ్వులే పూచినపూవులై,
తరగ ముత్తెములన్ వెలిగించు కన్నులై' అని

యొక కవి, 'స్నానసుందరిని' వర్ణించుచున్నాడు.

నవ్వులు ప్రోవులు కట్టుటేమి? అవి పువ్వులై, తరంగముల కలంకారమును కూర్చు కన్నుల వెలుగులై, యలరారుటేమి? కేవలము శబ్దగతార్థమును గాంచి కలవరపడవలసిన పనిలేదు. శబ్దములయందలి ధ్వనిని, భావశబలతను, గుర్తించుటకు ప్రయత్నించుట యుక్తము. ఆ సుందరి నదియందు ప్రవేశించి, వెలువరించిన చిరునవ్వులే పూవులవలె కనువిందు గూర్చి, కన్నులవలె కాంతిని గలిగించి, ఒక విచిత్ర శోభను పరిసరప్రదేశముల కాపాదింపజేసినదను భావ మిందు ప్రస్ఫుటమగుచున్నది. నవ్వులే పూవులై, కన్నుల వెలుగులైనచో, ఆ సుందరి తనూ లావణ్యము,

వర్ణనము కతీతముగదా! సాధారణ పాఠకునియందు సహితము క్రొంగొత్త భావములను రేకెత్తించు కవి, యసాధారణుడు కాదా?

‘ఎందరో తాజమహలును సందర్శించి యున్నారు, నిర్మాణకౌశలమును ప్రదర్శించి యున్నారు, అందరితోపాటు తానును ఆ సుందర మందిరమును చూడబోయినకవి, యేమనుచున్నాడు?

‘ఒక్కొక రాతిలో నిమిడియున్నవి నేటికి
షాజహాను భూ
భుక్కునెడందలో నుడికిపోయిన నా
డులలోని రక్తపుంజుక్కలు,’

మరియు

‘మొగలాయిరాజు తెలిగన్నులరాల్చిన బాష్ప
ధారలే పొదలి ఘనీభవించినవి,
ముద్దుల తాజమహలు పోలికన్’

అని యూహాగాన మొనరించి యున్నాడు

మానవుని దృష్టియందు గన్పించినది, శిల్ప సౌందర్యము, కవిదృష్టియందు గన్పించినది, శిల్ప సౌందర్యమేకాదు, అంతకు మిన్నయగు, ఈ సుందర భవన నిర్మాణాశయమగు ప్రేమసౌందర్యము అభవనము నందు చెక్కబడియున్న లతను, అపురూప లావణ్యమును చిందు విగ్రహములను, గాంచి, మన మానందించుచున్నాము అధిక సౌందర్యవతియైన ప్రాణేశ్వరీ పరిరంభసుఖమున కాలము గడిపి, అకస్మాత్తుగ నామెను గోల్పోయి, తోడును వదలిన పావు వలె నిరాధారుడైన సులతానుని హృదయవేదనము గుర్తించి, ఆ యావేదనమునందు తానును, ఒక భాగస్వామియై, కవి, బాధ ననుభవించుచున్నాడు అందులకే, ‘ఉడికిపోయిన నాడులలోని రక్తపుంజుక్కలు’ నేటికిని తాజమహలు కట్టడము నందలి ఒకొక రాతిలో గానుపించుచున్నవని, కవి, కంటనీరొత్తుచున్నాడు కోట్లకొలది ధనమును వెచ్చించి, పరరాజ్యములనుండి పనివారల నాహ్వానించి, వందల కొలది వత్సరములవరకు చూచువారి కానందము గొలుపు సుందరభవనమును భార్యసమాధిపై నిర్మించిన సులతానుని ప్రణయ ప్రేమప్రభావమునకు కవి, ఉన్మదితాంతరంగుడగుచున్నాడు సులతానుని కంటి బాష్పములే తాజమహలుపోలికతో పొదలి ఘనీభవించిన వనుటలో కవిహృదయమునం దెంత యావేదన మీ దృశ్యము కలిగించెనో విదితమగుచున్నది కేవలము బాహ్యసౌందర్యమునే గాక, ఒక కట్టడమునందే కాదు, ఒక కావ్యమునందే కాదు, ఒక మానవునియందే కాదు, పరమేశ్వరుని సృష్టియందంతటను నిండియున్న యనిర్వచనీయమగు ప్రేమ సౌందర్యమును గూడ కవి, తాను రసార్ద్ర హృదయుడగుటచే, సామాన్యమానవునికన్న మిన్నగా గుర్తించి మానాతీతుడగుచున్నాడు

ఎచ్చట ప్రేమ యవ్యాజమో, ఎచ్చట సత్యమనంతమో, ఎచ్చట నీతి నిశ్చలమో, అచ్చట తన కావ్య వస్తువును, కవి, తిలకించుచు తిలకించి, హృదయము పులకింప, మానవున కతీతమైన భావములతో తన రచనావైభవమును ప్రకటించును

ఒక ధనవంతుని యలరింప, ఒక సంఘమును సంతోషపరుప, ఒక ప్రత్యేక విషయమునకు ప్రచారము గావింప, వ్రాసిన కావ్యమునందు, మానవుని కన్న యున్న విషయము తక్కువవాడై, కవి తన హృదయమును గోల్పోయి విహరించును హృదయము లేని పద్యరచన రసవిహీనమైన ఫలము, సౌరభ రహితమైన కుసుమము, వ్యర్థములు అట్టి రచనము గావించు వారు కవులు గారు, స్తోత్రపాఠకు లగుదురు!

అన్ని దేశముల ప్రజాదరణను పొంది, జాతియొక్క నిండుగౌరవమును నిలిపి, విజ్ఞానమును ప్రకటించు రచనలు, భాషకే గాదు, మానవజాతికే యలంకారములు తెనుగువారి భాగవత, భారతములు, వారి భాషను, వారి జాతివైభవమును, నాగరికతను, విజ్ఞానమును, నేటివరకు మఱచిపోనీక నిలిపియుంచినవి కవి మానవాతీతుడగుటచేతనే ఈ రచనములను గావింప సమర్థుడైనాడు, అందులకే, చిరంజీవియై వెలుగొందుచున్నాడు

అతిజనప్రియంకరులై యుగాల సామ్రాజ్యము నేలిన మహారాజులు మాయమైపోయినారు సామ్రాజ్యములు సమసిపోయినవి కోట్లకొలది ద్రవ్యము వెచ్చించి, నిర్మించిన రమ్యహర్మ్యములు కాలపురుషుని దండాభిఘాతములచె విరిగి, విస్మృతివారాశిలో, విలీనమైపోయినవి కాని—

‘ఒరు లేయవి యొనరించిన
నరవర! యప్రియము తన మనంబునకగు తా
నొరులకు నవి చేయకునికి,
పరాయణముపరమ ధర్మపథములకెల్లన్’

అను నీలమువంటి నీతిని ప్రకటించు, కవిరచనములు, కాలమును ధిక్కరించి, మానవజాతి నిలచియుండువరకు వారి రసనాగ్రములపై ప్రతిష్ఠితమై యుండి, మానవజీవితపథ నిర్దేశమున కనుకూలమగు విజ్ఞానకాంతిని, వెలార్చుచునే యున్నవి!

కవి చిరంజీవి, వాని రచన లజరామరములు

రక్తమాల

★

శ్రీ కోట సుందరరామశర్మ

"ఈనాటికి మా అమ్మాయి సంబంధం నిశ్చయమైనట్లే, వదినా నిజంగా రెండు సంవత్సరాలబట్టీ తిరిగి తిరిగి, వెతికి వెతికి ప్రాణం కేసారి పోయిందంటే నమ్మవ్. ఏమో పక్క వీధులో వాళ్ళన్నారు. అమ్మాయిని తీసుకురావాలన్నా చెయ్యాలన్నా పైళ్ళకు డబ్బు పొయ్యక్కర్లేదు దొడ్డి వాకిట్లోంచి కేకవేస్తే వినపడేటంత దూరము—" అంటూ తన ఆనందాన్ని వెలిబుచ్చుతోంది పిచ్చమ్మగారు

"నారాయణరావుగారి కొడుక్కా—పిల్లాడి గుణమ్మా నిక్షేపంలాంటి గుణం ఓ నీకెట్లా తెలుసు—దారే పోయి దారే వచ్చేవాడు ఈ మధ్య కొత్త పెద్దవాడయినాడని పలకరించడం మానేశాడు గాని మొన్న మొన్నటి దాకా మా యింట్లో ఆడుకొంటూ ఉండేవాడే కాదుటమ్మా—ఏమో, పాపారావును చూసినప్పుడల్లా మా గోపాలుడే జ్ఞాపకానికి వస్తాడు. బ్రతికుంటే వాడూ యీ పాటికి యీ పాపారావుతో పాటు డాక్టరీ మూడో సంవత్సరం చదువుతూ ఉండే వాడు అయినా పెళ్ళి సంబంధపు మాటల్లో యీ ప్రస్తావన దేనికిలే—" అని కళ్ళు తుడుచుకొంటూ వెంకాయమ్మగారన్నది

సరోజకు పదహారేళ్ళు నిండినాయి. చిన్నప్పటినుంచీ కళ్ళు కొంచెం చిన్నవని వాళ్ళ చుట్టాలంతా ఆక్షేపించే వాళ్ళుట గానీ యీడు వచ్చిన తర్వాత కొంచెం కుదరలేదల్లాగా విచ్చుకున్నాయన్నాడు వాళ్ళ మేనమామ ఓసారి కోరి మంచికచ్చి-ఏదో కాలాన్ని బట్టి మార్కులు ఫైనలు దాకా సుబ్బారావుగారు కూతురికి చదువు చెప్పించాడు గాని ఆపైన తన తల్లి రామాయమ్మగారు ఆడపిల్లలకు, పెద్ద చదువులు చదివించడం యిష్టం లేక చదువు మాన్పించి యింట్లోనే తెలుగూ, సంస్కృతం, హిందీ భాషా చదివిస్తున్నాడు. రామాయమ్మ వచ్చిపోయి సంవత్సరం

రయింది—సంవత్సర మాసికం కాబట్టి పెళ్ళి చెయ్యడానికి వీల్లేదన్నారు కాని సంబంధాలేమో చూస్తూనే ఉన్నారు సుబ్బారావుగారూ పెద్ద స్థితిపరుడు కాదు ఏదో బ్యాంకులో ఇచ్చే ఎనభై రూపాయల జీతంతోనూ, తండ్రి ఇచ్చి పోయిన రెండెకరాల పంటతోనూ, కుదిమట్టంగా సంసారం చేస్తున్నాడు నిజంగా సరోజను కాలేజీలో చేర్పిస్తే మాత్రం జీతం నాలుగు కట్టేటప్పటికి తట్టుకో లేకపోయేవాడే

సుమారు అందమైన పిల్లదాన్ని కాకపోయినా సంబంధం నిశ్చయం క్రింద కుర్చోపెట్టే ఉంటాడు, సుబ్బారావుగారు రెండు సంబంధాలు కుదిరినట్టే కుదిరినాయి కాని తాంబూలాలు పుచ్చుకోవడానికి వస్తామని ఎందుకో ఎగగొట్టారు ఎందుకో ఏమిటి అంతకంటె కట్నం ఎవరో ఎక్కువిస్తామంటే, ఏదో పాత కావ్యాలలో ఆడపడుచు కట్నాలు ఇస్తే కాని పెళ్ళికి రానంటున్నదని ఒక పెళ్ళి కొడుకు వారన్నారు అసలు కట్నమే యివ్వ నాట పదిహేన్లు— అసలు కంటె వడ్డీ ప్రియమైనట్లుంది—పాపము— పాపమేమిటి లెండి—ఆ అమ్మాయికింకా ఏ సంబంధం కుదరలేదుట నిత అతను అంటుంటారు, ఎక్కడికక్కడికి ఎక్కువ రాబట్టాలని ప్రతివాడూను— వరపట్నం వాళ్ళన్న మాట—సరే ఇంకో, సంబంధం వాళ్ళు సుబ్బారావుగారు ఐదెకరాల పొలం పిల్లాం పేర పెట్టాడనీ, రెండు వేలయినా సంజ్ఞకపోతే లాభం లేదనీ ఎవరో మధ్య పుల్లలు పెట్టడం వాళ్ళు వదులుకొన్నారు వాళ్ళు వదులు కోవడమే మంచిదయింది లెండి—సంబంధం వదులుకొన్న తెలకల్లా మళ్ళా చీకం తిరిగి వాళ్ళు పోయినాక

సరోజ అడిగింది "నాన్నా, అమ్మ పేర ఉండి. ఆ ఎకరం పొలమేగా" అని. అప్పుడమ్మ, మా కొంత

మీ అమ్మా పెళ్ళినాటి పసుపుకుంకం క్రింద అరఎకరం రాసిచ్చాడు మీ పెద్దమ్మకు అంతే, చిన్నికి కూడా అంతే—సరోజ అంది "ఐతే ఐదెకరాలున్న దని పుకారు ఎవరు పుట్టించారు" అని అంతా పట్టి మాయ అనుకో అమ్మా, లోకులు పలుగాకులు న్నాడు సుబ్బారావు

సరోజకు నిజంగా పెళ్ళి కొడుకులు ఈ కట్నాల కోసం చేసే బేరాలు, తిరిగి పోవడాలు చూస్తే ఆశ్చర్యం కల్గిస్తోంది—ఒకనాడు సావిత్రి ఉపాఖ్యానం చదువుతూ "అమ్మా, చూశావుటే, సత్యవంతుడి తండ్రేమో రాజ్యం పోగొట్టుకొన్నవాడు—సావిత్రి తల్లిదండ్రులు మహారాజులైనా సత్యవంతుడి కిచ్చి పెళ్ళి చేశారు సత్యవంతుడు ఏం కట్న మడిగాడు?" పిచ్చమ్మ అంది

'తల్లీ, అవన్నీ సత్యకాలపు రోజులు ఇది కలియుగం కనక నే, బుద్ధు లిట్లా ఉన్నాయి గనక నే కరువు లిట్లా ముంచిపోతున్నాయని'

ఉండడానికైతే పట్నవాసమేగాని సుబ్బారావుగారిది సామాన్యపు సంసారం కావడంవల్ల ఇంట్లో అందరికూటలూ, వసతీ కూడా తెలుసుమీరిన ట్టుండవు. పాపారావుతండ్రి నారాయణరావుకీ సుబ్బారావుగారికీ ఎంతో స్నేహం నారాయణరావుగారు రోజూ ఇంగ్లీషుపత్రికా, తెలుగుపత్రికా కూడా తెప్పిస్తాడు సుబ్బారావుగారు రోజూ ఉదయం వాళ్ళ వరండాలో కూర్చొని ఒక అరగంట పత్రికలు చదివివస్తారు.

నారాయణరావు "ఏమండీ సుబ్బారావుగారూ, మీ అమ్మాయిని కాలేజిలో చేర్పలేదేమో, మంచి పని చేశారు ఈ పెద్దచదువులు చదివిన అమ్మాయిలకు పెళ్ళిళ్ళు కావడం కష్టంగా ఉందండి ఈమధ్య హిందీరాష్ట్ర) పరీక్షో ఏదో ప్యాసయిందటగా.

ప్రక్క గదిలో ఉదయమే కాలేజీకి పోవలసిన "మెడికో" పాపారావు బూటువేసికొంటూ ఈ మాటలు విన్నాడు పరధ్యాన్నంగా ఉండి ఫౌంటెన్ కలము మర్చిపోయి వీధులోకి వచ్చాడు సుబ్బారావుగారన్నారూ, "ఏమోయి, పాపారావ్, చదువు హడావుడి ఎక్కువగా ఉన్నట్టుంది. బాగా చదువుతున్నావా! ఎక్కడా కనపడటంలేదు?" పాపారావు నమ్రతతో అన్నాడు "ఏమిటోనండీ, ఇంటర్ చదువుతున్నంతకాలం చాలా విశ్రాంతి ఉండేది కానివ్వండి, ఈ మెడికల్ కాలేజీకి వచ్చాక కోర్సులన్నీ ఒక్కసారి పెరిగిపోవడంచేతా, దానిచేతా, బాగా చదవకపోతే లాభంలేదని సీనియర్లు చెప్పడంచేతా, ఎప్పుడూ కాలేజీ, ఆసుపత్రి, ఈగోడ తే సరిపోతోందండి" అంటూ చేతిగడియారం వంక చూచాడు "పాపం టైమయినట్టుంది, వెళ్ళిరా నాయనా" అని సుబ్బారావుగారన్నాడు వస్తానండీ అని గబగబా బూట్లుచప్పుడు చేస్తూ, పాపారావు వీధులోకి వచ్చాడు అప్పుడే కొడ్డివాకిలి తీసి సరోజ వంకాయలు అమ్మేవాడెటుపోయాడో చూస్తోంది పాపారావును చూసి కొంచెం సిగ్గుపడి తలుపు వెనక్కు వచ్చింది పాపారావు కూడా సరోజను చూశాడు గాని జేబు తడువుకొని ఫౌంటెన్‌కలము లేకపోవడం మూలాన వెనక్కు ఇంటివైపు తిరిగాడు బూట్ల చప్పుడు ఆగిపోవడంచేత కుతూహలంతో సరోజ మళ్ళా దొడ్డిగుమ్మంలోంచి వీధిలోకి తొంగిచూచింది. పాపారావును నిజంగా ఈమధ్య సరోజ చూడడం పడలేదు నాయనమ్మ పోయిన నక్షత్రం మంచిది కాకపోవడంచేత దొడ్డి వాకిలి తీసుకువెళ్ళమన్నా అందుచేత ఆ వాకిలి అన్నాళ్ళు కట్టివెయ్యడమూ జరిగింది ఇంతలో వానకాలంలో వచ్చిన ఉప్పెన గాలికి దొడ్డిగుమ్మం కూలిపోవడమూ, అది బాగు చేయించడానికి ఇదిగో అదిగో అంటూ ఆలస్యం చెయ్యడమూ జరిగింది పాపం సుబ్బారావుగారు నిత్యమూ పత్రిక చదువుకోడానికి వీధి అంతా తిరిగి వెళుతున్నాడు బాగుపడ్డదాకా దొడ్డిగుమ్మంలో వాసాలుపాతి మూసిపెట్టుకున్నారు కొత్త పంటలో డబ్బు చూసుకొని ఏదో మళ్ళా నిలబెట్టాను గుమ్మము సుబ్బారావుగా రోక పదిహేనురోజుల క్రితమే. పెళ్ళి సంబంధాలవా రెవరైనా వచ్చి చూస్తే దొడ్డిగుమ్మము పడిపోతే, ఇంకా పెట్టించడానికి కూడా గతిలేదనుకొని పోతారేమోనని పిచ్చమ్మ చాలుకు పెల్లబట్టి పాపం అంటూనే ఉంది ఇప్పటికిగాని వసలేదు గుమ్మం బాగుచేయించడం

"ఎంత పొడు గెదిగాడు, పాపారావ్, కొంచెం లావుకూడా ఎక్కినట్లున్నావే" అను

వుంది అమాయకత్వ సరోజ. ఎందుకో అభిమానం కూడా ఉదయించింది పాపారావంటే ఆమె మనస్సులో నిజంగా పాపారావు ఆమె అనుకొన్నంత పొడుగూ ఎదగలేదూ, లావూ ఎక్కలేదూ మాటూ, బూటూలో ఉన్న మీదట కనకనించి చూస్తే అలా అనిపించింది సరోజకు, అంతే— పోలో ఓ పెన్ తీసుకొని రెండు నిముషాల్లో పాపారావు మళ్ళీ వీధిలోకి వచ్చాడు. సరోజ ఇంకా అక్కడే ఉండటం చూశాడు చిరునవ్వు అతని పెదవులమీద తొంగిచూచింది సరోజ పమిట సర్దుకొంటూ ఏం పాపారావూ అని నోటిదాకా వచ్చిన మాటలూ మింగుకొంది ఇంకా కాస్సేపు పాపారావు తన వంకచూస్తే ఏమైనా అనేదో ఏమో మనకు తెలీదుగాని, పాపారావు గడియారంవంక చూచుకొంటూ, తలవంచుకు చరచరా నడిచిపోయినాడు—

ఈడ వచ్చిన పిల్లవు, అటూ ఇటూ తిరక్కూడదమ్మా అని తల్లి అంటూ ఉండటంచేత సరోజ ఎప్పుడూ సాధారణంగా ఇల్లు కదలి వెళ్ళదు పాపారావు మ్యునిసిపల్ స్కూల్లో ఐదో క్లాసు చదువు కొంటున్నప్పుడు తానక్కడ రెండో క్లాసో మూడో క్లాసో చదువుకొంది అప్పుడింకొ కలిసి ఆడుకొన్నారేమో కాని అతను మగపిల్లల బళ్ళోనూ, నాలుగో క్లాసునుంచీ తాను ఆడపిల్లల బళ్ళోనూ చేరి చెరో ప్రక్కకు బళ్ళకి వెడుతూ ఉండేవారు పైగా ఇంటర్ అతను సొంతవూళ్ళో సీటు దొరకని కారణంచేత మేనమామల వూళ్ళో చదివాడు—

పాపారావు ఒకనాటి సాయంత్రం ఇంటికి వచ్చాడు నారాయణరావు భార్యతో అన్నాడు— సుబ్బారావుగారికి కూతురు సరోజను మన పాపారావుకి ఇద్దామని ఉందట. తాను అడగడానికి విడియపడి బాగుండదు కూడాగా మరీ—వెంకట్రామయ్యచేత అడిగించాడు ఏమంటావు? కట్నం ఏం పెట్టగలడూ, పాపం పైగా మన అబ్బాయి ఏమంటాడో" అన్నాడు—పాపారావు కాలేజీలో మీటింగుఉండి చీకటిపడి ఇంటికివచ్చి వరండాలో నిలబడ్డాడు. తలుపువేసుంది. పిలుద్దామనుకొంటూంటే లోపల్నించి యీ మాటలు విని పించాయి. ఫకూకాలంలో తల్లి ఏమంటుందోనని తలుపుదగ్గరే నిలబడి వింటున్నాడు. తల్లి అంటున్నది తండ్రితో, ఏమో, మనం ఇవ్వాళ ఏ కాలంలో ఎవరిదగ్గర్నా పుచ్చుకోంగానే, సరా, రేపు మన అల్లుడికి ఇచ్చుకోవద్దూ, ఇస్తారనుకొండి ఎవరు పడితే వాళ్ళే అయినా అబ్బాయికి యీ వేడీ వడిపారం పండోమ్మిదివెళ్లారూ లేదోను" అంది. "ఆదేమిటో ఇరవైయొకటి వచ్చిందే" అన్నాడు తండ్రి మరి కట్నం ఏం ఇవ్వగలరని అన్నాడు వెంకటరామయ్య "పిల్లవాడికి పిల్లా, పిల్లకు పిల్లవాడు కట్నమూనూ మన సుబ్బారావు ఏమివ్వగలడూ పాపం ఏదో వెయ్యి వరకు జనుక ఇస్తామన్నాడు ఒకరికి మహాఐతే ఇప్పుడు ఇంకో అయిదువందల లివ్వగలనేమో అన్నాడు వెంకట్రామయ్య" అని తండ్రి

తల్లి రెండైనా ఇవ్వకుటండీ?

తండ్రి అసలు సంబంధం నీకు నచ్చిందా, ముందు?

తల్లి సరోజ కేమీ, చక్కని చుక్క ఎ్రటిపక్క ప్యాసయిందట—

ర ష్ట్రభాషంది కూడా అయిందట

ఇంతకూ అబ్బాయి ఏమంటాడో?

తండ్రి అన్నట్టు వీడింకా రాలేదు?

తల్లి కాలేజీలో ఏదో మీటింగుంది అన్నాడ ఈపాటికి రావలసిందే చూడండి, వస్తాఉంటడు

తండ్రి తలుపుతియ్యబోతుండగానే పాపారావు వీధిలోంచి అప్పుడే వస్తున్నట్లు నటించి, ఏం నాన్నా ఎక్కడికి అన్నాడు ఎక్కడికీ లేదురా, నాయనా నీ వింకా రాలేదని మీ అమ్మ ఇదవుతూంటే, వస్తున్నావేమో అని తలుపుతీసి చూస్తున్నా నూరేళ్లు ఆయుస్సు అంటూ తల్లి కూడా వచ్చింది

*   *   *   *   *

"వరే, అబ్బాయ్, సుబ్బారావుగారమ్మాయి సరోజను ఎరుగున్నావురా" అన్నాడు నారాయణరావు ముందు పాపారావు సిగ్గువచ్చి తల వంచుకొని మాట్లాడకుండా కూర్చున్నాడు గానీ, తండ్రి "ఏం రా, ఎరగవూ" అనేసరికి "ఎరక్కేం" అన్నాడు పక్కలు వేస్తూఉన్న తల్లి వచ్చి "సరోజను పెళ్లిచేసుకొంటావుట్రా, అబ్బాయీ" అని అడి

గింది. "ఏమోనా, మీ యిష్టం" అన్నాడు అమాయకుడు పాపారావు కట్న మెంతనలేదు అంతకంటె చదువు కొన్నది కావాలనలేదు తండ్రి అన్నాడు "ఏమోనా బాయనా, ఈ కాలేజీ చదువులు చదివిన పిల్లల్ని ఇష్టమని వస్తున్నారు గాని మీ అమ్మ అంత చదువు కొన్న కోడళ్లు వద్దంటోంది" తల్లి అందుకొంది "సరోజమాత్రం చక్కనిది కాదా, చదువుకోలేదా! ఇంగ్లీషూ, హిందీ, సంస్కృతమూ వచ్చుట తల్లి పిచ్చమ్మ అన్ని పనులూ నేర్పింది ఎప్పుడయినా వస్తే—అలా వెళ్లటమే లేదు ఈమధ్య వాళ్ల దొడ్డి వాకిలి పడిపోయినదగ్గర్నుంచీ—చుట్టుతిరిగి వెళ్లలేక- "రా, అత్తా, కొత్తగా రావటం మానేశావు" అని చాప పట్టుకొని వచ్చి వేస్తుంది కుట్టిన అల్లిక రుమాలు చూపించింది మల్లెపూలదండ ఇచ్చింది, ఓనాడు. ఏం చక్కగా ఉంటుంది చెప్పనూ,"

"పాపం, నక్షత్రాయమ్మతో ఏ సంగతీ రేపు నిశ్చయం చెప్తానన్నాను ఏం, ర అబ్బాయి మరి నీ అభిప్రాయం చెప్పు" అన్నాడు తండ్రి "వాడొప్పుకున్నట్లే, చిన్నవాడు వాడికేం తెలుసు" అంది తల్లి తండ్రి అన్నాడు "అలా కాదు, వాడి నోటివెంట కూడా విందామని పోనీ సరోజను చూస్తావుట్రా ఓమాటు ఆ ముక్క కూడా అడుగుతున్నారు నక్షత్రాయమ్మ" అన్నాడు తండ్రి. తలవంచుకొనే "చూడక్కర్లేదు" అన్నాడు పాపారావు నిజంగా పాపారావు పాతకాలం వాడు, మరి ఒప్పుకొన్నట్లేనా అన్నాడు తండ్రి "మీ ఇష్టమైతే సరే" అని పుస్తకం వంక చూస్తూ, పేజీలు తిరగవేస్తూ అన్నాడు పాపారావు "ఇంకేం వాణ్ణి చదువుకోనివ్వండి, ఇంకో నెలకు పరీక్షలుట" అంది తల్లి

* * * *

పైన చెప్పినట్లు పాపారావుకీ సరోజకూ సంబంధం నిశ్చయమైంది—పరీక్షలయిన తర్వాత వైశాఖ శుద్ధంలో ముహూర్తం పెట్టారు జాతకాలు చూపించాలని పిచ్చమ్మ అంటే సుబ్బారావుగారు సిద్ధాంతి గారింటి చుట్టూ నాలుగు మార్లు తిరిగి, చాలా బాగుం దన్నారు, సిద్ధాంతిగారన్నాడు పిచ్చమ్మతో

పెళ్ళి నాటికి గులాబి పూలదండ స్వయంగా గుచ్చి పాపారావు మెడలో వెయ్యాలని సరోజ నిశ్చ

పోస్తూ మొక్కలు పెంచుతోంది చక్కగా. సరోజ మంచి ఉత్సాహంతో సంస్కృతమూ, హిందీ చదువుతోంది

సావిత్ర్యుపాఖ్యానం అంటే ఎందుకో సరోజకు మొదటినుంచీ ఇష్టం సత్యవంతునితో బాటు సావిత్రి కూడా అడవికి వెళ్ళింది సత్యవంతుడికి తలో వేదన వచ్చింది కట్టెలు కొట్టటం ఆపి చేసి సావిత్రి తొడమీద తలపెట్టి పడుకున్నాడట ఆ ఘట్టం చదివి ఎంతో సేపు మనస్సులో ఇదయింది పాపం.

* * * *

పాపారావుకు ఎందువల్లనో సన్నిపాత జ్వరం తగ్గు ముఖమే లేదు ఇంకా ముహూర్తం పది రోజులుంది పోనీ శ్రావణంలో చెయ్యవచ్చనుకొన్నారు పెద్దాళ్ళు, నాన్న కూడాను సరోజకు ఎంతో దిగులుగా ఉంది మూడో వారంలో తగ్గుతుందని డాక్టర్లు ఆశలు పెడుతున్నారు సుబ్బారావుగారు రోజూ ఉదయమూ, సాయంత్రమూ ఎల్లా ఉందో అని కనుక్కొని వస్తూనే ఉన్నారు

మూడవవారం తగ్గినట్లే తగ్గి రేపు ముహూర్తమున్న రోజుకు క్రితం రోజు సాయంత్రం సంధి పుట్టిందిట పాపారావుకు ఏముందీ, తెల్లవారలేదు ఆ యింట్లో

* * * *

పురోహితుడు మన ఆచారాలకు పనికిరావన్నా తోటి మెడికల్ విద్యార్థులు గులాబిదండలు తెచ్చి శవానికి వేశారు సాయంత్రం మూడుగంటలకు గాని శవము ఎత్తటం జరగలేదు "ఇంకా నయము పెళ్ళయింది కాదు—సరోజ గొంతుకోసినవాళ్ళ మయ్యే వాళ్ళం" అంది పిచ్చమ్మ నరసాయమ్మ వీధివాకిట్లో సుబ్బారావుమాత్రం శవం కదిలిందాకా ఉండి, నూతిదగ్గర స్నానంచేసి గదిలోకివచ్చి బట్టలు కట్టు కొంటున్నాడు

కొంచెంసేపటికి ప్రక్కఇంటి రామారావు, పన్నెండేళ్ళ కుర్రవాడు వచ్చి "సుబ్బారావుగారూ, సుబ్బారావుగారూ మీ సరోజ గులాబిపువ్వులదండ పుచ్చుకొని వీధిలో పరుగెత్తుతోందండోయ్" అని కేక వేశాడు

సుబ్బారావుగారింకా బట్టలు తొడుక్కుం టున్నాడు అల్లాగే వీధిలోకి వచ్చాడు కంగారు

పడి పిచ్చిమొక్క సరోజ ఇంట్లో ఉండేమో అని వెతుకుతోంది—ఇక్కడ వీధిలో కాదండీ, విసెంటు రోడ్డు మీద. పాపారావును ఆ దారినే తీసుకువెళ్లారు" అన్నాడు రామారావు.

సుబ్బారావుగారు వచ్చేసరికి విసెంటురోడ్డు చివర మలుపులో జనమంతా గుంపుగా ఉన్నారు పోలీసువాళ్ళిద్దరు జనాన్ని చెదురుతున్నారు పాపారావు శవానికి తానూ ఒక దండ వేద్దామని సరోజ ఉత్సాహం ఏ మెడికల్ విద్యార్థికైనా ఇచ్చి శవంమీద వేయిద్దామనుకొంది మెడికల్ విద్యార్థులంతా పాపారావు శవంతోబాటు వెళ్లుతున్నారు శవం ఒక వంద గజాల దూరంలో ఉంది

మలుపులో పరుగెత్తుతున్న సరోజను ఒక లారీ ఢీకొంది సరోజ దెబ్బకు మూర్ఛపడిపోయింది. చేయిమాత్రం ఆ గులాబీదండను విడవలేదు ముఖం అంతా కొట్టుకుపోయింది లారీచక్రం నడుంమీంచి వెళ్ళిందన్నారు కొందరు. ఏమైనా ముఖం, వక్షస్థలం, అంతా రక్తమయమైపోయింది. లారీచక్రం ఆమె మీంచిపోలేదని పోలీసు అన్నాడు చల్లనినీరు తెచ్చి ముఖంమీద చల్లారు కొంత కళ్లువిప్పి "పాపారావు ఈ దండ" అంది సరోజ. సుబ్బారావుగారి మాటలంటూంటే అక్కడికి వచ్చి చేరుకొన్నారు బండిలోవేసి ఆస్పత్రికి తీసుకొనిపోవాలని ఒక రిక్షా తీసుకువచ్చారు ఇంతలోకే మెడికల్ విద్యార్థులు ఆ గలభా విని వెనుకకు వచ్చారు ఒకడు సరోజ స్థితిచూచి పెదవి విరిచాడు ప్రక్కనున్న మరొక మెడికోవంక చూచాడు అప్పటప్పటికే సరోజ శ్వాస తగ్గింది-కాని చేయిమాత్రం గులాబి రక్తంతో తడిసిన పూలమాలను వదలలేదు

శవం అక్కడే నిలిచిఉంది. రిక్షా ఆ దారినే ఆసుపత్రికి పోవాలి అందాకా వచ్చేసరికి సరోజ ఊపిరి అనంతాకాశంలో కలిసిపోయింది ఒక మెడికో ఆమె చేతిని పాపారావు శవంమీదకి లాగి, చేతిని విడల్చగా, రక్తమాల పాపారావు శవాన్ని అలంకరించింది

సముద్ర ఘోష

శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి

ఈ యావేదన కంతులేద ఒకనాడేని! తమోధూమ మా
లాయంత్రంబున నామనస్సు కొనలెల్లన్ పట్టి బంధించి నా
రోయీ! ఓయి దయామయా! కృపణులేరో;—మాటలే పైకిరా
నాయానంబగు! పాటలెక్కడివి! దృశ్యాదృశ్య భావాళులో!!

ఏవో అందని ద్రాక్ష పండులకు అన్నిర్త్తిన్ వృథాయాసముల్
గావా! ఎందుకు ప్రాకులాడెదరో! ఏకగ్రీవ రావద్రవ
ద్ద్యావా భూములు కావాళంబు లిటు లూదన్ బాధిరోద్బోధనే
నా!? విద్యున్నయనాల శోణితపు సాయంసంధ్యలేనా!? నిశల్.

ప్రాతర్ముగ్ధనవారుణాగ్రకిరణ ప్రత్యగ్రమాంభోజరే
ఖాతిర్వాంతర వేదనా మధుకలాకల్ నన్ను కవ్వించునా!!
చేతస్స్యంది మృదుప్రకాశసుమమాస్నేహాంతదృక్కోణ వీ
ణా తంత్రీవిధురోజ్జ్వలస్వరములేనా! నన్ను నవ్వించునా!!

గుండెను విప్పి, గొంతుకను కొంచెము కొంచెముగా విదల్చి, నే
కండగలట్టి గీతములు గానము జేయగ వద్దటంచు కై
దండను బట్టి ఆపిరిగదా! మథితోగ్ర సముద్రతాండవో
చ్చండము నామనోంతరము సాగరగర్జలు సల్పదా ప్రభూ!
పీడితమానవావసుమిా ఇది! భూతదయార్ద్రభావ మా
మ్రేడితమై స్వతంత్ర మధురీకృత రాజన ముద్భవించునో!
కూడిక లేని రెక్కలను కూడుడమన్న మహాశలో, నిరా
శాడమరంబు రెక్కలను చాచిన శాంతికి ప్రాంత మెవ్వడో!!
నాకంఠంబున ఈవిషాదరుతులే నగ్నంబులై—భగ్నముల్
నై—కాంతాప్రియసమ్మితంబులయి, ఏలా పొంగునో! నాకు నా
కేకాదర్శము! అంతులేని అదయాకాశంబుపై కోపమే
నో! కారుణ్యమె! తేలుదాక కృతులన్ దోసిల్లబోతున్ విభూ!

నాకు తలంపు గల్గు, కవనప్రవణాశ్వగతిస్వపత్నని
ర్వ్యాకమునన్, విఘాతకబలాతి దిగంత తరంగభావకృ
న్నాకములన్; పయోదరఘృణా సహాసాపరిరంభగుంభనో
త్సేకమునన్, స్వతంత్ర పరిణాహ జనాభ్యుదయాశయంబులన్

ఆంధ్రకవులు - ఏకకథావృత్తగ్రహీతలు

శ్రీ శిష్టా రామకృష్ణశాస్త్రి

ప్రతి భాషయందును వివిధకాలములలో నాయా దేశజనుల యాదరాభిరుచులనుబట్టి వివిధరూపముల వాఙ్మయము నెలకొను. సంఘమున శ్రవణాసక్తి యున్నపుడు పురాణ ప్రబంధాది శ్రవ్యకావ్యములను కవులు రచింతురు. మఱియొకకాలమున నా జాతియే గానముపై నభిమానము చూపుచో నా కథావస్తువునే గేయ ద్విపదరూపమున రచించి కవులు రాగాభిరుచినిగూడ వృద్ధిచేయుదురు. ఇంకొక కాలమున నా సంఘమే దృశ్యనాభిలాష గలిగియున్నచో నా కథావృత్తమునే కవులు నాటకములు, యక్షగానములుగా రచించి ప్రజల నౌత్సుక్యము నాకర్షింతురు. ఒకొక్కప్పుడు ఆ కథనే దండకరూపమునగూడ కవులు రచించుట గలదు. ప్రస్తుత కాలమునందె పత్రికోత్సాహము పెరిగినపుడా కథావిషయమే నవల, కథానక రూపములు తాల్చును. ఈ విధముగ కవిగూడ నా సంఘమున నొకవ్యక్తి యగుటచే, నా సంఘమందలి సారస్వతాభిరుచులు తనయందుగూడ సమానముగా నుండును గాన, నా యభిరుచులకు ప్రతినిధియై యా యభిరుచులనే ప్రతిపాదించును. ఇట్లు సాంఘికాచారములకు, వాతావరణమునకు వశ్యుడై కవి తదనుగుణముగ నొకొక్కప్పుడు పురాణ రచయితగను, ప్రబంధకవిగను, నాటక కర్తగను, కథకుడుగను మారిపోవుచుండును. ఈ రీతి కవి సంఘమునకు వశ్యుడై, సంఘమునకు ప్రతినిధియు, మార్గదర్శకుడు, నుపదేష్టయు గూడ నగుచున్నాడు. ఇందుచే కవికి దేశకాలాభిరుచులను బహు జాగ్రత్తతో పరిశీలింపవలసిన యావశ్యకత యుండును.

సామాన్యముగ నొకదేశమున నొక్కొకకాలమున ప్రాముఖ్యమునొందిన వాఙ్మయశాఖ మఱియొకకాలమున గౌరవము నొందదు. ఎందుకన నా కాలమందలి సారస్వతాభిరుచులు సంఘమున నీ కాలమున మారిపోవుటయే. ఇదియొక గొప్ప విచిత్రము. సంఘముతోఁబాటు, సంఘమందలి యితరాభిరుచులవలె, సారస్వతాభిరుచులకు జననము, వివృద్ధి, పతనము గూడ నుండును. ఒక యభిరుచి మహోత్సాహముతో విజృంభించుచున్న కాలమున సామాన్యముగ మఱియొకవిధమైన యభిరుచికి గౌరవముండదు. ఒక రుచిని సంపూర్ణముగ, సంతృప్తికరముగ ననుభవించిన తర్వాత సంఘమునకు దానిపై నిరాదరణయును విరక్తియు క్రమముగా నసహ్యతయు దోఁచును. ఇదియే యభిరుచికి పతనము. ఇట్టితఱి నూతనాభిరుచులపై నాశలు ప్రాకును. క్రొత్తదొక వింత, ప్రాతదొక రోఁత కదా! నూతనాభిరుచులు విదేశసంఘముల తోడి సంపర్క ప్రభావమునవైన బయలుదేరవచ్చును. లేదా కవి ప్రతిభావలననైన గావచ్చును. ప్రతిభావంతుడైన కవి నితరు లనుసరింతురు. ఈ సందర్భములో నొకరి నొక రనుకరింతురు. మఱికొందఱు స్పర్ధచే నొకరు సృష్టించినదానినే మఱియొకరు మరల రచింతురు. ఆంధ్రవాఙ్మయమున కావ్యరచన చంపూమార్గమున నుండెగా, సర్వజన సామాన్యముగా నుండుటకై యపూర్వపద్ధతిని ద్విపదలో కావ్యరచనకు ప్రారంభించిన పాల్కురికి సోమనాథుని వైఖరి ప్రతిభావంతమైనదే. ఆతని ననుకరించియే రంగనాథ రామాయణాదులు ద్విపదలో వ్రాయఁబడినవి. భాస్కర ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడలు రామాయణమును రచించుటయు, నాచన ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడలు హరివంశమును వ్రాయుటయు, సమీపకాలవర్తులగుటచే, సారస్వతస్పర్ధవలన నని భావింపవచ్చును. అద్యతనకాలమున సంస్కృత నాటకములను పలువు రాంధ్రీకరించుట లేదా! అప్పుడేక కథావస్తు పరిగ్రహీతలైన కవుల రచనలలోఁ దమ ప్రతిభావ్యక్తిత్వ భేదమునుబట్టి కొంతకొంత భేదము గనఁబడును. అందుచే వివిధరూపములతోడను, భిన్నకవులచేతను రచింపఁబడిన యొక కథావృత్తమునే సంఘము చదివి యందందుగల గుణముల నభినందించును. ఇది వాఙ్మయాభివృద్ధికి కారణమగుచున్నది.

ఒక్కొక్క మరియు విశేష జనాదరపాత్రమై నవుడు తత్ప్రతిపాదితములైన కథావస్తువు నాశ్రయించి పలువురు కృతికర్తలగు కవులచే కావ్యము లను వ్రాయించుటయు, వివిధ మండలములలో వివిధ కవులు, వివిధ రూపములలో నభిమానపాత్రమైన యేక కథావస్తువు నాశ్రయించి కావ్యముల రచించుటయు గలదు. ఏక కథావృత్తముగల బహుకావ్యములవలన సంఘమునకు కథయందట్టి యాదరాభిమానములు గలవో స్పష్టమగుటయే కాక, యా కాలసంఘమందలి నైతికదృష్టియు, రసజ్ఞతయు విశదమగును. సంస్కృతమున వాల్మీకిమహర్షి రామాయణమును రచింపగ సంస్కృతకవు లనేకులు చంపువులుగ, మహాకావ్యములుగ, నాటకములుగ వ్రాసిరి. రామకథావృత్తమును గ్రహించి భాస మహాకవి ప్రతిమాభిషేకములను, భవభూతి మహావీరచరిత్రము, మురారి అనర్ఘ రాఘవమును, జయదేవుడు ప్రసన్న రాఘవమును, రాజశేఖరుడు బాలరామాయణమును, శక్తిభద్రుడు ఆశ్చర్య చూడామణిని నాటకరూపములుగనే రచించి సాధించిన పరమార్థము తమ వ్యక్తిగత విశేష లక్షణముల ప్రదర్శించి సంఘము నానందపెట్టుటయే కదా! ఇట్లే ప్రతి దేశభాషయందును నితర కథావృత్తములను పట్టి నను మరియు నన్యదేశములలో దమ భాషావాఙ్మయములను వ్యాపింపజేయ దలచినపుడు విదేశీయులకు సౌకర్యమై సులభగ్రాహ్యముగానుండి యాకర్షించుటకు వచనమునను, దృశ్య కావ్యరూపమునను, గేయములుగను కావ్యరచనను గావింపవలసియుండును. తంజావూరు, మధుర, పుదుకోట మొదలైన ప్రదేశములందు వెలసిన యాంధ్రకావ్యములు కొంతవరకు నిట్టివే.

ఆసలాంధ్ర ప్రబంధములన్నియు నొక యచ్చున పోసినవానివలె నున్నవనియు, నందలి పాత్రల నామముల భేదములు తప్ప, యందలి కథయు, వర్ణనలు మొదలైనవన్నియు సమానములేయనియు, నొకదానిని చదివిన నితర ప్రబంధముల చదువ నవసరములేదనియు నొక బలమైన యపప్రథగలదు. అట్టిచో నొకే యితివృత్తమును గ్రహించి పలువురు కవులు రచించిన కావ్యములలో నిక విశేషము చెప్పవలయునా! కాని కవుల శక్తిసామర్థ్యములు, ప్రతిభావిశేషములు, దృష్టిభేదములు, వ్యక్తిత్వముపట్టి, యట్టి కావ్యములలో గూడ విశిష్టలక్షణములుండుటచే వాని తారతమ్యమరయుటకును ఆంధ్రవాఙ్మయమునందున్న యట్టి గ్రంథముల క్రింద దెలుపుదును. ఈ సందర్భమున గ్రంథనామమున నిమిత్తమున్నను కథావృత్తి వేరయున్నచో చేర్పతిని. కవుల కాలములను సుమారుగా నుండునట్లిచ్చితిని. నిశ్చయముగాని కొందర్యాదీన కవుల కాలముల నిర్ణయించు అవ్యక్త కాలము వారిని గూడ వదలితిని.

I భారత భాగవత రామాయణములు —

(1) భారతము —

(*a*) చంపువు (౧) కవిత్రయము (౨) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి (౩) అనర్ఘ్యాణుక–(నష్టం)

సంగ్రహములు (౧) కోకమాని గంగాధరుడు–(నష్ట) (౨) ఆకుండి వ్యాసమూర్తి

(*b*) ద్విపద ఆత్మకూరి తిమ్మన — పోచన, బాలసరస్వతీశ్వరుడు—౧౬౫౦–౧౭౫౦

(*c*) వచనము (౧) ప్రోలుగంటి చెన్నకవి—౧౭౨౦ (౨) కసుజ సిరరాజు —౧౬౭౩–౧౭౦౪ (3) కుందుర్తి వెంకటదలకవి—౧౭౦౦–౧౭౩౪ (౪) తుపాకుల అనంత భూపాలుడు–౧౭౪౦ (౫) తిరుఘంటం వెంకటరంగశాస్త్రి (౬) తంజనగరం తేవప్పెరుమాళ్లయ్య

(*d*) యక్షగానము విరాటపర్వము—కవి పేరు లేదు

(*e*) నాటకము తిరుపతి వెంకటకవులు

(౨) జైమిని భారతము పిల్లలమర్రి పినవీరన— ౧౪౫౦–౭౦

వచనము (౧) సముఖము వెంకటకృష్ణప్పనాయకుడు ౧౭౪౦ (౨) ఘూళిపాళి యజ్ఞనారాయణ

(2) భాగవతము —

(*a*) చంపువు (1) బమ్మెర పోతన–స్కం 1-4 అండ్ 7-10 (1460)

(2) బొప్పరాజు గంగన్న–స్కం 5

(3) ఏర్చూరి సింగన్న–స్కం-6

(4) నంది మల్లయ — ఘంట సింగన–స్కం-6 (1440-1490)

(5) మలయమారుతము సర్వన్న–స్కం-6(నష్టం)

(6) హరిగందల నారయ–స్కం-11, 12.

(7) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు–స్కం 7, 11, 12
(8) కోట్పూరి పట్టాభిరామశర్మ–స్కం–11 అం 12
(9) సుసుంబ సింగరాచార్యులు–స్కం–1,2,5, 11, 12
(10) సంకీర్తనరాయకవి–స్కం–7 8, 10
సంగ్రహము దోనూరు కోనేరుకవి—(1530–1550)
అచ్చ తెనుగు అల్లమరాజు రామకృష్ణకవి—1845.
(*b*) ద్విపద (1) మడికి సింగన–స్కం–10–(1420)
(2) రత్నాకరము గోపాలకవి–స్కం–10
(3) దోనూరు కోనేరుకవి–(సంగ్రహము)
(4) తరికొండ వెంకమాంబ–1840
(5) చేకుమళ్ల రంగరాయి–స్కం–1–4 (ఛిద్రప్రతి)
(*c*) వచనము (1) కుందుర్తి వెంకటాచల కవి—(నష్టము)
(2) పుష్పగిరి తిమ్మన–(సంగ్రహము)–1775–1800
(3) శితఘంటం వెంకటరంగశాస్త్రి
(*d*) యక్షగానము (1) వెంకటాచలదాసు, (2) చిలకమర్తి నారాయణాచార్యులు–స్కం 10 పూ. భా (3) ఎల్లయ
(*e*) నాటకములు భాగములు—పలువురు—ఆధునికులు—
(4) రామాయణము
(*a*) చంపువు (1) హుళక్కి భాస్కరాదులు—1295–1325
(2) ఎఱ్ఱాప్రెగడ—1350 (నష్టము)
(3) కొఱవి సత్యనారాణ—1880—
(4) గోపీనాథ వెంకటకవి—1820–95
(5) ఘనగిరి రామకవి—
(6) వావిలకొలను సుబ్బారావు
(7) జనమంచి శేషాద్రిశర్మ
(8) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
సంగ్రహములు (1) అయ్యలరాజు రామభద్రుడు–1530–1550, (2) ఆతుకూరి మొల్ల–1530–1550, (3) రఘునాథనాయకుడు–1614–1633, (4) అనంతరాజు జన్నయ్య, (5) కె వెంకటరమణ కవి, (6) మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు 1855
చంపూ రామాయణము (1) పులుగు సీతారామకవి, (2) ఋగ్వేదం వెంకటాచలపతి, (3) పూసపాటి రంగయామాత్యుడు, (4) జయంతి రామయ్య

విచిత్ర రామాయణము (1) సోమనాథ శిల్పాచారి, (2) కేల్పూరి వెంకటేశ్వరకవి–1800–1851, (3) నరసింహదేవర వెంకటశాస్త్రి–1850–1915
శతముఖ రామాయణము (1) దుర్గనకవి, (2) లింగకవి — రంగకవి–1700, (3) పెనుమళ్ళ బాపనామాత్యుడు–1800, (4) కృష్ణమాచార్యుడు
వాసిష్ఠ రామాయణము (1) మడికి సింగన, (2) కృష్ణగిరి వెంకటరమణ కవి
అధ్యాత్మ రామాయణము (1) కొణాద పెద్దన సోమయాజి–1775–1800, (2) కోటంరాజు నాగయ్య–1860, (3) రాచ రామామాత్యుడు, (4) కంచర్ల శరభన
పట్టాభి రామాయణము (1) ఘట్టు వెంకటరామకవి, (2) శఠగోపాచారి
అచ్చ తెనుగు రామాయణము కూచిమంచి తిమ్మన–1700–1736
తత్త్వసంగ్రహ రామాయణము ఆకొండి వెంకటకవి–1820
ధర్మసార రామాయణము జనమంచి శేషాద్రిశర్మ
నిరోష్ఠ్య రామాయణము మరింగంటి సింగరాచారి–1760
సకలవర్ణశాస్త్రార్థ రామాయణము చిత్రకవి రమణకవి–1630
(*b*) ద్విపదలు (1) గోన బుద్ధారెడ్డి–1295–1325, (2) కట్టా వరదరాజు–1600–1650, (3) తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు–1408–1503 (నష్టం), (4) భోసల ఏకోజి–1735.
వాసిష్ఠ రామాయణము తరికొండ వెంకమాంబ
అధ్యాత్మ రామాయణము మామిడిపల్లి సుభద్రమ్మ
(*c*) వచనము (1) ప్రోలుగంటి చెన్నకవి, (2) కుందుర్తి వెంకటాచలకవి, (3) శ్యామరాయకవి–1740, (4) తుపాకుల అనంతభూపాలుడు, (5) సింగరాజు దత్తాత్రేయులు, (6) డొంకా గోపీనాథుడు–(విచిత్ర రామాయణము)
(*d*) యక్షగానములు (1) శేషగిరిదాసు, (2) రాఘవదాసు–సుగ్రీవవిజయ రామాయణము, (3) శఠ గోపాచార్యులు, (4) కృ శేషాచలదాసు–సర్వపురి రామాయణము, (5) వెంకటరాయకవి–శేషాకీ రామాయణము, (6) రాపాక శ్రీరామకవి–అధ్యాత్మ రామాయణము.

(e) నాటకములు : ఆధునికులు కొందరు

(f) గేయము (1) సుబ్రహ్మణ్యకవి—అధ్యాత్మ రామాయణము, (2) కర్తపేరు తెలియనివి-లక్ష్మణ మూర్ఛ, ఇంద్రజిత్తు యుద్ధము, ఊర్మిళాదేవి నిద్ర మొదలైనవి

(5) ఉత్తర రామాయణము —

(1) తిక్కన-(1250), (2) జయంతి రామభట్టు, (3) కంకంటి పాపరాజు-1775-1800, (4) చిలుకూరి గంగాధరుడు-(నష్టము), (5) రామనాయుడు, (6) కందుకూరి వీరేశలింగం (అచ్చతెలుగు)

(b) ద్విపద గోనకాచ విభుడు — విఠలరాజు-1340.

(c) యక్షగానము (1) ఆనందదాసు, (2) ముష్టి రాజ్యలక్ష్మమ్మ-(హరికథ)

(d) నాటకము ఆధునికులు కొందరు

(6) మైరావణ చరిత్ర —

(a) చంపువు మాయకవి-1800

(b) ద్విపద (1) కాచన, (2) పాకూరి తిరుమల కవి, (3) బసవప్పకవి

(c) యక్షగానము (కవిపేరు తెలియదు)

II పురాణములు —

(7) కూర్మ పురాణము (1) రాజలింగకవి-1600, (2) మంగ కామేశ్వరకవి-1900, (3) తిమ్మరాజు లక్ష్మీనారాయణ-(వచనము)

(8) నారసింహ పురాణము (1) ఎఱ్ఱాప్రెగడ-1350, (2) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు-1600, (3) కొటికలపూడి కోదండరామకవి, (4) (ద్విపద) ప్రోలుగంటి చెన్నకవి

(9) పద్మపురాణము కమలనాభామాత్యుడు-(నష్టం) 1350, (2) మడికి సింగన-ఉ భా-1420, (3) మల్లారెడ్డి-1580-1600

(10) బ్రహ్మాండ పురాణము (1) కావూరి మల్లయ్య-(17 శతాబ్దం), (2) సోమనాథ సోమయాజి, (3) ప్రాతకోట పుల్లయ్య, (4) వెంకటరామకవి, (5) జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

(11) మార్కండేయ పురాణము (1) మారన-1325, (2) మండపాక కామేశ్వరకవి-19 శ. (3) ఎల్లకర నరసింహకవి-ద్విపద, (4) తిమ్మరాజు లక్ష్మీనారాయణ-(వచనం)

(12) వరాహ పురాణము (1) నందిమల్లయ్య-ఘంట సింగన్న-1440-90, (2) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు-17 శ

(13) వామన పురాణము (1) పొన్నకోట కొమరకవి-15. శ, (2) ఎలకూచి బాలసరస్వతి-1600-1640, (3) లింగముగుంట రామకవి-17 శతా

(14) విష్ణు పురాణము (1) వెన్నెలకంటి సూరన-1500, (2) కలిదిండి భావనారాయణకవి, (3) పసుపతి నాగనాథుడు-(నష్టం), (4) తాడేపల్లి సీతారామస్వామి (వచ్చు) (5) పొందూరి అచ్యుతామాత్యుడు, (6) వచనము-కుపాకుల అనంత భూపాలుడు-1740

(15) హరివంశము (1) ఎఱ్ఱాప్రెగడ-1350, (2) నాచన సోమన-1375

(16) మత్స్యపురాణము (1) చంద్రాభట్ల హరిభట్టు, (2) లింగముగుంట రామకవి-17 శ

(17) బృహన్నారదీయము (1) వాసిరాజు రామన్న-1550, (2) అల్లాడ నరసింహకవి-1660, (3) శ్రీ త్రిలింగ మృత్యుంజయుడు-1800, (4) పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరన-(నష్టం)

(18) దేవీ భాగవతము (1) ములుగు పాపయారాధ్యుడు, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) తిరుపతి వెంకటకవులు, (4) త్రిపురాన తిమ్మదొర, (5) వచనము-పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు

(19) స్కంధఖండము వనుతురుంబల్లి విశ్వనాథుడు 1600, (2) కొడిచర్ల శ్రీనివాసకవి-1650-1700, (3) ఈదురుపల్లి భవానీశంకరుడు-1700-1750, (4) కానాల నరసింహకవి-1750-1800, (5) కామరపల్లి తిమ్మయ్య, (6) గురురాజకవి-1870, (7) కురుమెళ్ళ రామన్న

(20) నాగరఖండము (1) అయ్యంకి బాలసరస్వతి దుగ్గారాజకవి, (2) పుల్లంభట్ల నరసింహశాస్త్రి, (3) కురగా రామకవి

(21) బ్రహ్మోత్తర ఖండము (1) పాతకోట పుల్లయ్య, (2) ముత్తరాజు వెంకటకృష్ణకవి, (3) పట్టపెట్టు సరస్వతీ సోమయాజి-1800, (4) శ్రీ ధర

పెల్లి వెంకటస్వామి-1815, (5) వెంకటరామార్యుడు, (6) పిడుపర్తి బసవన్న-(ద్విపద)-1415-75

(22) శివరహస్య ఖండము (1) కోడూరు వెంకటాచలకవి-1700, (2) కేపూరి అనంతయజ్వ-1800, (3) వంగోలు వీరభద్రకవి, (4) కుదురుగొండ బ్రహ్మయ లింగారాధ్యుడు-(వచనము) (5) వింటి సోబకవి-(ద్విపద)

(23) సేతుఖండము (1) పాపయామాత్యుడు, (2) దామెర వెంకటరాయకవి

(24) బసవ పురాణము (1) పాల్కురికి సోమనాథుడు-(ద్విపద)-1295-1325, (2) పిడుపర్తి సోమనాథుడు-1509-1580, (3) మహాదేవకవి

(25) పండితారాధ్య చరిత్రము పాల్కురికి సోమనాథుడు-(ద్విపద), (2) శ్రీనాథుడు (నష్టం)

(26) ప్రభులింగ లీలలు పిడుపర్తి సోమనాథుడు (ద్విపద), (2) పిడుపర్తి బసవప్ప-1550, (3) కాచ్చెర్లకోట రామకవి, (4) నడకుదిటి రామకవి-1821-87, (5) తెలగాన నీలకంఠకవి, (6) యక్షగానము బాల పాపాంబ (అక్కమహాదేవి చరిత్ర)

(27) దేవాంగ పురాణము (1) రొబ్బి వీరభద్రకవి, (2) భద్రకవి లింగకవి-(ద్విపద)

(28) కన్యకా పురాణము (1) భాస్కర పంతులు, (2) ఇటికల తిమ్మయ్య-యక్షగానము

III మాహాత్మ్యములు —

(29) కాంచీపుర మాహాత్మ్యము (1) కుడిచెర్ల తిప్పరాజు-(నష్టం), (2) దగ్గుపల్లి దుగ్గన-(నష్టం), (3) ఆంధ్రకవి రామయ్య-(నష్టం) (4) మండపాక పార్వతీశకవి-1833-97, (5) వచనము కావలి వెంకట బొజ్జయ్య

(30) కాళహస్తి మాహాత్మ్యము (1) ధూర్జటి-1505-80, (2) ధూర్జటి లింగకవి-1675.

(31) జగన్నాథ మాహాత్మ్యము (1) వెంకటాచార్యుడు-1700, (2) చెరుకువాడ నారయ్య, (3) కొంకి భద్రాద్రి రామశాస్త్రి-1856-1915

(32) తారక బ్రహ్మ మాహాత్మ్యము (1) అనుమంచి జగన్నాథకవి, (2) కోటికలపూడి కోదండరామకవి

(33) మాఘ మాహాత్మ్యము పిల్లలమర్రి పినవీరన-(నష్టం), (2) బద్దెపూడి పెద్దయ్య-1600, (3) వచనము విజయరంగ చొక్కనాథుడు-1700-1734

(34) గౌతమీ మాహాత్మ్యము (1) అల్లమరాజు పాపకవి, (2) కాదూరి కృష్ణశాస్త్రి

(35) రుద్రాక్ష మాహాత్మ్యము (1) అమలాపురపు సన్యాసికవి-1700-60, (2) పోచిరాజు వీరన-(ద్విపద)-1790, (3) పర్వతమంత్రి లింగన

(36) వెంకటాచల మాహాత్మ్యము (1) చెళ్లపిళ్ల నరసకవి-1750, (2) ములపాక బుచ్చన్నశాస్త్రి-1800, (3) తరిగొండ వెంకమాంబ-1840, (4) శిష్టు కృష్ణమూర్తి-1800-1870, (5) యక్షగానము సూర్యకవి, (6) వచనము యతిరాజదాసు

(37) వృద్ధాచల మాహాత్మ్యము (1) కేపూరి అనంతయజ్వ-1800, (2) లింగారెడ్డి

(38) శివరాత్రి మాహాత్మ్యము (1) శ్రీనాథుడు-1430, (2) అక్కనార్యుడు

(39) శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము (1) పోతరాజు భైరవకవి-1425-75, (2) కట్టా వరదరాజు-1600-1650, (3) చిన్నమల్లు శ్రీగిరన్న-(నష్టం), (4) భాగవతుల రామకవి, (5) ముకుందయోగి-(ద్విపద) (6) వచనము విజయరంగ చొక్కనాథుడు, (7) కుంటపల్లి జగన్నాథకవి-(వచనము)

(40) శ్రీశైల మాహాత్మ్యము (1) నాగలూరి శేషనాథుడు-1750, (2) అత్తిలూరి పాపకవి-1800, (3) చాగంటి వీరమల్లికార్జునలింగం అయ్యవార్లు, (4) వచనము యస్ వి రఘువయ్య

(41) సోమవార మాహాత్మ్యము (1) కుమ్మలపల్లి నాగభూషణకవి, (2) మల్లికార్జునకవి-(ద్విపద), (3) ఈశ్వర వీరభద్రకవి-(ద్విపద), (4) యక్షగానము వీరభద్రకవి-(చిత్రాంగద చరిత్ర)

(42) హాలాస్య మాహాత్మ్యము (1) శ్రీపతి రామభద్రకవి-1700-1734, (2) ముల్లంపల్లి బుచ్చకవి, (3) కానుకొల్లు వెంకటనారాయణ, (4) జనమంచి శేషాద్రిశర్మ, (5) వచనము నంజరాజు-1734

(43) కార్తీక మాహాత్మ్యము (1) అవిశెట్టి జగన్నాథశాస్త్రి, (2) అప్పల నరసింహకవి, (3)

కుందుర్తి వెంకటాచలకవి

v ప్రబంధములు :—

(44) అష్టమహిషీ కల్యాణము (1) తాళ్లపాక తిరువెంగళనాథుడు-(ద్విపద)-1490-1520, (2) రెడ్డిపల్లి ముద్దరాజు-(నష్టము)

(45) కాళిందీ కల్యాణము (1) అహోబలపతి-1700, (2) చామర్తి సుందరశేషయ్య-1795, (3) కుమురాజు పాపకవి, (4) కొంతరాజు అచ్చయ్య, (5) కొంటి భద్రాద్రి రామశాస్త్రి-1856-1915.

(46) గౌరీకల్యాణము (1) చెంగల్వ కాళయ-1688-73, (2) కక్కులంక వీరభద్రకవి-1700-1750, (3) ఏనుగు అనంతకవి

(b) యక్షగానము (1) కూరపాటి అమరలింగామాత్యుడు, (2) గురుసిద్ధలింగము, (3) పెద్దామాత్యుడు, (4) నాగభూషణకవి, (5) మంగలపల్లి సూర్యనారాయణకవి, (6) మహాజీ, (7) సుదురపాటి వెంకనకవి

(c) నాటకము చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

(d) గేయము రొచ్చి వీరభద్రయ్య

(47) సీతాకల్యాణము (1) కూచిమంచి జగ్గకవి-1700-1750 (2) పెన్నమరమంత్రి, (3) రామకవి, (4) పళ్లెపూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు, (5) పాలవెంకటి మల్లభూపాలుడు, (6) అగస్త్యరామన-(యక్షగానము)

నాటకము (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, (2) కోలాచలం శ్రీనివాసరావు

(48) ఇందుమతీ పరిణయము (1) తెనాలి రామభద్రకవి-1590, (2) చిత్రకవి అనంతకవి-1620 (3) కుమారధూర్జటి-1650, (4) కామసూరి కృష్ణావధాని-1750, (5) తిమ్మకవి, (6) ఆలూరి కుప్పనకవి-1650-80, (7) పంతుల బ్రహ్మదేవకవి, (8) అంగరసు బసువయ్య-(నష్టము)

(49) ఉషా పరిణయము (1) దామెర అంకభూపాలుడు-1600-30, (2) కైపా మాయనకవి-1800, (3) తాళ్లపాక తిరువెంగళనాథుడు-(ద్విపద)

(b) యక్షగానము (1) విరిపాటి నృసింహరాజు, (2) శ్రీనివాసుడు, (3) అనంతకవి, (4) పసుపులేటి రంగాజమ్మ-1688-78, (5) విజయరాఘవనాయకుడు-1688-78, (6) వేములపల్లి వెంకటసుబ్బకవి, (7) ఆనందదాసు, (8) శేషగిరి, (9) పోతుల వెంకటరామకవి

(c) నాటకములు (1) వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి, (2) ధర్మవరం కృష్ణమాచారి

(d) గేయము నడిమింట రామయోగి

(50) చంద్రికా పరిణయము (1) ఎలకూచి బాలసరస్వతి-1600-1640, (2) కేశర్ల మాధవరాయకవి-1630-1660

(51) జాంబవతీ పరిణయము (1) సేతుపతి, (2) పులకంకం వెంకటకృష్ణకవి

(52) ద్రౌపదీ పరిణయము (1) ఏనుగు పెదలక్ష్మణకవి, (2) సూరపరాజు తిరుమలరాజు

(53) భానుమతీ పరిణయము (1) కట్టూరి రంగరాజు, (2) ములగుండి కృష్ణయ్య

(54) మిత్రవిందా పరిణయము (1) కుందుర్తి వెంకటాచలకవి-1700-34, (2) రంజారు వెంకట జనార్దనరావు (3) రంగనాయకుడు-(నష్టము)

(55) రుక్మవతీ పరిణయము (1) రేకపల్లి సోమనాథకవి, (2) కోదండరామకవి

(56) రుక్మిణీ పరిణయము (1) లింగన మఖికామేశ్వరకవి-1650-75, (2) కూచిమంచి తిమ్మకవి-1700-56, (3) నిత్యపోలు భగవత్కవి-1750, (4) గురురాజకవి-1850, (5) కొప్పర్తి నరసన్న, (6) రావూరి సంజీవకవి

(b) ద్విపద (1) చౌదరి రామదాసు, (2) పాటూరి చిన్నయ్య

(c) యక్షగానము (1) రాజా లక్ష్మీపతి, (2) పోలుగంటి వెంకటకృష్ణయ్య. (3) రఘునాథనాయకుడు

(57) లక్షణా పరిణయము (1) సింహాద్రి వెంకటాచార్యులు-1680, (2) వానపాల నరసింహరాజు, (3) మద్దికాయల మల్లయ్య-(నష్టము), (4) తిరుపతి వెంకటకవులు, (5) యక్షగానము సోమన్న

(58) వాసవదత్తా పరిణయము (1) కక్కులంక వీరభద్రకవి-1775, (2) నారన సూరన-(15 వ శతాబ్దము), (3) మద్దికాయల మల్లయ్య-(నష్టము)

(59) శశిరేఖా పరిణయము (1) వీణ లక్ష్మీపతి-

1800, (2) కాకరపర్తి కృష్ణకవి-1820, (3) కోన పల్లి వెంకటరంగకవి, (4) అప్పకవి
(b) ద్విపద వేమను వెన్నభట్టారకుడు
(c) యక్షగానము రంగాచార్యులు
(d) గేయము - వి. సుబ్బస్వామి మొదలియారు
(e) నాటకము మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు
(60) సుకుమారీ పరిణయము (1) నరసింహకవి, (2) పోడూరి వెంకటదాసకవి
(61) సదంతా పరిణయము (1) అలిఘరికవి, (2) జలిదంప్లె ముద్దులగిరి
(62) సుభద్రా పరిణయము (1) చేమకూరి వెంకట కవి-1650 (2) కూచిమంచి జగ్గకవి-1750
(b) ద్విపద తాళ్ళపాక తిమ్మక్క-1500
(c) యక్షగానము వెంకటాద్రి
(d) వచనము పాటూరి రంగశాస్త్రి
(e) నాటకము వావిలకొలను సుబ్బారావు
(63) అనిరుద్ధ చరిత్ర (1) కనుపర్తి అబ్బయామాత్యుడు-1750-80, (2) భావన పెమ్మన-(నష్టం), యక్షగానము ఇరురాజకవి
(64) అంబరీష చరిత్ర (1) హరపరాజు గంగరాయి, (2) తిరుమలాచార్యుడు, (3) వి. రామారావు తె. రామకృష్ణయ్య, (4) వచనము శృంగారకవి సర్వారాయుడు
(65) ఒవదనంది చరిత్ర అజ్జరపు పేరయలింగము-1775, యక్షగానము (కవి పేరు తెలియదు)
(66) ఐంవతి చరిత్ర చిరుమూరి రంగాచారుడు, యక్షగానము దశపూరి అప్పలాచార్యులు
(67) కువలయాశ్వ చరిత్ర (1) నరసము చిననారాయణ నాయకుడు-1640-50, (2) బుక్కపట్టణం రాఘవాచార్యులు, (3) ఏర్చూరి సింగన-(నష్టం) (5) కేతన-(నష్టం)
(68) పురూరవశ్చరిత్ర (1) కనుపర్తి అబ్బన, (2) అఖండ సచ్చిదానందావధూత
(69) ధర్మాంగద చరిత్ర (1) బొమ్మకంటి నరసింహకవి-(ద్విపద), (2) వెంకటదాసు యక్షగానము, (3) నరసింహకవి
(70) బలరామ చరిత్ర (1) గుడారు వెంకటదాసకవి-1750, (2) లోకిరాజు సోమన-(ద్విపద)
(71) బహులాశ్వ చరిత్ర (1) దామెర వెంగళ నాయకుడు-1600-25, (2) కాకమాని మూర్తికవి-1670
(72) భల్లాణ చరిత్ర (1) మల్లవరపు విశ్వేశ్వరుడు-1700, (2) కూచిమంచి తిమ్మకవి-1700-56, (3) కొలకలూరి వీరన-1790, (4) ఏనుగు పెదలక్ష్మణకవి
(b) ద్విపద (1) చిత్తారు గంగాధరుడు, (2) బసవన్న, (3) నింబాద్రిదాసు
(c) యక్షగానము (1) బుక్కసు సాంబయ్య, (2) అలపాక పెద్ది
(d) దండకము (కవి పేరు తెలియదు)
(73) మార్కండేయ చరిత్ర (1) పోచిరాజు (కొలకలూరి) వీరన, (2) మారెళ్ళ సుబ్బరాయదాసు, (3) కాళిదాసు యక్షగానము
(74) నలచరిత్ర (1) శ్రీనాథుడు-1375-1450, (2) నిరిప్రెగడ నరసామాత్యుడు, (3) తెనాలి రామకృష్ణకవి, (4) రుద్రరాజు తిరుమలరాజు, (5) కొత్తలంక మృత్యుంజయుడు-(నిరోష్ఠ్యము)-1800, (6) రామరాజభూషణుడు-(ద్వ్యర్థి) 1560, (7) పెద్దపాటి ఎఱ్ఱన (నష్టం), (8) కందుకూరి వీరేశలింగము, (9) అకుంఠి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి, (10) కృష్ణస్వామి-1614-48 (ద్వ్యర్థి)
(b) ద్విపద చక్రపురి రాఘవాచార్యులు-1750, (2) రఘునాథ నాయకుడు
(c) యక్షగానము కోదండరామకవి
(d) నాటకము ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు
(75) యయాతి చరిత్ర (1) పొన్నిగంటి తెలగన్న-1550 81 (అచ్చ తెలుగు) (2) అకుంఠి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రి
యక్షగానము (1) యాడవరాజు, (2) వెంకటదాసు
(76) చంద్రహాస చరిత్ర (1) గూడవామాత్యుడు, (2) వెంకట సూర్యప్రకాశ ప్రధాని, (3) ధర్మవరం కృష్ణమాచారి (నాటకము)
(77) యాజ్ఞవల్క్య చరిత్ర (1) గట్టు ప్రభువు, (2) చల్లా సురవయ్య-(ద్విపద)
(78) రామానుజాచార్య చరిత్ర (1) ముకుంద సింగ

రాచార్యులు-1800, (2) వెంకట కృష్ణమాచార్యులు

(79) రుక్మాంగద చరిత్ర (1) ప్రౌఢకవి మల్లన 1425-75

(b) ద్విపద (1) దామరయభాస్కరుడు, (2) దరిభ కవిగిరి

(c) యక్షగానములు (1) రాజలింగకవి, (2) పాపారాయ సుధీ, (3) మేళత్తూరు వెంకట్రామశాస్త్రి

(d) నాటకము (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, (2) కోలాచలం శ్రీనివాసరావు

(80) వసుచరిత్ర రామరాజభూషణుడు, (2) కొత్తమాసుల శేషాచార్యులు (యక్ష)

(81) విఘ్నేశ్వర చరిత్ర (1) నందూరి బాపిరాజు, (2) సాంబశివకవి

(b) యక్షగానము (1) శాహమహారాజు, (2) ఏకోజీ మహారాజు

(c) దండకము కవి పేరు తెలియదు

(82) విప్రనారాయణ చరిత్ర (1) చదలవాడ మల్లన-1450, (2) సారంగు తమ్మయ-1580 1600, (3) పెనుమ వెంకటకవి-1750

యక్షగానము (1) విజయరాఘవ నాయకుడు, (2) ఉత్తరరంగకవి

నాటకము పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహము

(83) వీరచోళప్ప చరిత్ర (1) పోతయ్య, (2) సాంబయ్య, (3) గుజ్జం చిన కపోతయ్య-(యక్షగానము)

(84) సారంగధర చరిత్ర చేమకూర వెంకటకవి-1650

(b) ద్విపద (1) కూచిమంచి తిమ్మకవి-1750, (2) శాకాల శంభుదాసకవి

(c) యక్షగానము (1) సుబ్బారాయుడు, (2) కోదండరామకవి

(d) నాటకము (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, (2) పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహం

(e) వచనము సముఖం వెంకటకృష్ణప్పనాయకుడు -1700-34

(f) గేయము వి. కుప్పుస్వామి మొదలియారు

(85) సావిత్రి చరిత్ర (1) రఘునాథ నాయకుడు-1625, (2) కుమారధూర్జటి-1650, (3) కంటి బసవయ్య-(నష్టం)

ద్విపద ముప్పిరాల సుబ్బరాయకవి-1800

నాటకము ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు

(86) సిరియాల చరిత్ర (1) గరికపాటి తమ్మయ్య, (2) చిత్తారు గంగాధరుడు-(ద్విపద), (3) వాశె కోటయ్య-(యక్షగానము)

(87) చిత్రాంగద చరిత్ర (1) పైడిమర్రి వెంకటపతి-1700, (2) గోపాలుని రామకవి

యక్షగానము (1) అరికిరనయ, (2) అగ్గిగారి వీరకవి

(88) తపతీ సంవరణము (1) అద్దంకి గంగాధరుడు-1550, (2) కొట్ర నరసింహకవి

(89) కుచేలోపాఖ్యానము (1) గట్టు ప్రభువు, (2) లామనూరి రామనార్యుడు-(ద్విపద), (3) సుబ్బలింగాచారి-(యక్షగానము)

(90) నాచికేతూపాఖ్యానము (1) దగ్గుపల్లి దుగ్గన-1450-1500, (2) ఇక్కిలి మల్లికార్జునుడు-1855, (3) తోటటి వెంకటసుబ్బారావు, (4) చందలూరి చిక్కయ్య (నష్టము)

(91) రామకృష్ణోపాఖ్యానము (1) శ్రీపాద వెంకటాచలకవి, (2) వాకాటి లక్ష్మీపతి

(92) మానసోపాఖ్యానము (1) కోట శివరామకవి-1525-110, (2) కొండెపూడి పురుషోత్తముడు-1800, (3) భద్రకవి లింగకవి-(ద్విపద)

(93) సాంబోపాఖ్యానము (1) మోచర్ల అన్నయ్య, (2, రామరాజు రంగప్పరాజు, (3) చిత్రకవి రమణకవి-1680, (4) ఘనగిరి రామకవి

(94) హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (1) శంకరకవి-1581-1611, (2) కంచి వీరశరభకవి-1580-1610, (3) దేవరాజభట్టు-(నష్టం), (4) చంద్రమౌళి-(నష్టము), (5) రామరాజభూషణుడు-(ద్వ్యర్థి) (6) మారెళ్ల సుబ్బారాయదాసకవి

(b) ద్విపద గౌరన-1400-1450, (2) బండిగట్టయ్య

(c) వచనము పాటూరి నరసింహశాస్త్రి

(d) నాటకము (1) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు, (2) కందుకూరి వీరేశలింగం, (3) కోలాచలం శ్రీని

వానరాళ్ళు, (4) బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతం, (5) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు

- (95) ఉత్తర హరిశ్చంద్ర కథ (1) తక్కెళ్లపాటి లింగన-1775, (2) చంద్రశేఖరకవి ద్విపద.

(96) పరమయోగి విలాసము (1) తిమ్మరాజు-1550, (2) సిద్ధయోగీంద్రుడు

(b) ద్విపద తాళ్లపాక తిరువేంగళనాథుడు-1490-1530.

(97) రాజగోపాల విలాసము (1) చెంగల్వరాయకవి-1648-1678, ( ) విజయరాఘవ నాయకుడు-(యక్షగానము), (3) దంపెకము రాఘవాఖ్యుడు

(98) రామకృష్ణ విలాసము (1) శేషయభట్టు అప్పలాచార్యులు, (2) తిరువెంగళదాసు

(99) శివలీలా విలాసము-గంగా వివాహము (1) విశ్వంక తిమ్మన-1880-70, (2) కూచిమంచి తిమ్మన

(b) ద్విపద చిత్తారు గంగాధరుడు

(c) యక్షగానము (1) పెద కెంపరాయడు, (2) పాలంకి వినకపోది, (3) వెంకటకృష్ణయ్య, (4) లింగమూర్తి, (5) శాహమహారాజు-1680-1710

(100) బసవ విజయము (1) తుమ్మలపల్లి నాగభూషణకవి, (2) నల్లనగంట్ల నారశారాధ్యుడు-(ద్విపద)

(b) యక్షగానము (1) అనుమోద సన్యాసి, (2) కానూరి వీరభద్రుడు

(101) లక్ష్మీవిజయము (1) శివరా రామకృష్ణకవి (2) రాయసం వెంకటపతి, (3) అక్కనపల్లి నృసింహకవి-1820.

(102) వీరభద్ర విజయము (1) పోతన, (2) శివలెంక మల్లన-(యక్షగానము)

(103) శంకర విజయము (1) అలూరి కుప్పన-1770-80, (2) రాపాక లక్ష్మీపతి, (3) బొడ్డపాటి పేరయ

(104) సుగ్రీవ విజయము (1) పెదలింగనార్యుడు, (2) రుద్రకవి-1560-(యక్షగానము)

(104 ఎ) సమీరకుమార విజయము (1) పుష్పగిరి తిమ్మన, (2) పాకూరి తిరుమలకవి.

(105) అహల్యా సంక్రందనము (1) సముఖం వెంకటకృష్ణప్పనాయకుడు-1700-34, (2) శేషమురారాధ్యుల సంగమేశ్వరారాధ్యులు-1800, (3) ములుకు పాపయారాధ్యులు, (4) యక్షగానము ఉదయాచలము

(106 కపోతకథ (1) కోట్నాల జగన్నాథదాసు (2) వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, (3) పిసుపాటి చిదంబరశాస్త్రి

(b) ద్విపద వెంకటగిరి ఓబలయ్య.

(c) యక్షగానము బలభద్రదాసు.

(107) కృష్ణాభ్యుదయము (1) ముక్కురాల సుబ్బరాయకవి, (2) గోటేటి నారన-1830, (3) మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి

(108) కృష్ణార్జున సంవాదము (1) ఓబయామాత్యుడు, (2) కోచిరాజు వీరన, (3) కస్తూరి రంగకవి-1750-70, (4) వెలచేరు వెంకటరామ ప్రధాని.

ద్విపద నాదిండ్ల గోపన-1550

(109) తారాశశాంకము (1) శేషం వెంకటపతి-1706-34, (2) యక్షగానము కర్తపేరులేదు, నాటకము ఓలేటి పార్వతీశ్వరకవి.

(110) పారిజాతాపహరణము నంది తిమ్మన-1508-80, (2) కృష్ణాధ్వరి-(ద్వ్యర్థి)-1617-88, (3) రఘునాథ నాయకుడు-(అముద్రి)

(b) యక్షగానము (1) మాతృభూతకవి, (2) నందవరం సింగన, (3) పురిపాల లక్ష్మీనారాయణ, (4) చెంగల్వరాయడు, (5) చల్లా నారాయణకవి.

(c) నాటకం చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం.

(111) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము (1) పింగళి సూరన-1550-80, (2) కొవ్వాడ పెద్దిరాజు-(పద్యం) (3) ఫణిదపు మాధవుడు-(పద్యం), (4) ముక్కురాల సుబ్బారాయకవి-1800.

యక్షగానము గోపాలుని సింగయ

(112) ప్రబోధ చంద్రోదయము (1) నంది మల్లయ్య-ఘంట సింగన్న-1450. (2) కొటికలపూడి వెంకటకృష్ణ సోమయాజి-1800-1880.

(b) ద్విపద రామారి వెంకటలింగకవి

(c) యక్షగానము కోమూరి గంగాధరకవి

(d) నాటకము. (1) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు, (2) కందుకూరి వీరేశలింగం, (3) ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రి, (4) శిష్ట నరసింహశాస్త్రి.

(113) బిల్హణీయము (1) చిత్రకవి సింగరాచార్యులు-1750, (2) చెర్కూరి కొండనాద్రి-1800, (3) బిక్క పిల్ల నరసకవి-1750, (4) సాంబశివకవి-1780-1810

నాటకము బులుసు వెంకటకవి

(114) భగవద్గీత (1) వేముగంటి దత్తోజి పంతులు-1775, (2) మాధవమంత్రి-1800, (3) మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు-1855, (4) గోపీనాథకవి-1850

వచనము కుసాకుల అనంతభూపాలుడు-1740

(115) భర్తృహరి సుభాషితములు —(1) ఎలకూచి బాలసరస్వతి 1600-1650 (2) ఏనుగు లక్ష్మణకవి 1760-'90 (3) పుష్పగిరి తిమ్మన-1775-1800 (4) కొలకలూరి వీరన-1780 (5) సురరాజకవి-1890

(116) మదనపాలక విలాసము —(1) చదువుల సోమలింగయ్య-1800 (2) ఘట్టి వెంకట నరసయ్య 1886

(117) (యాదవ) రాఘవ పాండవీయము — (1) భీమన కవి-(నష్టం) (2) పింగళి సూరన-1560 (3) ఎలకూచి బాలసరస్వతి-1600-1650 (4) నెల్లూరి వీరరాఘవకవి-1715 (5) అయ్యగారి వీరభద్ర కవి-1750, (6) చిత్రకవి సింగరాచార్యులు 1750, (7) గుమ్మటూరి వెంకటకృష్ణకవి-1750.

(118) రాధికా సాంత్వనము —(1) ముద్దు పళని-1739-'60, (2) ముఖం వెంకటకృష్ణప్ప నాయకుడు-1700-1734, (3) హరిదండ్లె వెంకటపతి-1750, (4) చింతలపూడి ఎల్లన-1530- (5) కృష్ణదాసు -(యక్ష గానం)

(119) విజ్ఞానేశ్వరీయము —(1) కేతన-1270, (2) కొటికలపూడి వెంకటకృష్ణ సోమయాజి-1800-1830, (3) రామకవి

(120) విష్ణుమాయా నాటకము — (1) చింతలపూడి ఎల్లన-1520, (2) ఎలుగుపాటి వెంకటకవి, (3) కోసనూరి వెంకటపతి-1690, (4) కంకంటి పాపరాజు-1775-1800-(యక్ష గా), (5) కంకంటి నారసింహరాజు (ద్విపద)

(121) విష్ణుభక్త చరిత్రము —ద్విపదలు — (1) చక్రపురి రాఘవాచారి, (2) అనూరి శేషాచలం

(122) విశ్వగుణాదర్శము — (1) తిరుమల బుక్కపట్టణం తాతాచారి, (2) రామకృష్ణ కవులు

(123) శృంగార శాకుంతలము —(1) పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రుడు-1420, (2) కేశనూరి వెంకటకృష్ణాచార్యులు-1750, (3) కృష్ణకవి-1800, (4) ఘట్టి వెంకటనరసయ్య-1886, (5) పెద్దాపుర నాగరాజు, (6) సిద్ధనమంత్రి-(నష్టము) (7) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

(B) యక్షగానము —నరసింహ కవి

(C) నాటకములు —(1) కందుకూరి వీరేశలింగము, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) వేదం వెంకటరాయ శాస్త్రి, (4) విసుర్తి జలదుర్గ ప్రసాదరాయుడు, (5) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు (6) రాయసదర్గం నరసయ్య, (7) తర్పవాయి వెంకట నీలాద్రిరాజు (8) మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు, (9) కాంచనపల్లి కనకమ్మ, (10) త్రిపురాన సూర్యప్రకాశరావు, (11) కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి, (12) పరవస్తు వెంకటరంగాచార్యులు

(124) సురాభాండేశ్వరీయము —(1) గట్టు ప్రభువు 1800, (2) పులిగడ్డ నారనమంత్రి-(ద్విపద), (3) రాపులపురం పరశయ్య-(ద్విపద), (4) కందూరి అప్పనకవి

గేయము —యస్ బంగారురాజు

(125) సౌగంధికాపహరణము — రాయసం గంగయ్య (నష్టం), (2) రత్నాకరం గోపాలకవి (ద్విపద)

(126) కపిలగోసంవాదము —(1) రాఘవ రఘుల కొండుభొట్టు, (2) కామరాజు

(127) త్రిపుర విజయము —(1) పెదపాటి సోమయ్య-నష్టం, (2) పోతరాజు వీరయ్య-నష్టం

యక్షగానం —కవి పేరు తెలియదు

VI కథలు —

(128) దశకుమార చరిత్రము —కేతన-1260,(2)వచనము — ఎనమంచింతల శంకరరాయుడు

(129) కాదంబరి — (1) భాస్కరుని కేతన-నష్టం (2) చిలకలపూడి నరసింహశాస్త్రి, (3) భల్లె

తొండ త్రక్షాచార్యులు, (4) జానపాటి కామేశ్వరరావు

వచనము —(1) చేరి సత్యనారాయణశాస్త్రి, (2) ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి

(130) పంచతంత్రము —దూబగుంట నారాయణకవి -1500, (2) వైచరాజు వెంకటనాథకవి 1520 (3) భానుకవి-1535, (4) హరిభట్టు-1600-1650 (నష్టము), (5) కిష్టు కృష్ణమూర్తి-1800-1870, (6) వచనము —రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి

(131) శుకసప్తతి —(1) పాలవేకరి కదిరీపతి-1650 (2) సింగన, (3) వచనము — పాటూరి రామస్వామిశాస్త్రి

(132) విక్రమార్క చరిత్ర —(1) పేరంరాజు జక్కన-1380-1440, (2) కొఱవి గోపరాజు-1430-90, (3) కూచికల్లు వెంకటరమణకవి-1800 (4) యాదవాచార్యులు, (5) వింక్రాలి మల్లికార్జునుడు-1885, (6) వచనము —రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి

(133) షట్చక్రవర్తి చరిత్ర —(1) మల్లారెడ్డి-1580-1600, (2) రామచంద్రకవి,

(134) షోడశకుమార చరిత్ర —(1) వెన్నెలకంటి అన్నయ 1420-60, (2) అనుమూరి నరసింహభట్టు-(నష్టము), (3) ఎల్లన,

(135) సకలనీతిసమ్మతము (1) మడికి సింగన-1420 (2) అయ్యలరాజు రామభద్రుడు-1540, (3) కూచిరాజు ఎఱ్ఱన-1550

(136) హంస వింశతి (1) అవుదూరి పిచ్చయ్య-1775, (2) అయ్యలరాజు నారాయణకవి-1800.

(B) వచనము ధూర్జటి లక్ష్మీపతి

(137) భేతాళపంచవింశతి కవిభల్లటుడు-(నష్టము) (2) వింక్రాలి మల్లికార్జునుడు-1855

(138) కథాసరిత్సాగరము (1) వెంకటరామకృష్ణ కవులు, (2) వచనం వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి,

VII సంస్కృత కావ్యములు ఆంధ్రీకరణము

(139) రఘువంశము (1) కాణూరి పిచ్చయ్య-1775 (2) ఆదిపూడి సోమనాథరావు, (3) వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి, (4) వచనము (1) దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి, (2) బండారు తమ్మయ్య

(140) కుమార సంభవము వక్కలంక వీరభద్రకవి, (2) విరుదరాజ శేషాద్రిరాజు, (3) కూచిమంచి సాంబశివరావు

(141) మేఘసందేశము (1) కోటికలపూడి వెంకటకృష్ణకవి, (2) మడుకుపల్లి నరసింహాశాస్త్రి-1816-1878, (3) వద్దాదిసుబ్బారాయుడు, (4) కల్లూరి వెంకటరామశాస్త్రి, (5) కాదూరి లక్ష్మీనరసింహారావు, (6) పళ్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు, (7) శిష్టా నరసింహాశాస్త్రి, (8) కుప్పం వెంకటసుబ్బరామయ్య, (9) మాడభూషి వెంకటాచారి

(142) కిరాతార్జునీయము (1) కోటిచింతల కృష్ణయామాత్యుడు, (2) గోపాలుని సింగయ

యక్షగానము (1) బొమ్మలాట సాంబయ్య, (2) సిద్ధ విభునందనుడు

(143) నైషధము శ్రీనాథుడు-1430, (2) ఆకొండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి, (3) పెదకోటి ఎఱ్ఱన, (4) కందుకూరి వీరేశలింగం

(144) భామినీ విలాసము (1) వద్దాది సుబ్బారాయుడు, (2) బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి, (3) దంటు సుబ్బావధాని, (4) ఆకొండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి

(145) అమరుకము (1) తాళపాక తిరువేంగళప్ప, (2) శిష్టు సర్వశాస్త్రి, (3) జయంతి రామయ్య,

(146) హర్షచరిత్ర (1) కోమాండూరు కృష్ణమాచార్యులు, (2) వచనము మేడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, (3) తిరుపతి వెంకటకవులు.

VIII సంస్కృత నాటకములు ఆంధ్రీకరణము

(147) ఉత్తరరామచరిత్ర (1) వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) ఆచంట సాంఖ్యాయన శర్మ, (4) కొరాడ రామచంద్రశాస్త్రి, (5) వెంకటరామకృష్ణ కవులు, (6) మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి, (7) వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి, (8) మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు, (9) జయంతి రామయ్య, (10) బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతం

(148) మాలతీ మాధవము: (1) ప్రబంధము- వెలగపూడి కృష్ణయ్య.
నాటకములు. (1) దాసు శ్రీరాములు, (2) జనమంచి వెంకటరామయ్య

(149) ముద్రారాక్షసము (1) తిరుపతి వెంకటకవులు, (2) పాలెపు గోపాలం, (3) దాసు శ్రీరాములు, (4) సుసర్ల అనంతరావు, (5) కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి

(150) విద్ధసాల భంజిక (1) మంచన-ప్రబంధము (2) నాటకము-జనమంచి వెంకటరామయ్య

(151) అనర్ఘ రాఘవము (1) తిమ్మభూపతి-ప్రబంధము, (2) నాటకము-(1) అకుండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి, (3) సత్యవోలు కామేశ్వరరావు

(152) సంకల్ప సూర్యోదయము (1) ప్రబంధము-రాయడప్ప-రంగరాయకవి (2) నాటకము-తిరుక్కోవలూరు కుమ్మడి మహాస్వామి, శ్రీ కుమారి రాది వరాహాచారి

(153) మృచ్ఛకటికము (1) తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు (2) వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి

(154) వేణీసంహారము (1) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు (2) కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి, (3) శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి, (4) బులుసు వెంకటేశ్వర్లు

(155) విక్రమోర్వశీయము (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) అదంట సాంఖ్యాయన శర్మ, (3) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు

(156) మాళవికాగ్నిమిత్రము (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) కందుకూరి వీరేశలింగము

(157) రత్నావళి (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) దాసు శ్రీరాములు, (3) కందుకూరి వీరేశలింగము

(158) ప్రియదర్శిక (1) వేదం వెంకట్రాయశాస్త్రి (2) చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి

(159) నాగానందము (1) వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి, (2) పాలెం గోపాలం, (3) నరసింహాచారి

(160) స్వప్నవాసవదత్తము: (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) దివాకర్ల వెంకటావధాని, (3) కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు

(161) ప్రతిమ: (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

(162) అభిషేకము (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం (2) బులుసు వెంకటరమణయ్య, (3) బులుసు వెంకటేశ్వరులు

(164) అవిమారకము (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) మానవల్లి రామకృష్ణకవి.

(165) బాలచరితము (1) చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము, (2) మానవల్లి రామకృష్ణకవి

(166) కర్ణభారము చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, (2) వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

(167) కుందమాల (1) వడ్డాది సుబ్బారాయుడు, (2) బులుసు వెంకటేశ్వర్లు

(168) ప్రసన్నరాఘవము (1) కొక్కొండ వెంకటరత్నం, (2) మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు

IX ఆంధ్ర నాటకములు చరిత్ర

(169) రంగరాయ చరిత్ర (బొబ్బిలి యుద్ధము) (1) ప్రబంధము-దిట్టకవి నారాయణకవి
(B) నాటకములు వేదం వెంకట్రాయశాస్త్రి, (2) శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి, (3) కొల్లూరి సాంబశివరావు, (4) చలికాని వెంకటసూర్యారావు

(170) పల్నాటి వీరచరిత్ర (1) ద్విపద-శ్రీనాథులు
(B) నాటకములు ప్రభులింగాచార్యులు, (2) పంగనామూల రామచంద్రరావు, (3) ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ, (4) వావిలాల సోమయాజి

X శైవము

(171) వీరశైవాచార సంగ్రహము (1) శివరామలింగకవి, (2) కుంటముక్కల తిరుమలనాధుడు, (3) పర్వతమంత్రి లింగన-(ద్విపద) (4) విశ్వంకొమ్మన (నష్టము)

(172) శైవాగమ శిఖామణి (1) కొప్పెల్ల అప్పనార్యుడు, (2) చెన్నాప్రెగడ నాగేశ్వరకవి-ద్విపద

(173) షట్స్థలదర్పణము. (1) సిద్ధనాధుడు, (2) షట్స్థలనిర్ణయము-కవి పేరు తెలియదు (3) షట్స్థలజ్ఞానము-కవి పేరు తెలియదు.

XI యక్షగానములు

(174) ప్రహ్లాద. (1) మేళత్తూరు వెంకట్రామశాస్త్రి (2) కొసర్ల శృంగరాజు, (3) విజయరాఘవనాయకుడు, (4) లక్ష్మణదాసకవి, (5) రామానుజసూరి, (6) బొడ్డుచర్ల సుబ్బకవి, (7) తిరునారాయణాచారి

(B) నాటకములు (1) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు (2) కోలాచలం శ్రీనివాసరావు

(C) దండకము ముంగర అప్పన్న-(నృసింహ దండకం-ప్రహ్లాద కథ)

(175) గొల్లభామ కథ (1) భారతి రామరాజు, (2) ఆత్రేయపు తిమ్మయ్య, (3) చెంగల్వరాయుడు

(176) కాళీయమర్దనము (1) విజయరాఘవ నాయకుడు, (2) వెంకటపతి

(177) సముద్రమథనము (1) శేషాచలదాసు, (2) ఆత్రేయపు తిమ్మయ్య

(178) కృష్ణవిలాసము (1) తిమ్మయ్య, (2) [illegible] ముద్ద గణపతి పెద్దకవి

(179) జలక్రీడ (1) అకలంక కృష్ణకవి, (2) శేషనాద్రి, (3) రామరాజు, (4) శాహాజీరాజు

XII శతకములు (ఇందలి విషయమొక్కటే కాకపోయినను శీర్షికను, మకుటమును బట్టి యొక్కటిగా చేర్చితిని.)

(180) నారాయణశతకము (1) బమ్మెరపోతన, (2) వక్కలంక వెంకటనరసయ్య, (3) అదూరి కృష్ణయ్య

(181) కాళహస్తి శతకము (1) ధూర్జటి కవి, (2) మార్దపాటి కొండయ్య, (3) కాళహస్తి [illegible]

(182) వెంకటేశ్వర శతకము తాళ్లపాక చిన్నన్న, (2) ఊటుకూరి వరదరాజు

(183) ఆంజనేయ శతకము అయ్యలరాజు నారాయణ కవి, (2) వంగిపురం నరసింహాచారి

(184) కుక్కుటేశ్వర శతకము కూచిమంచి తిమ్మకవి, (2) పోతుల వెంకటరామకవి

(185) సూర్యశతకము ఏనుగు లక్ష్మణకవి, (2) [illegible]పాటి పేరయ

(186) కృష్ణ శతకము మదిర సుభద్రమ్మ, (2) నృసింహకవి, (3) విజయరాఘవాచారి

(187) దాశరథి శతకము కంచర్ల గోపన్న, (2) తిరుక్కడయూరి కృష్ణదాసు

(188) నృసింహ శతకము (1) గోగుపాటి కూర్మనాథకవి, (2) శేషప్ప కవి, (3) కర్లపాలెం నృసింహ కవి, (4) మద్దాలి గురుస్వామి, (5) కొల్లాపురం బుచ్చిరామయ

(189) మానసబోధ శతకము (1) కాసుల పురుషోత్తం, (2) తిరుకడయూరి కృష్ణదాసు, (3) తాళ్లపల్లి పానకాలరాయుడు.

(190) మదనగోపాల శతకము (1) కంకాయలపాటి వెంకటకవి, (2) విజయనగరపు చెంగల్వరాయ కవి

పై గ్రంథములను బట్టి ఆంధ్రవాఙ్మయమున కెంత చర్వితచర్వణము గలదో గ్రహింపనగును

సనాతనగాయని

మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

గుత్తపు కంచుక మ్మూడిసి - కుల్కెడు తోరపు జిగ్గువల్వతో,
చిత్తరి పిల్లచెంద్రుకల పెంచిన - వేసవి సొంపు పెంపుతో
క్రొత్తగ పూయు కెందొవ ల- క్రొన్నెల వెన్నెలగా మలంగి నా
చిత్తము చెంగునన్ మెలచి - చెల్వయు చొక్కపు పాట విన్పితో!

పల్లవపాణి సోయగము పాయక - మిచ్చిన కైవడిన్ కరం
బల్లగదల్చి తాళగతి పాల్లక - శోణదళాయితాంగుళీ
వల్లరి యంటి యంట నటు వాసిగ - నూరు తలాన తాకు ముం
పుల్లము రాగరంజిత విమోహాన - డోలల నాచి యూచెదున్

ఆమని మావికొమ్మతుద - నందమునా చివురాకు పాటకున్
గోముగ నూహసేయు లల - నోత్కట యౌవన భాగ్యశాఖికా
శ్యామమనోహరాధర విచాలిత - రాగవినూతనాకృతుల్
యామునదీతరంగ రుచి - యాదవసూను కిశోరగీతులా!

కమ్మని పూలతోటల పికాంగన - కోరిన కంఠమాధురీ
సమ్మద భాగ్యవైభవ విసారిత - రాగమధూళి వొల్చు గా
సమ్ము మొండంద నింపిన - సనాతనగాయని దివ్యనైర్మల్యకై
శ్యమ్ము కొనల్ చలించిన వ - యారి! మెఱుంగుల ముంపు క్రొమ్ముడిన్

కలకలరావముల్ పసిడి - గంటల వేకువ వందె మావికా
వుల హావణిల్లుకైవడి న - పూర్వ మనోహర గానమాధురుల్
చిలికెడువేళ కావిరుచి - చిప్పిలు చిక్కని మోవి చిందుతో,
తొలిమలి సందెముంపు పన - తో జవరా లిద రాగవల్లియా!

మెఱుగులు దేరు క్రొందళుకు - మీనులు దూసిన యేటిపాటలో
పరుగులువారు తేపసిడి - పాయల క్రొత్తరగల్ మలంగు ముం
గురులు తెలుంగు చెల్వ జలు - గుం దెలిమువ్వ పలుంగు గొంతుతో
గరగరికల్ దొరంగు నుడి - కారపు సొంపుల కైగ నించుతన్

పాటల దేలు నా పలుకు - బాగరికన్ తుదలందు కోర్కె లు
ప్పాటలు దేర చేదుకొన - నో, కదలాడక మోవితేనియల్
తేటులవోలె నావనో, వి - తీర్ణ విమోహ మహార్ణవంబులై
తేటతెనుంగు పల్కునడి - దేరనొ లో మురియాడు భావనల్

కల్లకల్లోలాలు

'శేషు'

హృదయ స్పందనం ఆగింది రక్త ప్రసరణం నిలచింది కళ్లు చీకట్లు కమ్మాయి. అవయవాలు పట్లు తప్పాయి చెమట చిమ్మింది ఆలసట వచ్చింది. ఏవేవో పెదవులలో మరల తిరుగుతున్నాయి కొన్ని—ఆగిపోతున్నాయి కొన్ని. అంత్య అవస్థ ఎంత ప్రమాదిస్తే మానవునిలో ప్రతిఘటన చూపుతుందో అతనికి తెల్సు. ఆ తెల్సుకొనే శక్తి క్షీణిస్తోంది. ఇంటి ప్రశాంతానికి పాతుస్తూతం పుటలు తిప్పుతుంటే కళ్లకు కనిపించిన ఒక్క ఉత్తరం చిరునామా రాయబడింది కాని బిళ్లమీద మాత్రం ముద్రలేదు. ముద్రతుంటే అపేదను కంత మతి కోసితుంటేది కాదు. ఈ సంగతి వారిద్దరి స్నేహంలో పొరపొచ్చాల్ని కల్పిస్తుందో—పరిస్థితుల్ని ఎంత తలకిందు చేస్తుందో, వారి కలయిక చాల చిరకాలానిది కాకపోయినా పురాతన మైత్రిగా కనిపిస్తుంది. దానికి ఒక రూపాన్ని నిర్ణయించడం తేలిక కాదు. అది భక్తి-శ్రద్ధలు కావు, వాత్సల్య, వ్యాపారికాలు కావు. ఉత్తరాన్ని వెంటనే పోస్టు చేశానంటే యితన్ని అతను చేయగలిగిందీ లేదు—చేసిందీ లేదు. ఆమాట యితను చెప్పకు ఇతన్ని అతను వస్తువేక పోక వారి సంబంధాలు యిలా ఉంటాయి. అతని ద్రవ్యస్థితిమీద యితనికి పైపై అయినా యితన్ని, యితని కలహాల్ని అతను పాటించక పోయినా చిగురుల్లోనే దివాల్ని దొర్లిస్తూ ఉంటాడు. ఉత్తరం పుచ్చుకున్న సుందరానికి రాజాస్థితి బుర్రలో తిరుగుతోంది.

ఆ రాజా గదిలో రవివర్మ లక్ష్మికి బొమ్మ పట్టించి ఎదురుగున్న గడియారం ఎప్పుడు ఆగిపోయిందో తెలియదు. పుస్తకాలు దుమ్ముకొట్టి ఉన్నాయి. కలంలో సిరా ఎండిపోయింది. వాతావరణం అంతా అతని దారిద్ర్య విచ్ఛిన్నాన్ని కళ్లకట్టుతోంది. అప్పుడప్పుడు ఆ నామకరణం చెయ్యకపోయినా కొంత తిండి దొరికి ఉండేదేమో ననుకుంటూ ఉండేవాడు. ఉపవాసాలకి అతను అలవాటు పడిపోయాడు. అతని ఆశయాలు, ఆదర్శాలు క్రిందిస్థాయిలో ఉంటే ఇంత అధోగతి పొందవలసిన అవసరం లేకపోయేదేమో. కవితా ప్రవాహస్సు హతిగిలివప్పుడే అనుమానించాడు. తను తిండికి, సుద్దకి దూరమై పోతున్నాడని కడుపు నింపుకునీ, బట్ట కప్పుకునీ యోగ్యత ఉంటే సరస్వతీ కటాక్షం అంత తేలిగ్గా తనపై కురవదని అతనికి తెల్సినా అతను అరికట్టే సమర్థతను కూడా లేకపోయాడు. అతని కవిత్వ మధురత్వాన్ని ఆస్వాదించే వాళ్లేగాని అతన్ని సత్కరించేవారు మాత్రం లేకపోయారు.

లోకంలో అందరిలా తక్కువ పెట్టుబడితో హెచ్చు పెట్టు సంపాదించే మార్గం కోసం అన్వేషిస్తున్నా అతని ఆదర్శ వ్యతిరేకంగా ఉండేసరికల్లా అతని అన్వేషణ అంతమై పోయింది. అతని కళ్లముందు ఎందరో సామాన్యులు అసామాన్యులై—ధనికులు మహాధనికులై పోయారు. ఆ మార్గాలన్నీ తెలిసే యితను ఆ పంథాలో ప్రవేశించడు. అది అతని ఆశయ విరుద్ధం ఆశయవిరుద్ధం, ఆదర్శ వ్యతిరిక్తం అనుకుంటూ కడుపు కాల్చుకుంటూ చందామీదే బ్రతుకు వెళ్లబుచ్చుకోవలసి వస్తుందేమోనని అనుమానించి కూడా యీ చందా జీవితాన్ని కోరుకుంటున్నాడు గాని దారి మారడం లేదు.

సామాన్య సంపాదనైనా సుందరమే యితన్ని తరచు భరిస్తూ ఉంటాడు. ఈ అవకాశాన్ని పురస్కరించుకొని రాజా స్వతంత్రత గాని, వ్యక్తిత్వాన్ని గాని మల్కన చేయడు. రాజా చాల తరచుగా యితన్ని భరించి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు. అతనికి ప్రతిభాన్ని వికాసంలో సమర్పించాలో తెలియక చాల సమయాల్లో వ్యథ చెందిన రాజాని ఊరట కలిగించేందుకు సుందరం కొన్ని కొన్ని సమయాల్లో తబ్బిబ్బయ్యేవాడు. ఒక్క "క్రాస్ వర్డ్ పజిల్సు" పూర్తిచేయడంలో మాత్రం రాజా సహకారాన్ని పొందేవాడు సుందరం. ఇదికూడ వ్యాపారిక దృష్టితో కాదు. క్రమ క్రమంగా వీరిద్దరూ కృషి చేస్తూండే వారు. ప్రతి పజిలుకూ చాల సన్నిహితంగానే సూచనలు సూచిస్తూండేవాడు రాజా. కాని ఏనాడూ కూపను మాత్రం పంపలేదు—యిద్దర్లో ఒకరు కూడ. దీనికి కారణం వారికృషి పరిపక్వం కాలేదనే అనుమానమే. నాలుగైదు తప్పులు తప్పకుండా వచ్చేవి ప్రతి "సొల్యూషను" తప్పుని సరిగా చూచేవారు. ఫలితానికి సామీప్యాలు కావడం, ఫలితం అందుకోలేని బాధను కనుక్కొనడం వీరిద్దర్లో ఆకాంక్షలు పాపమూర్తులున్నాయి. అతికి ఆధారం దొరికింది. ప్రోత్సాహం బలవత్తరం అయింది. రాజా ఎలా తెచ్చాడో ఒకరూపాయి తెచ్చి ఆసారి పజిలు పూర్తి చేసి పోస్టుచెయ్య వలసిందిగా సుందరానికిచ్చాడు. ముగింపు తేదీ గడచిన మూడురోజుల తరవాత ఉత్తరాన్ని పుస్తకంలో చూచాడు సుందరం. అతనిలో చైతన్య రహితం చేసిందా ఉత్తరమే.

ప్రతి పర్యాయంలా యీసారీ నాలుగైదు తప్పులుంటే సుందరం-రాజా స్నేహితం ఎటువంటి దిగులు లేకుండా సవ్యంగానే సాగిపోతుంది. ఇది తప్పాలే తప్పకుండా కొంత కలవరమే తీసుకొస్తుంది.

అయినా కొంతసేపు ఆలోచించాడు. ఈమాత్రం విషయానికి రాజా నొచ్చుకుని తన్ని సామాన్య మానవుల్లా నానామాటలూ అంటాడా అని నమ్మకం తోచక పోయినా అనుమానం హెచ్చయింది. దీనికే మొదటి బహుమతి వచ్చినట్లు ప్రకటించ బడితే తను రాజాకు చెప్పవలసిన సమాధానం ఏమిటి? ఇదే తోచడం లేదు. కొద్ది మార్పుల్తో తను పంపినదానికి బహుమతి వస్తే దాన్ని రాజాకిచ్చేద్దామని నిర్ణయించుకున్నాడు. కాని ప్రథమ బహుమతి వచ్చిన సొల్యూషను తను పంపిన సొల్యూషను సరిపోల్చుకుని తన్ను ప్రశ్నిస్తే తను చెప్పగలిగిన జవాబులేవీ లేదు. ఏది ఏమైనా ఫలితాలు ప్రకటింపబడేంతవరకూ ఏమీ చెయ్యదల్చుకోలేదు.

రాజా సుందరాలు కల్సుకొంటూనే ఉన్నారు. రాజా ఫలితాలకోసం నిరీక్షించడం లేదు. సుందరం మాత్రం నిశ్చింతంగా ఉండడం లేదు, రోజులు దగ్గరవుతుంటే కల్లోలం ఎక్కువై పోతోంది-చెప్పదగ్గ సమాధానం తోచడంలేదు. పరిస్థితులు విషమిస్తాయో, స్నేహం ఛేద్యమై పోతుందోనని నిరీక్షణ నిర్ణీతక్షణాలు చేరోంది. సుందరం మనోవైకల్యాన్ని రాజాకు అభేద్యంగానే ఉంచగల్గుతున్నాడు.

అనుకోకుండానే "ప్రయిజులిస్టు" నింపుకొని కవరు వచ్చింది. సుందరం తనకింత సంపద సంక్రమిస్తుందని ఆశించనైనా ఆశించలేదు. అతని ఆనందం మహదానందమైంది. అతడు కూడా ధనిక వర్గంలో చేర్చబడిపోతాడు. సుందరం సుందర భవంతుల్లో, సిల్కు దుస్తుల్లో, రంగు రంగుల కారుల్లో, బూజు పట్టిన బుర్రల్లో, ద్రవ్యాడంబర జీవితాల్లో, మునగ జీవితాన్ని దొర్లించాలి. రు 20,000 తన అధీనమై పోతాయి. ఇంటినిండా వెండి బంగారు సామగ్రులూ, సోఫాలు, రేడియో, చిత్ర విచిత్ర చిత్రాలు, వింత వింత విగ్రహాలు, టీసెట్లు, ఏపిల్సు, బిస్కట్లు, ప్లేయర్స్, కనుపాపల్లో దొర్లిపోతున్నాయి.

కొంత సేపటిదాకాని సంతోషంలోంచి తేరుకో లేక పోయాడు. జాకీ చదివే అవకాశాన్ని ఇప్పటికి వినియోగించుకుంటున్నాడు. తప్పులేని సొల్యూషను రానందున ఒకతప్పుతో వచ్చిన యీతని సొల్యూషనుకు రెండవ బహుమతి ప్రకటించ బడింది. దీనిమూలం అంతా రాజేననే ఎప్పుడు సుందరం తలుస్తూనే ఉంటాడు. రాజా సొల్యూషనుకి సొల్యూషనుతో సరిజూడాలనే కుతూహలంతో దాన్ని పుస్తకం నుంచి తీసిచూచాడు.

పదం పదం పరవశం కల్గించింది, సీల్డు సొల్యూషనుతో సరిపోయింది. ఇది చేరివుంటే రాజా అంత దురదృష్టవంతుడై కాకపోయేవాడు. సుందరం సంతోష ప్రవాహం అంతటితో ఆగిపోయింది.

రాజాకు తనకు మధ్య భవిష్యత్తుని ఆలోచిస్తూ రాజా పజిల్ని ఎప్పటిలాటే చేర్చాడు.

రాజా వస్తూనే "సాధించావోయ్ సుందరం కష్టం ఫలించిం"దంటూ ఆనందం వెలిబుచ్చాడు. ఉత్సాహంగా ఉండవల్సిన సమయంలో దిగాలు పడుతున్న సుందరాన్నర్థం చేసుకోవడం కోసం ప్రయత్నిస్తున్నాడు రాజా. తన స్నేహితుడికి రెండో బహుమతి వచ్చిందని మాత్రంతోనే తను సంతోషాన్ని పట్టలేక పోయాడే అతనిలో విషాదం ఏమాత్రం కనిపించదేమా ననే ఆతడు ఆలోచిస్తున్నాడు.

రాజా జుట్టు గాలిలో రేగుతోంది. సుందరం గదిలో బొమ్మల కేలండర్లు ఊగులాడుతున్నాయి. మంచంమీద దుప్పటి లేచిపోయింది, బల్లమీద పుస్తకాల కాగితాలు ఓపక్కనుంచి మరో ప్రక్కకి విసురుగా లేచిపోయాయి. పుస్తకంలో పొందుపరచిన కాపన్లు ఎగిరి కిందపడ్డాయి రాజా దృష్టిలోనూ పడ్డాయి. సుందరం సమస్య విచ్చిపోయింది. స్నేహితం కుదిఘడియల్లో పడింది. రాజా సందర్శనాలూ, మధుర సంభాషణలూ మరుస్తాయి. సుందరం గుండెల్లో రక్తపు పొంగుల్ని కూడా గాలి రెచ్చగొడుతోంది. పరిస్థితుల్ని పట్ట శక్యం కావడంలేదు.

"ఇవి యిక్కడే ఉండిపోయాయా?" అంటూ సహజంగా లేచాడు.

అనుకున్నంత కల్లోలం కొత్త ప్రభావాలు సుందరానికేం కనుపించలేదు. ఇంత తేలిగ్గా తనతప్పు తుడుచుకు పోతుందనుకోలేదు. రాజానోట వచ్చిన మొదటి ఉచ్చారణతోనే భావి నూహించాడు సుందరం.

సామాన్య పరిస్థితుల్లోకి వస్తూనే - "దీన్ని గురించే నేను ఎంతో దిగాలు పడుతున్నా"

"ఎందుకింత వ్యసనపడ్డం అందుకే యింతవరకూ పూర్వపు సుందరంలా కనుపించడం లేదు. కారణం కోసం వెదుకుతే దొరకలేదు."

అంగులో ఒక 'కాపని' 'అలాకరకట్టుతో సరిపోయింది' దీన్ని చెపుతూ కొంత అనుమానించాడు. ఇప్పుడైనా కొంతకోపం వస్తుందేమోనని మార్పులూ లేవు-రంగులూ మారడంలేదు.

"బాస్! సరిపోతే నీకు బహుమతి వచ్చిందిగా చాలు" "ఇరవై వేలల్లో సగం నీకు" అన్నాడు నవ్వు తెచ్చుకుంటూ
"ఊహూ—"

సుందరం రాజా ముఖంలోకి చూస్తున్నాడు.

"నాకెందుకు? అది నీది అంటూ చందా బ్రతుకునే కోరుకున్నాడు రాజా.

కళ్ల కల్లోలాల్ని కళ్లల్లోకి తెచ్చుకుంటూ శూన్యంలోకి చూస్తున్నాడు సుందరం.

సంచారి భావములు

శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

నిర్వేదము, గ్లాని, శంక, అసూయ, మదము, శ్రమ, ఆలస్యము, దైన్యము, చింత, మోహము, స్మృతి ధృతి, వ్రీడ, చపలత, హర్షము, ఆవేగము, జడత, గర్వము, విషాదము, ఔత్సుక్యము, నిద్ర, అపస్మారము, సుప్తి విబోధము, అమర్షము, అవహిత్థ, ఉగ్రత, మతి, వ్యాధి, ఉన్మాదము, మరణము, త్రాసము, వితర్కము అను ముప్పదిమూడును వ్యభిచారిభావములని సాహిత్యమీమాంసకులచే చెప్పబడుచున్నవి. వ్యభిచారిభావములకే సంచారిభావము లందురు.

సంచారిభావమనగా ఏమి? భయము, కోపము అసూయ అనువానిని సంచారిభావములుగా గ్రహింతుము. వీటిని ఆంగ్లమున 'ఇమోషన్స్' (Emotions) అందురు. ప్రాణు లందరచేతను ఇవి దాదాపు ఒకే ఒకవిధమున అనుభవింపబడుచున్నవి. ఒక్కొక సంచారిభావము అనేక విషయముల ద్వారా పైకి ఉబుకగలదు. సన్నివేశము నాశ్రయించుకొని సంచారిభావ ముద్దీపితమగును. భావములవలన గాని, ప్రత్యక్ష దర్శనములవలన గాని, శారీరక పరిణామముల వలన గాని ఇది వచ్చుటగలదు. ప్రతి సంచారిభావము విశిష్టవస్తువు నాశ్రయించుకొని బయలువెడలును గాని ఇది అవస్తుకముగా నుండలేదు.

సంచారిభావములను స్థాయిభావములతో పాటు భావము లనుచున్నారు. భావమనగా చిత్తవృత్తి విశేషము, ప్రత్యక్షప్రతీతితో అవగతములగు మార్పుల నుండి బయలుదేరు సంచారిభావము ప్రవృత్తికి దోహద మొసగుచున్నది. అనగా అనుభూయమాన మగు సంచారిభావము ద్వారా తత్కారణము తెలిసికొన వీలగును. సంచారిభావమునకు కూడ కారణముండవలెనని భావము. ఇతఃపూర్వమున్న ప్రవృత్తి నాశ్రయించుకొనివచ్చుటచే సంచారిభావము విశిష్ట చిత్తవృత్తులవలన జనించును దనవచ్చును. పిల్లికూన మనము తీసికొని ఎత్తుకొనినను పిల్లి కలుగు కోపము సార్వత్రికమైనది కలుగుచున్నది, కాని మనము తీసికొనివచ్చుటచేత కలుగునది కాదు. స్థాయిభావము దీనిని ప్రవృత్తము చేయుచున్నదని భావము. ఇంతే గాక స్థాయిభావములలోవలె సంచారిభావములో కూడ ఇచ్ఛా, జ్ఞాన, ఆనందములు సంకలితములై యుండును. ఈ మూటిలో నేదిలేకున్నను సంచారి భావము సమగ్రము కాదు. ఈ మూటిలోను ఇచ్ఛా రూపమగు ప్రవృత్తి అతి ప్రధానమైనది. మిగిలిన రెండును దీని కంగములుగా వర్తించును.

విషయసంబంధము లేకుండా కలుగు సంచారి భావ మర్థరహితమైనది. ఒక వస్తువు భయంకరమైన దని మన మనస్సునకు భయమును గొలుపు స్వభావము వస్తువులో నంతర్గతమై యున్నదని మనమనరాదు. అనగా భయము మన మనుభవించునదైనను, వస్తువుయొక్క స్వభావనిష్ఠమని తాత్పర్యము. మంచుగడ్డ చల్లగా కన్పించుట మన వేదనయొక్కటేనను మంచుగడ్డలో చల్ల దనము లేదనలేము. మంచుగడ్డలో చల్లదనము లేనిచో నితరులకు కూడ మనకు కల్గు అనుభవమే కలుగ జాలదు. వస్తువుయొక్క ప్రధాన స్వభావమును నిరూపించజాలని సంచారిస్వభావము నిరర్థకము. కావుననే వ్యభిచారాత్మక భావములు వస్తుతత్త్వరూపజ్ఞాన స్వభావములని అభినవు డనినాడు.

విశిష్ట భావాన్వితముగా సంచారిభావము ననుభవించుచున్నాము. ఈ వైశిష్ట్యమును జ్ఞానాకార మునదగును. సందర్భానుసారముగా జ్ఞానమును పొందు అనుభూతిరూపముచే సంచారి భావములని సిద్ధమగు చున్నది. సంచారిభావ ముద్దీపితమైన దనగానే జ్ఞానము స్పష్టమై యుండునని మనము సామాన్యముగా తలంచుటగలదు. ఇది పొరపాటు. సంచారి భావో ద్దీపనమునకే బుద్ధి ప్రచోదితమై, వికసితమై, త్వర త్వరగా ప్రసరించుచున్నది. సంచారిభావములో జ్ఞానముతో పాటు స్థాయిభావముకూడ ప్రబోధితమగు చున్నది. జ్ఞానయుక్తమై, ప్రవృత్తిచోదకమై, బుద్ధి పూర్ణప్రాప్తి నంతరించునది సంచారిభావము. కాని మార్పులేక, శాశ్వతముగానుండు స్థాయిభావము శాశ్వతముగా నుండజాలనిది గాను, తాత్కాలికమగు

యోగ్యమై క్షణికమై యుండుటచేతనే సంచారిభావము
గానే మనము స్వీకరించుచున్నాము

కవితాతత్వవేత్తలలో కొందరీ వైలక్షణ్యమును గ్రోధి చేసినారు. శక్తి, తీవ్రత, త్వరితగతిగల స్థాయిభావములు సుఖదుఃఖ ప్రభావితములై మానవుని హృదయ మందుండునవి. ఈ స్థాయిభావములు పొందు ప్రవృత్తి ననుసరించి వ్యక్తియొక్క స్వభావాదికమును గ్రహించవచ్చును. స్థాయిభావముల తీవ్రత, చిరస్థాయిత్వము, ఇతరభావములను ప్రబోధింపచేయుట అనులక్షణముల ననుసరించి మానవుల స్వభావములలో భేదము కల్పించుచున్నవి. ఈ వాటి సంకలనముద్వారా క్రోధము, దయ, నిరాశ, ఉత్సాహము, సోమరితనము, స్థైర్యము, మొదలగు స్వభావములు సిద్ధములగును. రసములుగా పరిణమించు స్థాయిభావముల అధీనములోని కీ స్వభావములు

స్థాయిభావములు పరిపుష్టములై ఆస్వాద్యత్వలక్షితములు కాగా రసములగుచున్నవని భరతు డనినాడు. పరిపోషణద్వారా కలుగు ఆస్వాద్యత్వము నిర్వేదాది సంచారిభావములకుగూడ గలదని లోల్లట, రుద్రటుల అభిప్రాయము. పరిపోషమును పొందిన ప్రతి చిత్తవృత్తియు రసముకాగలదని నమిసాధు వ్యాఖ్య. స్థాయి, సంచారిభావము లన్నియు రసములు కాగలవనియు, ప్రసిద్ధముగా నెనిమిది రసములే కన్పించుటచే భరతు డెనిమిదిరసములనే పేర్కొనినా డనియు లోల్లటుడు నిరూపించెను. అనగా ప్రతి సంచారిభావము స్థాయిభావము కాగలదు. కావున నే భరతుడు స్థాయిభావము లెనిమిదేనని స్పష్టముగా వీటి సంఖ్యను చెప్పలేదని భావము

రసశబ్దమునకు రెండర్థములు కలవని ప్రతీహారేందురాజు చెప్పినాడు. సమగ్రమైన అనుభూతియే రసమని అర్థమును చెప్పిన ఆస్వాద్యత్వముగల సంచారిభావములన్నియు స్థాయిభావములు కాగలవు. కేవలము సాహిత్యప్రపంచమునగల అనుభూతియే రసమని అర్థము చెప్పిన రసశబ్దము కొంత్రికమగును. ఉద్భటు డైదువిధముల రసములను గ్రహించినాడు—(1) శమముతో కలసి తొమ్మిది స్థాయిభావములు; (2) ముప్పదిమూడు సంచారిభావములు, (3) రసస్థాయిభావములు; (4) రసముల అనుభావములు; (5) రసములు. అన్నియు రసములు కాగలవట. రసభావములను [illegible]

వైలక్షణ్యము గ్రహింపబడకపోవుటచే నీ రసములు వచ్చినవని ప్రతీహారేందు రా జనినాడు. కాని స్థాయిని దీపింపజేయుచు, రసమున పర్యవసితమగు సంచారిభావములకుగూడ స్థాయిత్వము వచ్చునని భరతు డనినాడు. కాగా రస పరిపోషణమున నొక భావము సందర్భవశమున స్థాయిగాను, సంచారిభావముగాను కూడా ప్రవర్తింప వీలున్నది

శృంగారరసమున త్రాసము, ఆలస్యము, ఉగ్రత, జుగుప్స అను సంచారిభావములు పనికిరావని భరతుడు నిషేధించినాడు. ఇచట సంచారిభావముగా చెప్పబడిన జుగుప్స స్థాయిభావమైనచో భీభత్సరసము వర్ణించగలదు. ఒకేఒక భావము తత్తద్యోగ్యతా వశమున స్థాయిగను, సంచారిగను, సాత్త్వికముగను, అనుభావముగను ప్రవర్తింపవచ్చునని "వ్యభిచారిణ స్త్రీ) బాలవోస్త్రగజుగుప్సా వర్జం" అను భరతవాక్యమునకు అభినవుడు చెప్పగలిగినాడు. ఇదేవాక్యము నాధారము చేసికొని వత్సల, మతి, గర్వములు స్థాయిభావములై వరుసగా ప్రేయస్, ఉదాత్త ఉద్ధత రసముల నీయగలవని భోజుడు వచించెను. రీత్యాదికముచే వలబడితొమ్మిది భావములు విభావానుభావ వ్యభిచారి సంయోగవశమున వలబడి తొమ్మిది రసములు కాగలవని శృంగార ప్రకాశమున భోజు డనినాడు

సంచారిభావము క్షణికము, తత్కాలానుభవయోగ్యము నగుటచే నది స్థాయిభావమున కంగము. భయ, హాస, శోక, క్రోధములు స్థాయిభావములని యనుచున్నాము. కాని ఈ నాలుగు మనచే శాశ్వతముగా స్థాయిత్వముగా ననుభవించబడునవి గావు. ఇవి కొంచెము కాలమువరకే యనుభవించబడుచున్నవి. అందుచే నివి సంచారిభావములు కావచ్చునని తోచకమానదు. సంచారిణుల స్థాయిలైనచో భయ, హాస, శోక, క్రోధములుమాత్ర మెంతకాలముండుచున్నవని శృంగారప్రకాశమున భోజుడు ప్రశ్నించినాడు. ఈ నాల్గు స్థాయిభావములు సంచారిణులు కాదగినచో, మిగిలినవిమాత్ర మేల కారాదు ?

స్థాయిభావములలోను, సంచారిభావములలోను [illegible] సార్థకమగును. ఇది రెండును కూడ కవులచే ననుభవింపబడుచున్నవి. నానా [illegible]

విశేషముల సంతర్గతములగు నీ రెండును ఉద్దీపితము లగుచున్నవి. సమగ్రపరిపోషము, విషయము నుద్దీపించిన ప్రవృత్తి యనునవిగూడ వీటికి తుల్యములే యగుచున్నవి కాగా అలస్య, శ్రమ, జడతాది సంచారిభావములతో సంయోగమందిన గ్లాని సహితము రసము కాగలదని భోజుని అభిప్రాయము. ఉద్ధత, స్వాతంత్ర్య, ఆనంద, ప్రశమ, పారవశ్య, సాన్ద్రస, విలాస, అనురాగ, సంగమ, అమర్ష, విషాదాది రసము లీ విధముగా సిద్ధించగలవు శృంగారతిలకమున రుద్రభట్టుగూడ ఈ వాదము నంగీకరించుచున్నాడు.

సంచారిభావము స్థాయి కావచ్చునని భరతుడు చెప్పిన వాక్యములను ప్రస్తావించితిమి. ఈ వాక్యములను లెక్కచేయక, తన మాటలచే తాను విశ్వసించక, "స్థాయిభావము సంచారిభావము కావచ్చును గాని, సంచారిభావము స్థాయిభావము కాజాలదు" అని అభినవుడనినాడు. రుయ్యకుడు మొదలుగాగల ఆలంకారికు లీ యభిప్రాయమునే స్వీకరించిరి. "సంచారిభావములు శాశ్వతముగా సంచారిభావములుగానే ఉండును, ఇవి యెప్పుడును స్థాయిభావములు కాజాలవు" అని మహిమభట్టు నొక్కి చెప్పుచున్నాడు. కాని స్థాయిభావజములగు నిర్వేదాదులు స్థాయిభావములని, ఇవే స్వల్పభావములద్వారా ఉత్పన్నములైన సంచారిభావము లగునని శార్ఙ్గదేవుడు పల్కుచున్నాడు.

ఒక భావము స్థాయియగునా ? సంచారి యగునా ? అను సంశయ విశ్రాంతికి ప్రవృత్తియొక్క స్వభావమును తెలిసికొనవలెను. ప్రవృత్తినిష్ఠమైన భేదముతప్ప ఇతర భేద మిచట కన్పించదు. కావున ప్రతి సంచారిభావమును స్వతంత్రమని, పరతంత్రమని స్వీకరింపవలెను. స్వతంత్రమైనప్పుడది స్థాయి యగును. పరతంత్రమైనప్పుడది సంచారియగును. వేంకటనారాయణ దీక్షితుడీ యభిప్రాయము నంగీకరించుచున్నాడు. మనుష్యులకు రాజు, శిష్యులకు గురువున్నట్లు భావములకు స్థాయిభావములు కలవని భరతుడునుపూర్తి యభిప్రాయముచే గ్రహించినట్లు చూపట్టుచున్నది. యోగ్యతావశమున నొక భావము స్థాయిగాని సంచారిగాని కావచ్చును.

సంచారిభావ మనుభవింపబడుటవలన చాంచల్యాది [illegible] బాహ్యముగా వ్యక్తమగును. ఈ వ్యక్తి కరణాలో [illegible] సాత్త్వికభావములు, అను భావములు సాత్త్వికభావములను వేరొకచో నిరూపింతము. ఇక్కడ అనుభావములను గూర్చి తెలిసికొనవలెను.

వాగంగసత్త్వకృతమగు అభినయము ననుభావ్యమానముగా జేయునవి అనుభావములని భరతుని నిర్వచనము. వాచిక, ఆంగిక, సాత్త్వికాభినయములు తత్తత్ స్థాయీభూతములగు భావాదుల నభివ్యక్తము చేయునవి. శరీరజములగు కటాక్షాదికములనెడి కార్యభూతమైన యనుభావ మభినయమునకు చెందినది. ఆంతరంగిక ప్రవృత్తికి అనుగుణముగా శరీరము కలుగునప్పుడు శరీరమున కన్పించు ఈ మార్పుల ననుభావము లందురు. అనగా ప్రతి ప్రవృత్తిలోను ఆత్మానాత్మలకొక్కయొక్క సంకలితములై మెలగునని భావము. కావున ననుభావములను సంచారిభావములుగా స్వీకరించరాదు. ఇవి సంచారిభావములవలన నుత్పన్నములగునని సాత్త్వికాభినయాంతర్గతము యోషిదలంకారములు కొన్ని గలవు. ఆంతరంగిక సంచారిభావము నభివ్యక్తము చేయు వీటిని విశ్వనాథుడు ననుభావము లనినాడు. వీటిలో కొన్ని దేహమునకు,మనస్సునకు గూడ చెందినవని భావ, హావ, హేలాదు లిట్టివి. యత్నజములగు శోభ, కాంతి, దీప్తి, మాధుర్యము, ప్రగల్భత, ఔదార్యము, ధైర్యము అనునవి అలంకరణములు మానవీకవృత్తుల నభివ్యక్తము చేయుటకు యోగ్యమైన ఉపాధియగు దేహమును సంబంధించినవి మనసుచే నియమితములగుటచే వీటిని యత్నములు, లేక స్వాభావికము లనినారు ఇవన్నియు సంచారిభావాభివ్యక్తిని తెలియజేయునవి

సంచారిభావము విభావముకంటె గూడవిలక్షణమైనది సంచారిభావము పరపోషకత్వమునకు తీసికొనిపోవునది విభావము వాచిక, ఆంగిక, సాత్త్వికాభినయముచేటి ద్వారా విభావ్యమానమగుచున్నదో అదివిభావములు. స్థాయిభావమును రసముగా పరిణమింపజేయుటకు సహకారికారణములగు విభావములు బాహ్యజగత్తులోని విషయములు లేక సన్నివేశములని భావము ఇవి చిత్తవృత్తులు గాకపోవుటచే వీటిని సంచారిభావములుగా గ్రహించరాదు విభావాను భావ సాత్త్వికభావము లన్నియు రసములు కాగలవను వాదమును [illegible] చున్నది.

ఈ సంచారి భావములను పరిశీలించినచో వీటి స్వభావము [illegible] తెలియగలదు భరతుడిచ్చిన

ముప్పది మూడు సంచారి భావములలో కొన్నిటిని పరిత్యజించవచ్చును. గ్లాని, శ్రమయనునవి రెండును పర్యాయపదము లగుటచే వీటిని రెంటిని స్వీకరింప నక్కరలేదు గ్లానియనబడు శ్రమయొక్క రూపాంతరమే ఆలస్యము ఈ మూటిని ఒకేఒక భావముగా గ్రహించవలెను

నిద్ర సుప్తి యనునవి మనస్సు విశ్రమించి నపుడు గల దేహావస్థను తెలుపుపదములు ఇవి శారీరక స్థితులేగాని చిత్తవృత్తులుకావు కావుననే సుప్తికిబదులు బోధమును సాగరనంది పఠించెను బోధమును చిత్తవృత్తియని చెప్ప నెవరును సాహసించలేరు మరణాపస్మారములు గూడ ఇట్టి చిత్తవృత్తులుగావు కావున వీటికి బదులు ఈర్ష్యాకామములను భోజుడు పేర్కొనినాడు కాని భరతుని అసూయలో ఈర్ష్య కిమిడియున్నది ఈర్ష్యగలదు ఒకవిధముగ నిర్వేదమున కిముడుచున్నది మతి, స్మృతి, వ్యాధి, జడతయనునవి మానసికస్థితులు లేక శారీరకస్థితులు కాగలవు అంతే గాని ఇవి ప్రవృత్తిపరములైన చిత్తవృత్తులగు సంచారి భావములు కాజాలవు

అంతరంగికమగు అనుభూతిని దాచుట అవహిత్థ యనబడును భానుదత్తుడు ఛలమును పఠించినాడు గాని ఛలమనగా నవహిత్థయే ఇందుగల గోపనము సంచారి భావముచే జనియించునదే గాన సంచారిభావము మాత్రము కాదు మదము, ఉన్మాదము, మోహము, విబోధము, చపలత, హర్షము అనునవి సందర్భానుకూలమైన సంచారిభావము కల్పించు గుణములేకాని వేరుగాదు వితర్క, శంక యనునవి పర్యాయపదము లగుటచే వీటిలో నొక దానిని తీసివేయవచ్చును ఆ వేగమున ఔత్సుక్యమున తుల్యానుభూతి కలదు

ఈవిధముగా భరతు డిచ్చిన ముప్పదిమూడు సంచారిభావములలో పందొమ్మిది పోగలవు ఇక మిగిలిన సంచారిభావములు పదునాలుగు గ్లాని, ఔత్సుక్యము, శంక, అమర్షము, అసూయ, ఉగ్రత, గర్వము, త్రాసము, దైన్యము, ధృతి, నిర్వేదము, వ్రీడ, చింత, విషాదము, అని వీటిని కిలకుం వీటిలో రతి, హాసము, శోకము, క్రోధము, భయము, ఉత్సాహము, విస్మయము, జుగుప్స అను స్థాయి భావము లున్నవి. అమర్ష, ఉగ్రత అను సంచారి భావములు క్రోధమను స్థాయిభావముయొక్క రూపములు దైన్యవిషాదములు శోకముయొక్క రూపములు. ఉత్సాహముయొక్క రూపములు ధృతి, హర్షములు. భయానకరసమునకు త్రాసమును స్థాయిభావముగా సాగరనంది గ్రహించుచు భయత్రాసముల భిన్నము లని చూపినాడు కాగా పదునాలుగు సంచారిభావములలో నారు తగ్గగలవు. ఏరీతిగాచూచినను మనము పరిత్యజించలేని సంచారిభావము లెనిమిదిగలవు.

శారీరకస్థితులను, మానసికస్థితులను, సంచారి భావములలో కల్పించు గుణములను భరతుడు సంచారి భావములుగా లెక్కించినాడు కొన్ని స్థాయిభావములను సంచారిణులనుగా పరిగణించినాడు అపస్మారము, నిద్ర, మరణము, సుప్తి, వ్యాధి అనునవి శారీరక స్థితులు జడత, మతి, స్మృతి యనునవి మానసిక స్థితులు అవహిత్థ, ఉన్మాదము, మదము, మోహము, విబోధము, హర్షము, చపలత యనునవి సంచారి భావగుణములు ఉగ్రతామర్షలు, దైన్యవిషాదములు, ధృతి, త్రాసము అనునవి స్థాయిభావములు శ్రమ, గ్లాని, ఆలస్యములలో నొక్కటే గ్రహించబడ వలెను ఇట్లే ఆవేగౌత్సుక్యములలో నొకటి, శంకా వితర్కములలో నొకటి సంచారిభావము లగును ఇట్లు చేయగా నెనిమిది సంచారిభావములే సిద్ధించ గలవు ప్రధాన సంచారిభావము లెనిమిది రూపాంతర క్లిష్టములై, స్థాయిభావతుల్యములైన సంచారిణులు అమర్ష, విషాద, ధృతి, త్రాసములు

ఒక సంచారిభావ మొకేయొక స్థాయిభావ ముతో సంబంధించియుండునని చెప్పుట కష్టము స్థాయిభావమును, తత్ప్రవృత్తిని ఆధారముగా చేసి కొనవచ్చునని సంచారిభావములు ధృతి, ఔత్సుక్యము, దైన్యము అనునవి కోరికవలన వచ్చునని ఈ భావము లభీష్టార్థమునకు చెందియుండునని కోరిక తీవ్రముగా నున్నకొలది సంచారిభావము గూడ తీవ్ర రూపమునందును ప్రాథమిక స్థాయిభావమునుండి ఉత్పాద్యములగు నివి మిగిలిన సంచారిణులకంటె విల క్షణములుగా కల్పించగలవు. ఇట్టి కరుణ స్థాయియగు శోకము సంశ్లిష్ట సంచారిభావముగా (*Blended Emotion*) ప్రతీయమాన మగుచున్నది

భావశబ్ద ప్రాప్తికిగాక గతార్థవిషయమును కూర్చి కోరిక బయలుదేరినతో చింత, విషాదము కాగలవు వీటిద్వారా విరాళి, వ్రీడ కల్గినతో ఉత్సా

భావము రాగలదు. చిత్తప్రదీపకరణ గూడ యున్నచో క్రోధము వచ్చును. అసూయ తీవ్రరూపమును దాల్చగా నమర్ష ముద్భవించును. అమర్షానూయలు కలిసినచో క్రోధము, దైన్యము ఉత్పన్నములగును. నిరాశతో భయము కలిసిన విషాదముగాని, నిర్వేదముగాని రాగలదు. నిర్వేదమున చింత, కన్నీరు, నిశ్వాసము, దీనత గలవని ప్రకాశవర్షీయము చెప్పుచున్నది. చింత అనుభూయమాన మగునపుడు మనస్సు భావ రూపముగా భావించును. ఔత్సుక్యమున ప్రత్యక్ష ప్రతీతి తీవ్రరూపమును గ్రహించును. ఈ తీవ్రతవలన మనస్సు అస్థిరమై, తొట్రుపాటుపడును. ఈ చాపల్యము రాగద్వేషాదులవలన బయలుదేరుచు మనస్సున కవస్థితిని తెచ్చును. అనవస్థానరూపమగు మనస్సు అనేక సంచారులకు హేతుభూతమగును. మనము ద్వేషించువారికి జయము కల్గినచో, వారి ప్రశస్తికి భంగము చేయుటలో మన కపజయము వాటిల్లినను నిరాశతో గూడిన క్రోధము వచ్చును. ఈ స్థితిని అమర్షమనదగును. ఈ యమర్షలో ఉగ్రత తప్పని సరిగా ఉండగలదు.

ఆకస్మిక భయమువలన కలుగు చిత్తక్షోభమును త్రాసమందురు. ఆకస్మికత్వమున నావేగాదులు రాగలవు. భయము కుతూహలముతో గూడిన విస్మయము వచ్చును. ఈ విస్మయమున హర్షము, విషాదము స్ఫురింపగలవు. హర్షవిషాదము లుద్దిష్టార్థప్రాప్త్యప్రాప్తుల నాశ్రయించుకొని వచ్చునవి. ఇట్లే స్థాయి సంచారిభావములతో సమకాలికులై మానసికస్థితులను తెల్పునవి జడత, మతి, స్మృతి యనునవి. ఉన్మాదము, మదము, మోహము, చపలత యనునవి సంచారి భావముల తీవ్రత్వాదుల నాధారముగా చేసికొని వచ్చు విశిష్టగుణములు.

పై విచారణవలన ఒక సంచారిభావము మరియొక సంచారిభావముతో సంకలితమై యుండవచ్చునని, ఒక సంచారిభావము మరియొక సంచారికి హేతువు కావచ్చునని, సిద్ధమగుచున్నది. ప్రియా వియోగ సమయమున విప్రలంభశృంగారకావ్యములలో పురూరవసున కున్మాదస్థితి వచ్చినది. దీనివలన వితర్కము, చింత బయలుదేరినవి. ఇవన్నియు రతి స్థాయిభావమునకు గల సంచారిభావములని అభినవుడనినాడు. రతి వలన ఉన్మాదము కలుగుచున్నది. కాని వితర్కము, చింత అనునవి ఉన్మాదమువలననే వచ్చుచున్నవి. ఇట్టితో వీటికిగల అన్యోన్య సంబంధ మెట్టిది? భరతుని సంచారిభావముల నిర్వచనములను గమనించినచో నీ ప్రశ్నకు సమాధానము రాగలదు.

దారిద్ర్యము, ఇష్టవియోగము మొదలగువాని వలన నిర్వేదము కలుగును. తద్ద్వారా హృదయవితర్కోద్గతమగు చింతవచ్చును. చింత, ఔత్సుక్యము అను సంచారులవలన పుట్టునది దైన్యము. గర్వము యొక్క అనుభావములలో అసూయ, అవజ్ఞ మొదలగునవి గలవు. ఆలస్యభావమున నిద్రగలదు. నిద్ర యనగా సుప్తి ప్రీతి, విషాదము అనువానిలో చింతను చెప్పినాడు. ఔత్సుక్యమున చింతను, నిద్రను ప్రస్తుతించినాడు. ఈవిధముగా సంచారి భావాంతర్గతములగు ఇతర సంచారులనేకములు గలవు. వాస్తవముగా సంచారులు కానివానిని త్రోసివేసినను ఇదే ఫలితము రాగలదు.

ఒకటికన్న ఎక్కువస్థాయి భావములు ఉద్దీపితములైన వాటికి సంఘర్షణ కలుగును. ఈ సంఘర్షణలో స్థాయి నాశ్రయించుకొనిన సంచారులలో గూడ సంఘర్షణ రాగలదు. ఈ సంఘర్షణలో బలీయమగు సంచారి భావమున కితర సంచారు లంగములగుచున్నవి. కొన్ని సంచారు లత్యంత విరుద్ధములైనను వీటికొకచో సమావేశము జరుగుచున్నది. హాస్యశృంగారముల సంచారులు కలియగలవు. ఉత్సాహ, విస్మయములు శృంగారమున నంగములుగా కల్పించుచున్నవి. ఈరీతిగా నగ్గు సంచారి భావముల మేళనముద్వారా విశిష్ట సంచారులు వచ్చుచున్నవి. క్రోధ, జుగుప్సలు కలిసినచో విశిష్ట సంచారిభావము రాగలదు. దీనిలో నానేకభావము లంతర్గతములుగా నున్నవి. భయ, జుగుప్సల మేళనమున జుగుప్స తీవ్రరూపమును ధరించగా విశిష్టరూపము నందిన భయానకమునకు హేతువగును. ఉత్సాహ విస్మయము లనేక సంచారులతో మేళవింపగలవు. క్రీడా విస్మయములు కలసిన అత్యక్ష ప్రహ్వీభావపూర్వకమున పరప్రకర్ష అవగతమై స్తుత్యాది రూపములోనికి పరిణమించుచు అప్పుడుద్దిష్టవిషయము తత్యున్నతముగా దేవతాత్మకముగా భావించగలదు. తద్ద్వారా వినయ విధేయత లావిర్భవించగలవు. వినయ విధేయతలు తీవ్రతమములైన దైన్యమును తీసికొని రాగలవు. అసంగ రూపమున భావించినదాస్యమునకు త్రోవదీయగలవు. ఉద్దిష్ట విషయము వైపరీత్యముగా, అమానుషముగా, ప్రతీయమానమైన భయమును గొల్పుచు మనల నాకర్షించగలదు. ఇట్టి భయాన్వితమగు ఆకర్షణయే అద్భుతమున ప్రధాన విషయము. ఈయద్భుత మంత్రము మూలకు నిర్వికల్పకానుభూతులలో సర్వదా ప్రతీయమానమగుటచే నుత్సాహ విస్మయములు సర్వ రసముల యందు సంచారి భావములు కాగలవని శార్ఙ్గదేవుడనినాడు.

వినయ విస్మయముల ద్వారా కలుగు పరప్రకర్షచే భయాన్వితమగు ఆకర్షణ కలుగును. ఏతంవిధమగు ఆకర్షణ కృతజ్ఞతా పూర్వకమైన ఉద్దిష్ట విషయముపై గౌరవబుద్ధి ఉదయించును. ఈ విధమైన గౌరవముద్వారా విషయముతో నవత్వము, నిస్సం

గర్వముకూడా రాగలవు. ఇట్లు వివిధ భావసంశ్లిష్ట మగు నిర్వేదము గాని, ధృతిగాని ఉత్పన్నములు కాగలవు. ఉభయత్ర కృతజ్ఞతా పూర్వకమగు ఆత్మజ్ఞాన మందును వినయ మూర్ధభావముతో సంకలితమైన కృతజ్ఞత వచ్చును. వినయమునకు గల భక్తిశ్రద్ధలు తీవ్ర రూపమును దాల్చి ఆత్మ ప్రహ్వీభావ రూపమగు నిస్సంగత్వమును తీసికొని రాగలవు. కాని, ఈ ఆర్ద్ర భావములు క్రోధముతో కలసిన అసూయ, అవమానము ప్రతీకార బుద్ధి వచ్చుచున్నవి

ఈదృష్ట్యా క్రింది శ్లోకమును గమనించిన విషయము విశదము కాగలదు

"క్వాకార్యం శశలక్ష్మణః క్వచకులం
భూయోఽపిదృశ్యేతసా
దోషాణాం ప్రశమాయనః శ్రుతమహో
కోపేఽపికాంతంముఖమ్
కింవక్ష్యంత్యపకల్మషాః కృతధియః
స్వప్నేఽపిసా దుర్లభా
చేతఃస్వాస్థ్యముపైహి కఃఖలుయువా
ధన్యోఽధరం పాస్యతి"

ఈశ్లోకములో నాలుగుజతల సంచారిభావములు కన్పించగలవని వ్యాఖ్యాతలనినారు. వితర్క ఔత్సుక్యములు, మతి స్మరణములు, శంకా దైన్యములు, ధృతి చింతనములు పరస్పరము బాధ్య బాధక భావముతో నున్నవి. ఇచట చింతయే ప్రధానమగు సంచారి భావమని అభినవగుప్తుని అభిప్రాయము. అట్టిచో మిగిలిన భావములు దీనితో సంకలితములై భిన్నభావ సంశ్లిష్టమగు విశిష్ట సంచారిభావము నీయగలుగు చున్నవి. వీటిని శ్లిష్టసంచారి భావములు *Blended Emotions* అని వ్యవహరించవలెను

ఉద్దిష్టార్థ ప్రాప్తిని గురించిన కోరికతో గాని, తద్విషయము నుండి మరలి పోవలెనను భావముతో గాని, సంబంధించి యుండునవి శ్లిష్ట సంచారి భావములు. అనగా వీటికి విశిష్టస్థాయి భావములతో నవినాభావ సంబంధము లేదని భావము. ఇవి స్థాయి భావములవలె శక్తివంతములై ప్రవృత్తి చోదకములు కాగలవు. కాని ఈశక్తి తీవ్రమైన ఇచ్ఛ నాశ్రయించుకొని వచ్చునది. ఒక సంచారి భావమితర సంచారిణులను తన విభావానుభావములుగా గ్రహించగా వచ్చునని శ్లిష్ట సంచారిణులనుట జగన్నాథునకు కూడ సమ్మతమే. నిర్వేదమునకు విభావముగాను, అసూయ కనుభావముగాను ఈర్ష్యగలదని, నిద్రకు విభావముగాను, ఔత్సుక్యమునకనుభావము గాను చింతకలదని రసగంగాధరకారు డనినాడు

ఈవిచారణవలన ఎనిమిది ప్రాథమిక సంచారి భావములు, నాలుగు శ్లిష్ట సంచారిణులు కలవని శ్లిష్ట సంచారిణులు తుల్యములు స్థాయి తుల్యములని సిద్ధమగుచున్నది. ప్రతి స్థాయి భావమునకు తత్తద్విశిష్ట సంచారి భావములు గలవు. ఔత్సుక్య, చింతా హర్షాదులు రతిలో గలవు. హర్ష, నిర్వేదాదులు హాసమున గలవు. చింతా, దైన్య, గ్లాని, నిర్వేదాదులు శోకములోనివి. గర్వామర్షాసూయలు క్రోధమున నున్నవి. అమర్ష, ధృతి, గర్వము లుత్సాహమున గలవు. త్రాస దైన్యాదులు భయమున నున్నవి. నిర్వేదాదులు జుగుప్సలో కనిపించును. క్రీడా, శంకా, హర్ష, ధృత్యాదులు విస్మయమున నున్నవి

సంచారిభావము లన్యోన్య సంబంధము కలిగి యున్నవి. హర్ష క్రోధములు ప్రవృత్తిని తీవ్రతరము దాల్చునట్లు చేయునవి. త్రాస శోకములు ప్రవృత్తిని అరికట్టునవి. భయక్రోధము లాటంకముల వలన ఒదవులు చేయునవి. రతిహాస సంకలితమగు హర్షము చిత్తవికాసమును, ఉత్సాహవిస్మయ సంకలితమగు విస్మయము చిత్తవిస్తృతిని, భయజుగుప్సా శోకమగు భయము చిత్తక్షోభమును, క్రోధ శోకాన్వితమగు విషాదము చిత్తవిక్షేపమును తీసికొని రాగలుగు చున్నవి

ఈవిధముగ పరస్పర సంశ్లేష రూపమున సంచారి భావములున్నచో రసమునకు భావస్థితి వచ్చుచున్నది. ఇదియొక భావస్థితి. ఈ భావస్థితి స్థాయి రూపమున ప్రవర్తించుచు, విశిష్ట, విషయ దర్శనకలగా నేనే విశిష్టరూపమున నుద్దీపితమగును. సంచారి భావము స్థాయిరూపముగా నున్నను ఈ భావస్థితి రాగలదు. కొన్ని వస్తువులను గాని, కొందరు వ్యక్తులను గాని చూచిన వెంటనే నిష్కారణముగా మనము ప్రేమించుటగాని, ద్వేషించుటగాని ఈ ప్రక్రియ ననుసరించియే జరుగుచున్నది. వీటినే రాగద్వేషము లనుచున్నారు. ఈ రాగద్వేషములు సుఖదుఃఖానుగతములై యుండును. అనగా ఒక్క స్థాయి భావమునకు ఒకే ఒక సంచారి భావముండునని చెప్పరాదు. ప్రధానముగా నుద్దీప్తమైన సంచారిభావ ముద్దిష్టార్థ ప్రాప్తికై వివిధస్థాయి భావముల సహకారమును గ్రహింపవచ్చును. ఒకే ఒక స్థాయి భావము భిన్న సంచారిణులతో సహకరించవచ్చు. కూడ ప్రతి ప్రవృత్తిలోను గల స్థితిని, సందర్భమును అనుసరించి ఒక భావము స్థాయియగునో, సంచారియగునో నిర్ణయించవలెను. ఇతర భావములను తన అంగములుగా చేసికొనునది మాత్రమే స్థాయి భావము.

వెన్నెల విన్నపాలు

★

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

[శ్రావణ బెల్గోలాలోని మహావీర జినమూర్తి అత్యంతము మహోన్నతమైనది నయనామృతములను తద్రూపరేఖలు శరద్యామినుల మరింత శోభావహములు మనసులో నిలిచిన ఆ కొండా, కొండకొనపై స్వామి మనోహరాకృతి, దానిని వరించే ఒక తియ్యని వెన్నెలరేయీ ఈకృతి కాకృతి నిచ్చినవి]

చదలేటి ముగిలి పొదలం
చెదరిన పుప్పొడులో! కడలి చెంగుల తరగల్
పిదిలిచిన పాల నురగలో!
పొదవిన జాండమును పొరలు పొరలై వెలుగుల్!

వికసించినవి మహావీరశిరోవీధి, మౌక్తికమకుట సామ్యమున కొన్ని;
పరిఢవించినవి తత్ప్రభు భుజాంతరసీమ, వైజయంతీ వైభవమున కొన్ని,
ప్రవహించినవి స్వామి పటుదీర్ఘ తనుయష్టి, క్షీరాభిషేక ప్రసిద్ధి కొన్ని,
ప్రసరించినవి దివ్య పాదాగ్రవేదిక, పూజాప్రసూన విస్ఫురణ కొన్ని;

వెన్నెలలు చింది చిలుపలై వెల్లివిరిసి
తళుకులొలసిన ఆ శారద శ్రియాను
భావనా రమ్యరూపకల్పనల మెరసి
గోమటేశ్వరసేవా నిగూఢభక్తి

మిన్నుల రాయుస్వామి తలమీద శరచ్చరదభ్రమాలికల్
పన్నను వెల్లువూల చలిపందిర నిష్ఠుర తప్తపన్నము
త్పన్నమహాగ్ని గ్రాగు గిరివల్లభు నౌదల గందవు తగా
సన్నగిసాగ వెన్నెల తుషారము, కప్పురపుం దుమారమున్

హిమచేలాంచల చంచలాభ్రసరణిన్ హేలాపదన్యాస నృ
త్యములన్ స్వామి పదాబ్జసేవకు శరద్రాజేంద్ర కన్యావహా
స్రము విచ్చేసెననంగ వెల్గినవి జ్యోత్స్నాధార లంతంత మొ
త్తములై తద్గిరి సానుభాగముల ముక్తాశ్రేణి ఖండించుచున్

సకల దిగంతరాళములు చల్లని వెల్లవికాంతి కాంతిలో
నొక మధురానుభూతి కళుకొత్త, సుదీర్ఘ వినీలరేఖ వో
లిక నిలుచున్న స్వామి కనుగేవల చిందు దయారసామృతో
ర్మికలు జగమ్మునెల్ల ప్రసరించున టొ మధుచంద్రికామిషన్

అవును వెన్నెల కాదు సత్యమ్ము! స్వామి
తరుణ కరుణాస్మితమ్మె! కాదన్న నెట్లు

వ్యథిత దుఃఖితజనమనోవ్యాధు లెల్ల
తుడిచివేయుట సమ్యక్తపోచరణ?

వినుడో కన్నులలార! స్వామి శ్రవణోర్వీన్ మీరు క్రీడించు నే
తను విన్పింపుడు శ్రద్ధ నిట్లని-తృణప్రాయమ్ముగా రాజ్యముం
దన యిల్లాలిని, కన్నబిడ్డని సమస్తం బుజ్జగించెన్, తపిం
చెను, సాధించె నతండు మున్ను భువనశ్రేయమ్మునుం దానుగా

"ఓయి ప్రభూ! తపింతు విటు లుర్వీధరాగ్రము నెక్కి, ఎన్ని య
ధ్యాయము లేగె లోకకథ! సంతయునుం దిలకించినావె? ఆ
ధ్యేయములయ్యె నేమి భవదీయ జగద్ధిత మార్గముల్! దయా
శ్రేయధివాచు కొండ దిగదో! ఒకగట్టుకు చేర్తువో భువిన్!

"మానవజాతియంధ, మపమార్గమునం బడె, లోభమగ్నమ
జ్ఞానవిదగ్ధమై యడుగు జారె; పరస్పరదుష్టచింతలో
దానవమయ్యె, హింసపశుధర్మము ద్రొక్కె, త్వదీయ బోధం
ధ్వానములయ్యె నింతటి యధర్మము చూచి భరింతువే ప్రభూ?

"సత్యమహింస శాంతియను శబ్దపదార్థ మెరుంగరాదు పో!
నిత్యము పీటవెట్టుకొని నిల్చెను దౌష్ట్యము తద్భయంకరా
ఎత్యములో దురాశయును స్వార్థము నేడు జగమ్మునేలు సం
యత్యయి మోర్తువో తెలిసి యయ్యా, తథాగత! మానముద్రలో

"లేదు పరార్థదృష్టి లవలేశము, పీడన దక్కనన్, మహో
న్మాదముగాక తన్మహిత మార్గసమాదృతి లేదు, స్వార్థసం
పాదన తప్పినన్ మతిఁ బట్టదటే నిజభాగ్యబీజ మా
సోదర మానవస్థితియు, చూడు ప్రభూ! జగమెట్లు పోవునో

"కదలి రావయ్య తండ్రి! నే డదను వచ్చె
దివ్య నవధర్మశంఖము ప్రతిష్ఠనలిపి
శాంతి చంద్రాతపమ్మున జగతి నడుప
సత్యము నహింస భద్రభాష్యములు నేసి"

అని యల్లన వినిపింపుచు
జననాథుని, లోకహితము సేయుడు;—మీ చె
ల్లని తన మది తొణకి వ
చ్చునయా! నవచంద్రికా కిశోరములారా!

పుట్టుమచ్చ

శ్రీ వెంపటి సచ్చిదానందశర్మ

మనిషికి మరపెందుకు వస్తుందో!— ఎప్పుడు వస్తుందో!—

ఈ విషయాలు సరిగా ఊహించగలిగితే తను మరిచిపోయిన విషయమేదో ఇట్టే జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో గలననుకున్నాడు రామ్మూర్తి చిట్టచివరికి!

మరిచిపోయిన విషయాన్ని వదిలి, తనకున్న సైకాలజీ పరిజ్ఞానాన్ని తెగ వాడుకోవటం మొదలు పెట్టాడు తనకు తెలీకుండానే!—అత్యంతాసక్తితో ఒకటి తరవాత ఒకటి సైకాలజీ పుస్తకాలు రాత్రింబవళ్లూ అదేపనిగా చదవటం, ఒకనాడు అర్ధరాత్రి దాకా చదివి పుస్తకంలో విషయాలు తనకు అన్వయించుకుంటుంటే తనకుతనే పరమ కిరాతుకిగా తోచటం, లైటు ఆర్పివేయబోతూంటే అద్దంలో కనిపించిన తన బొమ్మను చూసుకుని కెవ్వుమని కేక వెయ్యబోవటం—ఇత్యాది ఘట్టాలన్నీ మనఃఫలకం మీద బొమ్మలు కడుతున్నై.

సిగరెట్టు ముట్టించి దమ్ములాగి ఘుమ్ముమని నవ్వాడు రామ్మూర్తి

ఒంటరిగా నిలబడి అంత నవ్వు నవ్వినందుకు పక్కనున్న వ్యక్తి భయపడుతూ రామ్మూర్తివైపు చూశాడు

రామ్మూర్తి స్పృహలోకి వచ్చాడు. పేవుమెంటుమీద నిలబడ్డ మరెవ్వరూ తన నవ్వు పట్టించుకోనందుకు తృప్తిపడ్డాడు తనకు తెలీకుండా సైకాలజీ ఊబిలోపడి నవ్వులపాలయానని నాలిక కరుచుకున్నాడు

తను మరిచిపోయిన విషయమేదో జ్ఞాపకం రాలేదు. అదేదో తన భార్యామణికి చెప్పాలనుకున్న సరసమధురవాక్యం!

మస్తిష్కంలో మగ్గిపడిఉన్న భావాలన్నీ వెలికితీసి విశ్లేషించటానికి శాయశక్తులా పూనుకున్నాడు. కాని, అంతుదొరికే సూచనలేమీ లేవు విసిగి 'లాభంలేదు . వాడితో కబుర్లాడటంలో అదే జ్ఞాపకం వస్తుందిలే' అనుకునేలోపల సుందర్రావు రామ్మూర్తి కుంచుమించి వెళ్ళటం, అది తను గమనించకపోవటమూ రెండూ జరిగిపోయినై

ఆ విషయం సుందర్రావు బాగాదూరం వెళ్ళిన తరవాత కాని రామ్మూర్తి గ్రహించలేదు

ఇవాళింత పరాకుగా ఉన్నానేమిటని అనుకున్నాడు అంతేగాని, అప్పుడైనా గ్రహించలేక పోయాడు మరపెందుకు వస్తుందో, ఎప్పుడు వస్తుందో!

'సుందరం! సుందరం!!' రామ్మూర్తి బొబ్బ పెట్టుకుంటూ పేవుమెంటుమీద నడక, పరుగుకాని విధంగా అటువైపు బయలుదేరాడు.

ఈ పిలుపులేమీ వినపడ్డు ఎగురుతుండగా ఆగి ఉన్న బస్సులో పడ్డాడు సుందర్రావు. ఒక్క గంతులో అంగేశాడు, రామ్మూర్తి వచ్చేలోపల బస్సు కదిలిపోతే బాగుండునని కూడా అనుకున్నాడు!

'ఒరే! బావా! నిక్కాగా!' రామ్మూర్తి నడకమాని పూర్తిగా పరుగు ప్రారంభించాడు నవనాగరికతల కాలవాలమైన త్యాగరాయనగరు పేవుమెంటుమీద!

బస్సు కదులుతున్న చప్పుడైంది

సుందర్రావు 'అమ్మయ్య!' అనుకున్నాడు

ఇంతలో, వెనకనుంచి 'హలో బ్రదర్!' అన్న కంఠస్వరం గదమాయింపు బాణీతో వెన్నులోపొడిచి నట్టు వినిపించింది సుందర్రావుకి!

బస్సులో ఎవరో ఎక్కారు. వెనక్కి తిరిగి చూశాడు! ముసిముసిగా నవ్వుకొంది ముఖం జ్ఞాపకంలో అనుమానమేమీ లేదు—ఆ ఎక్కింది రామ్మూర్తే!

రొప్పుతుంటూ వచ్చి కిటికీపక్కన కూర్చున్నాడు రామ్మూర్తి!

సుందర్రావు మెడ కేదో ఉచ్చు బిగిసినట్లని పించింది బాధపడుతున్నట్టు మెడ అటూ ఇటూ తిప్పి 'ఏరోయ్, బావా!' అంటూ పరామర్శిం చాడు

'చాల్లేరా! మరీ వేషాలుపోతున్నావు! అల్లంతదూరాన్నుంచి గావుకేక పెట్టినా పలక్కుండాను.'

'అబ్బే, నిజంగా విన్పించలేదురా!' నమ్మించటానికి చెయ్యతగ్గ అభినయమంతా చేశాడు సుందర్రావు

'ముక్కూ మొగమెరగని కండక్టరు నేను పిలుస్తున్నది విని బస్సు ఆపాడుగాని, నీకు తెలీనే లేదుట! సరిగ్గా అబద్ధాలాడటమైనా నేర్చుకోరా!'

సుందర్రావు రామ్మూర్తి మాటలు పట్టించుకోనట్టు వెకిలిమొగం పెట్టి చూస్తున్నాడు బావమరిది మాట కట్టించటానికి సుందర్రావు తరుచు అవలంబించే ప్రక్రియలో ఇది ఒకటి తను సమాధానం చెప్ప కుండా ఊరుకున్నాడంటే మరో నాలుగు పరవళ్ళ తరవాతైనా రామ్మూర్తి నోరుకట్టెయ్యకపోడని సుందర్రావు నమ్మకం

రామ్మూర్తిది అదో తరహా—మెడ్రాస్ అయేది, అమైన లండన్ అయేది మన అలవాట్లు, మన ప్రవర్తన మారవలసిన అవసరంలేదు—అంటాడు. ఈ విషయంలో వాడితో ఇతరులు ఏకీభవించక పోయినా వాడికి చింతలేదు.

రామ్మూర్తి ప్రవర్తనలో ఉన్న ఈ మొరటు దనంవల్ల ఎక్కువ బాధకు గురిఅయింది సుందర్రావు మన ప్రాంతపు అలవాట్లన్నీ మన ప్రాంతాల్లోనే వదిలి మరీ కలకత్తామెయిల్లో అడుగుపెట్టేవాడు. కాని, రామ్మూర్తి మాత్రం ఆ మర్యాద దక్కనిచ్చే వాడు కాడు

అంతేకాదు—ఎదురైన మనుషులంలో తనకి తానుగా పెద్దరికం వహించి 'చిరంజీవ!'అని దీవిస్తున్నట్టు మాట్లాడేవాడు సుందర్రావుతో

మనప్రవృత్తుల్లో ఉన్న ఏ విశేషంవల్ల రామ్మూర్తికి ఆ అధికారం వస్తోందో, ఏ లోపంవల్ల తనకి చిన్నరికం వస్తోందో బోధపడకపోయింది సుందర్రావుకి అనేకసార్లు అనుకునేవాడు—అతని కంటే ముందు ఆ పెద్దరికం అంది పుచ్చుకుందామని కాని, సుందర్రావుకది సాధ్యంకాకపోయేది

బస్సు కండక్టరు టిక్కెట్లు ఇచ్చుకుంటూ వస్తున్నాడు వెనకనుంచి

'చంద్రమౌళిని చూచిరావటానికి వస్తావని ఈ వేళకు నన్నిక్కడుంచేనని ఇలా మొహం తప్పిస్తున్నావెక్కడికిరా?' రామ్మూర్తి మళ్ళీ అందుకున్నాడు

ఈ ప్రశ్న తనమీద విరుచుకుపడకపోదని, ఇందాకటినుంచీ సమాధానంకోసం సతమతమవుతున్నాడు సుందర్రావు కాని, సమాధానం తోచేలోపలే రామ్మూర్తి ఈప్రశ్న వెయ్యటంతో— ఏదో ఆసరా అందుకునే లోపల కాళ్ళకింది ఆధారం లాగివేసినట్లయింది సుందర్రావుకి

'క్షమించరా బావా! చంద్రమౌళి ఇంటికి వద్దామనే బయలుదేరాను కాని, అర్జంటు పనొచ్చింది మరోచోటికి వెళ్ళాలి'' అన్నాడు తడబడుతూ.

''ఎక్కడికిరా?''

సుందర్రావుకి వళ్ళు మండింది. 'పారిస్‌కి!' అన్నాడు పడతిరుగుతున్నంత అసహ్యం గొంతులోకి తెచ్చుకుని

రామ్మూర్తి వికిలిగా నవ్వుతూ, ''మండకం కొట్టూ! నువ్వు పన్నెండో నెంబరు బస్సులో ఎక్కి పారిస్‌కి వెళుతున్నావట్రా!'' రామ్మూర్తి ఇంకా నవ్వుతున్నాడు.

అవతలివాళ్ళ ప్రాణాలతోడి, అడ్డమైన అవాకులు, చెవాకులు వాగించి తను సంతోషించే నీచ స్వభావం తన బావమరిదిది అనుకున్నాడు సుందర్రావు.

నిజానికి, తను బస్సులో ఎక్కేముందు అది ఎక్కడినుంచి ఎక్కడికి పోయేదో చూడలేదు. రామ్మూర్తి కంటపడకుండా ఉంటే చాలునని అక్కడ ఉన్న బస్సులో దూరాడు. మరి దీనినుంచి ఇలా ప్రాణాంతకత్తి తేమి చెయ్యగలడు!

'కేవలం తప్పకగా ఆడిన అబద్ధాన్ని ఇప్పు డైనా కప్పిపుచ్చుకోరా—చెప్పకలంకింది పాతికేళ్ళ... కాని, మైలాపూరులోయి, సుబ్రహ్మణ్యంతో కలిసి అటునుంచి అటు పారిస్ పోదామనుకున్నాను— అని!'

ప్రాణం నిలువునా తీసినట్లనిపించింది సుంద ర్రావుకి—తనుపడ్డ ఈ ప్రమాదంనుంచి తప్పుకోవ టానికి తను చెప్పాలనుకుంటున్న మాటకూడా అదే! అది కాస్తా రామ్మూర్తియుంచే చెప్పేశాడాయె ఇప్పుడు తను మళ్ళీ వాటినే పునశ్చరణచేస్తే ఏం అతికినట్టుయ్యి!

మరి వేరే ఆలోచనకూడా తోచటంలేదు

'నిజంగారా! నమ్మితే నమ్ము, లేకపోతే లేదు—సుబ్రహ్మణ్యం దగ్గిరికే చేరు పెడుతున్నది ఆఖైన పారిస్‌లో అర్జంటుపనుంది తలపోయే విషయం.' ఎంత నొక్కిచెప్పినా ఎబ్బెట్టుగానే అనిపిస్తోంది సుందర్రావుకి కాళ్ళు, చేతులు కట్టివేసి తన చాతకురిదిని పరుగెత్తే బస్సునుంచి విసిరి అవతల పారేస్తే బాగుండు ననిపించింది!

సుందర్రావు పడుతున్న ఈ ఇరకాటమంతా గ్రహించి సంతోషిస్తున్నవాడిలాగా "అబద్ధాల ఊబిలో ఏం దిగబడిపోతున్నావురా! అబ్బే! నాకు తెలుసురా—ఈ సుబ్రహ్మణ్యాలు, ఈ తలపోసే పనులూ—అన్నీను! క్షణంక్రితమే సుబ్రహ్మణ్యం కనిపించాడు నీతో మాట్లాడి వస్తున్నానన్నాడు! పెన రెప్పుడో అనుకున్నారుట—మీ రిద్దరూ మిద్దాం డుకి మాటినీకి పోదామని! కాని, అనుకున్న సినిమా రానందువల్ల వెళ్ళటం సంకోచించుకున్నారుట! —ఇదేనా సుబ్రహ్మణ్యాన్ని కలుసుకోవటమూ, తల పోయే పనీను?" అన్నాడు రామ్మూర్తి.

సుందర్రావు తెల్లబోయిచూస్తూ ఉండిపో యాడు చెప్పిన అబద్ధాన్నల్లా రామ్మూర్తి ఎగరేసి తెగనరుకుతూంటే తనేమి మాట్లాడగలడు?

'ఎంగ పోతుంటార్?' అన్నాడు కండక్టరు, కబుర్లుమాని టిక్కెట్టు ప్రసక్తి ఎంతసేపటికీ ఎత్త కాలో మాకానుని తనూ అంతసేపు కాచుకు కూర్చు న్నట్టు.

'రెండు ట్రిప్లికేన్' రామ్మూర్తి జేబులోనుంచి పర్సు తీస్తున్నాడు

సుందర్రావు చిక్కగా కండక్టరువైపు చూస్తు న్నాడు. 'ఇది ట్రిప్లికేన్ పోతాదుసార్! ఇది '12 A' మైలాపూర్ చిత్రకోళందాకే పోను' కండ క్టరు ఈ మాటలనేసరికి—సుందర్రావు తెరిపిని పడ్డా ననుకున్నాడు

'ఐతే, రెండులక్!'

టిక్కెట్టును గురించిన సంభాషణలో, పరు గెత్తుతున్న బస్సు రొదలో సుందర్రావు తను ట్రిప్లి కేన్ రావటానికి రానన్న మాటలు కుడిచిపెట్టుకు పోయినై.

'నాకు తెలుసులేరా నువ్వు ఎత్తిన ఎత్తే ఐటో—నన్నిక్కడ పడిగాపులు పడమని నువ్వు ఒక్కడివే చంద్రమౌళి ఆతిథ్యం అందుకొందుకు బయల్దేరావు!' రామ్మూర్తి ఆడిపోసుకుంటున్నాడు.

అలా కవ్విస్తూంటే నిజమే నన్నట్టు నోరు మూసుకు కూర్చోటం ఎలా?

పైగా, చంద్రమౌళి తనకు ముఖ్య స్నేహి తుడు తన్ని వాళ్ళింటికి ఆహ్వానిస్తూ, బాగుండదు కదా అని మర్యాదకోసం పక్కనున్న రామ్మూర్తిని కూడా రమ్మన్నాడు అంతమాత్రానికే చంద్రమౌళి ఇంటికి వెళ్ళటానికి తనకంటేకూడ ఇంత ఆసక్తి చూపుతాడేమిటి? విపరీతం! ఇలాటి జెకిలితనం రామ్మూర్తికి కొత్తకాదని సుందర్రావుకి తెలుసు

'ఒక్కడ్నే వెళదామనుకుంటే వదదా మను కున్నానులేరా' అన్నాడు సుందర్రావు—బస్సు దిగిన తరవాత మాట్లాడుకుందాం ఆ గొడవలన్నీ—అనే మాటలు స్ఫురించేటంత విసుగ్గా

''ఇద్దర్నీ కాఫీకి రమ్మని పిల్చాడా లేదా చంద్రమౌళి?''

సుందర్రావు సమాధానం చెప్పకూడదని గట్టిగా నిర్ణయించుకున్నాడ

'సరయితే అంతస్వార్థమెందుకు! అంతా మళ్ళీ చాపుకోవాలేం.'

సుందర్రావు ఇంకా మౌనంగానే ఉన్నాడు మాటవరసకి రమ్మంటే ఎందుకు పిడికింత ఉబలాటం? తను అక్కడికి వెళ్ళటానికి ఇష్టంలేదని తెలియజెప్పే పిడింత చెప్పిపోతున్నా కొంచనని చెప్పటే తన

ప్రశ్నలకి లోలోపల విచారించటం మొదలుపెట్టాడు సుందర్రావు

రామ్మూర్తికూడా వాగ్ధోరణి కట్టిపెట్టాడు

రామ్మూర్తి మనసులో ఏదో లీలగా మెదలటం మొదలుపెట్టింది ఆలోచనలో పడ్డాడు ఆలోచించినకొద్దీ ఏదో చీకట్లో తడుముకుంటున్నట్లుంది తప్పితే విషయమేదో వెలుగులోకి రావటం లేదు.

అంతలోనే రామ్మూర్తి ఊహల్లో చంద్రమౌళి మెదులుతున్నాడు ఏమిటి చంద్రమౌళిని గురించినది? ఏమో! ఎటువంటి, అతని ఆతిథ్యం జ్ఞాపకం వచ్చింది ఇలా ఆలోచిస్తుంటే విషయాన్నుంచి దూరమౌతున్నట్లు కూడా అనిపించింది, మళ్లీ—

చంద్రమౌళి చాలా కలుపుగోలుతనంగల మనిషి. ఒకనాడు మాటలసందర్భంలో సుందర్రావుకి ఎదురై పట్టరాని ఆవేశంతో పరామర్శించాడు. ముక్కా మొహాల్లో కూర్చుని పూర్వస్నేహాన్ని ఆప్యాయంగా నెమరువేశాడు

'చాలా మారిపోయావ్' అన్నాడు సుందర్రావు మాట్లాడుకున్నంతసేపూ చంద్రమౌళిని ఆదేపనిగా చూస్తూ

చంద్రమౌళి వస్తుతః స్ఫురద్రూపి. మిగతా ఆకారం తేలిగ్గా ఊహించుకోవచ్చు—కని, అందులోనూ భావకవి కూడాను! పూర్వంనుంచీ చంద్రమౌళికి కవిత్వధోరణి ఉండేది. వాడు రాసిన పద్యాలు సుందర్రావు చదవటమైతే చదవలేదుగాని, చాలా పత్రికల్లో అచ్చవుతూ మెరుస్తున్నాడు! ఉచ్చుపట్టలేక వాడి గొప్పతనాన్ని వాడు పత్రికలనిండా వేస్తూ ఉంటుంటే అవన్నీ చదవవలసిన పని మనకేమిటని పించేది సుందర్రావు ఇత్యాదులకి!

మొత్తానికి ఏది ఏమో ప్రేమగాథ లుండి ఉంటాయి లేకపోతే ఇంతచేటు గోలెత్తేడు పత్రికల్లో—అసలు వీళ్లు చంద్రమౌళినిగురించి సుందర్రావు దగ్గరా మిత్రులు కాకపోతే, చాలాదూరం నుంచి వచ్చి కాలేజీలో చదువు వెలిగిస్తున్న చంద్రమౌళి పుట్టూమట్టూ తెలిసేదికాదు వాళ్ళకి. ఇంతలో, విద్యార్థిలో చేరినవాడు కాస్తా, హఠాత్తుగా చదువుకి స్వస్తిచెప్పి యుద్ధంలో చేరి అటుకి గుర్రపులమీద కాలాలు విహరించటంతోపాటు ఆంధ్రదేశంమీద విరహగేయాలుకూడా వదలటం ప్రారంభించాడు

మళ్ళీ ఈనాడు మద్రాసులో ప్రత్యక్షమయాడు చంద్రమౌళి! 'ఎప్పుడొచ్చావ్?' అన్నాడు సుందర్రావు, 'ఎన్నాళ్ళకు కనిపించావ్!' అన్నంత పరామర్శగా

చంద్రమౌళి చాలా కులాసాగా ఉన్నాడు 'రావటమేమిటి? ఇక్కడే ఉంటున్నాను!' అన్నాడు

'ఏం చేస్తున్నావ్?' అన్నాడు రామ్మూర్తి కేవలం పరామర్శిస్తున్నట్టు

'పత్రికా సంపాదకుడుగా కాలం గడుపుతున్నాను' అని ఒక చిరునవ్వు నవ్వాడు ఇంతవరకు తన జీవితం ఎన్ని విపరీతమైన దారులు తొక్కిందీ జ్ఞాపకం వచ్చి తనకి తనే నవ్వుకుంటున్నాడేమోనని పించింది సుందర్రావుకి

'[illegible] అయిందా?' అని అడుగుదామని నోటిదాకా వచ్చింది సుందర్రావుకి కాని, అన్ని విరహగేయాలు వ్రాసిన వాణ్ణి అంత సూటిగా ఆ విషయం అడిగితే ఎటు పోయి ఎటు వస్తుందోనని విరమించుకున్నాడు

కాని, చంద్రమౌళి ఇప్ప సిద్ధంగా ఉన్నాడు!

మిత్రులిద్దరూ ఇంత చేటు పరామర్శించుకుంటుంటే రామ్మూర్తి మెదలకుండా కూర్చున్నాడు, వాళ్ళతో పాటు ఒకటి తరవాత ఒకటిగా సిగరెట్లు మాత్రం తగలేస్తున్నాడు నిజానికి, తను కూడా మాట కలప తగ్గ విషయం ఒక్కటి కూడా లేదు వాళ్ళ సంభాషణలో

చంద్రమౌళి బిల్లు చెల్లించి బైటికివస్తూ 'రేపు ఆదివారం మా ఇంటికి రారా కాఫీవేళ కల్లా రా భోజనాలు కూడా మా ఇంట్లోనే ముగించిపోదురు' అని రామ్మూర్తితో 'మాస్టారూ! మీరు కూడా రావాలి.' అని వెంట పెట్టుకువచ్చే బాధ్యత సుందర్రావుకి పురమాయించాడు తన ఎడ్రస్ చెప్పి ట్రిప్లికేన్ బస్ స్టాప్‌కి పరుగెత్తాడు చంద్రమౌళి

చంద్రమౌళికి పెళ్లి అయివుంటుందనుకున్నాడు సుందర్రావు అతగాడు చేసిన బహువచన ప్రయోగం చెవుల్లో గింగురుమంటోంది.

'ఎలాగైనా ఈ శనిరాత్రుళ్ళు!' అన్నాడు రామ్మూర్తి చంద్రమౌళి కారెక్కి దూరం పోగానే. సుందర్రావుకి తనకు తెలిసిన వివరాలన్నీ చెప్పాడు

'ఐతే, ఈ మహాశివ కావ్యవస్తువు మనం చూడ తగ్గదే! మన ప్రయాణం మరిచిపోకు!' చంద్రమౌళి భార్యను చూడాలని తనకూడా వీలైతే కుతూహలం పడుతున్నా, ఆ విషయాన్ని రామ్మూర్తి నైటికి అనే సరికందుకు పట్టరానికోపం వచ్చింది వాడిమీద

తరవాత, సుందర్రావు కనిపించినప్పుడల్లా రామ్మూర్తి జ్ఞాపకం చేశాడు ఆదివారంనాటి తమ కార్యక్రమం మాటవరసకి రామ్మూర్తిని పిలవగా వాడింత ఆసక్తి చూపించటం సుందర్రావుకి చాలా చికాకనిపించింది

రామ్మూర్తి నిజంగానే అనుకున్నాడు—తను బాధపడి, చంద్రమౌళిని బాధపెట్టి, వాడి గేయాలవల్ల ముక్కోటి ఆంధ్రుల్లో అతిరజ్ఞానమున్న చాలా మందినికూడా బాధపెట్టిన ఆ యువతిలావణ్య శీల సౌందర్యాలు తను తెలుసుకోవాలని! ఇలా భావించటం తప్పేమోనని అప్పుడప్పుడు ఆత్మపరీక్ష చేసుకోకపోలేదు! ఆ మాటకొస్తే—చంద్రమౌళికి ఆ అమ్మాయిమీద మోజుఉంటే ఉండిఉండవచ్చును. గాని, ఆ మోజుతో తన గేయాలద్వారా అశేష జనాన్ని ఉద్విగ్నీకరించగా లేనిది తను కేవలం జిజ్ఞాసువుగా ఆవిణ్ణి చూడాలనుకోవటంలో తప్పేమీ లేదనుకొని ఊరటపొందాడు!

కాని, రామ్మూర్తికున్న ఇంత ఉత్సాహం మరునాటికల్లా దిగజారిపోయింది—ఆ వ్యక్తి ఎవరో తెలిసేసరికి! పైగా, తన బావమరిదితో పోస్టు చూడటానికైనా ఈ ప్రయాణం పనికివస్తుంది లెమ్మని తృప్తిపడ్డాడు!

—రామ్మూర్తి పరాకుగా, సుందర్రావుతో మైలాపూరుకి బస్సులో ప్రయాణం చేస్తున్నా తన్ను విషయం మరిచి, చంద్రమౌళిని కలుసుకుని ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నామన్న భ్రాంతిలో పడ్డాడు! లేకపోతే సుందర్రావు మౌనంతో పాడిచేదాకా లక్ష్యం వచ్చిందన్న తలంపే లేదు. రామ్మూర్తి మాట, పలుకు లేకుండా అంతసేపు అర్థమౌనంగా ప్రయాణం చెయ్యటం సుందర్రావుకికూడా ఆశ్చర్యంగా తోచింది

బస్సు దిగంగానే సుందర్రావు రోడ్డు దాటి కాఫీహోటలువైపు దారితీశాడు 'ఇదెక్కడికిరా?' అన్నాడు రామ్మూర్తి వెనకనుంచి.

'కనిపించటంలా? హోటలు!'

'ఒరే ఒద్దు! మధ్యలో మళ్ళీ హోటలు తిరగటం పెట్టకు నా మాట విను. వాళ్ళు ఈ పాటికి ఎదురుచూస్తూ ఉంటారు' ముఖ్యంగా తనకోసమే వాళ్ళు కాచుకుని ఉంటా రన్నట్టు అన్నాడు రామ్మూర్తి ఈ మాటలు! దాదాపు ఈ పిలవని పేరంటానికి రామ్మూర్తి ఇలా ఎగబడటం సుందర్రావుకి వింతైన చికాకు కల్గిస్తోంది

ఎలాగో హోటలుచేరి సాధ్యమైనంత సేపు అక్కడే గడపటానికి వీలుగా రెండు స్పెషల్ మసాలా దోసెలు కాగా కాఫీ తీసుకురమ్మని పురమాయించాడు!

"నాకు తెలీక అడుగుతాను ఏమిట్రా ఇదంతా?" అన్నాడు రామ్మూర్తి కుర్చీలో కూలబడుతూ, చంద్రమౌళి ఇంటికి సుందర్రావు రావటానికున్న అభ్యంతరం మేమో తనకు తెలియనట్టు!

"నేను అక్కడికి రాను!" అన్నాడు సుందర్రావు మొండిగా.

'ఎందుకని?'

'అదంతా అనవసరం'

'ఏమిటో ఆ పరమ రహస్యం నాకు చెప్పటానికేం?' అన్నాడు రామ్మూర్తి తెలియనివాడిలాగ

'నా రహస్యాలేవో నాకు లక్ష ఉంటై అవన్నీ నీకెందుకు చెప్పాలేమిటి?'

'పోనీ చెప్పవద్దులే, దాచి ఉంచుకో నాకు తెలిసిన రహస్యాలేవో నేనే చెప్తాను నీకి—మీనాక్షితో నువ్వు ప్రణయం అభినయించబోతే జరిగిన రసాభాసమంతా చంద్రమౌళి ముందు కడిగివేస్తాను.'

సుందర్రావు గుండె గుభేలుమంది. అప్పుడు ఆ మీనాక్షే చంద్రమౌళి భార్య అని రామ్మూర్తికి తెలిసి అంటున్నాడో తెలీక అంటున్నాడో సుందర్రావుకి బోధపడకపోయింది. అందులో రామ్మూర్తి గట్టిగా దుర్బుద్ధి పుట్టాలే గాని అనుకున్నంత చేసి తీరగల సమర్థుడు!

అదిశత్రిర సంయుపాశాలాగున్నదనిపించింది తన పరిస్థితి సుందర్రావుకి. ఎదురుగా కూర్చున్న బావ మరిది తన కళ్ళకి యమదూతలా కనిపిస్తున్నాడు.

ఒకవిధంగా ఆలోచిస్తే చంద్రయ్యాలి ఇంటికి వెళ్ళకపోవటంకూడా తప్పే రమ్మని మరీమరీ ఆహ్వానించాడు తన గోడకులకి అతనికి తెలిసినట్లు లేవు వెళ్ళకపోవటమే అనుమానాలకు దారి తీయవచ్చు వసలు! అంతకంటె బలీయమైన విషయం—నీరాజని చూడాలని అతని హృదయం ఆరాటపడుతోంది—ఇంకా! ద్వేషం అనురాగానికి ప్రతిరూపమే అన్న సత్యం తెలుసుకోలేని అమాయకుడైన సుందర్రావుకి ఇలాటి కోర్కె ఎందుకు కలుగుతోందో అర్థం గాకపోయింది!

ఆర్డరిచ్చిన మసాలదోశల మాట, కూర్చున్న హోటలు మాటా మరిచి చాలరోజుల వెనక్కి దొర్లుకుపోయాయి వాళ్ళ ఊహలు.

'నీ జీవితమంతా ఒక పెద్ద తెల్లమతాబాల దీపావళిరా, బావా!' అన్నాడు రామ్మూర్తి విరగబడి నవ్వుతూ

నిజంగా అంతేనేమో ననిపించింది సుందర్రావుకి!

పూర్వంనుంచీ కూడా అంతే!—

క్షణంసేపు కుదురుగా కూర్చుని పుస్తకం తెరిచిన పాపాన పోకండానే బియ్యే మొదటి సంవత్సరమంతా గడిచిపోయిందని విచారించిననాటి సుందర్రావంత బుద్ధిమంతుడు మరొకడుండి ఉండడు బడి, ఇల్లు—తప్పితే వేరే వ్యావృత్తి పెట్టుకుంటే మాట దక్కదు సుమా—అని ఒకటికి పదిసార్లు బుద్ధికి బుద్ధి చెప్పాడు కాలేజీనుంచి ఇంటికి రావటమే తడవుగా రెండు మెతుకులు గొంతులో వేసుకుని మేడమీది తన గదిలో చేరి తలుపులు బిడాయించేవాడు తరవాత చదివేవాడో లేదో కాని, పుస్తకం మాత్రం చేతి కంటుకుపోయేది!

తన చదువు సవ్యంగా సాగటానికి సుందర్రావు ఇంకా ఆలోచించిన ముఖ్యమైన మార్పుల్లో ఒకటి—తన భార్య సరస్వతిని పుట్టింటికి పంపటం! ఆమాట చూచాయగా అందించేసరికి 'ఇది మరీ బాగుంది! మీ చదువుకి నేనడ్డమా ఏమిటి! ఉరుము ఉరిమి మంగలంమీద పడిందట. అట్లా ఉంది మీ వరస! ఇంతకీ అబ్బాయిగారికి చదువు అంటుపట్టదు.'

పిచ్చి వెర్రివాలు ఇదీను!—అనుకున్నాడు సుందర్రావు అర్ధాంగి అయ్యుండి తను పడుతున్న బాధ గుర్తించదేం? 'అ! నువ్విక్కడుండటం నా చదువుకి అడ్డమే' అన్నాడు సుందర్రావు చేతనైనంత కోపంగా.

“సరే ఐతే, ఇంకనుంచీ ఈ మేడమైకి తొంగి చూస్తే ఒట్టు! ఏం చదివి వెళ్ళబెడతారో అదీ చూస్తాను'' అంటూ గోముగా చూసింది ధర్మపత్ని

తరతరాలుగా పురుషుల్ని పాలకుల్ని చేసుకుంటూవచ్చిన స్త్రీజాతి బలమేదో ఆ చూపుల్లో ఉన్నట్లనిపించింది సుందర్రావుకి

'ఏమైనా నువ్విక్కడ ఉండటానికి వీల్లేదు!' అన్నాడు మొండిగా

“ఏమైనా నేనిక్కడినుంచి వెళ్ళటానికి అంతకంటె వీల్లేదు!'' అంది మరింత మొండిగా

భార్యకు తనంటే భయభక్తులు లేవందుకు విచారించాడు సుందర్రావు!

ఇంతలో చెల్లెలు సుశీలకూడా తయారైందక్కడ! వదిన—మరదళ్ళిద్దరూ కూడారంటే ఇక వాళ్ళను పట్టుకోవటమే కాదు ఎంత వద్దనుకుంటున్నా తను హాస్యగాడై తీరవాడు!

అసలు వాళ్ళకి సహజమైన వన్నె, చిన్నెలన్నీ చేర్చి విషయమంతా సరస్వతి చెప్పగా విని, “మరి కాదా ఏమిటి? వదినే! నువ్విక్కడికి రాకపూర్వం అన్నయ్య చదువు ఎంత గొప్పగా ఉండేదని! నీ మూలాన అన్నయ్యిప్పుడిలా అయిపోయాడు కాని, పూర్వం వాడు చదువులో విధతే! ''

వదినా—మరదళ్ళిద్దరూ విరగబడి నవ్వటం మొదలుపెట్టారు

“బాగా చెప్పావు! అసలు ముఖబంగారం మంచిదైతే ' నవ్వుతో సరస్వతి వాక్యం పూర్తిచేయలేకపోయింది.

సుందర్రావుకి పట్టరాని కోపం వచ్చింది తను చెయ్యగలిగింది లేదు—అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయాడు! అక్కడుండటముల్లా మరింత నగుబాటు పాలు గావటమే. తను వెళ్ళాకులో ఎప్పుడు గొరింటి,

ఎప్పుడు గట్టెక్కిందీ తిథి వార, నక్షత్రాలతో సహా చెప్పేటి తోడగలాడు!

సుశీలకు చాలా గర్వం కలిగింది అనుకున్నాడు సుందర్రావు. అది స్కూల్ ఫైనల్ సవ్యంగా పరీక్ష అవటంవల్ల వచ్చిన ప్రమాదమిది అనికూడా అనుకున్నాడు! నిన్నగాక మొన్న ఇంటర్మీడియెట్‌లో చేరిందో లేదో ఎమ్మేడిగ్రీ పుచ్చుకోబోతున్నట్టుంది దాని ఉబలాటం!

సుందర్రావు ఇంటికి వచ్చేసరికి ఇల్లంతా చాలా నిశ్శబ్దంగా వుంది. సరస్వతి, సుశీల ఇద్దరిలోనూ పూర్వపు నవ్వులాట ధోరణేమీ లేదు. తన కోపాన్ని వాళ్లు కొంతవరకైనా సాధించారని సంతృప్తిపొందాడు సుందర్రావు.

తదేకదీక్షగా విద్యావ్యాసంగం రెండురోజులపాటు జరిగింది.

మళ్ళీ మూడోనాడు పూర్వపు కేరింతలతో ఇల్లంతా దద్దరిల్లిపోతోంది. గది తలుపులు ఎంత బిగించినా సుందర్రావుకి చిత్తైకాగ్రత కుదరటంలేదు. పుస్తకాలతో ఘోరాఘోరిగా పోరాడుతోంది అతని మనస్సు.

“అన్నయ్యా! అన్నయ్యా!!” సుశీల దెబ్బలకి తలుపు పగిలిపోతుందేమో ననుకున్నాడు.

దభాల్న తలుపుతీసి, ‘ఏమిటే? అంత కొంప మునిగిపోయినట్టు తలుపు బాదుతున్నావ్?’ కొట్టినంత కోపంలో అన్నాడు సుందర్రావు.

‘డిక్షనరి కావాలి. అస్తమానం నీ దగ్గిర పెట్టుక్కూచుంటే ఎలా? మాకుమాత్రం అవసరముండదా?’

‘అమ్మో! నిఘంటువుల అవసరం మీకు కాకపోతే మాకా? మాకేముంది నానాకాలం చదువులు!’ అని, ఈ ఎద్దేవాచాలనట్టు, ‘ఇంటోటి తట్టు బుర్ర ఇంటర్మీడియెట్‌కే ఇంత హడావిడి చేస్తోంది ముందుముందెన్ని చూడాల్లో! అసలు దీన్ని స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్ష చేసినవాడెవడో కాని ఆ దుర్మార్గుడు మా ప్రాణాలు నిలువునా తీశాడు! ..’

ఇంతలో ఒక అపరిచిత స్త్రీ కంఠం అవతలి నుంచి ‘సుశీలా! రావోయ్! ఒక్కనాటికి అర్థం తెలీకపోతే మునిగిపోయింది లేదు.’ అంటూ వినవచ్చింది.

సుందర్రావు గొంతు తడి ఆరిపోయింది! ఒక్క క్షణానికి తెప్పరిల్లి డిక్షనరీకోసం వెతకటం ప్రారంభించాడు. గదిలో ఎక్కడా లేదు.

వసారాలోకి వచ్చాడు.

మీనాక్షి కూర్చుని ఉంది.

ఇద్దరూ ఒక లిప్తపాటు తొట్రుపాటు పడ్డారు, తమకు తెలియకుండానే.

సుందర్రావు వెంటనే చూపు మరల్చుకున్నాడు. మళ్లీ ఒకసారి మీనాక్షిని చూడామనుకున్నాడు. కాని చూసేలేకపోయాడు. తడబడుతూ బిగ్గరగా ఏదేదో గాలించటం మొదలుపెట్టాడు, డిక్షనరీకోసం! తర్వాత తను సంబాళించుకుని, ఈ అర్థంలేని తన పనులు చూచి ఆ అమ్మాయి లోలోపల నవ్వుకుంటూ ఉండివుంటుం దనుకున్నాడూ. ఎలాగో అక్కడి నుంచి బైటపడ్డాడు.

తన గదిలోకి వచ్చి కూర్చున్న తరవాతకూడా ఒళ్లు చిన్నగా ఒణుకుతున్నది. తన కెందుకిలా ఉందో అర్థంకాకపోయింది సుందర్రావుకి. స్త్రీతో పరిచయం లేనివాడుగాదే తను!

ఆరోజుల్లో చదువుమీద ధ్యాసపోలేదు సుందర్రావుకి. నరాలు పట్లు తప్పి పనిచేస్తున్నై. మీనాక్షి బొమ్మకే చిత్రించుకుంటోంది అతని మనస్సు—ఆ బొమ్మ చాలా అలుక్కుపోయినట్లుంది. మీనాక్షిని మరోకమారు బాగా చూచివుంటే బాగుండే దనుకున్నాడు సుందర్రావు.

మరునాడు మీనాక్షి కాలేజీలో కనిపించింది. తను, సుశీల క్లాసు వదిలిపెట్టగానే వాళ్ల వెయిటింగ్ రూములోకి వెళుతున్నారు.

సుందర్రావు మనసుదీర తేరిపార జూచాడు. మీనాక్షేమీ కన్నుచెదిరేటంత అందగత్తె కాదనుకున్నాడు. చాలా నిరాడంబరంగా వుంది. కాని, వయసుని మించిన వర్చస్సేదో ఆ అమ్మాయిలో దాగి ఉన్నట్టనుకున్నాడు సుందర్రావు.

ఆరోజల్లా సుందర్రావు పరాకుగా వున్నాడు. పరిసరాల్ని మరిచి అతని మనసు మీనాక్షినే చిత్రించుకుంటోంది. ఆనాడు తను సుశీలని చేసిన ఎద్దేవా తన్నే తనకు అన్వయించుకుంటుందేమోనని బాధపడ్డాడు.

సరస్వతి గదిలో ప్రవేశించటంతో అతని ఊహా లన్నీ చెల్లాచెదరై పోయాయి. భార్యమీద పట్టరాని కోపమొచ్చింది.

రెండురోజుల తరవాత సుశీలతో పాటు మీనాక్షి ఇంటికి వచ్చింది. సుందర్రావు లిద్దరూ చేరి $S=UT+\frac{1}{2}(AT)2$ అనే ప్రాబ్లం సాల్వ్ చెయ్యటానికి పూనుకున్నారు. అవాళ్ళే మాస్టరు చెప్పిన పాఠమూ, అచ్చుపుస్తకము రెండూకూడా వాళ్ళ కేమీ సహాయకారులు కాకపోయాయి.

మీనాక్షి వస్తుంటున్నా సుశీల అన్నయ్యని పిల్చింది. తనకు జ్ఞాపకమున్న ప్రాబ్లం అడిగినందుకు తన అదృష్టానికి తనే సంతోషిస్తూ తన తెలివితేటలు సాధ్యమైనంతవరకు కొల్లడయ్యేట్టు ఆ ప్రాబ్లం సాల్వ్ చేశాడు.

తరవాత పిలు కల్పించుకుని కాలేజీ విషయాలు మాట్లాడాడు. కొంతసేపు మధ్య మధ్య మీనాక్షిని గమనిస్తూనే ఉన్నాడు. కాని, మీనాక్షి ముఖం ఏ భావాలనీ వ్యక్తంచెయ్యటం లేదు! తను ఇక్కడికు వచ్చిన తరువాత పూర్వపు హడావిడిలో వాళ్లిద్దరూ మాట్లాడుకుంటున్నారు. మీనాక్షి తనముందు సిగ్గుపడి ఉంటుందనుకున్నాడు సుందర్రావు.

ఈ సంఘటన జరుగుతున్నంతసేపు సరస్వతి ఏదో పని కల్పించుకుని వచ్చిపోతూ తనవైపు కోర చూపులుచూస్తూ లేనిపోని హైరానా పడటం సుందర్రావు గమనిస్తూనే ఉన్నాడు.

సరస్వతి గదిలో ప్రవేశించి 'అమ్మాయిల చొరవ తప్పితే అక్షర చొరవలేదు అబ్బాయిగారికి! నిజమే, కొను పుట్టింటికి వెళ్ళక ఇక్క డెందుకు? పాఠకంలో పుస్తకాలాగ!' అంది అటు తిరిగి.

సుందర్రావుకి పట్టరాని కోపమొచ్చింది. స్త్రీ హృదయం ఎంత పరిమితం అనుకున్నాడు! దానితో పాటు తన భావాలు హద్దులు లేకుండా విస్తరించటం మొదలుపెట్టాయి. ఇలాటప్పుడు తను తప్పు చేస్తే ఏమి?—అనుకున్నాడు తప్పెరగని సుందర్రావు!

మీనాక్షిలాటి విద్యాగంధం తన భార్యకు లేకపోవటమే దీనికంతకూ కారణం. పెళ్ళినాటినుంచీ అందం ఉండొచ్చుగాక! దానితోడు నవనాగరిక లక్షణాలన్నీ అలవర్చుకుంది సరస్వతి—రకరకాల రంగులహంగులన్నీ ఊరివాళ్ళ కళ్ళుబైర్లుకమ్మేట్టు విచిత్రమైన స్టైలుతో కడుతుంది. చీర లోపలి పరికిణీ ఏమిటి వాడికి తన్ను చూడితలిస్తంగా కనబడేలాగ అలంకరించుకుంటుంది. కాని, సరస్వతి సౌందర్యారాధన అంతవరకే—హైహీల్డుజోళ్లు వేసుకునేవాళ్లనీ లిప్‌స్టిక్ రాసుకునే వాళ్లనీ చూచి పల్లెదనపు మనుష్యులని వెక్కిరిస్తుంది కూడాను. ఈ నమ్రత, ఈ పోకలు మనసుపోయిన పాటకోసం కంచుకోరగాలు పెట్టి కాతికేనా అక్షరమ్ముక్క కనిపించదే!

మీనాక్షిని తల్చుకున్నకొద్దీ సరస్వతిలో అన్నీ లోపాలుగానే కనిపిస్తున్నవి! కేవలం తనలో ఉన్న పశుత్వంతప్ప ఇన్నాళ్ళైనా ఆమెతో ఎలా కాపరం చెయ్యగలిగానని ఆశ్చర్యపోవటం మొదలుపెట్టాను!

ప్రేమ—దాంపత్యమిచ్చిన కట్నం, సరస్వతి బాహ్యసౌందర్యం తనలో కలిగే కామోద్రేకానికి సరస్వతివల్ల తను పొందే ఉపశమనం—వీటి మాయలోపడి ఈనాటికి అర్థమే గ్రహించలేకపోయాననుకున్నాడు. ఈ ప్రేమవాదంతో, మీనాక్షివైపు తన ఊహలు పెంచటంలో తప్పేమాత్రమూ లేదని అంతరాత్మ కుత్రింకోర్టులో వాదించుకుని సుందర్రావు దాదాపు గెల్చాననుకున్నాడు కూడా!

మీనాక్షి ఎదురైనప్పుడల్లా తనలో వచ్చిన ఈ మార్పు వ్యక్తం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించాడు.

ఒకనాడు సుందర్రావు మేడమీద తన గదికిటికీముందు నిలబడి వీధిలోకి చూస్తున్నాడు. ఆలోచనా రహితంగా ఎదురుగుండా ఉన్న ఇంట్లో ఎవరో కాపురానికి ప్రవేశిస్తున్నారు. మీనాక్షివాళ్లు ఆ ఇంట్లో ఉందామనుకుంటున్నారని సుశీల చెప్పటం జ్ఞాపకం వచ్చింది సుందర్రావుకి! ఇంతలో సుశీల, మీనాక్షి ఆ ఇంట్లోనుంచి బైటి గుమ్మంలోకి వచ్చారు. సుందర్రావు వాళ్లకేసి చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

అప్పటినుంచి—ఆ ఇంటికీ, ఈ ఇంటికీ రాకపోకలు మరింత ఎక్కువైనాయి. మీనాక్షితో తన పరిచయం స్నేహంగా మారింది—సరస్వతి అసూయ ద్వేషంగా మారింది. ఈ మార్పుక్రమం ఎటునుంచి ఎటో సుందర్రావు గ్రహించలేదు ఆ తొందరలో.

ఉన్నట్టుండి, మీనాక్షి ఈ ఇంటికి రావటం మానేసింది. కాలేజీలో కనిపించటం తప్పితే మీనాక్షి బైట కనిపించటమే లేదు.

ఈ మార్పుకి కారణం తన ప్రవర్తనపై ఆమెకు కలిగిన వైముఖ్యమేనని బాధపడ్డాడు సుందర్రావు! కాని, నిజం తెలిస్తే బాగుండునని ఆరాటపడ్డాడు కూడా

మీనాక్షికి, సుశీలకీ కూడా దోస్తీ తగ్గిపోయినట్లుంది. అంత ప్రాణస్నేహం, ఇంత బద్ధవైరంగా ఎందుకు మారిందో వాళ్లిద్దరికీ తప్ప బ్రహ్మకుకూడా తెలీదు—సుశీలని అడిగినా చెప్పదనిపించింది సుందర్రావుకి!

ఐనా, ఒకనాడు ధైర్యంచేసి 'మీనాక్షితో పచ్చి కొట్లాటేమిటి?' అన్నాడు పరిహాసం మాటున ఔత్సుక్యం కప్పిపుచ్చుకుంటూ

“అంత శ్రద్ధగా అడిగావేరోయ్!' అని తర వాత నెమ్మదిగా 'ఆ అమ్మాయికో పిల్లాడు పుట్టి పోయాట్ట పెళ్లికాకుండానే' అంది సుశీల మీనాక్షిమీద తన కసి తీర్చుకుంటున్నట్టు

సుందర్రావు తలమీద పిడుగుపడ్డట్టయింది ఒక క్షణానికిగాని తెప్పరిల్లలేకపోయాడు ఒకవేళ ఈ విషయం నిజమే ఐనా, ఇలా చెప్పినందుకు చెల్లెలి మీద పట్టరాని అసహ్యం వేసింది సుశీల మీనాక్షితో మాట్లాడకపోవటానికి ఇదిమాత్రం కారణం కావచ్చనిపించింది మరేదో కారణంగావచ్చిన ఆ వైరంలో తన పగ సాధించటానికి మీనాక్షి ఈ రహస్యాన్ని సుశీల బట్టబయలు చేస్తోం దనుకున్నాడు సుందర్రావు

'ఇది నీ కెలా తెలుసు?' అన్నాడు

'వదినకి రామ్మూర్తిగారు చెప్పారట! ఈ అమ్మాయిది వాళ్ళ ఊరేట!' అంది సుశీల.

సుందర్రావు మరేమీ మాట్లాడలేకపోయాడు ఈ మాటల్లో నిజానిజాలు ఇప్పట్లో తేలటానికి వీలు లేదని చెల్లెల్ని చూచివెళ్ళటానికి వచ్చిన ఆ పెద్దమనిషి దాచివుంచమని ఆవిడ చెవిలో ఊదివెళ్లాడు కాబోలు!

కాలేజీలో కొంచెం వాకబుచెయ్యగా ఈ కథాకథనం ఇంతవరకు తెలియకుండా ఉన్నది తన కొక్కడికేనని గ్రహించాడు సుందర్రావు. ఇంటి దగ్గిర అమ్మలక్కలకు ఈ శుభవార్త తన భార్యే ఈ పాటికి ఎప్పుడో అందించివుంటుందనికూడా అనుకున్నాడు.

తనవాళ్లవల్ల మీనాక్షికి జరిగిన ఈ అన్యాయానికి తన సానుభూతి తెలియజెయ్యాలనుకున్నాడు! ఎలాగైనా మీనాక్షిని ఒకసారి కలుసుకోవాలనుకున్నాడు

ఒకనాటి సాయంత్రం వాళ్ల ఇంట్లోవాళ్లు ఎక్కడికో వెడుతున్నారు మీనాక్షి బండిలో ఎక్కలేదు ఇంట్లోనే ఉండిపోతుందనుకున్నాడు క్షణమాత్రంలో, ఒక్క అడుగులో ఆ ఇంట్లో ప్రవేశించాడు అంత ధైర్యం ఎలా వచ్చిందో తనకే తెలీదు

సుందర్రావు వచ్చిన అలికిడికి మీనాక్షి ముందు హాలులోకివచ్చి క్షణమాత్రం తొట్రుపడి తేరుకుని 'కూర్చోండి' అంది తనుకూడా కూర్చుంటూ సుందర్రావు చాల ప్రమాదభరితమైన సంభాషణ సాగించటానికి వచ్చాడని పసికట్టినట్టు చాలా నిబ్బరంగా కూర్చుంది మీనాక్షి కాని, ఎంత దాచినా మనసులో పడుతున్న చికాకును ముఖం వ్యక్తం చేస్తూనేఉంది!

ఇక్కడకు బయలుదేరినప్పుడున్న చిత్తస్థైర్యం దిగజారిపోయింది సుందర్రావులో తను చెప్పాలనుకున్న మాటలు చాలవరకు మరిచిపోవటం మొదలు పెట్టాడు

'నీకు చాలా అన్యాయం జరిగింది మీనాక్షీ!' అన్నాడు తడబడుతూ

కడప్రాణంతో ఉన్న తనని పూర్తిగా హత్య చేసిపోవటానికి వచ్చాడు సుందర్రావు అనుకుంది మీనాక్షి! సరస్వతి, సుశీల ద్వేషభావాలతో తన హృదయాన్ని గాయపరుస్తే, సుందర్రావు సాంత్వన వచనాల పేరుతో తన వెన్నులో పొడవవచ్చాడు ఎవరికి కావాలీ సానుభూతి—అనికూడా అనుకుంది మీనాక్షి!

'ఫరవాలేదు లెండి' అంది తను ఆట్టే బాధపడనట్టు

వితరణ కోల్పోయి ఉద్రేకంలో తను గడిపిన ఒక క్షణాన్ని పురస్కరించుకుని తెలిసినవాళ్లంతా ఇంతశ్రద్ధగా ఇంత అక్కసు వెళ్ళబోయాలా, ఇంత సానుభూతి చూపించాలా—అని మీనాక్షిలో ఒక పెద్ద తుఫాను చెలరేగింది!

సుందర్రావు పడుతున్న తొట్రుపాటు గమనించి, అతనికి మనశ్శాంతి చిక్కేందుకు వీలుగా

'ఇందులో అబద్ధమేమీ లేదు, అంతా నిజమే! అందు వల్ల ముందు తప్పు చేసింది నేను ' అంది తను చేసిన తప్పు ఇప్పుడు సుందర్రావు చెయ్యబోయే తప్పంత ఘోరమైనది కాదన్న ఆత్మవిశ్వాసాన్ని మరుసరు చుకుంటూ

నువ్వంత పతితురాలవు కాదు, మాలోటి దానివే—అని అభయ మివ్వగల ఔన్నత్యత మీనాక్షి తన కిచ్చిన ట్లనిపించింది సుందర్రావుకి 'ఏమా, భయం లేదు మీనాక్షీ' అని కొంచెం తటపటాయించి 'అభ్యంతరం లేకపోతే నీ కొక విషయం చెప్పాలను కుంటున్నాను' అన్నాడు

'అనుమాన మెందుకు చెప్పండి'

'మన మెక్కడికైనా పారిపోదాం వివాహం చేసుకుందాం నిన్ను పువ్వుల్లో పెట్టి పూజిస్తాను ' అనర్హమైన మీనాక్షికి కావలసినంత గౌరవం కట్ట బెడతానన్నట్టు కవిత్వధోరణిలో చాలాసేపు మాట్లాడాడు సుందర్రావు

మీనాక్షి హృదయంలో ఒక అగ్నిపర్వతం పగిలినట్లయింది సరస్వతి, సుశీల మొదలైనవాళ్ళ నందరినీ మించిన క్షుద్రుడు సుందర్రావు అనుకుంది కపటసానుభూతులమాటున తాను మర్యాదస్తులమన్న గర్వం సుందర్రావులో ఎంత దాగుందో!—అను కుంది

కట్టుకున్న భార్యతో కాపురం చేస్తూ, నిన్నటి దాకా అదే స్వర్గమని మురిసిపోయినవాడు ఇవ్వాళ్ళ తనని లేవదీసుకుపోయి ఉద్ధరిస్తాడట!—తను తప్పు చేసి ఉండవచ్చునుగాని, ఇలాటి ఉద్ధరింపులు తనేమీ ఎరగదే! ఈ నీతిపరుడికి నీతి గరపట మెలా?

'ఎందుకొచ్చిందిలెండి ఇదొక గొడవ అవు తుంది మళ్ళీ' అంది మీనాక్షి చాలా లాలనగా

తన కోర్కెను అంత సౌమ్యంగా తీసుకునేసరికి సుందర్రావుకి చాలా ధైర్యం వచ్చింది 'భయం లేదు మీనాక్షీ! నువ్వు దగ్గరుంటే నేను నరకంలో కూడా సుఖంగా ఉండగలను, నే నెవళ్ళనీ లెక్క చెయ్యను.'

ఈ కవిత్వ ధోరణికి మీనాక్షి చిరునవ్వు నవ్వింది. సుందర్రావు మురిసిపోయాడు!

'కన్నతల్లిని, తండ్రిని కాదనుకోవలసి వస్తుంది ఎందుకులెండి ' అంది గోముగా

'నా కేమీ విచారం లేదు మీనాక్షీ!' అన్నాడు సుందర్రావు!

''మీ భార్యను వదిలివేయవలసి వస్తుంది!'' అలా చేయించటం తన కిష్టం లేనట్టు!

''సరస్వతంటే అసలు నాకు మొదటినుంచీ ఇష్టం లేదు, మీనాక్షీ!'' అన్నాడు—అబద్ధమాడు తున్నావని అంతరాత్మ నొచ్చినొచ్చి చెపుతూనే వున్నా!

'ఈ మీ ప్రవర్తనవల్ల మీ చెల్లెలికి వివాహం కాకపోవచ్చు!'

'అది నా కనవసరం' అన్నాడు సుందర్రావు నిస్సంకోచంగా

'నేనే నా మీ కవసరం ?' అంది నవ్వుతూ

'ఔను! నన్ను నమ్ము మీనాక్షీ! ఏటికి ఎదు రీదుతాను!'

మీనాక్షి పక్కుమన్నది!

సుందర్రావు ఏటి కెదురీదాడు—చేతి కంది నన్ని నగలూ, డబ్బూలా సేకరించి మీనాక్షితో ఢిల్లీకిపోయే గ్రాండ్ ట్రంక్‌లో వచ్చాడు రైలు ముందుకి సాగుతున్నకొద్దీ తను స్వర్గానికి ఎగబాకు తున్నట్టుంది

ఎంత ఆపుకుందామన్నా తెల్లవారుఝామున కునుకుపట్టింది తెల్లవారి నిద్రలేచి చూచేసరికి మీనాక్షి పక్క లేదు. తన కోటుజేబులో ఉత్తరం ఉంది—మీరు కట్టబెడదామనుకున్న గౌరవానికి నేను తగనిదానిని కాని, మీరు, మీవాళ్ళకి ఇంత గౌరవం ఉంచటంకూడా నాకు ఇష్టం లేదు. ఈపాటి మచ్చ మీ వంశానికి అవసరమనే మిమ్మల్ని ఈ పనికి ప్రోత్సహించాను—అని!

తెట్టె ఇటికికే డబ్బుమాట లేదు!

సుందర్రావు ఇల్లుచేరుకున్నాడు చివరికి— అప్రతిష్ఠమాత్రం మిగిలింది!

ఆనాటి మీనాక్షి ఈనాడు మళ్ళీ చంద్ర మూర్తి భార్యగా మద్రాసులో ఎదురైంది! ఇంత గ్రంథం నడిచినవాడట సుందర్రావుకి చంద్రమూర్తి

ఇంటికి వెళ్ళటానికి తెరువుగా ఉందంటే ఆశ్చర్య పడవలసిన పనిలేదు!

'చంద్రమౌళి భార్య మరెవరో కాదు. మీనాక్షిరా!' అన్నాడు సుందర్రావు, రామ్మూర్తితో, వెనకటి గొడవలన్నీ చంద్రమౌళి ముందు ఎత్తవద్దని ప్రాధేయపడుతున్నట్లు

ఇద్దరూ ట్రిప్లికేన్ బస్సుదిగి రోడ్డుదాటి సందుమలుపు తిరిగారు. 'అయినా, చంద్రమౌళి భార్య మీనాక్షేనని నీ కెలా తెలుసురాబాబా!' అన్నాడు రామ్మూర్తి

'నేను చూశానురా!' అన్నాడు సుందర్రావు

'ఎప్పుడు?'

'ఇప్పుడే!'

'మనం ఇంకా అక్కడికి చేరనే లేదారా — అప్పుడే ఎట్లా పసిగట్టావురా' అని ఒక క్షణం సుందర్రావు వైపు చూసి 'నిజే వాళ్ళింటి ముందునించి ఈ విషయం తెలిసి భయపడి పారిపోయివస్తూ నా కెదురయ్యావా, ఏరాబావా!' అని రామ్మూర్తి విరగబడి నవ్వటం ప్రారంభించాడు

సుందర్రావు చెప్పిన సమాధానాన్ని రామ్మూర్తి నవ్వు మింగేసింది.

రామ్మూర్తి ఇంకా నవ్వుతున్నాడు

ఇతరులు కష్టాల్లో ఉంటే తను చూచి సంతోషించే విచిత్ర స్వభావం రామ్మూర్తిది అని మళ్లీ ఒకసారి అనుకున్నాడు సుందర్రావు

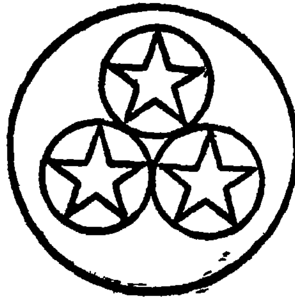
'క్రేజీ! నవ్వరాబాబా, గుండెలు తీసిన బంటువి!' అన్నాడు ఉడికెక్కిస్తూ రామ్మూర్తి

సుందర్రావు ఆశ్చర్యాన్ని తల్చుకుంటూ, చంద్రమౌళిని అల్లంత దూరాన చూడగానే—నవ్వుల మాటున ఇంతవరకు మనసులో మరుగుపడిపోయిన ఆ రహస్యం చంద్రమౌళి సాహసం నీటిబుడగలాగ వెలికివస్తున్నట్లనిపించింది రామ్మూర్తికి ఒక పెద్ద బరువు దించినట్లయింది వాడి మనస్సుకి!—చాటుగా చెవి కొరికాడు, 'చంద్రమౌళి మీనాక్షి వివాహం చేసుకోకముందే భార్యాభర్తలుగా వ్యవహరించారు' అని

ఇంత రహస్యం వాళ్లిద్దరిముందు వెలువడవలసివచ్చేసరికి కళవికలపడ్డాడు సుందర్రావు 'ఇది నీ కెలా తెలుసురా?' అందా మనుకున్నాడు కాని, ఇంతలో రహస్యంగానైనా ఈ ప్రశ్న వెయ్యటానికి వీలులేనంత దగ్గరకు వచ్చేశారు చంద్రమౌళి, మీనాక్షి

విశేషమేమంటే—అన్ని విషయాలు తెలిసి కూడా అందరిని నగుబాటుపాలు చేసింది రామ్మూర్తేనని మీనాక్షి తనపై పసిపట్టేసిన్నదన్న విషయం విందుకు పిలుచుకున్న గుండెలు తీసిన బంటు, రామ్మూర్తికి తెలీదు!

అతన్నెలా సత్కరించిందో వాళ్లు చెప్పితే కాని తెలపడను కూడాను!

విజ్ఞాన శాస్త్రపరిశోధన సమీక్ష

శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావు

రెండవ ప్రపంచ మహాసంగ్రామంలో విజ్ఞాన ప్రగతికి క్రొత్త ఒత్తిడి కలిగింది. ప్రతి దేశము విధ్వంసక సామర్థ్యాన్ని ఎక్కువ చేసికొడానికి, ప్రయాణసాధనాల వేగం హెచ్చించడానికి, శత్రుమారణాస్త్రాల వాతపడ్డ స్వదేశీయులకు మంచి చికిత్స చేయడానికి అహమహమికతో ప్రయత్నాలు చేయ ప్రారంభించేయి. వస్తుతత్త్వ పరిశీలనాదక్షులు విజ్ఞానులు కేవల జ్ఞానార్జనకోసం ఒకవంక శ్రమిస్తూనే ఉన్నారు. మహోగ్రపవల్లరులై సాగుతూన్న విజ్ఞాన స్రవంతిలో కొన్ని ఘట్టాలను వీక్షిద్దాము.

విజ్ఞాన పురోగమనంలో విచిత్రమైన ఘట్టాలు అనేకం తారసిల్లుతాయి. ఉచితజ్ఞానాన్ని ఆధారంగా చేసికొని విజ్ఞానమార్గాన్ని, కొంతవరకు, విజ్ఞాని ఊహిస్తాడు. సామాన్యంగా ఆ మార్గాన్నే విజ్ఞానం సాగిపోతుంది. కాని, విజ్ఞాని ఊహించని మార్గాలను సైతం, అప్పుడప్పుడు, విజ్ఞానం అనుసరించడం అరుదు కాదు. దానికి ఉదాహరణంగా అత్యల్పతాపక్రమాలలో ద్రవ్యం యొక్క ప్రవర్తనను పేర్కొనవచ్చును.

ఏ పదార్థమైనా ఘనం గానో, ద్రవం గానో, వాయువుగానో ఉండగలదు. సామాన్యంగా ఈ మూడింట ఏ స్థితిలో నుంటుందో నిర్ణయించేది తాపక్రమము, ఒత్తిడి. సామాన్యతాపక్రమంవద్ద ద్రవంగా నున్న నీరు సెంటిగ్రేడ్ మానంలో సున్నడిగ్రీల వద్ద ఘనీభవించి గట్టిగాను, నూరు డిగ్రీలవద్ద బాష్పమై ఆవిరిరూపంలోను ఉంటుంది. గాలికూడా చల్లారినకొద్దీ ద్రవంగాను ఘనంగాను మారుతుంది. ఘనద్రవాల సందర్భంలో ఒత్తిడికంత ప్రసక్తి లేదు. అయితే, పదార్థాన్ని వేడిచేసినంత సులభంగా చల్లార్చడానికి అవకాశం లేకపోవడంచేత, అల్పతాపక్రమాల వద్ద పదార్థం ఎట్టి లక్షణాలను ప్రదర్శిస్తుందో తెలిసికొనడానికి చాలకాలం పట్టింది.

వస్తువులనెంతైనా వేడి చేయవచ్చును కాని, వాటిని చల్లార్చడానికి ఒక మితి ఉందని సులభంగా గ్రహింపగలం. ఏమంటే, వస్తువందలి అణువులు ఎల్లప్పుడూ స్పందిస్తూ చలనంలోనుంటాయి. చలనం వల్ల వాటికి ప్రాప్తించిన గతిజశక్తియే తాపక్రమంగా వ్యక్తమౌతుంది. వస్తువును చల్లార్చినప్పుడు అణువుల స్పందం మందగించి, వాటి గతిజశక్తి తగ్గుతుంది. అణువులన్నీ నిశ్చలంగానుండే అవస్థకంటె వాటి గతిజశక్తిని తగ్గించలేముకదా! అనగా, అణుచలనం శూన్యమైనంతవరకే పదార్థాన్ని చల్లార్చవచ్చును. ఆ స్థితిలో దాని తాపక్రమం శూన్యమౌతుంది. దానికే "పరమశూన్య తాపక్రమం" అన్నారు. అది సున్న డిగ్రీల సెంటిగ్రేడ్ కంటె 273 డిగ్రీలు తక్కువ. అంతకంటె తక్కువ తాపక్రమం జగత్తులో నుండదు. పరమశూన్యం వద్ద వస్తువులో నున్న అణువులన్నీ స్తంభించిపోతాయి.

ఒక వస్తువును చల్లార్చినకొద్దీ దాని తాపక్రమం తగ్గుతుంది. దానితోపాటు అందలి అణువులు దగ్గర దగ్గరగా కుదించబడి వాటి మధ్యనున్న దూరం తగ్గుతూ ఉంటుంది. సున్నడిగ్రీలకంటె 198 డిగ్రీలు తక్కువగా గాలిని చల్లారిస్తే అది ద్రవరూపం ధరిస్తుంది. ద్రవించిన వాయువు నీలంగా నీటివలె ఉంటుంది. ద్రవవాయుబిందువులు నేలమీద పడినప్పుడు తుప్పుతుప్పున ఉరుక్కుతూ, చూస్తుండగానే అవి హరించిపోతాయి.

పచ్చిమిరపకాయలు, పచ్చిద్రాక్షపళ్లు, కమలాపండు తొనలు మొదలైన మెత్తటి వస్తువులను ద్రవవాయువులో పడవేసి పైకి తీస్తే అవి ఎంతో గట్టి పడతాయి. అట్టి పచ్చిమిరపకాయను సుత్తితో కొట్టినప్పుడు, లోహాన్ని కొట్టినట్లు ఖాంగ్ ఖాంగ్ మని శబ్దమౌతుంది. ద్రవవాయువులో నుంచి తీసిన దూది

పింజను అగ్గిపుల్లతో ముట్టిస్తే ఒక్కసారి భగ్గుమనుండి ఊరుకొంటుంది రవ్వంతైనా నుసి ఏర్పడదు

వాహకాలలో విద్యుత్తు ప్రవహించినప్పుడు దానికి కొంత నిరోధం కలుగుతుంది ఆ నిరోధం [resistance] వాహకాల తాపక్రమంతో తగ్గుతుందని, పరమశూన్య తాపక్రమంవద్ద నిరోధం కూడా శూన్యమౌతుందని అనుకొనేవారు కాని, అత్యల్ప తాపక్రమాలను కలిగించగల విధానాలు తెలిసిన తరువాత పరమ శూన్యానికి పూర్వమే విద్యున్నిరోధం పూర్తిగా నశిస్తుందని కనుగొన్నారు అత్యల్ప తాపక్రమం వద్దనున్న ఒక వలయంలో విద్యుత్ ప్రవాహాన్ని పంపినప్పుడు అది అనవరతంగా ప్రవహిస్తూనే ఉంటుంది

అత్యల్ప తాపక్రమాలవద్ద ద్రవాల ప్రవర్తనం కూడా ఊహాతీతంగానే ఉంటుంది హీలియం అను వాయువు ద్రవీభవించడమే కష్టం పరమశూన్యత ప క్రమానికి నాలుగు డిగ్రీలపైన అది ద్రవీభవిస్తుంది, ఒక్క డిగ్రీపైన ఘనీభవిస్తుంది అయినప్పటికీ పరమ శూన్యానికి 2.19 డిగ్రీలవద్ద ద్రవంగానున్న హీలియం యొక్క లక్షణాలలో మార్పు కలుగుతుంది అంతకన్న ఎక్కువ తాపక్రమంవద్దనున్న ద్రవానికి అంతకంటె తక్కువ తాపక్రమం వద్దనున్న ద్రవానికి వ్యత్యాసముంది అందుచేతనే రెండవ ద్రవాన్ని "హీలియం రెండు" అన్నారు ఈ హీలియం రెండు చాలా తమాషాగా ప్రవర్తిస్తుంది దానినొక పాత్రలో పోసి, ఖాళీ గాజుగ్లాసు నొకటి దానిలో సగానికి ముంచి ఉంచగా, కొంతసేపటికి గాజు గ్లాసులో సగం భాగం హీలియంద్రవంతో నిండి ఉంటుంది అప్పుడా గ్లాసును ద్రవంలోనుండి పైకెత్తి పట్టుకొంటే, గ్లాసులో నున్న హీలియంద్రవం చుక్క చుక్కలుగా కారి, గ్లాసు ఖాళీ అవుతుంది ఈ సంఘటనలో మొదట గ్లాసు గోడలపై కెగప్రాకి పాత్రలో నుండి గ్లాసులో హీలియం ప్రవేశించింది, తరువాత గ్లాసు లోపలిభాగం నుండి పైకెగప్రాకి పైకి వచ్చింది. గ్లాసులోనున్న చీమలు గోడలపై కెగ ప్రాకి పైకివచ్చినట్లే, ఈ హీలియం రెండు కూడా ప్రవర్తిస్తుంది. దీనిని ప్రయోగం రుజువు చేసింది అంటే ఆ ద్రవప్రవాహానికి ఎట్టి నిరోధం లేదు అందుచేత ఆ స్థితిని 'నాల్గవస్థితి' అన్నారు. సామాన్యమైన ఘనద్రవవాయు స్థితులకు భిన్నమైనది నాల్గవస్థితి.

వైద్యవిజ్ఞానం చేస్తున్న మానవసేవ దినదినాభివృద్ధి చెందుతూంది ఏడెనిమిదేండ్ల క్రిందట తొలిసారి రోగుల కమృతప్రాయంగా "పెనిసిల్లిన్" అను మందు లభించింది అది సర్వరోగనివారిణి అన్నారు సూక్ష్మక్రిములచే కలుగు వ్యాధులకేమి, సెప్టిక్ అగు స్థలకేమి, అంటువ్యాధులకేమి, సుఖరోగాలకేమి, ఇట్టి అనేక వ్యాధులకు దానిని దివ్యౌషధంగా భావించేరు ఈ పెనిసిల్లిన్ బూజుపదార్థం వంటిది పెనిసిల్లిన్ విషయమై ప్రచారమైన తరువాత అట్టి మందు లింకేమైనా లభ్యమౌతాయేమో అని విజ్ఞానులు తీవ్రంగా అన్వేషణ ప్రారంభించేరు తత్ఫలితంగా "స్ట్రెప్టొమైసీన్" సిద్ధించింది కొన్ని రకాల క్షయ రోగాలలో అది అమోఘంగా పని చేస్తుంది

డాక్టర్ బర్క్‌హోల్డర్ అను విజ్ఞాని చేసిన కృషి వల్ల 1947వ సంవత్సరంలో "క్లోరోమైసిటిన్" లభ్యమైంది అది అనేక విధాలైన సూక్ష్మక్రిములను నాశనము చేయడమే కాక, టైఫాయిడ్ జ్వరంతో బాధపడుతూన్న ఎలుకలను రక్షించినట్లు ప్రయోగాలవల్ల విశదమయింది అంతేకాక, అనేక వికారాల చే బాధపడు జీవులకు కూడా రక్షణ నిచ్చినట్లు రుజువయింది దానితో వైద్యలోకంలో సంచలనం బయలుదేరింది అయితే, వికారాలను నాశనం చేసే ఈ మందుయొక్క ప్రాముఖ్యాన్ని గుర్తించడానికై, అంటువ్యాధులను గురించి కొన్ని ముఖ్య విషయాలను తెలిసికోవాలి

అంటువ్యాధులలో స్థూలంగా రెండు జాతులున్నాయి అంటువ్యాధిని కలిగించే సూక్ష్మక్రిమి కూటాలు జీవుల శరీరంలో ప్రవేశించి అందలి రసాలలో పెరిగి, వృద్ధిచెంది, విషద్రవాలను తయారుచేసి విడుస్తాయి ముక్కులోను గొంతుకలోనుగల శ్లేష్మంలోనో, ప్రేగులందలి ద్రవాలలోనో, రక్తప్రవాహంలోనో అవి నివాస మేర్పరచుకొంటాయి కాని, జీవకణాలలోనికి మాత్రం దూరపడవు జీవకణాలకు వెలుపలనే ఉండి, అవి తయారుచేసే రసాయనిక ద్రవాలతోనే జీవకణాలకు అపాయం కలిగిస్తాయి. టైఫాయిడ్, నిమోనియా, డిఫ్తీరియా మొదలైనవి ఈ జాతికి చెందిన అంటువ్యాధులు.

రెండవజాతికి చెందిన అంటువ్యాధి కారకులు వికారాలు(*Viruses*) అతిచిన్న కణాలలోనే నివసించి వాటి నిత్యజీవితానికి అంతరాయం కలిగిస్తాయి. అవి కలిగించే వ్యాధులు జలుబు, శిశుపక్షవాతం, మశూచి మొదలైనవి అందుచేత, వికారాలను నాశనం చేయడానికై ఔషధప్రయోగం చేస్తే, వికారాల కాశ్రయమిచ్చిన జీవకణాలకే భంగం కలుగవచ్చును కాబట్టి సూక్ష్మజీవులను నాశనం చేయకలిగినంత సులభంగా వికారాలను మట్టిపెట్టే అవకాశం లేకపోయింది ఇంతవరకు మహోపయోగంగానున్న సల్ఫామందులు పెనిసిల్లిన్, స్ట్రెప్టోమైసిన్ మొదలైన మందులు జీవకణాలకు వెలుపలనుండి శరీరంలో సంచరిస్తున్న సూక్ష్మక్రిములపై పనిచేయ కలిగినవే కాని, వికారాల నెదుర్కొనేవి కావు అందుచేత, వికారాలను నాశనం చేయగల "క్లోరోమైసిటిన్" అను మందును కనుగొన్నారను తొలివార్త కొంత సంచలనాన్ని కలిగించిందంటే ఆశ్చర్యం లేదు

పార్కి డేవిస్ కంపెనీలో పనిచేస్తున్న రసాయనశాస్త్రజ్ఞులీమందును శుద్ధిచేసి, రసాయనిక రచనను కనుగొనడానికై ప్రయత్నించేరు అదృష్టవశాత్తు ఆ మోల్డు సులభంగా పెరుగుతుందని, దానిలోనున్న క్లోరోమైసిటిన్ని సులభంగానే ఇచ్చివేస్తుందని కూడా వారు కనుగొన్నారు అంతేకాక, అది సాపేక్షంగా సులభమైన సేంద్రియ రసాయనిక పదార్థమని, కృత్రిమ పద్ధతులలో బాహుళ్యంగా దానిని తయారుచేయవచ్చునని తెలిసింది

దాని సమర్థతను శోధించే అవకాశాలు కూడా వెంటనే లభించేయి మలయాదేశంలో "స్క్రబ్ టైఫస్" అనే జాడ్యం తీవ్రంగా వ్యాపించింది దాని వల్ల నూటికి సుమారు పదహారుమంది మరణించేవారు ఒక రబ్బరుఎస్టేటులో ఈ వ్యాధి విలయతాండవం చేస్తున్నప్పుడు ఒక పౌను క్లోరోమైసిటిన్ వైద్యులు మలయా చేరగానే రోగులపై దానిని ప్రయోగించేరు ఈ మందు పుచ్చుకున్న ఒక్క రోజులోనే చాలా మంది కోలుకొన్నారు ఈ మందు పుచ్చుకొన్న నలభై రోగులు ప్రమాదస్థితిని దాటిపోయేరు

సూక్ష్మక్రిములవల్ల కలిగే టైఫాయిడ్ జ్వరంలో కూడా క్లోరోమైసిటిన్ అద్భుతంగా పనిచేస్తున్నట్లు కొందరు వైద్యులు కనుగొన్నారు దీనిని నోటితోనే సేవించవచ్చును ఇంజక్షన్ మూలంగా పుచ్చుకో నక్కరలేదు. అయినప్పటికీ, శరీరంలో ప్రవేశించిన వెంటనే పనిచేయ ప్రారంభిస్తుంది దీనివల్ల దుర్గుణాలు అంతగా లేవు

సల్ఫా, సల్ఫోడ్ మందులలో కొన్ని రకాలు ఈ మధ్య వాడుకలోనికి వచ్చేయి వాటిలో కొన్ని యురోలుకోసిన్, లోడిలోన్, ఎసిటేట్, ప్రోమిజాసిటిలో ప్రోమిన్ ముఖ్యంగా కుష్ఠరోగానికి క్షయకు బాగా పనిచేస్తుంది

జ్వరాలలో మలేరియా జ్వరం చాలా మొండిది క్వినైన్‌కి పూర్తిగా లొంగదు దానికి 'పాలుడ్రిన్' అనే మందు క్రొత్తగా కనిపెట్టబడింది మలేరియా క్రిమిని నిర్మూలించేశక్తి దీనికున్నట్లు ప్రయోగాలు నిర్ధయించేయి క్వినైన్ వాడడానికి అవకాశంలేని గర్భిణీస్త్రీలవంటివారి విషయంలో పాలుడ్రిన్ నిరపాయంగా వాడవచ్చును 'క్వినో-పెమక్విన్' అనేది కూడా ఇటువంటి మందే

పరమాణువుని భిన్నం చేయడానికై చేసిన ప్రయత్నాలు కొన్ని కృత్రిమమైన రేడియో ధార్మిక పదార్థాలను ఉత్పత్తిచేసేయి అవి స్వల్పకాలంలో విదళనం చెంది సామాన్యపదార్థాలుగా మారుతాయి ఆ సంఘటన వైద్యంలో మిక్కిలి ఉపయోగకరంగా నుంది కొన్నికొన్ని పదార్థాలు శరీరంలో ప్రవేశించినతరువాత ఏ మార్గాన్ని ప్రయాణంచేస్తాయో తెలిసికొనడంవల్ల వైద్యంలో ఎంతో లాభముంది కాని, పదార్థగమనాన్ని తెలిసికొనే అవకాశం లేకపోయింది రేడియో ధార్మిక ఐసోటోపులు లభించిన తరువాత ఈ మార్గాన్వేషణం సులభసాధ్యమయింది ఉదాహరణకు శరీరంలో అయొడీన్ ఏవిధంగా శోషింపబడుతుందో కనుగొందామనుకున్న వైద్యుడు, ప్రత్యేకంగా తయారుచేసిన రేడియో ధార్మికపు అయొడీన్‌ను మొట్టమొదట ఆహారంలో కలిపి ఇస్తాడు ఆ అయొడీన్ పరమాణువులు క్రమంగా విచ్ఛిన్నమై గామా కిరణాలను ప్రసరిస్తాయి గైగర్-ముల్లర్ కౌంటర్ వంటి సున్నితమైన ఉపకరణంతో గామా కిరణాలను పరీక్షిస్తూ, శరీరంలో అయొడీన్ ఏ మార్గాన్ని పయనిస్తుందో సులభంగా కనిపెట్టగలరు.

కృత్రిమంగా తయారుచేసిన ఇట్టి రేడియో

భౌతికపదార్థాలను ట్రేసర్ పదార్థాలంటారు. వైద్యంలో ముందుముందివి ముఖ్యమైనపాత్రను వహిస్తాయనడానికి సందేహంలేదు.

వాయువేగాన్నే కాక శబ్దవేగాన్ని మించిన వేగంతో ప్రయాణం చేయడానికి విజ్ఞానులుచేస్తున్న ప్రయత్నాలు విజయవంతంగా సాగుతున్నాయి. ఈ మధ్యనే ఇంగ్లండునుండి మన దేశానికి సుమారు 470 మైళ్ళ వేగంతో ప్రయాణంచేసిన 'కామెట్' విమానం 14 గంటలలో సురక్షితంగా గమ్యస్థానం చేరుకొంది. శబ్దంయొక్క వేగం గంటకు సుమారు 720 మైళ్లు. సుమారు వెయ్యిమైళ్ళ వేగంతో వైమానికులు ఆకాశయానం చేసినట్లు విశ్వసనీయమైన వార్తలు ప్రకటింపబడ్డాయి. అంటే, శబ్దవేగాన్ని మించిన వేగంతో ప్రయాణం సాధ్యమైనట్లు స్పష్టమే.

గంటకు వెయ్యిమైళ్ళవేగం సాధ్యమైనప్పుడు రెండువేలమైళ్ళ వేగం సాధ్యంకాకపోదు. కొన్ని రాకెట్లు విపరీతవేగాలతో ఆకాశంలో దూసికొని పోయినట్లు తెలియవచ్చింది. అయితే, గంటకు రెండు వేలమైళ్ళ వేగమే సాధ్యమైననాడు మన భావాలలో కొన్ని ఏవిధంగా మారుతాయో విచారించవలసి ఉంటుంది.

కాలప్రవాహినిలో ముందుకు సాగిపోవడమేకాని వెనుకకు ప్రయాణం చెయ్యడం దుస్సాధ్యమని, దురూహ్యమని విజ్ఞానులు భావిస్తున్నారు. కాని, దానిని కూడా మానవుడు సాధిస్తాడా అనిపిస్తుంది. ఏమంటే, విమానయానంవల్ల కాలంలో తిరోగమించే అవకాశమున్నట్లు స్ఫురిస్తుంది.

ఈ సమయంలో ఇక్కడ శుక్రవారం రాత్రి సుమారు ఎనిమిదిగంటలయింది. ఇదే సమయమందు లండన్‌లో మధ్యాహ్నం రెండున్నరగంటలౌతుంది. ఏమంటే, మనకు పశ్చిమంగానున్న దేశాలలో ప్రతి డిగ్రీ రేఖాంశ దూరంలోనున్నవి నాలుగు నిమిషాల కాలంలో వెనుకపడతాయి. ఇది భూభ్రమణంవల్ల సంభవిస్తుంది. మనదేశానికి, మనకు పశ్చిమంగానున్న లండన్‌కు రేఖాంశాలలోగల భేదం 81 డిగ్రీలు. అందుచేత లండన్‌లో కాలం మన కాలంకంటె 5½ గంటలు వెనుకనుంటుంది. అందుచేత, అచ్చటి స్థానికకాలం ప్రకారం ఇప్పుడు మధ్యాహ్నం రెండున్నర గంట అవుతుంది. ఈ క్షణమందే బయలుదేరి, గంటకు రెండు వేలమైళ్ళ వేగంతో గమించగల విమానంమీద ప్రయాణంచేసి మూడుగంటలకాలంలో లండన్ చేరుకొన్నామనుకొంటే, లండన్ చేరుకొనేసరికి అచ్చటి స్థానిక కాలప్రమాణానుసారంగా 5½ గంటలవుతుంది. దీని పర్యవసానమేమంటే, 1951 వ సంవత్సరం అక్టోబరు ఇరవైఆరవతేదీ శుక్రవారం రాత్రి ఎనిమిదిగంటలకు ఇండియాలో బయలుదేరి విమానంపై ప్రయాణంచేసిన వారు, అనాటి సాయంకాలం అయిదున్నరగంటలకు లండన్ చేరుకొంటారు. సూర్యాస్తమయమైన తరువాత రెండుగంటలకు బయలుదేరి, అస్తమించిన సూర్యుని వెంటాడి, దాటి, సూర్యునికంటె ముందుగా లండన్ చేరుకొనడమంటే కాలంలో తిరోగమించినట్లే కదూ? ఈ విధంగా, అత్యధికవేగాలతో ప్రయాణంచేయగల అవకాశాలను కల్పిస్తున్న విజ్ఞానం కాలవాహినిలో వెనుకకు ప్రయాణం చేయిస్తుందేమో!

విజ్ఞానానికి బహువిధ ప్రయోజనముందని గ్రహించాలి. ఏ దృష్టితో పరిశోధనను ప్రారంభించినప్పటికీ, విజ్ఞాని సంపాదించిన జ్ఞానాన్ని జనోపయోగానికై వినియోగించడానికే ఎక్కువగా ప్రయత్నిస్తున్నారు. బట్లర్ శాస్త్రజ్ఞుడు చెప్పినట్లు "ప్రకృతిని ఎక్కువగా అర్థంచేసికొంటున్న కొద్దీ దానిని శాసించగల అవకాశాలుకూడా సహజంగా ఎక్కువౌతున్నాయన్నది సత్యమే. కాని, ఈ విశేష జ్ఞానార్జనకు మానవుని పురికొల్పుతున్నది జ్ఞానాన్ని వృద్ధిచేసికొందామన్న సదాశయమేకాని వినియుక్త విజ్ఞానంవల్ల లాభంపొందుదామన్న ఆశమాత్రము కాదు. అజ్ఞానాంధకారాన్ని జ్ఞానరశ్మిచే భేదించాలని, అభివ్యక్తంగానున్న అభావోదధిలో క్రమాన్ని అర్థాన్ని కనిపెట్టాలని ఆదిమ మానవునికి కాంక్ష జనించింది. ఆ కాంక్షయే, నాగరికతయొక్క వివిధ ఆవిర్భావాలైన భాషకు, తత్త్వానికి, వేదాంతానికి, కళకు, వాఙ్మయానికి దారితీసింది" అందుకే, క్రమబద్ధమై నిర్మాణాత్మకమైన విజ్ఞాన పురోగమనమే సర్వదా వాంఛనీయము.

(విజయవాడ ఆలిండియా రేడియో సౌజన్యంతో)

కలగూరగంప

భారతీయ సంస్కృతి

"సమ్" ఉపసర్గగా "డుకృఞ్ కరణే" అను ధాతువునుండి ఉత్పన్నమైన కృదంత రూపము సంస్కృతి "సంస్క్రియతే అనయా ఇతి సంస్కృతిః" దీనిచే సంస్కరింపబడును అని దీనికి అర్థం

నేడు ప్రధాని మొదలు ఫారావాని వరకూ అందరూ సంస్కృతి, సంస్కృతి అని చాల లోలికగా యీ పదమును వాగుతున్నారు కాని దీని యర్థం గ్రహించికాని, దీని పుట్టుపూర్వోత్తరాలు గాని గుర్తించి వాడటన్నవా రెందరో?

భారతీయ సంస్కృతిని సర్వతోముఖంగా అభివృద్ధిని పొందించి జాతికి చైతన్యంగూర్చిన కాలం అతి పురాతనం ఆర్షయుగంనుంచీ భారతీయ సంస్కృతి స్వయంసంపూర్ణమై, జాతికి నైతిక సూతనతా, తేజస్సూ, శాంతీ, సామరస్యం కలిగించి సాంఘిక జీవితానికి మార్గంచూపే ఉంది వాల్మీకి చేతిలో భారతీయసంస్కృతి చైతన్యవంతమైన సుందరమూర్తిని దాల్చి, అయోధ్యలో అంతఃపుర కాంతలతో, దశరథుని నిండుకొలువులో, మంథర కారుకూతలలో, రాజ్యంకోసం లక్ష్మణుడు చదివిన వారసత్వపు పద్యాల్లో స్వేచ్ఛావిహారంచేసి, అరణ్యకుల జీవితంతో చెలిమి సంపాదించి హనుమంతుని చేత పంపాసరస్తీరంలో, ఋష్యమూక సుందర కందరాల్లో తపస్సు చేయించింది దాని ఫలం రాముని ధనుర్విద్యా ప్రదర్శనంలో ప్రతిబింబించి సుగ్రీవునికి కిష్కింధారాజ్య పట్టాభిషేకం చేసింది వాలి నేలకూలినప్పుడు, అతనికి శ్రీరామునకును, తారకును జరిగిన వాదోపవాదాలలో పరిసీమనందింది అదే ఆధారముగా హనుమంతునకు మంత్రిపదవి నిచ్చింది. అప్పటికి భారతీయ సంస్కృతికి సంపూర్ణ యౌవనంతోపాటు సహజమైన సౌందర్యసిద్ధి కలిగింది దాని సారమ్యమే రావణుని అంతఃపురం, పానశాల, అశోకవనం—

నైతికదృష్టిలో రాముని ఆదర్శపురుషునిగా చిత్రించిన ప్రధాన సూత్రసంస్కృతి రాజనీతిజ్ఞత తోడుగా విభీషణ పట్టాభిషేకంలో స్వచ్ఛందంగా ప్రవహించి రావణుడు శరణంటే అయోధ్య ఇస్తానని పిస్తుంది రామునిచేత దానినే వివరించాడు వేమన "చంపదగినయట్టి శత్రువు తనచేతచిక్కెనేని కీడు సేయరాదు, పొసగ మేలుచేసి పొమ్మనుటే చాలు" అని గురువాక్యం వేదవాక్యం, పితృశాసనం దైవశాసనం, సవతులేని సోదరప్రేమ, రాజ్యపరాఙ్ముఖత, శరణాగతసంరక్షణ, భూతదయ, శత్రుసంహారదీక్ష, పతిలోపట్టుదల, లోకకళ్యాణం కోసం తన కష్టసుఖాలు గణింపకపోవటం రాముపాత్ర ద్వారా వాల్మీకి చేతిలో పరకోటి నధిరోహించింది కాకపోతే అది సలక్షణమైన కావ్యమే కాదు అందు భారతీయ సంస్కృతికి స్థానమే లేదు వాల్మీకి లోకదృష్టి కలవాడే కాడు రాముడు విధి తాయత్తుడే కాడు

సారస్వతసృష్టిని బట్టే భారతీయ కవులు పెట్టినదే సంస్కృతి భిక్ష. సంస్కృతి అంటే యేమిటో గ్రహించాలంటే భారతీయ వాఙ్మయాన్ని తత్వదృష్టితో పఠించాలి అంతే గాని ఉపన్యాసాల్లో రామనామం లాగ సంస్కృతిసంస్కృతి అని జపిస్తే ఫలం లేదు

మన కవులు సామాన్య కవితా రచనలో ప్రపంచాన్ని తమ భంగింతారూ చేయలేని మహత్తు చేసి విడిచిపెట్టారు. వాల్మీకి చూపిన సంస్కృతి సాకారంగా ఉపాసించి కాళిదాసు మహాత్ములా గురు

వుతో సమానుడనిపించుకొన్నాడు. ప్రార్థనా రూపంగా రఘువంశం ఆరంభించి జగజ్జననీ జనకులను వాగర్థములతో పోల్చి చెప్పేడు

“వాగర్థా వివ సంపృక్తౌ వాగర్థ ప్రతిపత్తయే
జగతః పితరౌ వందే పార్వతీ పరమేశ్వరౌ” అని

ప్రయోజనం లేని పనిని యెంత సోమరియైనా ఆరంభించడు. సూర్యవంశపు రాజులచరిత్ర తాను రచించ నారంభించి అందుకు కావలసిన పరికరం వాక్కు, అర్థమూ అంటాడు. పరిశుద్ధమైన వాక్కు రచయిత ప్రయోజనమును సాధిస్తూ లక్ష్యమును ప్రజాసమూహానికి సులభంగా అందిస్తుంది. దానికే మనస్సులో ఉంచుకొని తెలుగులో ఆదికవి నన్నయ కావ్యము విశ్వశ్రేయమునకే అనీ, దోషరహితములూ, సంస్కృతియుక్తములూ అయిన వాగర్థాలే కావ్యమనీ “విశ్వశ్రేయః కావ్యం| తదదోషౌ పరిష్కృతౌ చ వాగర్థౌ” అంటాడు. పాత్రల ననుసరించి అవస్థాభేదముతో రసమును పోషించడమే వాక్కుయొక్క పరమార్థం. దీనికే “సా వాగ్ యా రసవృత్తిః” అన్నాడు ప్రథమాచార్యుడు.

ఈ విధంగా పవిత్రమైన వాక్కును ఉపాసించి వశము చేసుకొంటే దానితో అర్థం దానంతట అదే వశమవుతుందని ఆ రెంటికీ యెడబాటు లేదని “వాగర్థావివ సంపృక్తౌ” అన్నాడు కవిసమ్రాట్టు.

ఈ వాగర్థములు సాంఘికంగా ప్రపంచానికి తల్లిదండ్రులని కవికులపతి ఉద్దేశం. వాక్కు ఎంత నిర్మలమైతే ఆ వ్యక్తి ప్రవృత్తి అంత నిర్మలమన్న మాట. వాక్కుబట్టే వ్యక్తికిగల గౌరవాగౌరవాలు. దీనికే తెలుగులో ఒక చిన్న సామెత ఉంది “తల విలువ నోరు చెప్తుంది” అని. వ్యక్తియందున్న గొప్పతనం, కుంటితనం, సభ్యత, అసభ్యత తెలియజేసేది వాక్కు. “ఈయూరు మంచిదేనా?” అని ఒక బాటసారి పొలిమేరలో కనపడిన అమ్మని అడిగితే “నాయనా! నీ నోరు మంచిదైతే!” అని ఆమె జవాబుగా ప్రశ్నించింది. దీని తత్వం పాఠకులు గ్రహిస్తారు.

వాక్కునుగూర్చి తిక్కయజ్వ “పలుకు ప్రల్లదనము” అని చల్లగా వేదంలాగు ఉద్ఘాటించాడు. ఈ మహాకవు లెవరూ వాగర్థావివ సంపృక్తౌ అనకుండా భారతీయసంస్కృతిని తెలిసికొన్నవారూ కారు, తెలిసినవారూ కారు. ప్రతి భారతీయుడూ వాగర్థావివ అనే రఘువంశ ప్రారంభ శ్లోకంలో కాళిదాసు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యంలో ఎంత మహోత్కృష్టధర్మాన్ని బోధించి యెంత ఉత్తమసంస్కృతిని ప్రపంచానికి ప్రకటించేడో తెలిసికోవలసి ఉంది.

స్వాతంత్ర్యంలో వ్యక్తిగతంగా వాక్స్వాతంత్ర్యం ఎంతో ప్రధానం. దానిని స్వేచ్ఛావాహినిగా కాక సాంఘికంగా, సామరస్యంతోను వినియోగించాలని కవిసార్వభౌముని శాసనం. వాక్కు శీలమును కాపాడే మహాశక్తి. బుద్ధిని వికసింపజేసే గురువు. సాంఘికంగా గౌరవం కలిగించేది వాక్కు. జీవితానికి పవిత్రతనిచ్చేది వాక్కు. వాక్కు దైవశక్తి. పరోక్షంగా ఉండి మానవజీవితాన్ని బహుముఖాల పరిశీలిస్తూ, మానావమానాలనూ, గౌరవాగౌరవాలనూ కలిగించడంలో ప్రధానపాత్ర వహించేది వాక్కు. కనుకనే వాక్కునొక దేవతగా భారతీయులు “బ్రాహ్మి” అన్నారు. పరతత్వానికి జేలపాటలు పాడాలన్నా, మేలుకొలుపులు పాడాలన్నా వాక్స్వాతంత్ర్యం కలిగి ఉండాలి. పవిత్రమైన, నిస్సందిగ్ధమైన, పరిష్కృతమైన వాక్శుద్ధి సర్వకార్యాలూ ఫలించే విధానం చూపించి మానవుణ్ణి మానవుడిగా చేస్తుంది. వాగ్రూపమైన సంస్కృతి పాకంతో కాళిదాసమహాకవి ఖండాంతరాల్లో కూడా తన ప్రతిభకు నీరాజనాలందుకొన్నాడు. అతని పరమోపాసనాఫలితమే వాగర్థావివ సంపృక్తౌ.

మన దృష్టిలో ఎంతో తేలికగా కనిపిస్తున్న సుమతిశతకం వాక్కునకెంత ప్రాధాన్యమిచ్చిందో విద్యార్థులకు తెల్లమే. “ఎప్పటికెయ్యది ప్రస్తుతమప్పటికా మాటలాడి అన్యుల మనముల్ నొప్పింపక తానొవ్వక తప్పించుక తిరుగువాడె ధన్యుడు సుమతీ!”

భారతజాతికి ఆధ్యాత్మికదృష్టి పరమావధి. దానికి ఆస్తికత్వం అంగరక్ష. అందుకనే వాక్కును “శబ్దబ్రహ్మమయి” అన్నారు తాత్వికులు. అన్ని మంత్రాలకూ వాక్కు మాతృస్వరూపం. నిరవధికమైన ఆనందబ్రహ్మతత్వమును ప్రతిపాదించే ఓంకారమే ప్రణవము. అదే శబ్దబ్రహ్మమయి అన్నమాట.

ఈ విధంగా వాక్కును విశ్వజనీనమైన సంస్కృతితో ఉపాసించి అందున్న ఫలమును సాధించవలెనంటాడు కవిచక్రవర్తి.

పవిత్రమైన వాక్కును ఆధారంగా తీసికొని ఆరంభించాడు రఘువంశరచన. అందులో కాళిదాసు చూపిన సంస్కృతి ఐహికంగా ఆముష్మికంగా కూడా ప్రకృతిని ప్రబోధించింది. తానెంత సమర్థుడైనా మానవుడు వచోవిధేయుడై ఉండడం అవసరం. వాక్కునకు విధేయుడైయున్నపుడే ప్రపంచానికి తాను బోధకుడు కాగలడు. ఈ వినయవిధేయతల కెంత ప్రాధాన్యమిచ్చాడో మన కవికులపతి పరిశీలించండి.

కాళిదాసుభారతి యెన్ని కోణాలలో వివరించాలంటే అల్పజ్ఞుడనైన నా తరంకాదు. ప్రత్యక్ష సరస్వతియైన కాళిదాసు తన రచనలనుగురించి అందరి పండితుల అభిప్రాయములు తన ప్రయత్నం ఉండదంటాడు. "ప్రాంశులభ్యే ఫలే లోభా దుద్బాహురివ వామనః" ఎంత ప్రయత్నించినా మానవునకు లోభం విచారమునూ, హాస్యమునే సాధించి పెట్టుతుంది గాని కార్యమును కొనసాగించదు. కారణం? తన కలకు తగినపని చేయడానికి పూనుకోవడమే. విమర్శకులు కాళిదాసుచేతకాని బ్రహ్మజ్ఞానం పండితులకే కాదు. తన సమగ్రతకే ప్రతిబింబమైన రఘువంశానికి పునర్జన్మలేనట్లు రచించిన కవిసామ్రాట్టు కాని అతిసంగా సంఘానికి బోధించవలెనే ఆదిపరమార్థం. ఇది యే సంస్కృతి అవుతుందో లోకసోదరులే నిర్ణయిస్తారు.

లోకానికి కావ్యం చమత్కృతితో కాంతవలె యుక్తాయుక్త బోధ కావించాలంటారు ఆలంకారికులు. "కావ్యం—కాంతా సమ్మితతయా ఉపదేశయుజే" అని వారి ఉద్ఘాటన. ఈ విషయాలన్నీ కాళిదాసరచనలో మూర్తీభవించి సాంఘికంగా రాజకీయంగా భారతజాతికి ఉత్తమసంస్కృతిని సాధించి యిచ్చేయి.

శ్రీ యామిజాల పద్మనాభస్వామి

గన్నేరు—పేరంటం

డిసెంబర్ '61 భారతిలో శ్రీకోట సుందర రామశర్మగారు వ్రాసిన వ్యాస శీర్షిక ఇది—ఆ వ్యాసమే దీనికి కూడా మాతృక కావడంవలన ఆ పేరే దీనికి పెట్టి దానితో దీన్ని కలిపి వేస్తున్నాను—రచయిత అందులో పేరంటము, గన్నేరు, చెత్త, ఎంగి అనే నాలుగు పదాలను గ్రహించి, అవి ప్రాకృతభవాలుగా నిరూపించారు. ఈ సంస్కృత ప్రాకృత సమస్య తెలుగుకు కొంతొవిషయంగా అమరిపోయింది. తెలుగు తజ్జన్యముచే వాదన దారిన అది ఉంటే, ద్రావిడ భాషా జన్యమునే వాదన పుట్టి, పెరిగి, పెద్దదై, సర్వత్రా వ్యాపించి, రాణించింది. అయినా ఈనాడూ సంస్కృతి ప్రాకృత సంబంధి తెలుగు అనేవారున్నారు అంటే అది ఆశ్చర్యకరవృత్తాంతంకాదు. ఎవరి ఉద్దేశ్యాలు వారివి. మార్చవలసిన అగత్యమూ, అవసరమూ ఈ విజ్ఞాన ప్రసంగాలలో ఎందుకు?—కాగా విషయ విమర్శనాజిజ్ఞాస, వాదనాసక్తి కాకుండానూ, చిన్నవాళ్ళకు ఉండవలసిన పెద్దకాంక్షేమో! ఈ వాదనలూ విమర్శనలూ, సత్యాలుగా గ్రహించాలని నా ఉద్దేశం కాదు—చేసేదో నా ఊహ. చెప్పాలనుంటే అది పూర్తిగా ఒప్పు అని మీరందరూ అంగీకరించవలెనా? అందరూ ఏకమునులై ప్రవర్తించేరోజు ఈ ప్రపంచంలో రాదు. అట్లా వచ్చినా అది సుఖదమూ కాదు—కాగా ఈనాకు ఏ వాదనలూ, విమర్శనలూ మర్యాదా కొంత కాలక్షేపం కొరకూ, మరికొంత విషయ ప్రదర్శనకూ! సహృదయత కలవాళ్ళకు అంతా మంచిగానే కనపడుతుంది—ఏదో ఔత్సుక్యతలో, సాధారణంగా సంగతులు చేస్తున్న నా కలంలో మెరుగు లేమైనా ఉంటే అవగాహన చేసుకుని ఆశీర్వదించండి! లేకపోతే, ఈ ఉత్సాహాన్ని అపార్థంమాత్రం చేయకోరని అర్థిస్తున్నాను.

నాకుమాత్రం ఈ నాలుగు శబ్దాలనూ దేశ్యాలంటే బాగుంటుందని పిస్తున్నది—ప్రతిపదానికీ మూలాన్వేషణ చెయ్యడం మంచిదే! అది దొరికేవరకూ వెతికి, దొరకకపోతే సారూప్యంకల ఏదో విషయానికి ముడిపెట్టి తృప్తిపడడమూ సహజమే!—కాని వలురిలో ఉన్న ప్రసిద్ధ సిద్ధాంతానికీ, సత్యానికీ, దూరంగా పోయి అతికష్టంమైన కొత్త సిద్ధాంతాలు స్థాపిస్తే అందరూ ఆమోదించ లేరేమో! అదయినా సహజ విద్యానికి సాన్నిహిత్యం కనిపిస్తూ ఉంటే, దానిని చూడక, దాటి నిరాకరించి దూరంగాపోయి శ్రమపడడం అవసరమని అనడం అసహజం కాదు.

పేరంటమనే శబ్దాన్ని మొదట విమర్శించారు వ్యాసకర్త. ఆయన దృక్కులలో, ఇది "పర్యంత" శబ్దభవమైన 'పజ్జంత' నుండి జన్మను పొందినది—'పేరంటము' అనే దాని అర్థాన్ని "వివాహాది శుభ కార్యములు జరుగుటకు ముత్తయిదువులు చుట్టుపట్లనున్న ముత్తయిదువులను రమ్మని పిలుచుట!" అని, ముత్తయిదువులు వచ్చి చేయు తత్సంబంధమైన కార్యమనిన్నీ, నిర్వచించారు—చుట్టుపక్కలనుండి ముత్తైదువులు వస్తున్నారు కాబట్టి ఆ 'చుట్టుపక్క'ల ప్రమాణత గణించి, 'పర్యంతము' నుండి 'పేరంటము' వచ్చినది అనడం ఆయన ఉద్దేశ్యం. ఇట్లా ఇది ప్రాకృతభవం—ఇక దీన్ని నిఘంటువులు పేర్కొన్న దేశ్యమనే సత్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని విమర్శిద్దాము.

పేరంటమునకు 'పేరటము,' అనే రూపం ఉన్నది. దీనిమీదనుంచే వచ్చి పుణ్యస్త్రీకి స్థిరపడిపోయిన "పేరటాలు, పేరంటాలు" అనే రూపాలూ ఉన్నవి!—పేరంటమునగానే, ఒకస్త్రీ, అరచేతులలో తళతళ మెరిసేటంది కుంకుమ ధరించా మన కన్నులకు కట్టినట్లు ఎదురుగా ప్రత్యక్షమవుతుంది

కేవలం "ఇరుగు పొరుగువారు మన యింటికి రావలె," అని ఇచ్చింది, బొట్టు పెట్టకుండా పంపితే, అది 'పేరంటము కాదేమో!—లేదా మగవారిని మగవారు పిలిచే పిలుపుకూడా పేరంటమనిపించుకోదు—కాబట్టి ఈ పదంలో ప్రముఖంగా నిలిచి గర్వపడే వస్తువు 'కుంకుమ'—దానిని కలిగిన భాగ్యవతి పేరంటాలయి పోవడంకూడా దీని ప్రాబల్యాన్ని బట్టే అనిపిస్తుంది—కాగా శర్మగారు చెప్పిన 'పర్యంతి' శబ్దాన్నే మూలంగా అంగీకరించి నట్లయితే, "నిలయ పర్యంతమా, గ్రామ పర్యంతమా?" అనే ప్రశ్న రాక తప్పదు—అదీ కాక ఈ పర్యంతంనుంచి రావలసి వచ్చిన 'పేరంటాలు' పదానికి చుట్టుపక్కల నుంచి వచ్చే ఏ స్త్రీ అయినా అర్హురాలు కాక తప్పదు!—మరి దీనిని ఒప్పుకోవడం ఎట్లా?—

కాగా దీనికి ద్రావిడ భాషలలో మూలం లేదా ఉన్నదా, అనేది ప్రశ్న!—"పేరంటము" అనే పదంకాని, దానికి పోలే మరొక పదంకాని, సరిగ్గా అదే అర్థాన్నిస్తూ తమిళాది ద్రావిడ భాషలలో లేకపోవడం సత్యమే!—అంతమాత్రాన ఒక భాషయొక్క పుట్టుకను సంకేయించ అనుసరించి, ఒకేపదం, అదే అర్థంలో సోదర భాషలన్నిటిలోనూ ఉండాలి అన్న నియమమెక్కడా లేదు!—కొన్ని పదాలు ఒకభాషలో క్రియలుగా వ్యవహృతాలు అవుతూవచ్చి, మరొకభాషలో అసలే కనిపించవు లేదా ఏ అస్పష్ట నామరూపాలుగానో మాటువడి అస్తినాస్తి భావాన్ని చాటుతూ ఉంటవి—దీనికి తార్కాణంగా ద్రావిడధాతువు 'ఉణ్' అనేదాన్ని చూద్దాం దీనికి 'తిను' అని అర్థం అయితే ఈరూపంతో పోలగలరూపం అదే అర్థంతో తెలుగులో లేదు కాని తమిళ కన్నడ, తుళు భాషలలో ఉన్నది—దీనినిబట్టి 'ఉణ్' అనే రూపం తెలుగుకు అసహజము అనే తీర్మానానికి మనం వచ్చేలోపల, దటుక్కున కొన్ని నామరూపాలు మెఱుపు కొట్టినట్టుగా ప్రత్యక్షంకాక తప్పవు వాటిని పైపైన పరిశీలిస్తే ఈ ధాతువునుంచి వచ్చినవనే విషయం చెప్పనటదు దానికి శాస్త్రసూక్ష్మత అవసరం పరిశీలనలో!—ఆ ధాతువునుంచి పుట్టిన రూపాలే "ఉండ్రాళ్లు, ఉగ్గు" మొదలైనవి—ఉణ్—రాళ్ళు—అని విభజించి "తినేవి, గుండ్రనివి" అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చును. అట్లాగే చిన్న పిల్లల తిండి 'ఉగ్గు' ఇదంతా చెప్పడంలో నా ఉద్దేశ్యం, కేవలం అదేరూపం ఇతర భాషలలో లేకపోయినంత మాత్రాన త్వరపడి దాని జన్మను అన్యథాస్థిరం చెయ్యరాదని! పేరంటమనే పదంలేకపోయినా, ఇతర భాషలలో, అర్థంలో ఉన్న మూలాలు మాత్రం ఉన్నవని మనం గమనించవచ్చు

చూడండి, 'పేర్' అనేది తమిళంలో ఉన్న ఉన్న ధాతువు తమిళం ద్రావిడభాష లన్నిటిలో మొదట సాహిత్య స్థితికి వచ్చిన కారణంవల్లా, దానికి సంస్కృతాది ఇతర భాషల సంపర్కం చాలా స్వల్పం అవడంవల్లా మూలద్రావిడ ధాతువులకూ, తమిళంలో ఉన్న ధాతువులకూ మార్పులు చాలా కొద్ది అని మనం గ్రహించవచ్చు—అదీ కాక మూల ద్రావిడ స్వరూపం కేవలం ఊహమీద ఆధారపడి ఉన్నది కాబట్టి తమిళధాతువులనే తీసుకుని మన చర్చను సాగించడం సమంజసమని పిస్తున్నది నాకు

ఇంతకూ ఈ 'పేర్' కు సంబంధించి చాలా రూపాలున్నవి

పేర్—నామము.

పెరియ—పెద్ద

పెరిదు—పెద్దది.

పెరుమై—పెద్దతనము—దీనినిబట్టి పెద్దతనమనీ, 'పేర'నీ పేరుపుట్టి మనుష్యుడనీ అర్థాలున్నవి "ఇరండు పేర్"—అంటే ఇద్దరు మనుష్యులని అర్థం వస్తూఉంటుంది ఈ 'పేర్' అనేది సమాసాల్లో కలిపి వాడడంకూడా కద్దు—ఉదా—పేర్ ఓలక్కమ్—పేరోలగము—అనగా పెద్దసభ అని అర్థం—ఇటువంటి సమాసాలలో వచ్చిన 'పేరు'కు పెద్ద లేక గొప్ప అనే అర్థము రూఢమైపోయింది—దీనివిషయం ఇట్లా ఉంచుదాం

'అటు' అనే మరొక ధాతువును చూస్తే దానికి "కదులు, ఊగు" అనే అర్థాలున్నవి ఆ ధాతువుతో సమానంగా తెలుగులోనికి వచ్చిన రూపం 'ఆడు,' దాని నామం తమిళంలో 'ఆట్టం' అనీ తెలుగులో 'ఆట' అనీ! 'ఆట్టం'లో సరిపోయే 'అటము' అనే రూపం తెలుగులో విడిగా ప్రయోగంలో లేకపోయినా సంయుక్త పదాల్లో కనపడుతూ ఉంటుంది ఉదాహరణకు

త— తె—

కోలాట్టమ్—కోలాటము

పోరాట్టమ్—పోరాటము—అనే రూపాలను చూపించవచ్చు—వీటితో సమానంగా రాదగిన 'పేరాట్టమ్' అనేరూపం తమిళంలో ఏ కారణం వల్లనో కనిపించకపోయినా, అటువంటి రూపం ఏర్పడడంలో అసమంజసత ఏమీ లేదు—కొన్ని భాషలలోనే ఉండి సామ్యరూపాలు మిగిలిన వాటిలో జారిపోవడంకూడా కద్దని చెప్పుకున్నాం—దీన్నిబట్టి, తెలుగులో పై నిర్మాణం ప్రకారం పేరటము, పేరంటము అనే రూపాలు ఏర్పడినవంటే విప్రతిపత్తి ఏమీ లేదు దీని అర్థం ఏమిటి అని చర్చిస్తే "ఒక గుంపు మనుష్యులు ఒక స్థలం

నుండి మరొక స్థలానికి కదిలే కదలిక" అని తెలుస్తుంది. అటువంటి కదలికకు కారణమైన 'పేరంపు' చివరకు 'పేరంటము'గా స్థిరపడి, ఆ పేరంపుకు చిహ్నమైన కుంకుమకు ప్రాముఖ్యం కలిగింది!— దానినుంచే పేరంటాలు అనే పదనిర్మితి కూడా కలిగిందనటంలో అసంభవం లేదు అదీకాక, "పేరంటము" అనే పదం వినిన పడగానే, పచ్చపచ్చగా ఒంటినిండా నగలు పెట్టుకుని, మెడకు గంధపుపూతా, కాళ్ళకి పసుపుపూతా మెరుస్తూ, పట్టుచీరెల పరపర శబ్దాలతో కొంగుల్లో అటూ ఇటూ గునగున తిరిగే ముత్తైదువులను చూస్తే, ఆ 'అట్టం' కున్న అర్థం సరిగ్గా అతుకుతున్నదని పిస్తుంటుంది నా మనస్సుకు—

పోతే, రెండవపదం 'గన్నేరు'—ఇది 'కర్ణికార' శబ్దభవంగా నిరూపించారు వ్యాసకర్త— ఇట్లా నిరూపించేముందు "గోగుపూవు" అనే అర్థాన్ని ఇచ్చే 'కర్ణికార' నుంచి ప్రస్ఫుటభేదమైన 'గన్నేరు' ఎట్లా వస్తుందా అనే అనుమానం ఆయనకూ కలిగింది అది దృష్టిలో పెట్టుకుని ఆయన చాలాసేపు సమర్థించినా, ఆ సమర్థనయొక్క ఉద్దేశ్యం చివరవరకూ సరిగా స్పష్టంకాలేదు— కొండగోగుపూవు పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది 'గన్నేరు'లో రచయిత గ్రహించిన ఒక రకపు గన్నేరూ పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది రంగుకున్న సామ్యంవలన కొండగోగును వ్యవహరించే కర్ణికార పదాన్నుంచి గన్నేరు వచ్చిందని ఆయన ఊహ!— కాని ఇక్కడ నాకు చిన్న అనుమానం— 'గన్నేరు' అనేపేరు ఒక్క పసుపురంగు పువ్వుకే కాదు ఎఱుపురంగు పూవుకూ, తెల్లరంగుపూవుకూ కూడా ఉందే!—మరి వర్ణసామ్యంవలన గన్నేరు అనే పదం 'కర్ణికార' నుంచి ఏర్పడితే వర్ణ విభిన్నత కలిగిన, మిగిలిన పూవులకెట్లా అన్వయిస్తుంది?—

కాగా అసలు ముఖ్యమైన విషయాన్నే మనస్సులో ఉంచుకుని పరిశీలిద్దాం—'గన్నేరు' అనే దానికి 'అరళి' అని తమిళంలోని పేరు సర్పగన్నేరుకు "తెంగరళి" అనే ప్రత్యేకనామం కూడా ఉన్నది అయితే ఈ గన్నేరుకూ అరళికీ ఎట్లా పొసగుతుందా అన్న ఆలోచన మొదట కట్టక తప్పదు— ఇక, శ్రీ శర్మగారు రంగును వివరించి నట్లుగా కాక పువ్వుయొక్క ఆకారాన్ని చర్చిస్తాను— ఈ జాతి పూవు అంతా, రంగులో భేదాన్ని పాటించకుండా, ఆకారంలో ఒక 'గిన్నె' వలె ఉంటుంది—ఈ గిన్నెకు ద్రావిడ ధాతురూపం, కిణ్ణి—తెలుగులో అదే గిన్నె— కన్నడంలో 'గిణ్ణల్' అనీ, మళయాళంలో కిణ్ణం, అనీ గోచరిస్తవి పూవు యొక్క ఆకారాన్ని మనస్సులో ఉంచుకుని, వర్ణనాత్మకంగా నామవాచకాలను ఏర్పరచుకునే పద్ధతి భాషలలో ఉన్నది గనుక, 'కిణ్ణరళి' లేదా 'గిణ్ణరళి' అనే రూపాల ఏర్పాటు జరిగి ఉండవచ్చు—ఇట్లా ఆకారాన్ని పేరులో తెలియజేసే పూవులు మనకు చాలా ఉన్నవి ముద్దబంతి, ఒంటిరెక్కబంతి—కొరబ్బంతి—తుర బంతి మొదలైన 'బంతి' జాతిలోని భేదాలు—గ్రామఫోను పూవులు— కాగితపు పూవులు— ఇత్యాది వేర్వేరు జాతి పూవుల పేర్లూ ఇటువంటివే! ఇదే విధంగా నిర్మితమైన "కిణ్ణరళి" లో నుండి 'గన్నేరు' అనే పదం ఉద్భవితమైనదంటే అందులో విప్రతిపత్తి లేదు —గిన్నెవంటి ఆకారం ఈ జాతికి చెందిన అన్ని రంగుల పూవులకూ ఉన్నది ఆ జాతి పూవు పేరు అరళి కాగా గన్నేరు అనే పేరు సాధారణ నామమై రంగు భేదాలను బట్టి, పచ్చగన్నేరనీ, తెల్లగన్నేరనీ, ఎఱ్ఱగన్నేరనీ, రంగును బట్టిన విభాగాలను ఏర్పరించుకున్నది!—ఇట్లా వచ్చిన జనన వృత్తాంతం ఈ పదానిది!—

ఇక, మూడవ పదం, ఎండ—'ఆతపము' అనే సూర్యకాంతికి తెలుగు పదమిది శ్రీ శర్మగారి అంచనా ప్రకారం దీనికి మూలం 'ప్రచండ' అనే సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గ విరహితమైన 'చండ' అని విదితం—'ప్రచండ' ప్రాకృతంలో 'పయండ' గా మారి ఉపసర్గ జారి ఆ 'యండ' 'ఎండ'గా మారిందంటారు ఆయన

ఇంత డొంక తిరుగుడుగా చెప్పడం కంటే సంస్కృతపు 'చండ' 'ఎండ'గా మారింది అనకూడదా అని ప్రశ్నిస్తే, "కూడదు" అనే సమాధానం మనకే స్ఫురిస్తుంది పదంలో తొలి అక్షరం మీద ఊనిక ఉంటుంది అట్టి ఊనిక గల అక్షరం లోని హల్లుకు గాని, అచ్చుకుగాని సాధారణంగా మార్పు అంటూ కలుగదు కాబట్టి 'చ' లోని చ కారం జారి పోవడం గాని, మిగిలిన 'అ' 'య' గా మారడం గాని అసంభవమని రచయితకు కూడా తెలుసు అందుకనే తన ఊహకు అనుకూలంగా ఆయన మొదట 'ప్ర' అనే ఉపసర్గను చేర్చుకోవలసి, తరువాత అవసరం తీర్చి దాన్ని జార్చుకోవలసివచ్చింది— అట్లా 'ప్రచండ', 'పయండ'గా మారుతుంది మారిన తరువాత అక్కడి 'ప' ఉపసర్గ అనే దృష్టి ఉండడం అసంభవం —అదొక ఏకపదంగా ఆ భాషలో అమరి పోతుంది అటువంటప్పుడు, 'ప' అనే వర్ణాన్ని కేవలం సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గను దృష్టిలో పెట్టుకుని విడదీయడం ఎట్లా అనే ప్రశ్నకు అవకాశ మున్నది కాగా, 'పయండ' అనేది మరీ పరిభ్రష్టమై తెలుగులోనికి ప్రాకృత భవంగా రావలసివస్తే

'వెండ' అనో 'పండ' అనో రాశారేనేగాని, పై విధంగా రాదేమో అని నా అనుమానం!—

ఇక ద్రావిడ జన్యమేనని తీర్మానించ బూను కుంటే, తద్ధాతువులు, వెళ్, వెణ్ అనే రెంటిని గ్రహించవలసి ఉంటుంది! మొదట ఈ ధాతువుల నుంచి వచ్చిన రూపాలను చూద్దాం

వెణ్ణిరమ్ (వెణ్ + నిరమ్)—తెల్లరంగు

వెళ్ళై — తెలుపు.

వెణ్ణిల (వెణ్ + నిల)—వెన్నెల

వెళ్ళి — వెండి.

వెళి — వెలుపల

వెళ్ళై — తెల్లదనమూ—ఈ పదాలు నిరూపించే ప్రతి వస్తువుకూ తెల్లదనమో, ప్రకాశమో ఉండనే ఉన్నది అసలు వెళ్, వెణ్ అనేవి రెండూ ప్రకాశించు అనే అర్థాన్నిచ్చే ధాతువులు— ఈ 'ఎండకు తమిళంలో '-యిల్' అనేపదం ఉన్నది-- మరి యీ ధాతువులకూ 'ఎండ'కూ ఉన్న సంబంధ మేమిటి అనేది చర్చ—ధాతువులు ఉన్నవి ఉన్నట్లు గానే నామ వాచకాలుగా ప్రసరించగు—ఉదాహరణకు, "పలుకు",—"ఉలుకు", ఇత్యాదులు— ఇటువంటి ఉదాహరణాలను కేవలం ద్రావిడ ధాతువులను తీసుకుని కూడా చూపించవచ్చును—కాని చాలా వరకు ధాతువులు నామ రూపాలుగా మారాలంటే కొన్ని ప్రత్యయాలు కలవటం అవసరం ఇవే కృత్ప్రత్యయాలని వ్యాకరణంలో వ్యవహృతాలు— క, గ, చ, త, ద, ఉ, ంద మొదలైనవి కొన్ని యీ వాచకాలతో చేరినవి—'ఎండ'లో ప్రకాశత,— సరిగా చెప్పాలనంటే,—తీక్ష్ణత (Brightness) ఉన్నది 'వెళ్' అనే ధాతువుకున్న అర్థమదే వెళ్ళి అనే తమిళ రూపాన్ని తీసుకుందాం—అది తెల్లని దైనటువంటి లోహాన్ని చెప్తుంది-అదే తెలుగులో 'వెండి' గా మారింది—అట్లాగే త వెళ్ళై, మ వెళ్ళి అనే 'ప్రకాశా'ర్థాన్నిచ్చే ధాతువులు—'వెండ'గా మారి ఉండటంలో విప్రతిపత్తిలేదు—లేదా 'వెమ్' అనే ధాతువు కూడా ఒకటి ఉన్నది—దానికి 'వేడి' అనే అర్థం ఉన్నది దీనికి కృత్ప్రత్యయం 'డ' చేరి వెండ అయినదన్నా అనవచ్చును—అదీ కాక, పైన చెప్పిన ప్రకాశతను వెలువరించే వస్తువులన్నీ ఆ వెళ్ ధాతువుకు సంబంధిగా ఎట్లా ఉన్నవో, అట్లాగే, వేడి, వెలుపల, వెచ్చన, వెట్ట మొదలైనవన్నీ ఒకే ధాతువునుండి వచ్చినవి అనడం సమంజసంగా కని పిస్తుంది—ఇట్లా ఏర్పడిన 'వెండ' ఎండగా మార వచ్చు తెలుగు మాటల మొదట యకారమూ, వు వూ వోలా వినపడనివ్వకుండా చేస్తూ ఆ అలవాటు పోవ్వ నసే, ఈ పొల్లులను అచ్చులుగా మార్చుకుని వ్యవహరించడం సహజమై పోయింది. ఈ మార్పుకున్న ప్రాబల్యం జానపదుల వ్యవహారంలో బాగా కనబడు తుంది— 'వెలుగు' ను 'ఎలుగు' అనీ, 'వెన్నను' 'ఎన్న' అనీ, 'వెచ్చగా'ను 'ఎచ్చగా' అనీ ఇత్యాది రూపాలు మనం వింటూనే ఉంటాము నాగరకత తెలిసిన జనులకీ మార్పులు నవ్వు పుట్టించవచ్చు కాని వాళ్ళకూ తెలియని 'ఎండ' వంటి పదాలు అంతగా మారి దాగుడు మూతలాడుతూ ఉన్నవని నా ఊహ— ఇది దీని వృత్తాంతము

ఇక మిగిలినది 'చెత్త'— ఇది 'త్యక్త' శబ్దభవ మని రచయిత అభిప్రాయం, 'చెత్త' అనేది తెలు గులో ఎట్లా ఉన్నదో, 'చెత్తై' అని తమిళంలో కూడా అట్లానే ఉన్నది 'చెట్ట' మళయాళంలోనూ, 'చెత్తె' అని కన్నడంలోనూ దీనికి సమాన రూపా లున్నవి నిజానికి ఇది త్యక్త శబ్దభవమే అయితే సంస్కృతి ప్రాబల్యం లేని తమిళంలో కూడా దాంతెం విచిత్రం—ఎట్లాగో వచ్చినది అని చెప్పు కుంటే అన్నిటిలోనూ 'చెత్త' అనే తద్భవరూపమే కనపడి ఉండవలెనె!—ద్రావిడ భాషలకు సహజమైన సూక్ష్మ విభేదాలతో ఈ రూపం అన్నిటా కన పడుతూ ఉన్నదంటే దీన్ని తద్భవమనడానికి నా మనస్సు సంకోచిస్తున్నది—ఒక పదం తత్సమం కానీ, తద్భవం కానీ, ఒక భాషలో జొరబడిన తరు వాత, ఆ భాషా సాంప్రదాయములనే అలవరచు కుంటుంది గదా, అటువంటప్పుడు 'త్యక్త' 'చెత్తై' గా 'చెత్త' గా, 'చెత్తె' గా మారిందంటే ఆ సందర్భ మేమిటి అని ప్రశ్న రావచ్చును—ఇదీ ఆలోచించ వలసిన విషయమే!—అయితే ఈ పదానికి దగ్గరగా ఉన్న ధాతురూపమేమీ ద్రావిడములో కల్పించబడదా అని పరిశీలించవలె!

'కడు' 'కెడు' అనే ధాతువులకు చెడిన, పనికి మాలిన అనే అర్థాలున్నవి వీని మూలంగా వచ్చిన తెలుగు రూపాలు, చెడు, చెడ్డ ఇత్యాదులు తమిళం లోని 'కెట్టు' అనే నామ రూపానికి తెలుగులోని సరి యైన రూపం "చెట్టు" అని—భాషా నియామకాల ననుసరించి "క, చ" లు రెండూ పరస్పర వినిమయం చెందే వర్ణాలు ఒక భాషలో 'క' వర్ణయుత రూపం మరొక భాషలో 'చ'కార యుతంగా మారుతుంది.

చెయ్ — కెయ్

చిలుక — కిళి

చెట్టు — గిడ

కెట్ట — చెట్ట ఇత్యాదులు

ఈ 'చెట్టా'కు 'చెడుగు' అనే అర్థం ఉన్నది కాగా దీనికి మూలమైన 'కట్టా'కు, పనికి మాలినది, చెడినది, అనే అర్థాలు రెండూ ఉన్నవి—"ఏది చెడ్డదో అది పనికి మాలినది" అనే వ్యాఖ్యానాన్ని చెప్పుకుంటే, చెట్టకు, 'పనికిమాలిన' అనే అర్థాన్ని కూడా సరిపెట్టవచ్చు—చెట్ట, చెత్తగా మారుతుంది అనుకున్నా, లేదా 'కట్ట' నుంచే 'చెత్త' ఏర్పడినదన్నా ఇందులో అసమంజసత ఏదీ ఉన్నదనిపించదు!—ఈ విధంగా ఇదీ ద్రావిడ భాషాజన్యమే అని నా ఊహ.

ఇట్లా నాలుగు పదాలను చర్చించాం. ఇక ఆ చర్చలోని యుక్తాయుక్తాలను పరిశీలించి నిలకడైన ప్రాజ్ఞుల నిర్ణయానికే వదలి వేస్తున్నాను ఇదంతా కేవలం నా ఊహా మాత్రం!—ఇట్లా వ్రాయడం పెద్దల ఉద్దేశ్యాలను ఖండించాలనే ఊహతో కాక, మనస్సులో ఉన్న సందేహాలను అందరికీ చెప్పవలెననే జిజ్ఞాసతో—దీనిని సహృదయతతో మన్నిస్తారనీ, అన్యథా భావించరనీ ఆశిస్తున్నాను.

శ్రీమతి నాయని కృష్ణకుమారి

గ్రంథవిమర్శనము

మహిష శతకము

[పద్యకావ్యము]

కావ్యతీర్థ, కవితావతంస, శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి సాహితీసమితి. తెనాలి, వెల ఒక రూపాయి.

సంస్కృత వాఙ్మయంలో అవహేళన (satire) కావ్యాలు చాలా తక్కువ ఒక్క తెలుగు వాఙ్మయంలో కొన్ని అవహేళన శతకాలు కనిపిస్తున్నాయి జగన్నాథపండితరాయలు రచించిన అన్యాపదేశశతకము మొదలైన వి జాతిలో చేరతాయి ఇవన్నీ వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టవచ్చును అటు ఆంగ్ల వాఙ్మయంతో పోల్చిచూచినా, ఇటు తెలుగు వాఙ్మయంతో పోల్చిచూచినా సంస్కృత సారస్వతావహేళనలో అంత తీవ్రతగాని, బాహుళ్యంగాని కనిపించదు కుట్టికవి రచించిన ఒక్క మహిష శతకమే ఈ లోటు చాలావరకు భర్తీ చేస్తుంది

ఇతను తంజావూరు ప్రభువు ప్రతాపసింహుని (1732—1769) సమకాలికుడు బహుశః ప్రభువు అజ్ఞతవల్లనో, ఆ స్థానంలో చేరుకున్న అల్పజ్ఞుల సూదుపురాణీలవల్లనో ఈ కవి కవితాగోష్ఠికి, శాస్త్రవ్యాసంగానికి నీళ్లు వదులుకొని కేవలం హాలం చేపట్టవలసినవాడైనాడు అయితే సహజకవిఅయిన ఇతని ఆగ్రహానికి ఊరడింపు కలగలేదు—దాని ఫలితమే ఈ మహిషశతకము ఈ శతకం కర్తాకర్తగా ఉన్న ప్రతాపసింహునికి చిట్టచివరికి పశ్చాత్తాపం కలిగించిందని మహిషశతక వ్యాఖ్యాత ఒకడు వ్రాస్తున్నాడు కాని ఇది చరిత్ర పరిశోధకుల నగవుకు వదిలిపెట్టవలసిన విషయం

చివరికి కవి నాయనివాళ్ళు ఖర్చుపెట్టి కొన్న దున్నలను కొని వ్యవసాయం చేస్తూ 'మహిషప్రభువు' నుద్దేశించి వ్యాజస్తుతి పూర్వకంగా సుమారు నూరు శార్దూల విక్రీడితాలు వ్రాశాడు. వీటితో కవి—తన ధాన్యం అపహరించుకుపోయిన ప్రతాపుని మంత్రులు మొదలుకొని రాజాస్థానంలో తిష్ఠవేసుకుని కూర్చున్న ప్రభువుదాకా—అందరినీ గట్టిదెబ్బలు కొట్టాడు. ఈ సందర్భంలో కవి తన ప్రభువును నిశితంగా అధిక్షేపించిన అనువాద పద్యం ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను

"కాలం దున్నియు దున్ని,
    చేలను శ్లాంతిం సుదంగాశేల? దు
కాలం బిప్పటి సత్యకోటి
    గొలుసంగా తెప్ప గొల్వంపుమా!
పాలిం దెల్వియ చేటలేదని
    వగర్వంబోవు నీకంటెనుం
గూళల్ వేరు లులాయ!
    గీష్పతిస్పృతిం గొందీవ యువ్వారిలో కా!"

అయితే మూల శ్లోకంలోని "త్వత్తో మూర్ఖతమా ఇతో, భవని హి త్వం తేషు నాద్ప్రతి" అన్న పాదం అనువాదం తిన్నగా రాలేదు మూలంలో "నీకంటె వేరు మూర్ఖతములు" అనే అర్థం వస్తుంది దీనికి అనువాదకులు "నీకంటెం గూళలు వేరు" అని వ్రాశారు కూళ అనే పదానికి మూర్ఖుడు అనే అర్థం లేదు పైగా ఈ పదంవల్ల కుత్సితులు, దుర్మార్గులు అనే అర్థం స్ఫురిస్తున్నది ఇందుచేత, ఈ పాదంలో మూలార్థం బాగా కుంటుపడిపోయింది

ఈ క్రింది శ్లోకంలో మూలంలో ప్రశ్నార్థకంగా ఉన్న వాక్యం అనువాదంలో కేవలం ఒక విషయం చెప్పే వాక్యంగా మార్చివేశారు దీనివల్ల మూలంలో వచ్చిన తీవ్రత బాగా తగ్గిపోయింది ఈ మూలము, అనువాదము ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను

"భూపో భూపతితి కింవ్యమగతా
    జాతిర్ఘటత్వాదివత్
భూమాశక్తి యదీవ రక్షతి జనాన్
    రాజా స ఏవ స్వయమ్
కిం నూ మీపతయః కరావ ఇమే
    క్రూరాః కిరాతా ఇవ,
ప్రాయః పార్వణనీవ కాసరపతే!
    రాజా త్వమేవాసి నః"

ఈ శ్లోకానికి వీరి అనువాదం ఇది

"భువిలో రాజపదంబు జాతిపరమై
    పొల్పార ఘటత్వాది జా
తి వలెన్, ఎల్ల జనావనక్షముడె ప్రఖ్యా
    రాజనంగా; కరా
దపులుం క్రూరులునై కిరాతులవలెన్
    దూపొందిరి రాజు, లో
మహిష, నన్ పార్వణనీవ! కాసరవరా!
    మా రాజువే సుమా!"

ఘటత్వాదిజాతివలె భూపపదానికి జాతి అనుగతమై వస్తుందా?" అని ప్రశ్నార్థకంగా రచించిన

మొదటి పాదానికి "భువిలో రాజపదంబు జాతిపరమై పాల్యం ఘటశ్యాది జాతివశేన్" అనే అనువాదం సరికాదు.

అయితే ఇల్లాంటి దోసగుల అనువాదంలో ఎక్కడో సకృత్తుగా గాని కనబడవు తెలుగు యతిప్రాసలవంటివి సంస్కృతంలో లేనే లేవు యూలల్లో కాలు తెలుగులోకి దించేటప్పుడే యతి ప్రాసల నిగింపులు జాగ్రత్తగా చూసుకోవాలి నరసింహశాస్త్రిగారి అనువాదం ఇవ్వన్నీ గడిచి, గట్టిపాకంలో పడింది ఈ క్రింది పద్యాలు కేవి ధారాళరచన కుదాహరణగా తీసుకోవచ్చును

"తనువున్ దుష్టునియల్ పొనర్చుకొని,
తన్వర్ణంపాదితంబైన యా
ధనమున్ ధాన్యము దోచివేయగ
సుచేదారుల్ కతంబేమొ, నా
మన గూహించినదానినిన్ వినుము,
ప్రేమగా బల్మినిం దాల్మినిం
దనయుల్ తండ్రిధనంబు గొందురుగదా!
ధాత్రిన్ లంకాయాధిపా!
"జనిపోయుంచినవో కీర్తి పేర దభ్రమౌం
జేసుంత కోశంబు నే
యవు, నీ వల్ల యశస్థలం దలమి నే
కాకారముం బూని యుం
దువు, దుర్వంచకు లశ్యవస్థ విషయుల్
దుష్టుల్ నృపుల్ చా, లిపీ!
భువి ద్వద్ధాభులమై గడింతుము
ముదంబుం గాపరాధీశ్వరా!"

మహిమ శతకము ఆంధ్రకవితాభిమాను లందరు తప్పక పఠింపవలసిన అనువాదకావ్యము

కావడికుండలు

[కథల సంపుటి]

బలివాడ కాంతరావు ప్రచురణ— తెలుగు నాడు ప్రచురణలు 11, 97, మెయిన్ రోడ్డు విశాఖపట్నం వెల ఒకరూపాయి ఈ సంపుటిలో 'కావడికుండలు' 'అర్ధరా గాలిలో భిన్నహృదయాలు' అనే రెండు పెద్దకథ లున్నాయి.

సుందరం అనే యువకుడు ఒక డాక్టరు ఇంట్లో ఉంటూ ఆయన ఆసరాతో చదువుసంధ్యలు సాగిస్తూ ఉంటాడు ఈ డాక్టరు చిన్నప్పటినించీ బాగా కష్టపడి పైకి వచ్చినవ్యక్తి, ఈయన కుమార్తెల్లో కాంత అనే అమ్మాయి ఇతన్ని ప్రేమిస్తుంది. కాంత తల్లికి అంతగా ఇష్టం లేకపోయినా చివరికి సుందరానికీ, కాంతకు వివాహం జరుగుతుంది. సంగ్రహంగా ఇదే 'కావడికుండల'లో కథ

ఈ కథకులు సామాన్యంగా విశాఖపట్టణ ప్రాంతంలో ఉన్న కొన్ని మధ్యతరగతి కుటుంబాలను తీసుకుని వాటిచుట్టూ కథలల్లుతూంటారు కావడానికి 'కావడికుండల'లో ప్రేమే కథావస్తువు ఈ రోజుల్లో ఈ 'ప్రేమకథలు' వందలకొద్దీ వచ్చి పడుతున్నాయి వీటిలో ప్రేమస్వభావ వివేచనగల మంచి కథలు వేళ్ళతో లెక్కపెట్టవచ్చును బలివాడ కాంతారావుగారి లాంటి ఉత్తమకథకులు వ్రాసే యువక కథకుల్లో ముఖ్యులు

ఈ పెద్దకథలో అల్లిక విశిష్టమైనది అంతగా చెప్పతగినదేమీ లేదు గాని, వ్యక్తుల స్వభావపరిశీలన మాత్రం చాలా సూక్ష్మంగా నడిచింది సామాన్యంగా ఈయన కథలలో ఈ దృష్టి ఎక్కువ ఇందులో కాంత మొట్టమొదట సుందరం అంటే అంతగా ఇష్టంలేనిదానిగా కనబడుతుంది కాని కథ చివరికి వచ్చేసరికి మాత్రం ఇది ఆమెలో లోపలి రూపం కాదని తేలిపోతుంది ఇలాంటి వ్యంగ్యస్వభావాన్వితలనలో ఈయన బాగా జాగ్రత్త వహిస్తారు.

అయితే ఇంచుమించుగా ఇలాంటి కథే తీసుకుని వీరు ఇటీవల 'బూచి' అనే పెద్దకథ భారతిలో ప్రచురించారు ఈ రెంటిటిలో ముఖ్యసమస్య ఒక్కటే 'బూచి'తో పోల్చినప్పుడిది రంగుమాసిన బొమ్మలా కనబడుతుంది ఇలా ఒకే ఇతివృత్తం రెండు కథలలో నడుపుతుంటూ రావడంవల్ల ప్రస్తుత కథ బాగా దెబ్బతిన్నది

ఈ సంపుటిలోని రెండో కథ ఆకారంలో చిన్నదయినా మొదటిదానికంటె బాగా పాకంలో పడింది. ఇందులో కృష్ణయ్య లేమివల్ల నానా ఇబ్బందులు పడుతూ సంసారం ఈదలేక చివరికి సన్యాసం పుచ్చుకుంటాడు కాని అతని భార్య గుండెనిబ్బరంతో కష్టాలన్నీ దాటుకుంటూ సంసారయాత్ర సాగిస్తూంటుంది సన్యాసంమీద విరక్తిపుట్టిన కృష్ణయ్య చివరికి మళ్ళీ సంసారంలో ప్రవేశిస్తాడు ఇదే ఇందులో కథ. అల్లిక మొదటిదానికంటె బాగా నడిచింది. కథావ్యక్తులను కళ్ళకుకట్టినట్టు చూపించడం కోసం ఈయన చాలా జాగ్రత్త తీసుకుంటారు. ఈ కథలో వీరి పాత్రలు మరింత సజీవంగా కదులుతూంటాయి వారి సంభాషణలు, ఛలోక్తులు చదువుతూంటే మనం తెలుగుదేశంలో తిరుగుతూ ఆయా వ్యక్తులతో మాట్లాడుతున్నట్టే ఉంటుంది.

ఈయన చిన్నతరంవారిలో బాగా ముందుకు వస్తున్న కథకులు. కథకుని కుండవలసిన ఉత్తమగుణాలెన్నో ఈయన దగ్గర కనబడతాయి.

అయితే వ్యావహారిక రచనలో ఈయన అంతగా జాగ్రత్త తీసుకుంటున్నట్లు కనబడదు. ఉదాహరణకు "కావడికుండలలో" 48వ పేజీలో "ఏమైందంటి" అనే మాట తీసుకుందాము. మిగిలిన వ్యావహారిక సంభాషణలకీ ఈ మాటకీ పొత్తుకుదరక బాగా ఎబ్బెట్టుగా వినిపిస్తుంది. ఇల్లాంటి చిన్న చిన్న దోషములు జారనీయకుండా ఇకనించైనా వీరు జాగ్రత్తపడగలరని ఆశిస్తున్నాము.

పాలతరగలు

[కథాసంపుటి]

కోట శ్రీరాములు. ప్రకాశకులు: ప్రకృతి కార్యాలయం ట్రస్టు, విజయవాడ. వెల రెండు రూపాయలు.

ఇందులో పదమూడు కథలున్నాయి. వీటి అన్నింటిలోను వరకట్నాలు, భార్యాభర్తల కలహాలు, కోడంటికాలు, అల్లుళ్ళ అలకలు మొదలైన సాంప్రదాయిక సంఘవ్యవహారాలన్నీ కథావస్తువులుగా వస్తాయి. అనగనగా ఒకరాజు, ఆరాజుకేడుగురు కొడుకులు అన్నట్టుగా ఈ కథలన్నీ సాఫీగా నడిచిపోతూంటాయి. అయితే అనగనగా అని మొదలుపెట్టిన కథ చివరికి వచ్చేసరికి చాలా చమత్కారంగా ఆఖరవుతుంది. అయితే ఈ కథల్లో చివర ఇల్లాంటి చమత్కారాలేవీ కనబడవు. కథలన్నీ ఒక పత్రికావిలేకరి జరిగిన సంగతులు వరసగా వ్రాసుకుపోతూన్నట్లుగా హుషారుగా నడుస్తాయి. ఇందులో కొన్ని కథలు మరీ ప్రకృతి వైద్యం పన్యాసంలాగ పాఠకులకు ఆరోగ్యకరంగా ఉంటే ఉండవచ్చును గాని అంత రుచిగామాత్రం ఉండవు.

ఈ కథలన్నిటిలోను 'కమ్మని కలపు' అనే చివరి కథే కొంత సంతృప్తికరంగా ఉంది.

మొత్తంమీద ఈ కథలన్నిటిలోను కథ చెప్పడంలో పెద్దలోపాలు కనిపిస్తున్నాయి. కథకులీ విషయంలో ఇంకా బాగా జాగ్రత్తపడాలి.

జీవనగమన ప్రసూనము

[కవిత]

చదలవాడ పిచ్చయ్య. కావ్యసాహిత్య పరిషత్తు, గుంటూరు. కాపీలకు: సెంట్రల్ బుక్ షాపు, మెయిన్ రోడ్, విజయవాడ 1. వెల ఒక రూపాయి.

ఈ రచయిత మొదట కొంతకాలం సాంప్రదాయికమైన హైందవ ధర్మసూత్రాల నమ్మకం కుదుర్చుకొని ఆచరణలోకూడా పాటుపడ్డారు. ఆనంతరం అవి విడిచిపెట్టి పూర్తిగా మార్క్సిస్టుగా మారిపోయారు. కొంతకాలం ఆ మార్క్సిస్టు సంఘా గంద్రగోళంలో కిందామీదా పడి, ఉక్కిరిబిక్కిరై, దానిమీద తిరుగుబాటుచేసి మళ్ళీ మొదటికివచ్చి ఈ "జీవనగమన ప్రసూన" రచన నుపక్రమించారు. హైందవ ధార్మికదృక్పథానికీ, మార్క్సిస్టు దృక్పథానికీ ఉత్తరదక్షిణ ధ్రువాలకున్నంత తేడా ఉంది. చాలావరకు సాంఘిక విషయాలలో ఈ దృక్పథాల లక్ష్యాలు ఒకటేకావచ్చును. కాని ఈ లక్ష్యసాధన కోసం చేసే ఆచరణలోనే పెద్ద తగాదా వస్తుంది. ఈ దృక్పథాల యోగ్యతా యోగ్యతల విషయంలో ఇంకా—ఈవేళదాకా—తీవ్రంగా వాదోపవాదాలు సాగుతూనే ఉన్నాయి. చదల పిచ్చయ్యగారీ గ్రంథానికి వ్రాసిన నాంది చదివితే ఆయనలో జరిగిన పరివర్తన—సూచనలు కనిపిస్తాయి. కొందరికి కొన్ని విషయాలలో కొన్ని ఇష్టానిష్టా లేర్పడతాయి. ఆ ఇష్టానిష్టాలు సర్వథా ఆచరింపదగినవే అని నిరూపించడానికి తరచా మనుష్యులు తమతమ మేధాసంపత్తి నముపరించి కొన్ని కొన్ని సిద్ధాంతగోపురాలు కట్టుకుంటారు. చాలామంది జీవితాంతం వరకు అలాంటి గోపురాలలోనే హాయిగా కాలక్షేపం చేస్తుంటారు. ఆ గోపురాలు కూలినపుడు కొందరు మళ్ళీ కొత్తకట్టడాలు ప్రారంభిస్తారు. పిచ్చయ్యగారీ రెండోవర్గానికి చెందిన వ్యక్తిలా కనిపిస్తారు.

ఇక వీరి కవితవిషయం. దీనిలో గీతపద్యాల్లాంటి రచనలు మొదలుకొని అనేకమైన మాత్రాచ్ఛందస్సులు దొర్లుతూంటాయి. అలాగే "రాగ అనురాగ" లాంటి వ్యాకరణ విరుద్ధసంధులు, ప్రయోగాలు అక్కడక్కడ దొర్లుతుంటాయి.

ఈయన రచనలో తపన, నిజాయితీ కనిపిస్తాయిగాని, ఈ రెండూ కవిత్వంగా మారిన ఘట్టాలు చాలాస్వల్పం. అసలు పిచ్చయ్యగారిలో ఉన్న కవితాశక్తి చాలా స్వల్పం. మొత్తం 32 పుటల రచనలోను కవిత్వస్థాయికివచ్చిన పంక్తుల సంఖ్య ఇరవైముప్పై కన్న ఎక్కువ ఉండదు. 'జ్ఞాన జిజ్ఞాస'తో తను 'ఆదర్శమయిని' అన్వేషించడంలో రచయిత పడిన తపనే ఈ కావ్యవస్తువని పాఠకులకు స్ఫురిస్తుంది. కాని ఈ వ్యంగ్యం మొట్టమొదట కొంచెం క్లిష్టంగా కనబడి, తరవాత తరవాత స్పష్టపడుతుంది.

ఈ క్రింద ఉదాహరించిన ఒకటి రెండు ఘట్టాలనుబట్టి వీరి రచనాస్వభావం గ్రహించవచ్చును.

"ఈ నిశీథి తెలియరాని విధాన ఎవరికోరకు?
[illegible]కు? గాలించి తిరిగితాను
ఆ[illegible]
వెదకి వెదకి వేసారి విసిగితాను[illegible]

ఆగ్రహావేశపరవశనై అలసినాను
పొంగినాను కంపితమతినయి పోయినాను
విడిచినాను చేతి నిట్టూర్పులు విడిచినాను
కంట తడియూరగా ఏడ్చి వేగినాను
గొంతు విడరాని వేగాన గోడు పెట్టి
ఎన్ని నోములు నోచిన దీక్షలమొక్క
ఆగిఆగి విచారించి వీక్షించి అర్థమునక
అరయగా నేను జ్ఞాన జిజ్ఞాసినయితి"

ఈ రచన చివరిభాగంలో ఈ చివరి పంక్తులు కూడా పరిశీలింపదగినవి.

"కన్నవన్నీ కలసి
విన్నవన్నీ తెలసి
జ్ఞాన జిజ్ఞాసలో
కలసి వసిపోయగా
కరుణామయమనసా రాయెనా
కరగి కడలై పోయెనా."

రచయిత తాను చెప్పదలచుకున్నదంతా పై నాలుగు పంక్తులలోను స్పష్టంగా స్ఫురిస్తున్నది

ఈ కావ్యానికి తెలికిచర్ల వెంకటరత్నం, శ్రీవాత్స వెంకటేశ్వరరావు, పి. వి. రాజమన్నారు, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ మొదలైన ప్రముఖులంతా పీఠికలు వ్రాశారు. వీరిలో చాలామంది ప్రశంసించినంత గొప్పదనం దీనిలో కనబడదు అయితే కొంత మొహమాట పడి ఈవిధంగా వ్రాసిఉంటారని తోస్తుంది ఇలా మొహమాటపడడం ఈనాటి పీఠికాకర్తలలో చాలామందిలో కనిపిస్తోంది నేటి తెలుగు వాఙ్మయంలో ఇది ఎంత తొందరగా పోతే అంత మంచిది

ఎచ్చటికోయ్

[కవిత]

చదలవాడ పిచ్చయ్య సంస్కృతి ప్రచురణలు, విజయవాడ వెల నాలుగు అణాలు ఇందులో పిచ్చయ్యగారు ప్రత్యేకంగా చెప్పదలచుకున్నదేమీ లేదు శ్రీ శ్రీ "మరో ప్రపంచం"లో జనాన్ని 'పదండి ముందుకు' అని ప్రబోధిస్తే ఇందులో వీరు అంత కంగారుగా ముందుకు పరుగెత్తడం చాలా తప్పనీ, తొందర పడకూడదనీ, కాస్త తమాయించాలనీ ప్రబోధిస్తారు. శ్రీ శ్రీ రచన ప్రచారమార్గం దాటి కవిత్వ[illegible] పద్ధతిగాని - పిచ్చయ్యగారి [illegible] చివర దాకా ప్రచారంగానే సాగిపోతుంది. ఇందులో వీరు తికమక లేవీ లేకుండా స్పష్టంగా తమ అభిప్రాయాలన్నీ చెప్పివేస్తారు—కవితాభినివేశం ఉన్నవారికి చదవక్కర లేదుగాని చదలవాడవారి అభిప్రాయాలు తెలుసుకోవాలనుకుంటే ఇది చదవవచ్చును—తమభావం పాఠకులకు స్పష్టంగా తెలియాలని గాబోలు—వీరి పుస్తకంమీద "ఒరులకు దా నెరవక తిన, కోరులు నెఱవకుండునట్టి యొప్పను సమతం, దిరమైన నడువడింగల, పరిణతచిత్తుండు నూవ బ్రాహ్మణు డనఘా!" అనే భారతపద్యం ఉదాహరించారు. ఇంకా కుతూహలం ఉన్నవారీ రచనలోని ఈ చిన్న భాగం చదివితే చాలుననుకుంటాను

"పోటీపడడం యెందుకురా?
గొప్పలు గొప్పలు పలుకకురా!
ఉన్న యథార్థం చూడుమురా!
కన్నది భావన చేయుమురా
జీవనగమనము తెలియుమురా
ఎచ్చటినుండీ యెచ్చటికో
వచ్చెద వచ్చె దెచ్చటికో

అందలందలుగ మార్గమురా
అందరందరికీ తెలుపుమురా
ఎప్పటికోయ్! మన మెప్పటికోయ్
వెళ్లేదెల్లె దెప్పటికోయ్

మేడ మెట్లు

[కథల సంపుటి]

బుచ్చిబాబు జే. కవితామంజరి, గవర్నర్ పేట, విజయవాడ వెల లేదు

దీనిలో 'మేడ మెట్లు' 'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ' 'దేశం నాకిచ్చిన సందేశం' అనే మూడు కథలున్నాయి

'మేడమెట్లలో' 'కొండయ్య' అనే వ్యక్తికీ, ధనం అనే యువతికీ మధ్య నడిచిన ప్రేమగాథ కథా వస్తువు అయితే ఈ ప్రేమ 'అరుణ' అనే ఆ పిల్లతల్లి అసూయవల్ల భగ్నమైపోతుంది 'ధన' మే చివరికి కళ్యాణి అవుతుంది కొండయ్య ఆమెను సమీపించ బోతూ మేడమెట్లు జారి కింద పడిపోతాడు. కథ దుఃఖాంతంగా ముగిసిపోతుంది

అయితే ఈ కథలో చివర జరిగిన దుఃఖాంత సంఘటనకు తగినంత పూర్వరంగం కనిపించడంలేదు కథ మలిచి చెప్పడంలోన, చివరిదాకా పాఠకునికి ఉత్కంఠ కలిగించటంలోను రచయిత కనబరచిన నైపుణి చివరికి ఘట్టంలోకి వచ్చేసరికి నిష్ఫలమై కథ అస్పష్టంగా ముగిసిపోతుంది.

ఈ సంపుటిలోని మిగిలిన రెండు కథలు నేటి కాలపు కథలలో పరిగణింపదగిన ఉత్తమ కథలు

'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ' అనే శీర్షిక దగ్గరనించీ పాఠకునికి ఈ కథలో ఔత్సుక్యం రేకెత్తుతూ ఉంటుంది ఇది సామాన్య సంసారంలో కష్ట సుఖాలు అనుభవిస్తూ మౌనంగా తన మనోభావం ప్రకటించకుండానే ఆత్మార్పణ చేసిన 'కుముదం' జీవిత కథ కథ ఏమీ చెప్పవలసింది లేదంటూనే కథకుడీ కథ చెప్పుకుంటూ వెళ్లిపోతాడు కథా కథనంలోను, సున్నితమైన స్వభావ చిత్రణంలోను, కథకుడు చూపించిన కౌశలం ప్రశంసనీయమైనది

ఇక 'దేశం నాకిచ్చిన సందేశం'లోని వ్యంగ్య పూరితమైన అవహేళనం చాలా నిశితంగా నడిచింది ధన సంపాదనమే కేవల పరమార్థంగా కొలిచే సాంఘిక వ్యవస్థం కథావస్తువుగా తీసుకుని దానిని అవహేళన చెయ్యడంలోను, ఆ విషయం పాఠకుల హృదయాలకు హత్తించడంలోను, రచయిత చక్కని నైపుణి చూపించారు.

కథా రచనలో ఎన్నదగిన సామర్థ్యం గల ఈ రచయిత కథలలో అక్కడక్కడ తెలుగు నుడికారం కుంటుపడిపోవడం ఒక లోపం దీనికి 'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ'లోని కొన్ని వాక్యాలిక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను "తన వ్యక్తిత్వాన్ని గుర్తించుకుని, దాని ప్రభావాన్ని ఇతరులకి తెలియచెయ్యాలన్న హిందూ స్త్రీని మొట్టమొదటగా కుముదంలో చూడ గలిగాను ఆమె వొక జీవి, ప్రత్యేకమైన ఉనికి గలది ఆమెను తొలిగిస్తే ప్రపంచంలో కొంత పవిత్రమైన ఖాళీ ఏర్పడుతుంది నేను చూసిన స్త్రీలు వివాహం జరిగినరోజునే జన్మించినవాళ్లు భర్తను పొడిగిస్తే స్త్రీ ఔతుంది ఇంకా పొడిగిస్తే భర్త సంతానంగా మారతారు, అతను గతించగానే ఆమె స్థూలజీవితం సమాప్తమౌతుంది సృష్టిని ఆహ్వానిస్తూ తెరుచుకున్న తలుపులు భారత స్త్రీలు తెరుచుకోని తలుపులు లేవు ఏదైనా వొక తలుపు పాడై తెరుచుకోనివాడు దాన్ని గురించి చెప్పుకుని మరమ్మతు సంకల్పించాలి"—అని ఇలా ఈ రచన సాగిపోతుంది ఈ వాక్యాలలో చాలాభాగం రచయిత ఆంగ్లంలో భావించి తెలుగులో వ్రాసినవి

ఈ రోజుల్లో ఆంగ్ల విద్యార్థులు ఆంగ్లభాషా కారకాలతోను, సంస్కృత విద్యార్థులు సంస్కృత

కాశ్మీర వ్యాఖ్యానాలతో వ్యావహారిక భాషాంతరం చెయ్యడం ఒక పరిపాటిగా కనిపిస్తున్నది.

వ్యావహారిక భాషా రచయితలు తెలుగు నవ కథారంగం విషయంలో వ్యాగ్రత్వం చాలా అవసరం. ఈ రచయిత భాషావిషయంలో ఇంకా కొంత శ్రద్ధ పట్టగలరని ఆశిస్తున్నాను.

1 భార్యలోనే వుంది.

2 దేశం ఏమయ్యేటట్టు?

3 గీతా పారాయణం

ఈ మూడు పుస్తకాలు రచించినవారు గోకిరాజు. చిరునామా: శరభా మంచిలి, విజయవాడ. ఈ వారింటికి కూడా ఈ పుస్తకాల్లో ఎక్కడా కనబడటం లేదు.

ఇవి కథల సంపుటాలు అని పుస్తకాలమీద ఉన్నది గాని ఈ మూడింటిలోను ఉన్నవి నాటకరకపు చిత్రణాలే.

'భార్యల్లోనే ఉంది' అనే కథాసంపుటిలోని కథలన్నిటికీ భార్యాభర్తల సమస్యలతో సంబంధం ఉండటంవల్లనే రచయిత దీనికి పేరు పెట్టారు.

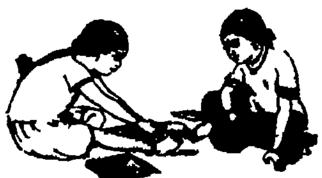
ఈ కథా సంపుటిలోని 'భార్యాభర్తలు' 'అపకారం' అనేవి రెండు మాత్రమే కథలనదగినవిగా ఉన్నాయి.

'దేశం ఏమయ్యేట్టు?' అనే సంపుటిలో ఈ పేరుగల కథ ఒకటే మిగతావాటిల్లోకల్లా బాగుంది. దీనిలో అయినా రాజకీయ పక్షాల తగవులు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం మాత్రమే లక్ష్యంగా పెట్టుకొని మొత్తం దేశం సంగతి మరిచిపోయిన విషయం రచయిత చక్కగా స్ఫురింపచేశారు. ఇక ఈ సంపుటిలోని మిగిలిన రచనలలో 'కార్మిక మానవుడు' ఒకటే అంతో ఇంతో కథగా కనిపిస్తుంది.

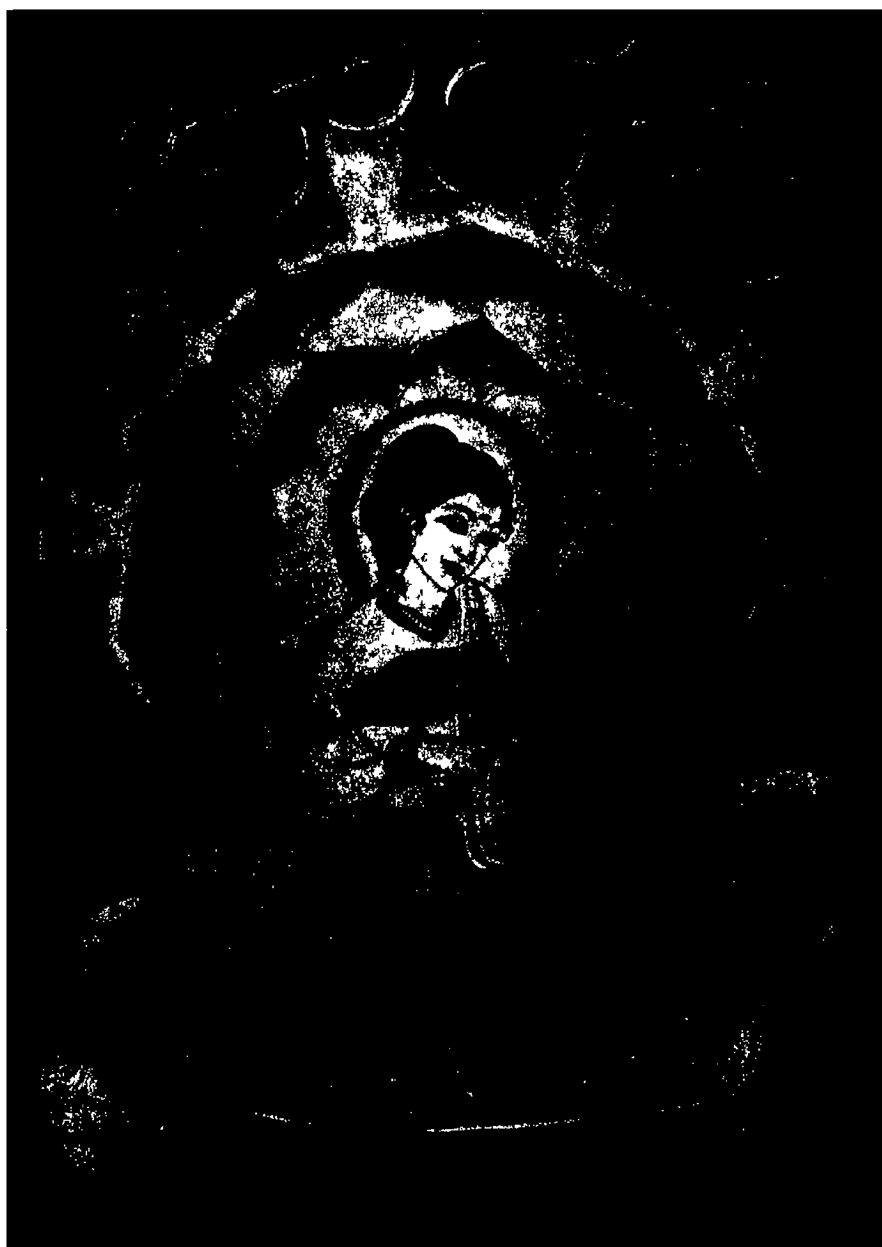
ఇక మిగిలిన 'గీతా పారాయణం'లో 'సంగ' ఒక్కటే చెప్పదగిన మంచికథ.

మొత్తం మూడు పుస్తకాలలోను రచయిత చాలా అస్పష్టమైన దృక్పథంతో తన అభిప్రాయాలు వెల్లడిస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. ఈయన అన్నిటిలోను సాంఘిక దృక్పథాన్ని అవలంబించినట్టు చేస్తున్నట్టు కనిపిస్తారు. ముఖ్యంగా ఈ కథలన్నిటిలోను రచయిత తన అభిప్రాయ వ్యక్తీకరణకే పాత్రలను ఉపయోగించుకుంటారు. కానీ ఇలాగ చూసినా ఈ రచనలకు నిర్దిష్టమైన జీవితదృక్పథం ఏదీ ఉన్నట్టు తోచదు. ఆ సాంఘిక దృక్పథం ఏదీ లేకపోవటంవల్లనే ఈ రచనల్లో నిజాయితీ బాగా లోపించిపోయింది. ఈ రచయిత ప్రస్తుత సాంఘిక పరిస్థితులమీద కొంత తిరుగుబాటుదనం చూపించినా — ఈ తిరుగుబాటుతనం బలంగా ఏ విధమైన వాదమూలాలకు చెందినది కాదు. మొత్తంమీద ఈ రచనలన్నీ ఇటీవల వస్తున్న చవుకబారు కథల స్థాయిలో ఉన్న కథలవంటివాటికంటె చాలా తక్కువ.

మంచి మధురమైన జాతీయ వ్యావహారిక భాష ఒక్కటే ఈ కథా సంపుటాలలో ప్రత్యేకంగా చెప్పదగిన గుణం.

Printed & published by S Sambhu Prasad at the Andhra Patrika Press, No 7, Thambu Chetty Street, Madras. Edtr to S Sambhu Prasad.

నేడు మీరు మెక్లీన్స్‌తో పళ్లు తోముకున్నారా?

మెక్లీన్స్ పెరాక్సైడ్ టూత్ పేస్టు మీ పళ్లను తెల్లగాను చిగుళ్లను ఆరోగ్యవంతంగాను, శ్వాసను పరిమళభరితంగాను ఉంచుతుంది ఇది వీటి నన్నిటినీ ఏకకాలంలోనే సమకూర్చుతుంది

మెక్లీన్స్ పెరాక్సైడ్ టూత్ పేస్టులో అనేక పదార్థాలు సరియైన పాళ్లలో చక్కగా సమ్మిళితమొనర్చబడినవి గనుక అవి నోటిలో బయలుదేరే హానికరమైన ఆమ్లాలను విరిచివేసి, దంతక్షయాన్ని నివారించి, మీ పళ్లమీద ఏర్పడే అనారోగ్యకరమైన మరకలను తొలగిస్తాయి నేడే ఒక మెక్లీన్స్ పెరాక్సైడ్ టూత్ పేస్టు ట్యూబుకొని మీ పళ్లను నిత్యం - రెండుసార్లు తోముకోండి

నేడే మెక్లీన్స్‌ను కొనండి!

"ప్రశంస ఎవరికి చెందాలో నేను చెప్పక తప్పదు అనేక సంవత్సరాలుగా మెక్లీన్స్‌ను వాడుతున్నాను అందువల్లనే నా పళ్లు ముత్యాల వలె స్వచ్ఛంగా ఉన్నాయి"

MTY 3 TEL

ఇప్పుడు పెద్ద సైజులోనూ, మరిన్నీ అధిక లాభకరమైన భారీసైజులోనూ దొరుకుచున్నది

వ్యాపార వివరాలకు జె.ఎల్. మోరిసన్, సన్ అండ్ జోన్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్ పో. బా. 6527, బొంబాయి 28, పో. బా. 387 కలకత్తా పో. బా. 1970, మదరాసు